

รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่

Patterns of Chinese Shrines and Chinese Temples in Hat Yai Municipality

ปัญญา เทพสิงห์

ค.ม.อ

เลขหมู่	NA 2975	ว.62.	2542	ด.1
Order Key				
Bib Key	203158			
	29 ก.ย. 2543			

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
ปีการศึกษา 2542

กิตติกรรมประกาศ

หาดใหญ่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ แต่โดยส่วนใหญ่เน้นด้านแหล่งบันเทิงและการช้อปปิ้งสินค้า ทั้งๆ ที่มีสิ่งอื่นที่น่าสนใจเช่นกัน คือ ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีอยู่หนาแน่นในเขตเมือง สิ่งเหล่านี้เป็นแรงดลใจให้มีการศึกษารูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะผู้ดูแลสถานที่ เจ้าของ หรือคณะกรรมการศาลเจ้าและวัดต่างๆ ซึ่งได้อธิบายและให้ข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

สุดท้ายขอขอบคุณอาจารย์วุฒิมิภรณ์ จิตติวรรณ อาจารย์พรรณรัศมี เก่งธรรมสาร ที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง ชัดเจนภาษาต่างประเทศ ตลอดจนคนอื่นๆ ที่ไม่อาจกล่าวได้หมดในที่นี้ ซึ่งเป็นทั้งผู้ชี้แนะ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ให้กำลังใจ และภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ ผู้ให้การสนับสนุนทุนศึกษาวิจัยครั้งนี้

ปัญญา เทพสิงห์

หอสมุด ศูนย์หนังสือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตหาดใหญ่

ได้รับจาก

นางฉลิมพรสวัสดิ์ ๘๐,
วันที่ ๒๙-๑๒-๒๕๕๓

ปีที่ ๔ เดือน ๑๒ ปี ๕๓

บทคัดย่อ

- งานวิจัยเรื่อง : รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
ผู้วิจัย : บัญญา เทพสิงห์
หน่วยงาน : ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปีที่วิจัย : ตุลาคม 2541 - มีนาคม 2543

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ ความหมายของภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏ และความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบ โดยจำกัดขอบเขตเฉพาะบริเวณที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและวางรูปเคารพประธาน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาจากเอกสาร และการบันทึกภาพแล้วนำมาวิเคราะห์หาผลสรุป

ผลสรุปพบว่า ศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่มีรูปแบบประยุกต์ หรือผสมระหว่างองค์ประกอบแบบจีนและแบบสากล มีรูปแบบอาคาร หลังคา การตกแต่งคล้ายจีน แต่โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังห้องเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านแคบเป็นทางเข้า โดยยึดประตูกลางเป็นเส้นแกนแบ่งความสมดุล หลังคาทรงจั่ว ปั้นหยก กิ่งจั่วกิ่งปั้นหยก หรือแบน แบ่งเป็น 1 ตอน 2 ตอน หรือ 3 ตอน หากเป็น 3 ตอน ตอนกลางมักทำให้เตี้ยและแคบกว่า ยกสันหลังคาสูงหนา ทั้งด้านนอกไถ่ด้านสกัดหลังคา และแนวมุมลาดเอียงของหลังคาปั้นหยก เสารับน้ำหนักคานและเครื่องมุง ผนังไม่มีส่วนรับน้ำหนัก ผนังด้านหน้าส่วนกลางเปิดกว้างเป็นเว็จเข้าไปก่อนถึงประตู ประตูเหลี่ยมมี 1 หรือ 3 ช่อง หน้าต่างกลมหรือเหลี่ยมมี 2 ช่องขนาบข้างส่วนกลาง พื้นเสมอดินหรือยกขึ้นเล็กน้อย การตกแต่งเน้นมากบริเวณคานหรือตอนบน เว็จส่วนกลางของผนังด้านหน้า แนวสันหลังคาบนสุด มุมลาดเอียง ชายคาด้านหน้า เสาและช่อคานภายใน การตกแต่งใช้วิธีปั้นปูนหรือเขียนภาพ เป็นสัตว์ พิษธรรมชาติ ลายเรขาคณิต เทพเจ้า เขียน พระ เรื่องราววรรณคดี โดยเน้นสิ่งที่มีความหมายมงคล ภาพต่างๆ ไม่จำกัดการวางตำแหน่ง ยกเว้นเทพเจ้า เขียนหรือพระมักวางตอนบน การจัดที่บูชาและรูปเคารพยึดเส้นแกนเป็นสำคัญ รูปเคารพอยู่ในปะรำ มี 1 หรือ 3 ปะรำ ปะรำกลางใหญ่สุดเป็นที่ตั้งรูปเคารพประธาน ปะรำข้างตั้งองค์รอง รูปเคารพเป็นแบบผสม ในศาลเจ้าหรือวัดจีนหนึ่งๆ มีทั้งรูปเคารพของลัทธิเต๋าและศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกวนอิมและบรรพบุรุษผู้ทำความดี

ภาพหรือสัญลักษณ์ที่ปรากฏส่วนมากมีนัยความหมาย เช่น มังกรหมายถึงหยาง ความสมบูรณ์ อานาจ ความมั่งมี หงส์หมายถึงหยิน ความงาม คุณธรรม สิงห์หมายถึงการขจัดสิ่งร้าย เสือหมายถึงความเข้มแข็ง นกกระเรียน ท้อ และสัมมือหมายถึงความยืนยาว ไบตันหมายถึงความสำเร็จ ไชคลาภ บัวหมายถึงความบริสุทธิ์ ลายเมฆหมายถึงความสุข สันติภาพ ลายประแจหมายถึงถึง

การเกิดใหม่ สัญลักษณ์ไตรแกรมส์และเวียเขียนหมายถึงการจัดสิ่งชั่วร้าย สัญลักษณ์โทจิหมายถึง
ความสมดุลระหว่างหยินและหยาง สีแดงหมายถึงความสมบูรณ์ สีเหลืองหมายถึงความมีอำนาจ

ความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษ อำนาจ
วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สวรรค์ เทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับความสมดุลแห่งธรรมชาติ หลักของจู้ย
ความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลของภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆ

ABSTRACT

- Title** : Patterns of Chinese Shrines and Chinese Temples in HatYai Municipality.
Researcher : Punya Tepsing
Office : Department of Education Foundation, Faculty of Liberal Arts.
Prince of Songkla University.
Years : October, 1998 – March, 2000

This study aims to find out the patterns of Chinese shrines and Chinese temples in HatYai Municipality. Also examined were their implications and symbolic presentations and the beliefs that have influence on such patterns. The scope of the study was confined to the area of ritual practice where the image of the head is located. The study was performed by means of observation, interview, literature review and photography. Then they were analyzed to find the conclusion.

It is concluded that most Chinese shrines and Chinese temples have modified patterns or mixture between Chinese and western styles. The building, the roofs and the decoration look like Chinese style, but the structures are reinforced concrete. The plan of the hall is rectangular with a narrow side as the entrance. The middle entrance serves as the point of the balance. The roofs are gabled, hipped, half-gabled and half-hipped or flat. They are divided into one, two or three parts. In case of the three-parted type, the central part is usually shorter and narrower with thick and elevated ridge of the roof for ridgepole, terminating and slopping part of hipped roofs. The post, not the wall, supports series of beams and other covering structure. The central part of the anterior partition opens into a wide space before the entrance. The rectangular entrance has either one or three rounded or rectangular windows bordering the central part. The floor is either at the ground level or slightly elevated. The decoration is stressed over the beam or upper part, central area of the facade wall, topmost part of the ridged roof, sloping part, front eaves, posts and beams. The decoration is executed by means of stucco or paintings of animals, plants, nature scenes, geometrical forms, gods, deities, monks and the literatures with special implication for the prosperity. The positioning of the pictures can vary except for the gods, deities and monks that are normally placed highly above. The arrangements of altar and images depend on the axial core. The image is located in the canopy, which can be either one or three in number. The largest middle canopy is the place where the image of the head is located. Other side canopies are for sub-heads. The worship image is of syncretism style. In each Chinese shrine or Chinese temple, there are images of the Taoism and Mahayana denomination of Buddhism. Most of the images represent Guan Yin and ancestors who had done good deeds.

There are a large number of images or symbols that carry implications, for example, dragons represent the yang, fertility, power, wealth, phoenixes represent yin, beauty, merit. Lions represent the power that repels the evils, tigers for strength, cranes, peaches and finger-lemons for longevity, peonies for success and luck, lotuses for purity, cloud patterns for happiness and peace, fret patterns for reincarnation. Trigrams symbols and eight immortals represent repellence of evil influence. Taiji symbols for the perfection between Yin and Yang, red for fertility, yellow for power.

The beliefs affected the patterns are the beliefs in the worship of ancestors, power, spirits, the sacred, heaven and gods. People believe in the balance of nature and Feng Shui's principles. They also believe in the auspicious the images and symbols.

สารบัญ

บทที่ 1	บทนำ	1
1.1	ภูมิหลัง	1
1.2	วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4	ขอบเขตของการศึกษา	6
1.5	ข้อตกลงเบื้องต้น	6
1.6	นิยามศัพท์เกี่ยวกับการวิจัย	6
1.7	วิธีการศึกษา	7
บทที่ 2	พื้นฐานความเชื่อและศาสนสถานของชาวจีน	8
2.1	พื้นฐานความเชื่อของชาวจีน	8
2.2	ศาสนสถานของชาวจีน	14
2.3	การประกอบพิธีกรรมในศาสนสถาน	21
2.4	ความสำคัญของศาสนสถานที่มีต่อชุมชนจีน	24
2.5	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3	รูปแบบศาลเจ้า วัดจีน การตกแต่ง และรูปเคารพ	28
3.1	รูปแบบศาลเจ้า วัดจีน และการตกแต่ง	28
3.1.1	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม	28
3.1.2	การตกแต่ง	32
3.1.3	ฮวงจุ้ยในศาสนสถาน	35
3.2	ลวดลายที่ใช้ในการตกแต่ง	36
3.2.1	ลวดลายเฉพาะ	36
3.2.2	ลายสัตว์	38
3.2.3	ลายพืช	49
3.2.4	ลายธรรมชาติ	53
3.2.5	ลายสิ่งของเครื่องใช้	56
3.2.6	ลายเรขาคณิต	62
3.2.7	ลายประแจจีนหรืออื่นๆ	63

3.3	สีที่ใช้ในการตกแต่งและเครื่องประกอบภายใน	65
3.3.1	สีที่ใช้ในการตกแต่ง	65
3.3.2	เครื่องประกอบภายใน	66
3.4	รูปเคารพที่ปรากฏในศาลเจ้าและวัดจีน	69
3.4.1	รูปเคารพในพุทธศาสนา	69
3.4.2	รูปเคารพในลัทธิเต๋า	82
3.4.3	รูปเคารพในลัทธิขงจื้อ	90
บทที่ 4	การวิเคราะห์รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่	91
4.1	ศาลเจ้าเทียนเสียงตี้	92
4.2	ศาลเจ้าไต้ฮงโจวซือ	100
4.3	ศาลเจ้ากัมเกียมไตตี้	106
4.4	ศาลเจ้ากวนอู	110
4.5	ศาลเจ้าตั่งกุ่มหยง	117
4.6	ศาลเจ้าแห่งเจีย (ทุ่งเสา)	124
4.7	ศาลเจ้าแห่งเจีย (คลองเรียน)	129
4.8	ศาลเจ้าแห่งจ้วยโจวซือ	132
4.9	ศาลเจ้าเซียงซุนไตตี้	136
4.10	ศาลเจ้าฮกเต็กแปะกง	141
4.11	ศาลเจ้าจี้กง	147
4.12	ศาลเจ้าซาเจียงกุน	151
4.13	ศาลเจ้านาจาไท้จื้อ	156
4.14	ศาลเจ้าเทียนโหว	162
4.15	ศาลเจ้าวีรบุรุษสามก๊ก	166
4.16	วัดเลี่ยนฮั่วเกาะ	172
4.17	วัดกวนอิมซืออัม	179
4.18	วัดถาวรธรรมาราม	185
4.19	ภาพแสดงการเปรียบเทียบรูปแบบด้านหน้าของศาลเจ้าและวัดจีน	192
บทที่ 5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	198
5.1	สรุปผล	198
5.2	อภิปรายผล	207

	5.3 ข้อเสนอแนะ	216
บรรณานุกรม		217
ภาคผนวก		221

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

ในประเทศไทยประชากรส่วนหนึ่งมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ชาวจีนเหล่านี้อพยพเข้ามาหลายระลอกด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน ทั้งด้วยแรงผลักดันและแรงจูงใจอันเนื่องมาจากเกิดปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ และปัญหาสังคมภายในประเทศ อีกทั้งความอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทยที่เผยแพร่ต้องลือออกไป ทำให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพตั้งถิ่นฐานเข้ามา และวางหลักปักฐานอยู่ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยครั้งแรกนั้นสันนิษฐานว่า เข้ามาตั้งรกรากในภาคใต้ของประเทศไทยก่อน (สาวิตรี ทัทภะสุด, 2527 : 40) ชาวจีนเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยระยะแรก ๆ ก็ไม่ได้ถูกวัฒนธรรมไทยครอบงำมากนัก ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงมีความรู้สึกผองในวัฒนธรรมของตนเอง และถือว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรมเหนือกว่าชนท้องถิ่น จึงยากที่จะยอมรับขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยได้ง่าย ๆ การเข้ามาในประเทศไทยก็เพื่อความอยู่รอดเป็นสำคัญ แต่ด้วยความขยันอดทนที่มีอยู่เป็นทุนเดิม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวจีนระยะหลังที่พยายามผสมผสานให้มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตของสังคมไทยตามยุคตามสมัย ทำให้ชาวจีนเหล่านี้ก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วและประสบผลสำเร็จในอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการค้า นำมาซึ่งผลประโยชน์แก่ประเทศไทยโดยรวม (กรรชิ่ง โชติเสถียร, 2516 : 3-5) นับเป็นความโชคดีของสังคมไทยที่เมื่อชาวจีนเหล่านี้เข้ามาอาศัยแล้วได้ช่วยวางรากฐานด้านการค้าให้กับประเทศไทย ตลอดจนสร้างสรรค์ความเจริญต่าง ๆ นานา ๆ ให้กับสังคมไทย

สิ่งหนึ่งที่ชาวจีนให้แก่สังคมไทยนับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางลงมา ก็คือ ทำให้เกิดบ้าน ตลาดที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนในเมืองขึ้น แต่เดิมการเกิดขึ้นของเมืองมาจากสาเหตุด้านความปลอดภัยเป็นสำคัญ กล่าวคือ ต้องเลือกทำเลให้เหมาะสมกับการป้องกันข้าศึก มีการขุดคูสร้างกำแพงเมืองหรือป้อมปราการขึ้น เพื่อเป็นที่หลบภัยยามถูกโจมตี เมืองมักเป็นที่อยู่ของเจ้านาย ขุนนาง หรือข้าราชการ มีตลาดเพียงยามเช้าและยามเย็น มีร้านโรงและที่ว่างที่ให้บรรดาพ่อค้า และชาวบ้านนำของสดของคาวและสิ่งของมาแลกเปลี่ยน หมดเวลาแล้วก็แยกย้ายกลับไป ในสมัยหลัง ๆ การเกิดขึ้นของเมือง เริ่มจากตำแหน่งที่ตั้งของจวนเจ้าเมืองก่อน ในย่านนี้จะมีร้านค้าและที่อยู่อาศัยของพ่อค้าและแม่ค้าอยู่ด้วย เพราะพวกพ่อค้าสมัยนั้นยังต้องรับใช้เจ้าเมือง หรืออีกประการหนึ่ง ต้องทำกิจกรรมร่วมกัน อันเนื่องจากการผูกขาดการค้าขายของฝ่ายปกครอง ดังนั้นย่านนี้จึงกลายเป็นตลาดหรือเป็นศูนย์กลางการค้าของแหล่งชุมชน เป็นที่คนหลายอาชีพมาอยู่รวมกัน สิ่งที่มาหรือเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ก็คือ ศาลนสถานที่ประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะศาลเจ้าจีนนั้นถือเป็นศาลนสถานสำคัญอย่างหนึ่ง

ของย่านตลาด เพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายคนจีน หากนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเป็นต้นมา เมืองที่เกิดขึ้นจากย่านตลาดนี้มีจำนวนมาก และยังคงมีเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ที่คงสภาพความเป็นศูนย์กลางของจังหวัดและอำเภอนั้น ส่วนใหญ่ก็เกิดขึ้นจากเหตุผลดังกล่าวนี้ (คนแซ่กิม, ม.ป.ป. : 36-37)

บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ของภาคใต้ สงขลาจัดเป็นเมืองที่มีชุมชนชาวจีนเก่าแก่แห่งหนึ่ง ดังปรากฏหลักฐานเป็นสถาปัตยกรรมจีนไว้มากมายในตัวเมืองสงขลาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ได้พบหลักฐานเป็นเหรียญจีนในสมัยราชวงศ์ซ้องจำนวนมาก บริเวณบ้านท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เหรียญเหล่านี้คงได้จากการติดต่อกับค้าขายเข้ามาและตั้งหลักแหล่งในบริเวณจังหวัดสงขลา เนื่องจากในสมัยราชวงศ์ซ้องตอนปลาย พวกมองโกลรุกรานจีนอย่างหนัก ชาวจีนต้องหลบหนีออกนอกประเทศ และมีบางกลุ่มที่เข้ามาสู่ประเทศไทยและตั้งหลักแหล่งอย่างถาวร (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2525 : 337) การอพยพของชาวจีนที่มีจำนวนมากอย่างยิ่ง อยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์ซ้องตอนปลาย หรือตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและธนบุรี เนื่องจากถูกพวกแมนจูเข้ามารุกราน ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนอดอยากยากจน ชาวจีนต้องอพยพออกนอกประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยส่วนหนึ่งนั้นเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือขึ้นฝั่งทะเลทางภาคใต้ของประเทศไทย ตลอดจนแหลมมาลายู รวมถึงฝั่งทะเลสงขลาอันเป็นเส้นทางหนึ่งที่มีลมมรสุมพัดผ่านเรือสำเภาเข้ามาถึง (สงบ อยู่เมือง, 2523 : 85) การเข้ามาของชาวจีนในจังหวัดสงขลา ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจการค้า เนื่องจากชาวจีนมาด้วยความยากจน ความรู้สึกเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาจถูกกดขี่และเหยียดหยาม จึงทำให้เกิดความมานะบากบั่นต่อสู้กับงาน ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักประหยัดอดออม สะสมเงินทุนได้ที่ละเล็กทีละน้อย จนสามารถยกฐานะเป็นเจ้าของร้านค้า นายธนาคาร เจ้าของกิจการต่าง ๆ ในที่สุดก็จะเห็นว่าชาวจีนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการยกฐานะทางเศรษฐกิจ และเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตลาดย่านการค้าหรือเมืองใหญ่ (กรรชิ่ง ไซติเสถียร, 2516 : 3-6)

หาดใหญ่เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีชาวจีนอาศัยอยู่จำนวนมาก หากศึกษาประวัติความเป็นมาของการพัฒนาเมืองหาดใหญ่ จะพบว่า ชาวจีนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ นับตั้งแต่ขุนนิพัทธ์จินนครหรือนายเจียกี้ ได้รับเหมาก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ และทำนักอาศัยอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จากนั้นได้บุกเบิกสร้างเมือง ตัดถนนวางผังและสร้างห้องแถว ทำให้มีคนเข้ามาอาศัยอยู่มาก จากคำบันทึกการสร้างทางรถไฟสายใต้ได้ระบุว่า คนงานส่วนใหญ่เป็นชาวจีนหลายภาษา จีนแคะทำหน้าที่บุกเบิกกลางป่า จีนแต้จิ๋วทำหน้าที่ไถดินถมดิน จีนกวางตุ้งทำหน้าที่โรยหินบนดินที่ถมไว้ (คือ หาดใหญ่, 2541 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) คนงานเหล่านี้เมื่อเสร็จจากงานส่วนหนึ่งก็ได้ติดตามขุนนิพัทธ์จินนครเข้ามาตั้งรกร้างอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ ทำให้หาดใหญ่มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่หลายภาษา ชาวจีน

แห่งนี้ยังย้ายถิ่นมาจากที่ต่าง ๆ ดังเช่น เมืองสงขลา ซึ่งถือเป็นย่านคนจีนที่เก่าแก่ นอกจากนี้ยังมีจากประเทศมาเลเซีย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน แต่โดยทั่วไปมาจากหลาย ๆ ถิ่น โดยเฉพาะชาวจีนต่างถิ่น ที่มองเห็นการณ์ไกลถึงความก้าวหน้าทางธุรกิจการค้าของตนในอนาคต ทำให้หาดใหญ่มีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วงนี้คุณชีกิมหยง พระเสนาหามนตรี และพระยาอรธกวีสุนทรก็ได้บริจาคที่ดินสร้างถนน สถานศึกษา สร้างสรรค์ความเจริญต่างๆ ไว้มากมาย (ขุนนิพัทธ์จินนคร, 2528 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) หาดใหญ่จึงเจริญเติบโตเรื่อยมา จนปัจจุบันยกฐานะเป็นเทศบาลนครหาดใหญ่ และถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้ตอนล่าง

ชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหาดใหญ่มีหลายภาษา แต่พอจะแบ่งออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ คือ จีนแคะ จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ และจีนกวางตุ้ง ในระยะแรก ๆ ของการตั้งเมืองหาดใหญ่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแคะ ในภายหลังชาวจีนแต่ละภาษาได้จัดตั้งเป็นสมาคมขึ้นรวมเป็น 5 สมาคม คือ สมาคมฮากกา (จีนแคะ) สมาคมแต้จิ๋ว สมาคมฮกเกี้ยน สมาคมไหหลำ และสมาคมกวางตุ้ง (จีนกวางตุ้ง) ซึ่งต่อมาได้รวมกันจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีน ปัจจุบันได้มีสมาคมหรือมูลนิธิต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งล้วนเป็นเป็นความคิดริเริ่มของชาวจีน ยกตัวอย่างเช่น สมาคมรวมมิตรบันชันทัก สมาคมจงฮั่วสงเคราะห์คนชราอนาถา มูลนิธิห่งเชียงเลี้ยงตั้ง เป็นต้น ซึ่งต่อมาได้รวมกันจัดตั้งเป็น 13 สมาคม โดยอยู่ในความดูแลของนายกสมาคม (ทักษิณ ตันติพิบูลพันธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2542)

ชาวจีนไม่ว่าจะอพยพไปอยู่ที่ท้องใด จะพูดด้วยภาษาใดหรือมาจากมณฑลใด สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ คือ ปรากฏการณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรมจีน เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่ยังยึดมั่นแนวทางการดำรงชีวิตอย่างบรรพบุรุษ ยึดถือคติความเชื่ออย่างเหนียวแน่น และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นนิสัย โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ผีสง เทวดา และวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวจีนเชื่อว่าเทพเจ้าจะประทานความสุข ความโชคดี และวิญญาณบรรพบุรุษมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง จำเป็นต้องเช่นไหว้ ถือปฏิบัติศาสนกิจอยู่เสมอ เพื่อความเป็นสิริมงคล ชาวจีนส่วนหนึ่งจะไปประกอบพิธีกรรมที่วัด ส่วนหนึ่งทำที่ศาลเจ้า ทั้งศาลเจ้าและวัดจีน จึงถือเป็นที่รวมของการปฏิบัติศาสนกิจของชาวจีน ดังปรากฏว่าในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่มีศาลเจ้าและวัดจีนอยู่มากมาย อาจกล่าวได้ว่า ถ้าไม่มีชาวจีนที่เชื่อถือกับสิ่งเหล่านี้คงไม่มีศาลเจ้าและวัดจีนเกิดขึ้น และไม่ทราบว่าชาวจีนในหาดใหญ่นับถือเต๋าหรือพุทธศาสนา (มหายาน) หรือแบบผสม อันเนื่องจากเดิมที่นั่นศาลเจ้ามักเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของเต๋า และวัดเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของพุทธศาสนา

ชาวจีนในหาดใหญ่ได้สร้างศาลเจ้าและวัดจีนไว้หลายแห่ง การสร้างศาสนสถานนี้ไม่เพียงแต่ใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ยังพบว่าบางแห่งใช้เป็นที่รวมกลุ่มจัดกิจกรรมทางสังคม หรือแฝงอยู่ในลักษณะสมาคมหรือมูลนิธิ เพื่อช่วยเหลือสังคม จะด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตามอาคารเหล่านี้ก็

มักแสดงออกถึงงานศิลปกรรม ที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นประเพณี และแบบฉบับวัฒนธรรมของตนเอง

รูปแบบของศาลเจ้าและวัดจีน จึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงชาวจีนหลาย ๆ ด้าน สะท้อนถึงคติความเชื่อ ธรรมเนียมทางความงาม จำนวนประชากรจีนและเชื้อชาติภาษาของชาวจีนในเขตเทศบาลนครขนาดใหญ่ ศาลเจ้าและวัดจีนมีกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ บางแห่งอยู่ใกล้ชุมชนมาก อันแสดงถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เปรียบเสมือนศูนย์รวมและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งแน่นแฟ้นเช่นนี้ได้เป็นแรงผลักดันให้ชาวจีนทุ่มเทแรงใจบริจาคทรัพย์สิน เพื่อให้ศาลเจ้าหรือวัดที่ตนเคารพนับถือนั้นสวยเด่นเป็นสง่า และมีคุณลักษณะแตกต่างจากบ้านเรือนทั่วไป มีการยึดถือระเบียบประเพณีอย่างเคร่งครัด มีการประดับตกแต่ง แสดงภาพสัญลักษณ์มงคล ซึ่งล้วนวิจิตรงดงาม มีการออกแบบอาคาร การใช้สี การวางผังและองค์ประกอบอื่น ๆ ทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสะท้อนถึงอุดมคติและความเชื่อ แม้อาคารบางแห่งประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่โดยทั่วไปยังปรากฏเค้าโครงของแบบแผนเดิม รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนยังจะช่วยดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว การกำหนดรูปแบบอย่างงดงามและโดดเด่นจึงเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่ง

รูปแบบ (Pattern) เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของวัตถุสิ่งของ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านสายตา การมองเห็นรูปแบบจะช่วยให้เกิดการรับรู้และความรู้สึกนึกคิด การศึกษารูปแบบศาลเจ้าและวัดจีน จึงเป็นการแสวงหาความรู้ที่ได้รับจากลักษณะทางกายภาพ อันเนื่องมาจากศิลปะแขนงทัศนศิลป์โดยทั่วไปย่อมมีรูปแบบเป็นพื้นฐาน รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนนั้นถูกกำหนดขึ้นมานานและถูกปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมา แต่พอสรุปได้ว่า อาคารเหล่านี้จะต้องประกอบด้วยศิลปะอย่างน้อย 3 แขนงเสมอ คือ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งรวมเรียกว่า "ทัศนศิลป์" รูปแบบจิตรกรรม อาจมองได้จากภาพระบายสี การขีดเขียนเป็นภาพตำนานเทพหรือเขียน ลวดลายหรือสิ่งของมงคล ประติมากรรมได้แก่ ลวดลายปูนปั้น รูปเคารพแบบนูนหรือแบบลอยตัว สถาปัตยกรรมได้แก่ อาคารสิ่งก่อสร้าง รวมทั้งการวางผัง อย่างไรก็ตามรูปแบบเหล่านี้จะปรากฏขึ้นไม่ได้ หากปราศจากความเชื่อเป็นพื้นฐานและปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอก ดังเช่น สิ่งของมงคลที่ได้รับการสืบทอดมานาน และแฝงด้วยความหมายอันลึกซึ้ง คติความเชื่อเกี่ยวกับการเลือกทำเลที่ตั้ง ที่เหมาะสมกับหลักภูมิพยากรณ์ คติความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นศูนย์รวมของจิตใจ ศูนย์รวมของเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ดังที่ ลันควิต (Lundquist, 1993 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า วัดต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้นจากแนวคิดทางศาสนา รวมถึงความคิดเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลาง ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ จักรวาล เทพแห่งการทำลายและการสร้างสรรพสิ่ง เหล่านี้มักจะปรากฏเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ภายในวัด ปรากฏเป็นพิธีกรรมและอักษรศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีความหมายอย่างลึกซึ้งและจริงใจ

ศาลเจ้าและวัดจีนในหาดใหญ่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่นำศึกษา โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เนื่องจากมีชาวจีนอยู่เป็นจำนวนมาก และต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนาน ชาวจีนมาจากหลายมณฑล หลายภาษา หลายตระกูล ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีความเชื่อพื้นฐานคล้ายกัน แต่ไม่ปรากฏว่าศาลเจ้าและวัดจีนในหาดใหญ่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เช่นเดียวกับศาลเจ้าอื่นๆ เช่น ศาลเจ้าลิ้มก้อเหนี่ยวในจังหวัดปัตตานี หรือศาลเจ้าพ่อเสือที่กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศาลเจ้าเหล่านี้เป็นของใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับเมืองหาดใหญ่ ไม่เก่าแก่เช่นเดียวกับที่จังหวัดปัตตานี สงขลา หรือภูเก็ต และที่สำคัญก็คือ ความมั่งคั่งตามแบบประเพณีดั้งเดิมของศิลปะจีน ซึ่งพบเห็นได้น้อย แต่ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ควรจะนำไปเปรียบเทียบกับที่อื่น เพราะศาลเจ้าหรือวัดจีนในที่แห่งใดต่างก็มีคุณค่าสำหรับชุมชนนั้น รูปแบบความงามก็ย่อมเป็นไปตามธรรมเนียมของชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งวัสดุสิ่งก่อสร้างก็ย่อมแปรเปลี่ยนไปตามสมัย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจเลือกศึกษาถึงรูปแบบของศาลเจ้าหรือวัดจีน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ รวมถึงสัญลักษณ์ คติความเชื่อที่แสดงออกเป็นลักษณะที่มองเห็นได้ทางกายภาพ เพื่อช่วยสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตนี้ ซึ่งจะช่วยให้สิ่งที่เคยพบเห็นและเข้าใจได้อย่างผิวเผินได้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของศาสนสถานของจีนที่เกิดขึ้นท่ามกลางเมืองใหม่ๆ นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวยังจะช่วยอนุমানได้กับศาลเจ้าและวัดจีนแห่งอื่น อันจะทำให้มองเห็นภาพรวมของวัฒนธรรมชาวจีนเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบของศาสนสถาน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบของอาคาร ลวดลายการตกแต่ง การวางผัง ที่บูชาและรูปเคารพที่ปรากฏในศาลเจ้าและวัดจีน
2. เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในศาลเจ้าและวัดจีน
3. เพื่อศึกษาคติความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบศาลเจ้า

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบรูปแบบของสิ่งต่าง ๆ ความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏ ตลอดจน คติความเชื่อที่ส่งผลต่อการออกแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
2. ผลของการศึกษาจะช่วยขยายผลไปยังศาลเจ้าแห่งอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจรูปแบบของศาลเจ้าและวัดจีนได้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมจีนของชาวจีนโดยรวม
3. ผลของการศึกษายังจะช่วยสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ ฐานะเศรษฐกิจ การรวมกลุ่ม และจำนวนประชากรชาวจีนได้เป็นอย่างดี เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาชาวจีนในวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาศาลเจ้าและวัดจีนครั้งนี้มีขอบเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนเมืองที่มีชาวจีนอาศัยอยู่มากที่สุดในอำเภอหาดใหญ่

ส่วนขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษามีประเด็นอยู่ที่รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีน 5 เรื่องใหญ่ ๆ คือ

1. อาคาร ซึ่งประกอบด้วยการวางผัง โครงสร้าง ผนัง พื้น ประตู หน้าต่าง และหลังคา
2. การประดับตกแต่ง
3. การจัดที่บูชาและรูปเคารพ
4. ความหมายของภาพหรือสัญลักษณ์ที่ปรากฏ
5. ความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบ

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาครั้งนี้เน้นหนักที่รูปแบบศิลปะและสิ่งที่ยังคงรูปแบบแน่นอน มองเห็นได้ทางกายภาพ
2. เป็นการศึกษาศาลเจ้าและวัดจีนที่ถือเป็นงานสถาปัตยกรรม แสดงออกถึงศิลปะและความเชื่อของชาวจีนชัดเจน
3. การเรียกชื่อศาลเจ้าต่าง ๆ จะเรียกตามรูปเคารพประธานที่ปรากฏอยู่ภายใน เพื่อให้มีบรรทัดฐานเดียวกัน เนื่องจากมีบางแห่งเรียกตามรูปเคารพ บางแห่งไม่ปรากฏชื่อชัดเจน แต่เรียกตามชื่อมูลนิธิหรือสมาคม หรืออื่นๆ
4. การศึกษาศาลเจ้าและวัดจีนครั้งนี้ จะจำกัดเฉพาะอาคารที่เป็นที่ตั้งรูปเคารพ และใช้ประกอบพิธีกรรมของชาวจีนทั่วไป ไม่เกี่ยวกับที่พักของพระ โรงเจ โรงทาน หรืออาคารหลังอื่น

1.6 นิยามศัพท์เกี่ยวกับการวิจัย

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่ยังคงปรากฏแก่สายตา หรือมองเห็นเป็นรูป เป็นวัตถุ เป็นกายภาพ ซึ่งอาจประกอบด้วยเค้าโครง สี พื้นผิว ลวดลาย เป็นต้น
2. ศาลเจ้า หมายถึง สถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และมีรูปเคารพเป็นศูนย์กลางความศรัทธา โดยได้รับผลสืบเนื่องจากศาสนาเต๋าเป็นสำคัญ
3. วัดจีน หมายถึง สถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และมีรูปเคารพเป็นศูนย์กลางความศรัทธา โดยได้รับผลจากศาสนาพุทธ นิกายมหายานเป็นสำคัญ

4. เทศบาลนครหาดใหญ่ หมายถึง การแบ่งเขตการปกครองของอำเภอหาดใหญ่ โดยยกฐานะของชุมชนเมืองที่มีประชากรหนาแน่น มีรายได้เฉลี่ยสูงตามเกณฑ์ ให้เป็นเทศบาลนครหาดใหญ่

1.7 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการสร้างศาลเจ้า วัดจีน รวมทั้งรูปเคารพ ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนทั่วไป องค์ประกอบต่าง ๆ ความสวยงาม สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายมงคลต่าง ๆ จากเอกสารทั้งที่เขียนโดยคนไทยหรือชาวต่างประเทศ ศึกษาชาวจีนหาดใหญ่จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลที่ทำงานด้านสังคม และสมาคมชาวจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

2. ศึกษารูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยนำข้อมูลจากข้อที่ 1 มาใช้ในการพิจารณา ในการศึกษาที่มีทั้งจากการสำรวจด้วยตนเอง จากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์จะพิจารณาชาวจีนผู้สูงอายุ ผู้อยู่ประจำศาลพระ หรือผู้รอบรู้เกี่ยวกับศาลเจ้าและวัดจีนเป็นเกณฑ์สำคัญ

การศึกษาจะแยกเป็นแห่ง ๆ แต่ละแห่งใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน มีการบันทึกด้วยการถ่ายภาพและเขียนภาพ จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุป

4. วิเคราะห์และสรุปผลโดยการอธิบายแบบความเรียงและแสดงด้วยภาพ

5. สถานที่ทำการศึกษา นอกจากเป็นศาลเจ้าและวัดต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่แล้ว ยังได้แก่ หอสมุดต่าง ๆ ทั้งในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ รวมทั้งมูลนิธิหรือสมาคมต่าง ๆ ของชาวจีน

บทที่ 2

พื้นฐานความเชื่อและศาสนสถานของชาวจีน

2.1 พื้นฐานความเชื่อของชาวจีน

ชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใดจะมีพื้นฐานความเชื่อคล้ายกัน ซึ่งได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษและตั้งแต่สมัยรวมกันเป็นหนึ่งเดียวบนจีนแผ่นดินใหญ่ ก่อนที่จะอพยพกระจายไปอยู่ที่ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้แก่ คติความเชื่อ และรูปแบบทางศิลปะ ในประเทศไทยเช่นเดียวกัน นับตั้งแต่การอพยพหลังไหลของชาวจีนมาสู่ประเทศไทย ซึ่งมีอยู่หลายระลอกและหลายมณฑล ชาวจีนได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมเข้ามา และเพิ่มพูนหยั่งรากจนยากที่จะถอดถอนออกได้ มีแต่จะเข้ามาผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม นอกจากนี้ วัฒนธรรมความดีงามของชาวจีนหลายอย่างได้เข้ามาสู่ความยึดถือ และความเชื่อของคนไทยอย่างเสรี ไม่มีความขัดแย้ง และประหัดประหารกันด้วยสาเหตุของคติความเชื่อ ลักษณะความกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรม 2 ชาตินี้ จึงทำให้ชาวไทยและจีนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข

คติความเชื่อของชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใดล้วนมีพื้นฐานทางความคิดร่วมกัน แม้จะผสมผสานกับวัฒนธรรมของชาติใหม่ ที่อพยพไปอยู่บ้างแล้วก็ตาม แต่ชาวจีนก็ยังคงปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ ตามแบบแผนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษของตน สะท้อนถึงอุดมคติอย่างไม่เสื่อมคลาย ความเชื่อเหล่านี้ได้แก่ การบูชาบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องอำนาจดวงวิญญาณของธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องสวรรค์ ความเชื่อในศาสนาพุทธ นิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อ

2.1.1 การเคารพบูชาบรรพบุรุษ

การเคารพบูชาบรรพบุรุษของชาวจีนมีตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว แต่จะเป็นสมัยใดนั้น ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอน แม้ในสมัยราชวงศ์ซาง (Shang) ซึ่งเป็นสมัยเก่าแก่มาก ก็มีการบูชาบรรพบุรุษแล้ว ในจารึกบนกระดูกทำนายและตำนานเก่าแก่ในสมัยราชวงศ์ซาง ได้กล่าวถึงว่า เทพเจ้าซางที่เป็นเทพเจ้าผู้คุ้มครองความเป็นอยู่ของมนุษย์ และควบคุมการดำเนินไปของจักรวาล อาจเป็นไปได้ว่า ซางตี้ คือ ตระกูลหนึ่งที่ปกครองประเทศ ซึ่งต่อมาได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าเป็นผู้นำทางศาสนาและทางการเมืองตามประเพณีโบราณ เทพเจ้ารองลงมาจากซางตี้ ได้แก่ เทพเจ้าประจำดวงดาวต่าง ๆ เทพเจ้าประจำภูเขาและแม่น้ำ เป็นต้น ซางตี้ อาจเป็นบรรพบุรุษของเทพเจ้าต่าง ๆ รวมทั้งเป็นบรรพบุรุษของชาวจีน ชาวจีนโบราณมักเชื่อว่า เมื่อบรรพบุรุษตายจะสถิตอยู่บนสวรรค์มีหน้าที่คุ้มครองมนุษย์ ชาวจีนจึงต้องเคารพบูชาบรรพบุรุษ การเคารพบูชาบรรพบุรุษจะอำนวยความสะดวกให้เกิดความสุลลบาย

กับครอบครัวและวงศ์สกุล นอกจากนี้จะเห็นว่า ชาวจีนไม่เพียงแต่เคารพบรรพบุรุษผู้ล่วงลับเท่านั้น แม้ยังมีชีวิตก็ยังคงเคารพนับถือเสมอ ลักษณะนี้อาจได้รับแนวคิดจากลัทธิขงจื้อเข้ามาผสมผสานอีกด้วย

2.1.2 ความเชื่อถือในความมีอยู่และอำนาจของดวงวิญญาณธรรมชาติ

ชาวจีนมีความยึดมั่นในความเชื่อที่ว่าวิญญาณมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และวิญญาณจะมีอิทธิพลต่อทุก ๆ สิ่ง ดังเช่น โฮวจิ (Houji) ซึ่งถือว่าเป็นเทพเจ้าแห่งพืชผลเกษตรกรรม เป็นวิญญาณที่มีอำนาจต่อพืชผลต่าง ๆ (Bai Shouyi, 1982 : 56) เทพเจ้าแรก ๆ ของจีนส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเฉพาะธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความอยู่รอดของชีวิต ดังเช่น พืชพันธุ์อาหารซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ๆ ของชีวิต แต่ต่อมาก็มีวิญญาณอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น วิญญาณประจำทาง วิญญาณประจำเตา เป็นต้น และเพื่อให้ได้รับสิ่งที่ดีและการคุ้มครอง ชาวจีนต้องทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณ และประกอบพิธีการต่าง ๆ เป็นการแสดงความเคารพต่อวิญญาณ ในสมัยปัจจุบันการเคารพต่อวิญญาณบรรพบุรุษ ก็ยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในระบบครอบครัวจีน โดยทั่วไปชาวจีนมักจุดธูปบูชาไว้ที่ศาลเจ้าเล็ก ๆ ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเคารพต่อดวงวิญญาณนั่นเอง

2.1.3 ความเชื่อเรื่องสวรรค์หรือเทียน

สวรรค์ในความหมายของจีนแตกต่างกับสวรรค์ในความหมายของศาสนาอื่น ๆ ดังเช่น สวรรค์ของศาสนาคริสต์ที่หมายถึงวิญญาณสูงสุด หรือพระเจ้าซึ่งคุ้มครองจักรวาล แต่สวรรค์ตามความคิดของชาวจีนหมายถึงท้องฟ้าหรือเทียน คือ เทพเจ้าสูงสุดเหนือจักรวาลและมนุษย์ ชาวจีนเชื่อว่าในโลกมนุษย์และวิญญาณนั้นยังมีสิ่งเหนือสุด คือ สวรรค์ เป็นผู้ควบคุมอยู่ อุบัติภัยต่าง ๆ บนโลกหรือพืชพันธุ์ไม่ออกดอกออกผล ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของความไม่พอใจของสวรรค์ หากโลกเป็นไปอย่างราบรื่น พืชพันธุ์ให้ผลดีก็ถือเป็นการยอมรับและความพอใจจากสวรรค์

สัญลักษณ์เหล่านี้มักปรากฏออกมาเป็นเทพเจ้าต่าง ๆ เป็นรูปสมมุติ เพื่อให้เกิดความแจ่มชัดต่อการประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะชนชั้นปกครองซึ่งต้องถือเป็นภารกิจสำคัญในการบวงสรวงสวรรค์หรือเทพเจ้า ดังที่กษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ได้ทำสืบทอดกันมา แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า กษัตริย์แห่งราชวงศ์โตเริ่มทำพิธีบวงสรวงสวรรค์เป็นครั้งแรก พอมีหลักฐานในสมัยราชวงศ์โจวอยู่บ้าง ที่กล่าวว่า กษัตริย์นั้นต้องถือเป็นประเพณีของการบวงสรวงเทพเจ้าผู้สูงส่ง และชนชั้นอื่น ๆ ไม่อาจจะกระทำได้ พวกขุนนางหรือชนชั้นรองลงมาหากจะบวงสรวงก็เป็นเพียงบรรพบุรุษของตน หรือวิญญาณที่สถิตอยู่ภูเขาแม่น้ำในเขตแดนตน ส่วนครอบครัวสามัญก็อาจบูชาเช่นสรวงเฉพาะบรรพบุรุษของตนเช่นเดียวกัน

จะเห็นว่าความเชื่อทั้ง 3 สิ่งนี้ ซึ่งได้แก่ บรรพบุรุษ วิญญาณ และสวรรค์ได้นำมาซึ่ง การบวงสรวง และนับว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวจีน ในอันที่จะให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย บันดาลความสุขและการคุ้มครอง การละเลยเพิกเฉย การบูชาเช่นสรวงที่ไม่เหมาะสม หรือการเช่น สรวงบูชาเทพเจ้าองค์อื่นๆ ชาวจีนเชื่อว่า จะมีแต่เคราะห์กรรม และความทุกข์ยากเดือดร้อน (แบร์, บรรณานุกรม, 2510 : 12-14)

ความเชื่อเรื่องการเคารพบูชาบรรพบุรุษ เรื่องอำนาจของดวงวิญญาณธรรมชาติ และ เรื่องสวรรค์หรือเทียน จัดว่าเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมและเก่าแก่ที่สุด หลังจากนั้นชาวจีนก็ได้รับแนวคิดใหม่ ๆ ทั้งจากนักปราชญ์ของจีนเองและอิทธิพลความคิดของต่างชาติ แนวคิดเหล่านี้ได้แก่ ศาสนา พุทธ นิกายมหายาน ลัทธิเต๋า และขงจื้อ (เต๋าและขงจื้อมีนักวิชาการบางท่านจัดให้เป็นอีกศาสนาหนึ่ง ด้วย)

2.1.4 แนวคิดแบบมหายาน

มหายานเป็นนิกายหนึ่งของศาสนาพุทธ มีกำเนิดจากอินเดียและเริ่มแพร่หลายเข้าสู่ ประเทศจีนครั้งแรกประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 1 (Needam, 1978 : 265) ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์ ฮั่น แต่ในระยะแรกยังอยู่ในวงแคบๆ เพราะลัทธิเต๋า(Taoism) และลัทธิขงจื้อ (Confucianism) ซึ่งเป็น ที่นับถือกันมาก่อนยังได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย เมื่อผ่านพันสมัยราชวงศ์ฮั่น จนถึงราชวงศ์เว (Wei) .ในสมัยสามก๊ก ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 4 ศาสนาพุทธก็ได้กลายเป็นศาสนาประจำชาติของ จีน (พระธรรมปิฎก, 2540 : 53) โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถัง ศาสนาพุทธ นิกายมหายานเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก เนื่องจากพระถังซำจั๋งเดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยที่อินเดีย จนมีความรู้แตกฉาน เมื่อกลับมาจีน ได้แปลคัมภีร์จากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีน จึงทำให้ชาวจีนสามารถอ่านและเข้าใจ ได้ง่าย เป็นที่สนใจของคนทั่วไป อย่างไรก็ตามชาวจีนก็ได้ดัดแปลงให้สอดคล้องกับสังคมและแนวคิด ของชาวจีนที่มีมาแต่เดิม มหายานเมื่อเข้าสู่จีนได้แตกเป็นนิกายย่อยอีก เช่น นิกายเทียนไท่ เกิดขึ้น จากการรวบรวมคำสั่งสอน รวมทั้งคำสั่งสอนของขงจื้อไว้ด้วยกัน นิกายฉานหรือเซ็น เกิดขึ้นจากการ ปฏิเสธพระไตรปิฎก ส่วนหนึ่งได้นำเอาแนวคิดของลัทธิเต๋าเข้ามาผสมผสาน นิกายสุชาวตี นิกายนี้ชาว จีนนับถือกันมากที่สุด เกิดจากการตีความในคัมภีร์มหาสุชาวัติวุหนลุตตร ซึ่งได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้า ตอนหนึ่งว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับนั่งกลางธรรมสภา เกิดมีรัศมีรอบพระวรกายงดงามยิ่งนัก เมื่อ พระอานนท์ทูลถาม พระพุทธเจ้าจึงทรงเล่าถึงเรื่องราวของพระอมิตาภะพุทธเจ้า ผู้ซึ่งตั้งปณิธานไว้ 48 ข้อ ในบางข้อได้กลายเป็นพื้นฐานความคิดและความเชื่อของนิกายสุชาวตีในสมัยต่อมา เช่นที่กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ศรัทธายึดมั่นต่อองค์พระอมิตาภะอย่างแท้จริง จะไปเกิดในแดนสุชาวตี ซึ่งมีพระอมิตาภะเป็น ประธาน และมีพระโพธิสัตว์ค้อยช่วยเหลือ เป็นแดนนิพพานที่มีแต่ความสงบสุข ผู้ที่ไปเกิดไม่ต้องกลัว

จะกลับมายังโลกมนุษย์อันเต็มไปด้วยความทุกข์ยาก เพราะเป็นแดนสุดท้ายหลังจากเวียนว่ายตายเกิดชดใช้กรรมแล้ว วิธีปฏิบัติสู่แดนนี้มีหลายวิธี แต่ส่วนใหญ่เป็นการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ และตั้งมั่นต่อพุทธองค์เสมอ (จักรสมาลย์ กบิลสิงห์, 2536 : 195-206)

พระพุทธเจ้ายังทรงเล่าถึงโลกที่จะเกิดใหม่ในอนาคตหลังจากที่โลกนี้ถึงกาลปาวสานต์ จะมีพระพุทธเจ้าองค์ใหม่ คือ พระศรีอริยเมตไตรย์ หรือพระศรีอารย แทนพระพุทธองค์หรือพระศากยมุนีซึ่งถือเป็นองค์ปัจจุบัน ซึ่งก่อนนี้พระองค์ดำรงเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและจากความคิดแบบเดิมอย่างหินยานที่กล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในโลกนี้ ชาติก่อนพระองค์ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน บางทีว่า 550 พระชาติ 10 ชาติสุดท้ายก็คือที่ปรากฏเป็นนิทานชาดกต่าง ๆ ที่เรียกว่า "ทศชาติชาดก" ซึ่งแต่ละชาติเป็นการสั่งสมบารมีในแบบต่าง ๆ กัน ดังนั้น หากเป็นเช่นนี้จริงแสดงว่า ก่อนที่จะถึงโลกหน้าซึ่งเป็นยุคของพระศรีอริยเมตไตรย์ ชาตินี้พระองค์ก็ต้องดำรงฐานะเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นเรื่องหลักที่นำมาตีความหมายจนเกิดเป็นนิกายใหม่ คือ มหายาน

จุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนาทั้งนิกายหินยานและมหายานคือ การเข้าสู่นิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด ผู้สำเร็จในระดับหนึ่งแล้วเรียกว่า พระอรหันต์ ในแบบหินยานมักเชื่อว่าความสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ไปสู่การหลุดพ้นแห่งนิพพานเป็นเรื่องเฉพาะตัว เป็นเรื่องที่มีมนุษย์ต้องปฏิบัติตามวิถีแห่งมรรคด้วยตนเอง อันนำไปสู่การไม่เห็นด้วยของชาวมหายาน ซึ่งถือว่าเป็นความเห็นแก่ตัว มหายานนั้นเปรียบเสมือนยานอันยิ่งใหญ่ที่สามารถนำมนุษย์ไปสู่นิพพานได้ครั้งละมาก ๆ ไม่เฉพาะตัวเท่านั้น โดยมีผู้ให้ความช่วยเหลือ คือ พระโพธิสัตว์ พระองค์เมื่อฝึกฝนตนเองจนสำเร็จแล้ว ก็ยังเฝ้าคอยช่วยเหลือบรรดาสรรพสัตว์ผู้ดิ้นรนในความทุกข์ยากให้ไปสู่แดนนิพพานพร้อมพระองค์ พระองค์จึงเต็มใจที่จะอยู่ในโลกนี้ต่อไป เพื่ออุทิศชีวิตจิตใจทั้งหมด ช่วยผู้อื่นจนกว่าทุกชีวิตจะรอดพ้นอุคมคติของพระโพธิสัตว์ได้เข้ามาแทนที่อุคมคติของพระอรหันต์แบบหินยาน และถือเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของมหายาน พระศากยมุนีเช่นเดียวกัน พระองค์คงไม่รีบเข้าสู่นิพพาน เพราะความเห็นแก่ตัว ถ้าเช่นนั้นหลังจากแตกดับของร่างกายแล้ว เวลานี้พระองค์อยู่ที่ใดและกำลังทำหน้าที่แบบพระโพธิสัตว์ในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ในลักษณะใด แนวคิดนี้จึงได้ก่อให้เกิดหลักตรีกายขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งหมายถึงการแบ่งกายของพระพุทธเจ้าออกเป็น 3 อย่าง คือ นิรมานกาย ธรรมกาย และสัมโภคกาย (ทวีรัตน์ ปุณฺทริกวัดมณเฑียร, ผู้แปล, 2531 : 29-35)

1. นิรมานกาย หมายถึง กายที่ปรากฏให้เห็น ประกอบด้วย ชั้น 5 ซึ่งต้องแตกสลายตามกาลเวลาในที่สุด ดังเช่น ร่างกายของเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและแตกดับไปแล้วในประวัติศาสตร์

2. ธรรมกาย หมายถึง ความรู้แจ้งมีปัญญาเป็นสิ่งที่อยู่เหนือรูปกายใดๆ เป็นการปรากฏตัวของพระพุทธเจ้าด้วยความรู้แจ้ง ซึ่งเป็นธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ (Buddha-Nature) และมีอยู่แล้วในชีวิตทุกชีวิตดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต" (ภัททพร สิริกาญจน, บรรณาธิการ, 2536 : 57-58)

3. สัมโภคกาย หมายถึง สภาพการดำรงอยู่ของพระพุทธเจ้าหลังจากแตกดับทางร่างกายไปแล้ว พระองค์คงไม่ทิ้งสรรพสัตว์ด้วยการเข้าสู่นิพพานเพียงลำพัง แต่จะดำรงอยู่ในฐานะ สัมโภคกายในดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่งในจักรวาลนี้ มีสภาวะเป็นกายทิพย์ ปรากฏให้เห็นเฉพาะพระพุทธเจ้าในจักรวาลอื่น ๆ และโพธิสัตว์เท่านั้น โดยอาจทำหน้าที่เทศนาสั่งสอนให้แก่พระโพธิสัตว์เหล่านั้นด้วย

2.1.5 แนวคิดแบบเต๋า

เต๋าเป็นแนวคิดที่มีมาก่อนมหายาน เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์เต๋าเตจิง (Tao Te Ching) อันเป็นคัมภีร์ที่มีภาษาเขียนอย่างสละสลวยและให้ความหมายลึกซึ้ง สันนิษฐานว่า เต๋าจือเป็นผู้ให้กำเนิดแนวคิดนี้ แนวคิดหลักของคัมภีร์อยู่ที่วิถีทางแห่งสากลจักรวาล ที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ ไม่ใช่วิถีทางของสังคมมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย เป็นแนวคิดที่เป็นไปตามครรลองของธรรมชาติ โดยเชื่อว่า มนุษย์ควรปล่อยไปตามธรรมชาติ การฝืนกฎของธรรมชาติจะมีแต่ทำให้เกิดทุกข์ (Needham, 1978 : 85-87)

แนวคิดของเต๋าจือได้ให้อิทธิพลอย่างมาก โดยเฉพาะผู้ที่รักความสงบ หรือผู้ที่ต้องการปลีกตัวออกจากความวุ่นวายในสังคม ผู้ศรัทธาเหล่านี้จะหันไปใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายตามธรรมชาติบนป่าเขาลำเนาไพร โดยเชื่อว่า ธรรมชาติที่สงบราบเรียบจะทำให้พวกเขาไม่ต้องฝืนกฎ ขณะเดียวกันการทำตัวให้สอดคล้องผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ จะก่อให้เกิดความสุขชั้วนิรันดร์ เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาตินานเข้า ทำให้เกิดการคิดค้นสิ่งต่าง ๆ มากมาย เป็นผลิตผลและอยู่ภายใต้พื้นฐานกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ เป็นต้นว่า การคิดยาสมุนไพรรักษาโรค การเล่นแร่แปรธาตุ หรือการเขียนภาพที่เน้นความสวยงามของธรรมชาติ เช่น ความงามของดอกไม้ ใบไม้ ภูเขา สัตว์ต่าง ๆ แต่ในภายหลังมีการเขียนแต่งคำสอนเพิ่มเติมอีกมาก จนทำให้แนวคิดของเต๋าจือได้พัฒนาไปในทิศทางที่แตกต่างไปจากเดิม มีการตีความในคัมภีร์ต่าง ๆ นานา ผู้ศรัทธาในภายหลังจึงมีข้อปฏิบัติแตกต่างกันไป มีการแสวงหาอายุวัฒนะที่จะทำให้ชีวิตเป็นอมตะ รวมถึงการเอาความเชื่อแบบเดิม คือ การนับถือบูชาเทพเจ้าประจำธรรมชาติเข้าไปผสมผสาน คำสอนของเต๋าในระยะหลังเต็มไปด้วยอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เวทมนต์และพิธีกรรมของลัทธิต่าง ๆ มีการปฏิบัติเดินลมปราณฝึกกำลังภายในเพื่อเข้าถึงธรรมชาติและมีชีวิตอมตะ มีการดูดวงจ้ยของสถานที่ต่าง ๆ ถ้าหากดวงจ้ยหรือที่ตั้งของสถานที่ดี

ก็จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้พักอาศัย หากที่ตั้งไม่ดีก็จะประสบภัยพิบัติ เจ็บป่วยได้ใช้ต่าง ๆ (ภัทรพร สิริกาญจน, บรรณานิการ, 2536 : 115) ดังนั้น แนวคิดแบบเต๋าในปัจจุบันจึงเป็นแนวคิดแบบผสมผสาน คือ นำเอาความเชื่อแบบดั้งเดิม แบบเล่าจื้อ และแบบใหม่ในระยะหลัง

ปัจจุบันลัทธิเต๋าในประเทศจีนไม่ได้รับการเชื่อถือมากนัก เพราะถือว่าเป็นลักษณะของการเรียกเจ้าเข้าทรงมากกว่า ประเทศที่นิยมและถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่อยู่ในแถบประเทศเอเชียอาคเนย์ แต่ก็ยังเป็นแบบผสมผสาน คือ นำเอาพุทธศาสนามาประยุกต์เข้าด้วยกัน (ลิป, ม.ป.ป. : 59) ในประเทศไทยหากจะแยกออกระหว่างเต๋ากับพุทธศาสนา มหายานค่อนข้างยาก เช่นเดียวกับศาสนสถานและรูปเคารพ ดังเช่น เจ้าแม่กวนอิม ซึ่งมักจะปรากฏทั้งในศาลเจ้าของเต๋า และวัดจีนของมหายาน อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ของเต๋าก็อาจสังเกตได้จากเครื่องรางกระดาศยันต์ฟู (Fu) ซึ่งเป็นกระดาศยันต์สี่เหลี่ยมเขียนด้วยคำลึกลับเพื่อขับไล่ภูติผีปีศาจ มักแขวนไว้ที่ประตูและผนัง เครื่องรางมีปีกก่วยหรือเกระกะทิพย์ซึ่งเป็นรูป 8 เหลี่ยม อันหมายถึง ทิศทั้ง 8 เครื่องรางให้เก็กโต้ว ซึ่งเป็นรูปวงกลม มีสีขาวครึ่งหนึ่งสีดำครึ่งหนึ่ง อันเป็นสัญลักษณ์ของหยาง (Yang) และหยิน (Yin) หรือความสมดุลแห่งธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องรางของเต๋าเพื่อสิริมงคล

2.1.6 แนวคิดแบบขงจื้อ

ขงจื้อเป็นนักปราชญ์คนหนึ่งให้ประวัติศาสตร์จีนเช่นเดียวกับเล่าจื้อ สันนิษฐานว่าทั้ง 2 อาจอยู่ในช่วงสมัยเดียวกันคือราวศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์ศตวรรษ (ขงจื้ออายุน้อยกว่า) แนวคิดของขงจื้อไม่ได้เน้นธรรมชาติเหมือนกับเล่าจื้อ แต่เน้นที่ความเป็นอยู่ในสังคมให้ดี แต่ก็ได้ปฏิเสธแนวคิดแบบเดิมที่เชื่อถือในเทพเจ้าหรือวิญญาณบรรพบุรุษ แต่กลับเห็นว่าการสวดมนต์และการทำพิธีกรรมเหล่านี้ ทำให้เกิดคุณประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ด้วยกัน แนวคิดหลักของขงจื้อก็คือ ความมีคุณธรรม ซึ่งอาจประกอบด้วย ความรัก ความดีงาม ความเมตตากรุณา ที่ขงจื้อเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า "เยิน" (Jen) (Hopfe, 1983 : 248-249) คุณธรรมสำคัญที่ขงจื้อกล่าวไว้อย่างหนึ่งคือ การเคารพนับถือที่มีความสัมพันธ์กัน 5 แบบ คือ บุตรกับบิดามารดา ผู้อ่อนวัยกับผู้แก่วัย สามีกับภรรยา เพื่อนกับเพื่อน ผู้ปกครองและผู้ใต้การปกครอง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด (Katz, 1995 : 84) โดยส่วนตัวแล้วขงจื้อยังมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ เขามักสอนประชาชนเสมอให้ทำพิธีเช่น สวดดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของบุตรหลานผู้สืบสกุล จะละเลยมิได้ และสอนให้ไว้ทุกข์แก่บรรพบุรุษตามความสำคัญ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2512 : 112) สิ่งเหล่านี้แสดงนัยให้เห็นคุณธรรมของการเคารพนับถือบุญคุณของบิดามารดาผู้ล่วงลับ หรือบรรพบุรุษนั่นเอง ซึ่งต่อมาได้ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น พิธีเซ่นไหว้ พิธีฝังเด็ก รวมถึงการเลือกทำเลทำสุสานของบรรพบุรุษอย่างเหมาะสม

ดังได้กล่าวแล้วว่า ศาสนาพุทธ นิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อ ต่างก็มีอิทธิพลต่อชาวจีนบนแผ่นดินใหญ่ ได้หล่อหลอมเข้าด้วยกันจนฝังอยู่รากลึกของจิตใจชาวจีน ยกที่จะแยกออกจากกันได้ เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาประเทศไทย ก็ได้นำเอาแนวคิดนี้มาใช้ด้วย หลายสิ่งหลายอย่างที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวจีนปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงอุดมคติอันเหนียวแน่นที่ถูกถ่ายทอดมารุ่นแล้วรุ่นเล่า อย่างไรก็ตามเมื่อชาวจีนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ก็ได้ถูกแนวคิดแบบหินยานอันเป็นนิกายหลักของชาวไทยเข้ามาผสมผสาน ทำให้มีการพลิกแพลงพิธีกรรมบางอย่าง ศาลเจ้าและวัดที่เคยมีแต่รูปเคารพของชาวจีน บางครั้งก็มีพระพุทธรูปตามแบบไทยเข้ามาปะปนด้วย นอกจากนี้ ในนิกายมหายานเองก็ยอมรับเขียนของลัทธิเต๋าทั้งหลายว่าเป็นพระโพธิสัตว์ ยอมรับเทพเจ้าต่าง ๆ ของเต๋าว่า เป็นผู้ปกป้องรักษาพุทธศาสนาอีกด้วย

พิธีกรรมอย่างหนึ่งที่พบมากของชาวจีนในประเทศไทย คือ การกินเจ อาจกล่าวได้ว่า ประเพณีการกินเจนี้เป็นการผสมผสานกัน ระหว่างคติของศาสนาพุทธและเต๋า (ภัทรพร สิริกาญจน, บรรณาธิการ, 2536 : 120-121) การกินเจ ก็คือ การถือศีลในพุทธศาสนา โดยละเว้นไม่บริโภคอาหารที่มีเนื้อสัตว์ ในประเพณีนี้อาจรวมถึงการอันเชิญเทพเจ้ามาเข้าทรง การแสดงอภิหารต่าง ๆ เช่น การลุยไฟ ตัดลิ้น หรือปิ่นบันไดมิด เป็นต้น การอันเชิญเทพเจ้าเหล่านี้มักกระทำกันที่ศาลเจ้าหรือวัดจีน และแห่แหนไปตามที่ต่าง ๆ ศาลเจ้าหรือวัดจีนจึงกลายเป็นแหล่งรวมของศาสนพิธีต่าง ๆ ของชาวจีน

2.2 ศาสนสถานของชาวจีน

ศาสนสถานของชาวจีนอาจแบ่งออกเป็นศาลเจ้า วัด โรงเจ แตกต่างกันไปตรงที่ศาลเจ้า ศาลขึ้นจากแรงศรัทธาในศาสนาเต๋า ขงจื้อ และความเชื่อดั้งเดิม วัดจีนสร้างขึ้นจากแรงผลักดันในศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ส่วนโรงเจเกิดจากการผสมผสานแนวคิดทั้งแบบเต๋าและมหายาน (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2528 : 125) อย่างไรก็ตามปัจจุบันมักทำปะปนกัน เช่น ในวัดจีนก็มีศาลเจ้าอยู่ด้วย หรือมีรูปเคารพวางด้วยกันทั้งแบบเต๋าและมหายาน

ศาลเจ้าเป็นสิ่งที่มีความตั้งโบราณเกิดขึ้นพร้อมกับที่คนจีนนับถือเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อชาวจีนอพยพไปอยู่ที่ใดก็มักสร้างศาลเจ้าเสมอ และถือว่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ควรเคารพบูชาอย่างยิ่ง อันเกิดจากความศรัทธาแรงกล้าในวิถีทางของเต๋า รวมถึงพิธีกรรมและจารีตประเพณีอันแข็งแกร่งของขงจื้อ

คำว่า ศาลเจ้าในภาษาจีนอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น กง กังหนู่ จู มา เมี้ยว และอื่น ๆ เกี่ยวกับการกำเนิดของศาลเจ้ามีผู้แต่งเรื่องเป็นตำนาน บางตำนานกล่าวว่า ศาลเจ้าที่สร้างขึ้นครั้งแรกนั้น ๆ เป็นเพราะต้องการให้เป็นที่ตั้งถิตของเทวดา และเป็นทีที่เซ่นไหว้บูชา ร่ายละเอียดของเรื่องมีอยู่ว่า จีนหนุ่มคนหนึ่งชื่อ ตงปุ่นเข้า เป็นคนมีปัญญาเฉลียวฉลาด เมื่อเติบโตบิดามารดาได้

ส่งไปศึกษาวิชาที่สำนักศึกษาปาโมกข์ ครั้งสำเร็จแล้วได้สอบเข้ารับราชการ และทำคุณงามความดีต่าง ๆ ไว้มากมาย จนได้รับตำแหน่งชั้นสูง คือ ผู้พิพากษาสูงสุดแห่งศาล อยู่มาวันหนึ่งมีคดีประหลาดเกิดขึ้น คือ ฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นทเวดานำเรื่องฟ้องศาล กล่าวหาว่า เศรษฐีผู้หนึ่งได้ตัดต้นไม้ที่ตนสถิตอยู่ ฝ่ายศาลเมื่อรับฟ้องก็ลำบากในการพิจารณา เพราะไม่มีกฎหมายใดมารองรับคดีนี้ แม้เศรษฐีจะทำให้ทเวดาไว้ที่อยู่ที่อยู่ แต่ก็เป็นการอับอายเพราะอยู่ในที่ดินของตน จนคดีนี้เข้าสู่ศาลสูงสุดของทางตงปุ่นเข้า จึงได้ทำการวินิจฉัยและตัดสินให้เศรษฐีสร้างศาลเพียงตาเป็นที่สถิตของทเวดาของคดีนี้ และคอยเช่นไหว้ตามโอกาสอันควร หลังจากนั้นก็สร้างศาลเจ้าเรื่อยมา เพื่อขอความคุ้มครองจากทเวดาที่สถิตอยู่ (ปราณี ทวีพรพันธ์, 2537 : 95) อย่างไรก็ตามแม้เรื่องนี้จะขาดเหตุผลความเป็นจริง แต่ก็แสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งเรื่องนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับศาลในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรเคารพบูชามาตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม ส่วนศาลเจ้าแห่งแรกที่ปรากฏแท้จริงนั้นไม่มีหลักฐานระบุแน่นอน และไม่ทราบศาลเจ้าใดเป็นศาลเจ้าแห่งแรก สันนิษฐานว่า ศาลเจ้ามีอยู่ทุกหนแห่งในแผ่นดินจีน เพราะชาวจีนโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำท้องถิ่นตน ซึ่งมีอยู่มากมายนับไม่ถ้วน ศาลเจ้าระยะแรกอาจทำขนาดเล็ก ๆ ด้วยไม้จึงเสื่อมสลายรวดเร็ว

ส่วนวัดจีนนั้นปรากฏขึ้นครั้งแรก เมื่อครั้งศาสนาพุทธ นิกายมหายานเผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีน สันนิษฐานว่า วัดจีนแห่งแรก คือ วัดม้าขาว ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Hun) เนื่องจากมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์จารึกไว้ กล่าวว่า มีพระภิกษุชาวอินเดีย 2 รูป คือ โกรทนะและกัสยปะ มาตักกะให้ม้าขาวบรรทุกคัมภีร์เดินทางจากอาณาจักรตะวันตกอันไกลโพ้นมายังนครโล่อย่าง และสร้างวัดม้าขาวขึ้น ปัจจุบันมีร่องรอยหลักฐานหลงเหลืออยู่บ้างเพียงเล็กน้อย (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2536 : 64) ทั้งศาลเจ้าและวัดจีน โดยทั่วไปมีรูปแบบไม่แตกต่างกัน เนื่องจากเป็นอาคารทางศาสนาเช่นเดียวกัน รูปแบบเหล่านี้คงคล้ายกับสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ของจีน เช่น พระราชวัง มีเพียงบางอย่างที่แตกต่างกัน ความคล้ายคลึงกันส่วนใหญ่อยู่ที่การวางแบบแปลนและการตกแต่ง สำหรับชาวจีนแล้วศาสนสถานเหล่านี้ ก็คือ สถานที่สถิตของเทพเจ้าและเทพธิดาต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้การก่อสร้างจึงต้องเหมาะสมกับองค์เทพเจ้าต่าง ๆ แม้จักรพรรดิเองก็ทรงยึดถือพลังอำนาจของเทพเจ้าด้วย ดังนั้นศาลเจ้าและวัดบางแห่งจะมีขนาดใหญ่โตและเลียนแบบพระราชวัง และมีอยู่เสมอๆ ที่พระราชวังได้แปรเปลี่ยนไปเป็นวัดเมื่อมีการย้ายพระราชวังออกไป หรือมีการสร้างพระราชวังขึ้นใหม่ขึ้นใหม่ สำหรับการก่อรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบจีน สันนิษฐานว่า ได้เริ่มพัฒนาก่อตัวมาเป็นแบบของตนเองมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉิน (Qin or Chin) จากนั้นทำสืบต่อกันมา มีการเปลี่ยนแปลงบ้างในรายละเอียด ดังเช่น ในสมัยราชวงศ์ฮั่น แทนที่สักการะบูชา ห้องสำหรับกราบไหว้บรรพบุรุษ และศาลเจ้าได้มีการก่อสร้างที่มีรูปแบบออกไป และรุ่งเรืองเฟื่องฟูอย่างมากในระหว่างสมัยราชวงศ์ซ่ง (Sung or Song) ต่อเนื่องเรื่อยมาถึงราชวงศ์หมิง (Ming) และราชวงศ์ชิง (Qing or Ching)

สำหรับศาลเจ้าและวัดจีนที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นสันนิษฐานว่า เป็นฝีมือการออกแบบโดยช่างผู้เชี่ยวชาญจากจีน วัสดุการก่อสร้างก็สั่งมาจากประเทศจีน รูปปั้นของเทพเจ้าบางรูปได้นำเข้ามาทางทะเล โดยผู้อพยพจากเมืองจีน ศาสนสถานเก่าแก่บางแห่งที่ทำฐานปูกระเบื้องอย่างแข็งแรง รวมถึงการกำหนดระเบียบแบบแผนก็คงได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในประเทศจีน แต่หลังจากราชวงศ์ชิงหมดอำนาจลง และสถาปนาเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน คนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้ตัดขาดข้อผูกมัดบางอย่างของพวกเขาออกจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ หรือคนท้องถิ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้ดำเนินกิจการศาสนสถานด้วยตนเอง ในการออกแบบอาคารบางครั้งก็ผสมผสานแนวคิดแบบท้องถิ่นเข้าไปด้วย (ลิป, ม.ม.ป : 23-27)

อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้ศาสนสถานก็มีใช้จะเป็นที่ประกอบพิธีกรรมอย่างเดียว ยังปรากฏว่าชาวจีนยังใช้ศาสนสถานเป็นที่พบปะสังสรรค์ เป็นศูนย์กลางของชุมชน หรือเป็นการรวมกันของกลุ่มคนหลายตระกูล หลายเผ่าพันธุ์ ชาวจีนเหล่านี้นอกจากเป็นผู้ให้การสนับสนุนในการบำรุงศาสนสถานแล้ว บางครั้งยังได้บริจาคเงินทองเพื่อการศึกษาและช่วยเหลือสังคม ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นสิ่งผูกมัดที่พวกเขาจะต้องปฏิบัติ แสดงความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อชุมชน และความจงรักภักดีต่อหน้ารูปเคารพผู้มีใจเมตตา จึงนำมาประดิษฐานไว้ตามแหล่งชุมชนจีนต่างๆ ดังนั้นหากมองการสร้างศาสนสถานของชาวจีนตามสภาพการณ์ จึงขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายประการ

2.2.1 สาเหตุของการสร้างศาสนสถาน

ในประเทศไทยชาวจีนส่วนใหญ่อพยพมาจากมณฑลกว๋างตุ้งและมณฑลฮกเกี้ยน กล่าวคือ ชาวจีนกว๋างตุ้ง ชาวจีนแคะ ชาวจีนไหหลำ และชาวจีนแต้จิ๋วมาจากมณฑลกว๋างตุ้ง ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยนมาจากมณฑลฮกเกี้ยน การเดินทางเข้ามาประเทศไทยที่มีจำนวนมากอยู่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อันเนื่องจากสภาวะความเป็นอยู่แร้นแค้นในประเทศจีน (กรรชิง โชติกเสถียร, 2516 : 3) ชาวจีนเหล่านี้เมื่ออพยพมาถึงประเทศไทยแล้ว ก็ได้สร้างศาสนสถานไว้เป็นที่ประดิษฐานเทพเจ้า และเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม กลายเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่พึ่งทางใจเมื่อมาอาศัยอยู่ต่างบ้านต่างเมือง อันเนื่องจากการเดินทางออกจากประเทศจีนสมัยนั้นเป็นไปด้วยความลำบาก ดังเช่น การเดินทางผ่านแม่น้ำสำคัญของมณฑลฮกเกี้ยนสู่ทะเลที่เต็มไปด้วยคลื่นใหญ่ ๆ จึงต้องกราบไหว้เซ่นสรวงบูชาเทพเจ้าแห่งน้ำก่อนออกเดินทาง โดยเชื่อว่า เจ้าแห่งน้ำจะทำให้คลื่นทะเลสงบ โดยทั่วไปที่ท้ายเรือมักมีแท่นบูชาเทพธิดาเทียนโหว ซึ่งถือว่าเป็นเทพธิดาแห่งทะเล รูปเคารพนี้กะลาสีเรือจะเป็นผู้จัดหามาไว้ ส่วนผู้โดยสารก็อาจอัญเชิญเทพองค์อื่นที่ตนเคยกราบไหว้ที่บ้าน หรือห่อเอาชีรูปจากกระดางรูปบูชาเทพเจ้าที่บ้านติดตัวมาด้วย เพื่อเป็นเครื่องรางป้องกัน

อันตราย เมื่อเดินทางมาถึงที่หมายอย่างปลอดภัยแล้ว ก็คิดไปว่า เทพองค์นี้สามารถคุ้มครองตนได้ด้วยความลี้ภัยบุญคุณ ทำให้ชาวจีนเหล่านี้สร้างศาสนสถานขึ้นมา เพื่อใช้ประดิษฐานรูปเคารพดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ศาลเจ้าเจียในเขตภาษีเจริญ ที่กรุงเทพฯ ในบางครั้งการเรียกชื่อศาลเจ้าก็นำชื่อมาจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน เมื่อครั้งอยู่เมืองจีน

ลักษณะนี้จึงกล่าวได้ว่า สาเหตุของการสร้างศาสนสถาน โดยเฉพาะศาลเจ้ามีทั้งที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นที่ระลึก การแสดงออกเพื่อเป็นระลึกจะเห็นได้ชัดอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เมื่อคณะจิวแต้จิวจากมณฑลกว๋างตุ้งมาแสดงที่กรุงเทพฯ จะต้องแวะที่คลองปูนเก่าก่อน (ปัจจุบันถมคลองเป็นถนนทรงวาด) เพื่อเข้าไปกราบไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้าปูนเก่าแกง จากนั้นเอาน้ำคลองมาล้างหน้า แล้วแสดงจิวเป็นการถวายจำนวน 1 คืน ก่อนที่จะไปแสดงจิวที่อื่นๆ ต่อไป เมื่อจะเดินทางกลับเมืองจีน คณะจิวก็ต้องไปกราบลาเทพเจ้าปูนเก่าแกงอีกครั้ง เพื่อขอความคุ้มครองปกป้องตนให้เดินทางกลับสู่เมืองจีนอย่างปลอดภัย (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2528 : 126) ศาสนสถานบางแห่งยังสร้างขึ้นเป็นศาลเจ้าหรือวัดประจำตระกูล การสร้างลักษณะนี้มีมาตั้งแต่โบราณแล้ว โดยเฉพาะตระกูลใหญ่ๆ หรือมีฐานะ เพื่อใช้เป็นที่กราบไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว กษัตริย์ก็มีศาลเจ้าประจำราชวงศ์เช่นเดียวกัน

สาเหตุดังกล่าวข้างต้น อาจจัดเป็นแบบที่มีมาตั้งแต่โบราณ ในปัจจุบันศาสนสถานอาจมีสาเหตุอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ดังเช่น การสร้างขึ้นตามความนิยมของสังคม ดังจะเห็นได้จากตลาดเกือบทุกแห่ง ที่ชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่จะต้องมีศาลเจ้าประจำตลาด โดยทั่วไป ศาลเจ้าเหล่านี้จะมีขนาดเล็ก ๆ และมีเทพประดิษฐานเป็นประธานอยู่ในศาล เทพเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเทพปูนเก่าแกง แต่บางศาลก็มีเทพเทียนโหว ความเชื่อแบบนี้อาจเกิดจากที่มีชาวจีนตลาดลัวเนียมในสมัยรัชกาลที่ 6 มีศาลเจ้าประจำอยู่ และตลาดแห่งนี้ก็มีกิจการเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ทำให้ตลาดอื่น ๆ ที่สร้างขึ้นภายหลังสร้างศาลเจ้าประจำตลาดไปด้วย

การสร้างศาลเจ้าตามชุมชนจีนเหล่านี้ ยังปรากฏว่ามีองค์ประกอบอื่นๆ เป็นตัวผลักดันให้เกิดศาลเจ้าขึ้นมา ดังเช่น ความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในสังคมปัจจุบันหากคนเราเห็นด้วยกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ทั้งหมด หรือสิ่งที่พิสูจน์ได้คงไม่มีความจำเป็นต้องมีศาลเจ้า แต่ทว่าปัจจุบันคนเรายังมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่มองไม่เห็น แม้จะพิสูจน์ไม่ได้ แต่ก็เห็นได้เมื่อผ่านร่างทรง จึงคิดไปว่า ดวงวิญญาณนั้นสร้างปาฏิหาริย์ได้จริง โดยเฉพาะวิญญาณเทพเจ้าประจำศาล ที่อัญเชิญมาสถิตอยู่ในร่างทรง จึงทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเชื่อถือศรัทธามากขึ้น บริจาคทรัพย์สินเงินทองสร้างศาลเจ้า หรือปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีกว่าเดิม อีกประการหนึ่ง ความเชื่อในเรื่องการบนบานศาลกล่าว เนื่องจากธุรกิจการค้ามีการแข่งขันมากขึ้น หรือการเจ็บป่วยล้มไข้ หรือความปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำได้ยากเย็น อันเกิดจากสภาพสังคมที่ล้าสมัยจนทำให้คนที่อ่อนแอกว่าต้องหาที่พึ่งสร้างขวัญ

กำลังใจ บนบานศาลกล่าว เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองปรารถนา และเชื่อว่าเทพเหล่านี้จะสร้างปาฏิหาริย์ได้ เมื่อได้สมปรารถนาแล้วก็ต้องมีการแก้บน ดังเช่น ศาลเจ้าบางแห่งที่สร้างขึ้นโดยนักธุรกิจที่บนบานไว้ เมื่อได้สิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็สร้างศาลเจ้าเป็นการตอบแทน นอกจากนี้ยังพบว่า ศาลเจ้าบางแห่งหวังผลทางการค้าเป็นการแอบแฝง (ปราณี พัทธพันธ์, 2537 : 96) ดังเช่น การที่มีคนเข้าไปกราบไหว้ในศาลก็ ต้องมีการทำบุญบริจาคทรัพย์สินเงินทอง หรือซื้อรูปเทียน หรือข้าวของเครื่องเช่นไหว้ ทำให้ผู้เป็นเจ้าของมีรายได้ ที่อาจนำเงินไปใช้จ่ายส่วนตัวหรือปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีขึ้น เนื่องจากชาวจีนที่มากกราบไหว้ มีต่างกลุ่ม ต่างภาษา มีการนับถือเทพเจ้าแตกต่างกัน เจ้าของศาลเจ้าต่างๆ ก็ต้องเพิ่มรูปเคารพให้มากขึ้น จากองค์หลักที่มีอยู่เดิม ศาลเจ้าลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นของส่วนตัวหรือเอกชนรายใดรายหนึ่ง บางครั้งอาศัยตึกแถวเพียงหนึ่งหรือสองคูหาเท่านั้น และไม่มีอาณาบริเวณมากนัก

สำหรับวัดอาจมีสาเหตุการสร้างแตกต่างจากศาลเจ้าเล็กน้อย คือ นอกจากเป็นที่ตั้งของรูปเคารพ เป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และใช้ประกอบพิธีกรรม ยังใช้เป็นที่ศึกษาธรรมะ บวชเรียน หรือมีเขตสังฆาวาส วัดจึงมักมีอาณาบริเวณกว้างกว่าศาลเจ้า และอาจมีอาคารหลายหลัง วัดจีนในประเทศไทยมักเริ่มจากศาลเจ้ามาก่อน จากนั้นจึงสร้างวัดโดยรวมเอาทั้งศาลเจ้าและวัดเข้าด้วยกัน สันนิษฐานว่า เริ่มครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยหลวงจีนสุเอ็ง ซึ่งเดินทางมาจากเมืองจีน ผู้ที่เลื่อมใสในตัวท่านได้ช่วยกันสร้างวัดเล่งเน่ยยี่ไว้ที่ถนนเจริญกรุง อันเป็นถิ่นฐานเริ่มแรกของชาวจีน เมื่อครั้งอพยพเข้ามาที่กรุงเทพฯ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาวัดนี้ถูกเรียกเป็นทางการว่า วัดมังกรกมลาวาส (มานพ ถนอมศรี, 2536 : 45-46)

ดังนั้น อาจสรุปสาเหตุของการสร้างศาสนสถานของชาวจีนโดยทั่วไปได้ว่า อาจสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ตั้งของรูปเคารพ เพื่อประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เพื่อเป็นที่ระลึก เพื่อเป็นศาลประจำตระกูล เพื่อประจำตลาดหรือชุมชนตามความนิยมของสังคม เพื่อแก้บน เพื่อหวังผลเชิงธุรกิจ หรือเพื่อเผยแพร่หลักธรรมของศาสนา

ในบริเวณศาลเจ้าและวัดบางแห่งจะพบว่า มีการทำโรงเจประกอบด้วย แต่การสร้างโรงเจถือเป็นคติของฝ่ายมหายาน เพื่อใช้ประกอบพิธีกินเจในโอกาสต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม แม้พิธีกรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับมหายาน แต่ความเป็นมาแท้จริงเกิดจากการถวายความเคารพแก่จักรพรรดิเป็ง ซึ่งเป็นองค์สุดท้ายของราชวงศ์ซ้อง หลังจากที่พระองค์ถูกโจมนตีอย่างหนักจากหงวนซีโจ้วฮ่องเต้ หรือกบฏไล่ฆ่าข่าน ผู้ซึ่งสถาปนาเป็นราชวงศ์หยวนในเวลาถัดมา จักรพรรดิเป็งได้หนีภัยไปได้หวัน โดยทางเรือระหว่างนั้นก็ได้ทำอธิวิเนบาตกรรม ทราบข่าวถึงประชาชนของพระองค์ โดยเฉพาะในมณฑลฮกเกี้ยน ซึ่งถือเป็นแผ่นดินครั้งสุดท้ายของราชวงศ์ซ้อง ครั้นจะจัดงานพระราชพิธีศพอย่างสมพระเกียรติก็เกรงกลัวต่อหงวนซีโจ้วฮ่องเต้ จึงได้พากันถือศีลกินเจเป็นการสักการะแทนพระราชพิธีศพ ซึ่งเท่ากับอาศัยศาสนาบังหน้าการเมือง สำหรับการเผยแพร่เข้าสู่เมืองไทยนั้น สันนิษฐานว่า เผยแพร่โดยชาวจีนแต่จีว

ที่อพยพมาจากมณฑลฮกเกี้ยน และจากการทำพิธีดังกล่าวมุ่งถวายเป็นพระราชาครูศัลให้กับกษัตริย์ จึงนิยมใช้สีเหลืองกับสิ่งของเครื่องเจ เช่น ธงเหลือง เพราะถือว่าสีเหลืองเป็นสีประจำกษัตริย์ (พงศาวดาร อยุธยา, 2539 : 82)

2.2.2 การจัดตั้งรูปเคารพในศาสนสถาน

ในศาลเจ้าแม้ว่าเกิดจากผู้ที่ศรัทธาในศาสนาแต่เป็นสำคัญ และนับถือเทพเจ้าสูงสุด คือ เทพเจ้าหยวนสื่อเทียนจุน หลังเปาเทียนจุน หยูฮางซางตี้ หรือให้สิ่งเหล่าจวิน แต่เทพเหล่านี้ก็ไม่ค่อยปรากฏเป็นรูปเคารพในศาลเจ้า เทพองค์ใดจะเป็นประธานหรือองค์หลักในศาลเจ้ามักเกิดจากการนับถือของผู้ก่อตั้งนั้นๆ ซึ่งไม่มีข้อจำกัด แต่ส่วนใหญ่แล้วเทพที่ประจำอยู่ในศาลเจ้ามักมีทั้งของเต๋าราชจื่อ มหายาน และเทพประจำท้องถิ่น

ส่วนวัดนั้นจะเน้นรูปเคารพในศาสนาพุทธมหายานเป็นสำคัญ และรูปแบบการจัดวางก็จะทำคล้ายๆ กันเกือบทุกวัด กล่าวคือ อาคารด้านหน้าจะเป็นอาคารของท้าวจตุโลกบาล ตรงกลางอาคารจะมีพระโพธิสัตว์อริยมเหตไตรย หลังพระโพธิสัตว์อริยมเหตไตรยเป็นพระเวทโพธิสัตว์อาคารกลางเรียกว่า ต้าตงเปาเตียน ตอนหน้าเป็นที่ประดิษฐานชานเชิง คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระอมิตาภะพุทธเจ้า และโพธิสัตว์มหาสถามปราบ ส่วนหลังเป็นที่ประดิษฐานชานเป่าหรือช่าป้อ คือ พระอมิตาภะพุทธเจ้า พระศากยมุนี และพระโกษาขยคุรุพุทธเจ้า โดยมี 18 อรหันต์ ตั้งเรียงไว้สองข้างของชานเชิง (นิธิธิตา สุขมนัส, 2539 : 79)

2.2.3 ศาลเจ้าจีนที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย

ศาลเจ้าที่ปรากฏขึ้นในประเทศไทยเกิดขึ้นพร้อมกับการนำระบบความเชื่อของชาวจีนที่อพยพมาจากหลายพื้นที่ ดังนั้น จึงปรากฏศาลเจ้าที่เคารพนับถือเทพแตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น

- ศาลเจ้ากวนอู กวงกง หรือกวงตี้ในตำนานกล่าวว่า กวนอูเป็นคนจริง ๆ มีชีวิตอยู่ในสมัยปลายราชวงศ์ฮั่น เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ลาภยศสรรเสริญ ยึดมั่นตามคำสอนของขงจื้อ ภายหลังจึงได้รับการยกย่องให้เป็นเทพ

- ศาลเจ้าแม่ทับทิม หรือฮุยเห่เหี้ยว เป็นที่นิยมของหมู่ชาวจีนไหหลำ มีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น ฮุยเห่เหี้ยว หรือฮุยเหี้ยวเหี้ยว หรือเทียนโหว หรือมาจู่ เป็นเจ้าผู้ช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่รู้จักความมีอัธยาศัยและความซื่อสัตย์ มีตำนานกล่าวว่า ฮุยเห่เหี้ยวเป็นหญิงสาวชาวไหหลำ ได้บำเพ็ญพรตภาวนาถึงเทพพรหมจรรย์ หมั่นสะสมคุณความดีด้วยการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากอยู่เป็นประจำ ทั้งยังสามารถพยากรณ์อากาศให้กับชาวเรือชาวประมงอีกด้วย เมื่อตายไปจึงยกย่องให้เป็นเทพ ศาลเจ้าส่วนใหญ่จึงมักสร้างอยู่ตามริมน้ำ แต่อีกในตำนานหนึ่งกล่าวว่า มีชายยากจนออกหา

ปลากกลางทะเล แต่ต้องประสบพายุร้ายและหาปลาไม่ได้แม้แต่ถ้วย จึงตั้งจิตอธิษฐานขอให้เทวดาฟ้าดินจงดลบันดาลให้คลื่นสงบลง จากนั้นคลื่นก็สงบและมีขอนไม้มาเกยขึ้นบนเรือ พอลงถึงบ้านฝันเห็นเจ้าแม่สุ่ยเว่ยเหนี่ยว จึงลงมือแกะขอนไม้เป็นรูปเจ้าแม่และคอยกราบไหว้ทุกครั้งเมื่อออกจากเรือ เพื่อนบ้านที่ทราบก็เข้ามากราบไหว้จนประสบผลโชคดีตามๆ กัน

- ศาลเจ้าปูนเผือกหรือเป็นโถงวง เป็นเทพผู้ดูแลทุกข์สุขของชุมชน ชื่อนี้ในแต่ละชุมชนอาจเรียกแตกต่างกัน ชาวจีนบางคนเชื่อว่า ความสำเร็จในธุรกิจการงาน ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต เป็นเพราะได้รับความคุ้มครองจากเทพประจำท้องถิ่นเหล่านี้ ในกรุงเทพมหานครได้รับความนิยมนอย่างมาก ดังจะเห็นจากศาลเจ้าปูนเผือกซึ่งมีอยู่มากมาย มีตำนานกล่าวว่า เดิมเป็นคนใจบุญ เปิดโรงงานอยู่หน้าบ้านของตน ใครผ่านไปผ่านมาก็เรียกเข้าไปรับแจกอาหาร ใครต้องการอะไรหากร้องขอปูนเผือกก็จะได้สมใจ เทพเจ้าต่าง ๆ ก็คอยเฝ้าอวยพรให้มั่งมีเรื่อยขึ้น เมื่อตายไปได้เป็นเขียนขึ้นสวรรค์ ชาวบ้านจึงร่วมใจสร้างศาลไว้กราบไหว้บูชา

- ศาลเจ้าพ่อเสือ หรือเทียนเสียดี้ ชาวจีนเชื่อว่าเป็นเทพผู้ให้ความสงบสุขและความประสพโชคลาภ มีที่มาจากตำนานของชาวบ้านบริเวณเลขชิงช้าที่กรุงเทพฯ ซึ่งกล่าวว่า เดิมแถบนี้มีเสืออาศัยอยู่ เสือนี้ไม่ดุร้ายแต่กลับช่วยเหลือดูแลความสงบให้กับชาวบ้าน แต่อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า มีคนเก็บรูปปั้นของเสือได้ เมื่อนำมาเก็บไว้ที่บ้านก็ได้ยินเสียงเสือร้องตลอดเวลา จึงต้องนำไปเก็บไว้ที่ศาล เรื่องนี้ทราบความถึงรัชกาลที่ 5 พระองค์จึงช่วยพระราชทานทุนทรัพย์ เพื่อสร้างศาลเจ้าแบบถาวรให้กับเทพองค์นี้ (ปราณี พิศพันธ์, 2537 : 96)

- ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นศาลเจ้าที่ได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลาย ชาวจีนเชื่อว่า วิญญาณลิ้มกอเหนี่ยวจะช่วยจัดความเดือดร้อนให้กับคนที่มากกราบไหว้ได้ และทำให้การค้าขายเจริญก้าวหน้า มีตำนานกล่าวว่า ชื่อเดิมคือ ลิ้มโต๊ะเคี่ยม มาจากเมืองจีน มาตามหาพี่ชายที่อยู่เมืองปัตตานีกลับไปจีน แต่พี่ชายไม่ยอมกลับ จนสุดท้ายลิ้มโต๊ะเคี่ยมต้องจบชีวิตที่ปัตตานี หลังจากนั้นวิญญาณก็ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากมาย เป็นที่เลื่องลือแก่คนทั่วไป จนได้สร้างรูปจำลองและศาลไว้ ต่อมาได้สร้างศาลเจ้าขึ้นใหม่ที่ตลาดปัตตานี และอัญเชิญมาประดิษฐานที่แห่งใหม่ ซึ่งมีชื่อเรียกภายหลังว่า "ศาลเจ้าเล่งจูเกียง" (ศาลเจ้าแห่งความเมตตา) หรือชื่อสามัญที่ชาวบ้านนิยมนเรียกกัน คือ ศาลเจ้าลิ้มกอเหนี่ยว (สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 10, 2529 : 4019)

นอกจากนี้ ยังมีศาลเจ้าที่ตั้งมาเฉพาะกลุ่มของตน หรือเพื่อใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพที่ตนนับถือ ดังเช่น ชาวจีนฮกเกี้ยนนิยมนับถือเทพที่เรียกว่า มาจู่ ชาวจีนแคะนิยมนับถืออันฮัวกง หรือศาลเจ้าประจำอาชีพหรือแต่ละสมาคม ดังเช่น สมาคมช่างเหล็กในกรุงเทพมหานคร "หลั๊กกี๊วย" สมาคมก่อสร้างนับถือ "แป๊ะกง" หรือคนทำอาชีพค้าขายนับถือ "ไฉ่เสินเหย" เป็นต้น (สมบูรณ์ สุธาสาวุณ, 2529 : 32-33)

2.3 การประกอบพิธีกรรมในศาสนสถาน

การประกอบพิธีกรรมโดยส่วนใหญ่เป็นการกราบไหว้เทพเจ้าหรือรูปเคารพที่ตั้งอยู่บน
ปะรำหรือแท่น ซึ่งอาจทำขึ้นเป็นประจำหรือเฉพาะในโอกาสเทศกาลสำคัญๆ หรือเพื่อบนบานศาล
กล่าวขอสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเมื่อได้สิ่งที่บนบานแล้วต้องการตอบแทน หรือในโอกาสพิเศษ สิ่งที่เราไม่ได้
สำหรับการทำพิธี คือ รูปเทียน และเครื่องเซ่นไหว้

เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในศาลเจ้าประกอบด้วย เนื้อสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลาหมึก
อาหารเจ เช่น วุ้นเส้น เห็ญหูหนู และฟองเต้าหู้ชนิดแข็ง ของหวาน เช่น ขนม อังก้วยท้อหรือขนม
กุยช่ายรูปลูกท้อสีชมพู ขนมฮวงก้วยหรือขนมถ้วยฟูจีน (ฮวง หมายถึง งอกงามจึงใช้แทนความหมาย
ความเฟื่องฟูและเจริญรุ่งเรือง) ซาลาเปา ซึ่งมีรอบประทับเป็นตัวหนังสือสีแดง (ฮก หรือ เฮง แทน
ความหมายโชคดี) ซาลาเปาบางอันทำเป็นรูปลูกท้อ ซึ่งชาวจีนเชื่อว่า ลูกท้อเป็นผลไม้แห่งสวรรค์ กิน
แล้วจะมีอายุยืนยาว ขนมจับกิมหรือขนมจันอับ เป็นต้น ผลไม้ เช่น ส้ม แอปเปิล องุ่น สับปะรด กัลย
ผลไม้เหล่านี้ยังแสดงนัยถึงความหมายต่างๆ กันด้วย เช่น ส้มแสดงนัยถึงความราบรื่น ซึ่งเหมือนกับ
ความกลมเกลี้ยงเกลตาของผลส้ม และความเจริญรุ่งเรืองเหมือนกับสีสดใสของเปลือกส้ม ปกติการไหว้
ด้วยผลส้มก็เป็นการเพียงพอแล้ว นอกจากนี้มีน้ำชา เหล้า และกระดาษเงินกระดาษทอง

การทำพิธีไหว้อาจเริ่มจากการนำเครื่องเซ่นไหว้วางไว้บนโต๊ะต่อหน้าเทพเจ้าหรือรูป
เคารพภายในศาล จากนั้นจุดเทียนในที่ที่จะไหว้ครั้งละ 1 คู่ และจุดธูปทั้งหมดที่จะไหว้ในศาลนั้น
อย่างไรก็ตามขั้นตอนดังกล่าวอาจมีความแตกต่างกัน หากไม่เคยไหว้ก็ควรจะถามเสี้ยกงหรือคนเฝ้า
ศาลก่อนว่าต้องจุดธูปกี่ดอกและเริ่มต้นอย่างไร แต่โดยทั่วไปมักจุดธูปทั้งกำ จากนั้นจึงเริ่มไหว้ ดังนี้
(นัฐธิดา สุขมนัส, 2539 : 84)

1. เริ่มไหว้ฟ้าดินหรือที่ตีแปบ้อ ซึ่งถือเป็นพ่อแม่ หรือผู้ให้กำเนิดตัวเรา และสรรพสิ่ง
ในโลก โดยปักธูปไหว้ที่กระถางธูป ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่กลางแจ้งบริเวณหน้าศาล
2. ไหว้ที่อิงกง หรือเจ็กเซียนฮ่องเต้ ซึ่งเป็นเทพผู้ทรงอิทธิฤทธิ์เป็นใหญ่เหนือเทพทั้ง
ปวง เป็นเทพผู้บันดาลทุกข์สุขแก่มนุษย์ เทพองค์นี้ไม่นิยมทำรูปเคารพ แต่จะมีเก้าอี้และร่มกางไว้ที่
ประทับเป็นเครื่องหมาย
3. ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า การไหว้เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ภายใน โดยทั่วไปแล้วจะ
ไหว้เทพประธานที่อยู่กึ่งกลางก่อน แล้วจึงไหว้เทพที่อยู่เบื้องซ้ายของเทพประธาน และเบื้องขวาตาม
ลำดับ
4. เมื่อไหว้เทพในศาลเจ้าแล้วจึงไหว้พระภูมิเจ้าที่ในศาล และสุดท้ายเป็นการไหว้
เทพทวารบาลหรือมิ่งจิ้ง ผู้รักษาประตูทางเข้าออกของศาล

โดยปกติจะปักธูปไว้ที่กระถางปักธูปตำแหน่งละ 3 ดอก เดินไหว้ไปตามที่ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ทางศาลจะเตรียมกระถางธูปไว้ให้ เมื่อไหว้ครบทุกที่แล้วจึงปักธูปที่บริเวณประตูของศาลเจ้าอีกข้างละ 1 ดอก

หลังจากที่ตั้งเครื่องเซ่นไหว้ไว้นานพอสมควร ก็ถึงขั้นการลาของไหว้หรือ "เฮียง" ในส่วนนี้มักจะเผากระดาษเงินกระดาษทองเสียก่อน เพื่อส่งไปยังสวรรค์ แล้วลาเครื่องเซ่นไหว้ วิธีการลาอาจทำโดยใช้มือทั้ง 2 ข้างจับสิ่งที่ต้องการลา พร้อมกับบอกลาหรือภาวนาขอพร หรือกล่าวขอบคุณที่เทพให้ของเหล่านี้แก่เรา โดยปกติเครื่องเซ่นไหว้เหล่านี้ถือว่าเป็นของที่เทพได้รับประทานไปแล้ว และหากจะนำกลับไปรับประทานต่อไป ก็ถือว่าเป็นสิริมงคลอย่างยิ่ง

ในพิธีกรรมไหว้เจ้ายังมีการเติม "เต็งอิ้ว" หรือเติมน้ำมันในตะเกียงเจ้า เพื่อแสดงกตเวทิตา หรือสนองคุณต่อองค์เทพเจ้า พร้อมกันนี้มีการขอพรให้มีชีวิตรุ่งโรจน์คล้ายกับเปลวไฟในตะเกียง หรือเป็นการสะเดาะเคราะห์ เมื่อเติมน้ำมันเสร็จก็จะจบด้วยการบริจาคเงินบำรุงกิจการของศาลเจ้าที่เรียกว่า "โตยเฮียงอิ้ว" อันได้แก่ ค่าน้ำมัน ค่าธูป ค่ากระแสดไฟฟ้า เป็นต้น

สำหรับการประกอบพิธีกรรมภายในวัดจีนไม่ต่างจากศาลเจ้ามากนัก เพราะต่างก็เป็นสถานที่ตั้งของรูปเคารพเทพเจ้า ยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่วัดจีนส่วนใหญ่ผสมผสานศาลเจ้าและวัดอยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่โดยส่วนใหญ่วัดจะมีลักษณะเด่นที่มีรูปเคารพในศาสนาพุทธนิกายมหายาน เช่น พระศากยมุนี พระโพธิสัตว์กวนอิม เป็นต้น โดยเฉพาะพระโพธิสัตว์จะปรากฏอยู่เกือบทุกวัด อย่างไรก็ตามพิธีกรรมเหล่านี้ก็ดูเหมือนจะห่างไกลจากแบบมหายานที่ประเทศจีน มาเป็นการผสมผสานกับพิธีกรรมท้องถิ่น ดังเช่น การนำบาตรพระ 9 ใบไปตั้งอยู่เบื้องหน้าแท่นบุษบารูปเจ้าแม่กวนอิมเพื่อบรรจุเงินของผู้มีจิตศรัทธา บาตรแต่ละใบอาจเขียนหนังสือเป็นคำให้พร เช่น ขอให้เจริญรุ่งเรือง ขอให้คู่แต่งงานเป็นคนดี ร่มเย็นเป็นสุข อายุยืน โชคลาก เป็นต้น และดูเหมือนว่าการประกอบพิธีกรรมภายในวัดจะอยู่ที่พระจีนมากกว่า โดยที่พระทำหน้าที่สวดมนต์ซึ่งเป็นภาษาจีน สำหรับบุคคลอื่นผู้เป็นฆราวาส พระอาจเตรียมใบปลิวคำสวดมนต์ไว้ให้โดยเฉพาะ การทำพิธีกรรมในวัดอาจแตกต่างกันตามเทพเจ้าที่นับถือ หรือตามความเลื่อมใสศรัทธาของคนนั้น ๆ ดังเช่น พิธีกรรมไหว้พระโพธิสัตว์กวนอิม ผู้ศรัทธาจะงดกินเนื้อวัวหรือกินเฉพาะอาหารเจ เพื่อแสดงถึงการเคารพต่อสรรพสัตว์ สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย นอกจากนี้ จะต้องยึดถือพิธีปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยบูชาทุกวัน การถวายน้ำ 1 แก้วในแต่ละเช้า การจัดผลไม้ถวายในวันเกิดประจำสัปดาห์ การถวายดอกบัวเป็นพุทธบูชา 5 ดอก พร้อมกับธูป 5 ดอกในวันพระ เป็นต้น

พิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ทำกันในวัด คือ การนั่งสมาธิ การนั่งสมาธิเจริญกรรมฐานนี้ นิยมทำกันอยู่ทั่วไป ไม่ใช่แต่เฉพาะผู้ศรัทธาในพระโพธิสัตว์กวนอิม ถือเป็นกิจวัตรสำคัญของผู้นับถือศาสนาพุทธทุกนิกาย และเป็นการสั่งสมประสบการณ์ทางศาสนาของแต่ละบุคคล ดังนั้น การทำพิธี

ไหว้พระโพธิสัตว์กวนอิมหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นใด จึงมีประโยชน์ทั้ง 2 แง่ คือ การให้ความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน ดังเช่น การร่วมกันสวดมนต์ และอีกแง่หนึ่ง คือ การให้ประสบการณ์ทางศาสนาที่เป็นปัจเจก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537 : 101)

โดยปกติผู้ที่เข้าศาลเจ้าหรือวัดจีนส่วนใหญ่จะทำการเสี่ยงเซียมซี หรือตีไม้ไผ่ที่แต่ละอันทำเครื่องหมายไว้ ตีไม้ไผ่ทั้งหมดจะรวมกันอยู่ในกระบอบอกไม้ไผ่ ผู้มีจิตศรัทธาจะถือกระบอบอกไม้ไผ่ด้วยมือทั้ง 2 ข้าง แล้วเขย่าเพื่อให้ตีไม้ไผ่หลุดออกมาเพียงอันเดียว หมายเลขบนตีไม้ไผ่จะอ้างไปยังข้อความที่พิมพ์เอาไว้ ซึ่งถือเป็นข้อความจากพระเจ้า และผู้ทำนายประจำวัดก็อาจแปลข้อความให้ฟัง (กรณีที่พิมพ์เป็นภาษาจีน) พิธีกรรมเสี่ยงทายโดยใช้ไม้ไผ่วินไปเป็นที่นิยมเช่นกัน ไม้มีลักษณะคล้ายรูปไต 2 อันวางคู่กัน ผู้เสี่ยงทายจะโยนไม้พร้อมคำอธิษฐาน ขอความช่วยเหลือจากเทพเจ้า เช่น การดำเนินธุรกิจนี้จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ หากมีหัวหน้าส่วนขุนของไม้คว่ำหน้าลง คำตอบจะเป็นไม่ หากมีหัวหน้าส่วนขุนหงายขึ้น หรืออันหนึ่งคว่ำอันหนึ่งหงาย คำตอบก็จะเป็นไปได้ หากโยนไป 3 ครั้งหงายขึ้นทั้ง 2 ครั้ง คำตอบจะเป็นไปได้ แต่หากคว่ำลงทั้ง 2 ครั้ง คำตอบก็จะไม่ พิธีกรรมอีกประการหนึ่งเรียกว่า โทเสียวเหยียน ก็ยังคงมีปฏิบัติกันเป็นปกติ ภายในวัดแบบผสม เมื่อผู้มีจิตศรัทธามีความรู้สึกรู้ว่ามีอุปสรรคในชีวิตของเขา หรือว่าความสำเร็จนั้นถูกบุคคลที่อยู่ฝ่ายตรงกันข้ามขัดขวาง เขาก็จะพิจารณาตอซุหรือปฏิทินประจำปีของจีนหาวันที่เหมาะสมที่จะไปวัด เพื่อหาทางกำจัดอุปสรรคนั้นเสีย บางครั้งคู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตรก็จะมาทำพิธีกันที่วัด โดยการเผากระดาษสวดมนต์ เพื่อเป็นการถวายอย่างใดก็ตามสิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ การจุดธูปเทียน ดอกไม้ ในระหว่างการทำพิธี และสุดท้ายคือการบริจาคเงิน

การจุดธูปนั้นเป็นการแสดงนัยถึงการสื่อสารกับเทพเจ้า เป็นสัญลักษณ์ของการสนับสนุนคำอธิษฐานอันแรงกล้าของผู้ศรัทธา ธูปโดยทั่วไปจะทำจากฝุ่นไม้และเครื่องหอม ส่วนเทียนเป็นสัญลักษณ์ของความโชติช่วงชัชวาลและนำโชค เทียนที่ใช้โดยทั่วไปจะมีสีแดง การจุดธูปเทียนจึงเท่ากับเป็นการสร้างบรรยากาศให้ดวงวิญญาณมีชีวิตชีวา และความโชติช่วงชัชวาลมาสู่ผู้เลื่อมใส ดังเปลวไฟที่เผาขี้ผึ้งเทียนให้ไหลออกมา ส่วนดอกไม้คือสิ่งที่อุทิศถวายให้ ส่วนใหญ่จะทิ้งเอาไว้ที่แท่นบูชาของเทพเจ้า ดอกไม้นี้มักจะเป็นดอกไม้จริงหรือกระดาษก็ได้ (ลิป, ม.ป.ป. : 34-35) ส่วนการบริจาคเงินนั้นมีการกล่าวถึงว่าเป็นการทำบุญหรือล้างบาป มีความเชื่อว่าคนที่บริจาคเงินสร้างเจดีย์จะสามารถล้างบาปได้ 7 ชาติ หรือหากเคยทำกรรมไว้ในชาติปางก่อนก็จะหมดเวรกรรมลงในชาตินี้

พิธีกรรมนับว่ามีคุณค่าต่อบุคคลอย่างมาก ที่สำคัญคือ เป็นสื่อให้ผู้ร่วมในพิธีกรรมได้บรรลุถึงการรวมตัว ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือไปพร้อมๆ กัน โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วมักเรียกร้องให้มนุษย์รวมตัวกับสิ่งอื่น โดยเฉพาะกับเพื่อนมนุษย์และกับสิ่งที่มนุษย์คิดว่าสูงส่งกว่าตนเอง พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือศาสนาและสังคมมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ อย่างไรก็ตาม

ก็ตามการต่อสู้ของศาสนากับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในปัจจุบัน ทำให้พิธีกรรมบางอย่างต้องปลดปล่อยออกจากศาสนามากขึ้น (นิธิ เที่ยวศรีวงศ์, 2537 : 86-97)

2.4 ความสำคัญของศาสนสถานที่มีต่อชุมชนชาวจีน

2.4.1 ด้านศาสนา

ศาสนสถานไม่ว่าเป็นศาลเจ้าหรือวัดต่างก็เป็นเครื่องแสดงแนวคิดของศาสนา ดังเช่นแนวคิดเรื่องศูนย์กลางของโลก เรื่องสิ่งสูงสุดที่ควรเคารพ เรื่องเครื่องหมายอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะเป็จุดเริ่มต้นของพิธีกรรมต่าง ๆ การเดินรำบูชา การสร้างสรรครูปเคารพของสิ่งลึกลับ และการเฉลิมฉลอง โดยที่ศาสนสถานเหล่านี้อาจปรากฏเป็นนัยสัญลักษณ์อยู่ด้วย (Lundquist, 1993 : 5) การมีศาสนสถานจึงเปรียบเสมือนเครื่องแสดงความยึดมั่นถือมั่นในศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม ศาสนสถานจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่บ่งชี้ความเจริญรุ่งเรือง ความเสื่อม ความนิยมในสังคมแคบ ๆ หรือสังคมกว้างขวาง และที่สำคัญศาสนสถานคือ แหล่งรวมคนที่มีพื้นฐานความเชื่อเดียวกัน ให้นำไปสู่ความมีเอกภาพในหลักปฏิบัติ ศาสนสถานเหล่านี้มีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนอย่างมาก โดยเฉพาะด้านจิตใจที่ต้องการหาเครื่องยึดเหนี่ยว การประกอบพิธีกรรมใด ๆ ในศาสนาล้วนทำให้ชีวิตมีความผูกพันทั้งต่อเพื่อนมนุษย์ และต่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โดยปกติในรอบปีหนึ่ง ๆ ชาวจีนจะไปชุมนุมกันทำพิธีกรรมต่างๆ เช่น วันสารททึงกระเจาด วันไหว้เจ้าประจำปี วันเทศกาลกินเจ เป็นต้น

2.4.2 ด้านสังคม

ศาสนสถานของชาวจีนในประเทศไทยไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น ยังเป็นที่รองรับผู้คนและให้การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่น บริจาคข้าวของแก่ผู้ยากไร้ การเป็นที่พักชั่วคราวสำหรับผู้ประสบภัย หรือการเป็นศูนย์กลางประสานงานโครงการต่าง ๆ ดังจะเห็นว่า วัดหรือศาลเจ้าบางแห่งเป็นที่ตั้งของสมาคมด้วย เป็นที่ตั้งขององค์การการกุศลต่าง ๆ เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง มูลนิธิท่งเชียงเสียงต้ง เป็นต้น

การทำหน้าที่ประสานประโยชน์แก่คนส่วนรวมนี้นับว่า เป็นผลอย่างหนึ่งของการยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรม โดยเฉพาะพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติธรรมด้วยปัญญาและกรุณาควบคู่กันไป คือการละความไม่เห็นแก่ตัวและเน้นการทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม (สาธิตกรรณไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 20, : 37)

นอกจากนี้ศาสนสถานยังเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความผูกพันในครอบครัวด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ ดังเช่น การบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นพิธีกรรมแฝง แต่สิ่งที่จะได้รับมากที่สุดของพิธีกรรมนี้คือการเชื่อมสายใยแห่งวงศ์ตระกูล สร้างความยึดเหนี่ยวระหว่างชีวิตในครอบครัวและดำรงไว้ซึ่งความ

ตามคตินี้ ยิ่งเมื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษได้รับการปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำอีก ก็เท่ากับกระตุ้นจิตสำนึกให้สมาชิกแต่ละคนยึดมั่นในความสัมพันธ์ของตน หรือภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัวและเครือญาติ อันจะส่งผลต่อสังคมโดยรวมต่อไป (สมบุญณ์ สุขสำราญ, 2529 : 27-28)

2.4.3 ด้านการศึกษา

จากการที่ศาสนสถานเป็นศูนย์รวมของชาวจีนประการหนึ่ง ทำให้ชาวจีนบางกลุ่มมองเห็นความสำคัญของศาสนสถานเหล่านี้ เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนไปสู่ลูกหลานต่อไป คล้ายกับสถาบันการศึกษาหรือฝึกอบรม โดยเฉพาะทางด้านภาษาจีน ดังจะเห็นว่า วัดหรือศาลเจ้าในอดีตบางแห่งมีโรงเรียนประจำ โดยที่วัดหรือศาลเจ้าเหล่านี้จะเป็นผู้อุปถัมภ์ส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจนำเงินจากการได้รับบริจาคของผู้มีจิตศรัทธามาเป็นค่าจ้างครู หรือจัดหาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน อย่างไรก็ตามโรงเรียนเหล่านี้ในปัจจุบันได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐมากขึ้น ดังเช่น โรงเรียนเผยอิงของชาวจีนแต่จิ๋วในอดีตที่ได้รับการอุปถัมภ์จากศาลเจ้าปู่เจ้าก๋ง บริเวณถนนทรงวาด กรุงเทพฯ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2528 : 126) ปัจจุบันแม้ศาสนสถานเหล่านี้ไม่ได้สนับสนุนการศึกษาอย่างชัดเจนเหมือนเช่นอดีต แต่ก็ยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาวจีน

2.4.4 ด้านความบันเทิง

ในอดีตศาสนสถานยังเป็นแหล่งของความบันเทิงแห่งหนึ่ง เป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถไปหาความสำราญได้ แม้การแสดงมหรสพบางครั้งทำเพื่อถวายเทพเจ้า แต่ก็ส่งผลพลอยได้กับประชาชนโดยตรง การแสดงครั้งหนึ่ง ๆ จึงเป็นไปทั้งความบันเทิงและถวายเทพเจ้า มหรสพที่นิยมเล่น คือ จิ้ว (อุปรากรจีน) ปัจจุบันความบันเทิงเหล่านี้อาจหาได้ในช่วงเทศกาลประจำปีของวัดหรือศาลเจ้าต่าง ๆ แม้จะมีมหรสพอื่น ๆ เพิ่มเติม ดังเช่น ภาพยนตร์ ลิเก แต่จิ้วยังเป็นมหรสพหลักที่ขาดเสียไม่ได้ เป็นการแสดงที่เก่าแก่มีมาแต่ดั้งเดิมของชาวจีน

2.4.5 ด้านการรวมกลุ่ม

ศาสนสถานจีนในประเทศไทยไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น ในอดีตยังพบว่า เป็นที่รวมกลุ่มของชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทย โดยที่ศาสนสถานนั้นเป็นศูนย์กลางการประสานงานของชาวจีน ทั้งระหว่างชาวจีนที่อยู่ประเทศจีนและชาวจีนที่อยู่ประเทศไทย รวมถึงชาวจีนประเทศไทยที่พูดภาษาเดียวกัน โดยทำหน้าที่เหมือนสมาคมของชาวจีนภาษานั้น ๆ เช่น สมาคมไหหลำที่เริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าเจียงเอ็งที่บางรัก สมาคมแต้จิ๋วที่เริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าหรือเส้าปูน

เก่าแก่ เป็นต้น เมื่อลัทธิชาตินิยมได้แพร่กระจายเข้ามาจากจีนสู่ประเทศไทย ศาลเจ้าก็กลายเป็นแหล่งชุมนุมของสมาคมลับของชาวจีน กลุ่มภาษาต่าง ๆ เช่น แต้จิ๋ว ฮกเกี้ยน ไทห่อล่า กว่างตุ้ง แคะหรือฮากกา

การรวมกลุ่มของชาวจีนโดยยึดภาษาจีนนั้น ปัจจุบันเริ่มมีบทบาทอย่างเห็นได้ชัดในวันที่จะเชื่อมร้อยชาวจีนในประเทศไทยไว้ด้วยกัน จึงมีการเปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนกันอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะรวมกลุ่มจะเกิดขึ้นในลักษณะใดก็ตาม สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การรักษาความเป็นจีน (Chineseness) เอาไว้ จุดร่วมนี้เคยแสดงออกในรูปชาตินิยมเมื่อครั้งอดีต (ค.ศ. 1937-1945) ที่ญี่ปุ่นบุกจีน ทำให้กลุ่มชาวจีนในประเทศไทยต่อต้าน เพื่อสนับสนุนพี่น้องชาวจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ จนรัฐบาลไทยต้องปราบปรามอย่างหนัก ทำให้มีสมาคมลับต่าง ๆ เกิดขึ้น โดยใช้ศาลสถานบังหน้า (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2540 : 104-107)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- สมปอง ยอดมณี (2535 : 323-324) ศึกษาคตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรม ในเขตอำเภอเมืองสงขลา สรุปเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมศาลเจ้าว่า มีแบบแผนการก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์ มีการประดับตกแต่งเพื่อความงามและความศรัทธาในศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏอยู่ในส่วนต่างๆ เช่น หลังคา หน้าจั่ว ผนัง เสา พื้น ฐาน เป็นต้น เกี่ยวกับคติความเชื่อที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมมี 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1 ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่และทิศทาง เป็นความเชื่อที่เกิดจากความสัมพันธ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เข้ามากำหนดเป็นความสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งก่อสร้างนั้นๆ

2 ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง เป็นความสัมพันธ์กับเครื่องมือเครื่องใช้ จำนวนนับ ตัวเลข และสิ่งต้องห้าม หรือสิ่งควรปฏิบัติเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม

3 ความเชื่อเกี่ยวกับกับดุษยาม เป็นความเชื่อที่ยึดถือความสัมพันธ์ระหว่างวันเวลากับอิทธิพลของดวงดาวมาเป็นสิ่งกำหนดชั้นตอน ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของการดำเนินการก่อสร้าง

สำหรับรูปแบบในการก่อสร้างพบว่า ยึดตามประเพณีดั้งเดิมของชนชาวจีน มีหลังคาทรงเก้งจีน มีจั่ว มีหลังคาเดี่ยวและ 2 หลังคา ล้นหลังคาก่ออิฐถือปูน ฉาบผิวตกแต่งด้วยกระเบื้องหรือลายปูนปั้น ชายคาเขียนลายสี นิยมเจาะช่องหน้าต่างเฉพาะด้านหน้า ด้านข้างเจาะช่องลมขนาดเล็ก และเปิดโล่งด้านหน้า

- สมพงษ์ สุภิส (2535 : 251) ศึกษาความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอ

หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา : ศึกษาจากจิตรกรรมฝาผนังศาสนสถานจีน สรุปได้ว่า จิตรกรรมบนศาสนสถานจีนในหาดใหญ่สะท้อนถึงความเชื่อ โดยแบ่งออกได้ 6 ประเภท ดังต่อไปนี้

1 ความเชื่อเกี่ยวกับการมีอายุยืน จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ ไม้ สน ท่อน้ำเต้า เบญจมาศ แดงโม่ง เทพชิว นกกระเรียน เต่า ไม้เท้ามังกร

2 ความเชื่อเกี่ยวกับความสงบสุขร่มเย็น จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ หงส์ กิเลน แอปเปิล ดอกมะลิ แจกัน เจ้าแม่กวนอิม

3 ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภ จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ เทพยกม้า ค้างคาว ช้าง ดอกโมตัน ดอกโป๊ยเซียน ส้มมือ พุทธา เหยี่ยวตราโบราณ หยู่ สิ่งของเครื่องใช้ของเขียนทั้งแปด ซึ่งได้แก่ ไม้เท้า พัด กระบี่ เกวาระไม้ไผ่ กระเช้าดอกไม้ กรับ ดอกบัว ฯลฯ

4 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจ ยศศักดิ์ จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ เสือ 18 อรหันต์ กวนอู เทพลก กวาง เงินหยวนเป่า หงส์

5 ความเชื่อเกี่ยวกับการมีลูกหลานสืบสกุล จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ หับทิม ลำไย บัว พุทธา น้ำเต้า แดงโม

6 และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งป้องกันอันตราย การกำจัดสิ่งชั่วร้าย จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ โป๊ยแก้ว โป๊ยเซียน ทวารบาล ดอกเหมย สิงโต เสือ หับทิม ท่อ สิ่งของเครื่องใช้ของเขียนทั้งแปด จิตรกรรมภาพเดียวกันนี้บางครั้งใช้ในความเชื่อหลายๆ อย่าง เช่น ท่อ หงส์ เป็นต้น

Everlyn Lip (1983 : 27) ศึกษาสถาปัตยกรรมวัดจีนในสิงคโปร์ ได้สรุปว่า รูปแบบวัดจีนส่วนใหญ่ในสิงคโปร์ตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1 การทำกำแพงล้อมรอบ โดยที่กำแพงหรือรั้วนี้จะเป็นตัวกำหนดขอบเขตเนื้อที่ และให้รอบรับการขยายตัวของวัดในอนาคต

2 การจัดผังโดยยึดแกนกลาง ซึ่งถือเป็นประเพณีสำคัญของการวางแผนวัดจีน และการแสดงออกถึงแนวคิดของการก่อสร้างสถานที่รำลึก

3 การหันหน้าไปทางทิศเหนือและใต้ เพื่อหลีกเลี่ยงรัศมีของดวงอาทิตย์

4 การทำบริเวณลานกว้าง เพื่อให้ได้รับแสงสว่างและการระบายอากาศได้ดี

5 การยึดหลักวงจรัย โดยพิจารณาถึงทำเล ที่ตั้ง ขนาด เป็นต้น

บทที่ 3

รูปแบบศาลเจ้า วัดจีน การตกแต่ง และรูปเคารพ

3.1 รูปแบบศาลเจ้า วัดจีน และการตกแต่ง

3.1.1 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

อาคารทั้งศาลเจ้าและวัดมีรูปแบบไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะต่างก็มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ แต่หากดูตามการใช้สอยก็จะพบว่าวัดนั้นนอกเหนือจากมีอาคารส่วนที่ใช้ประกอบพิธีกรรมแล้ว ยังมีส่วนของสังฆาวาส และอาจเพิ่มส่วนที่ใช้เป็นกิจกรรมของชุมชน ตามความสำคัญและขนาดของวัดนั้นๆ

แบบของศาลเจ้าและวัดส่วนใหญ่เป็นไปตามลักษณะของสถาปัตยกรรมจีน ซึ่งจะเห็นว่าไม่ว่าศาสนสถานหรือพระราชวังของจักรพรรดิก็จะทำคล้ายกันหมด ดังเช่น การทำแท่นหรือเครื่องค้ำยัน มีการใช้กระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ หรือกาบกล้วย หรือลูกฟูก เป็นต้น ลักษณะนี้เองที่ทำให้สถาปัตยกรรมจีนคงความเป็นเอกลักษณ์ และดูแตกต่างกัน ศาสนสถานของชาติอื่นๆ หากศึกษาถึงโครงสร้างอาคารของศาลเจ้าและวัดจีนแบบประเพณีก็จะมีลักษณะสำคัญดังนี้

3.1.1.1 โครงสร้าง

โครงสร้างส่วนใหญ่ใช้ไม้เป็นวัสดุสำคัญ เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง ในระยะแรกๆ นั้นคงเป็นโครงสร้างแบบคานวางพาดธรรมดา แต่เมื่อพบว่าโครงสร้างเหล่านี้อาจพังทลายได้ง่ายเมื่อเกิดแผ่นดินไหว สถาปนิกจีนโบราณจึงค้นหาระบบโครงสร้างที่ต่อต้านต่อความสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว โดยการออกแบบรอยต่อโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น ลักษณะนี้ค่อยๆ ได้พัฒนามาอีกหลายศตวรรษ จนเป็นแบบประเพณีเหมือนที่เห็นในปัจจุบัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างอาคารจีนแบบประเพณีนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ระบบคือ

1. ระบบเสา (Post) และคาน (Beam)
2. ระบบเครื่องค้ำยัน (Column) และเครื่องยึดคาน (Tie Beam)
3. ระบบกระท่อมไม้ (Log Cabin)

โครงสร้างไม้เหล่านี้มักสร้างอยู่บนฐานอิฐหรือหินที่ก่อขึ้นมาอย่างแน่นหนา เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คานที่ยึดติดกันอย่างเหยียดยาวจะเป็นตัวยึดเสาไว้ คานนี้ยังเป็นตัวค้ำยันชุดเครื่องคานที่วางขึ้นไปถึงสันหลังคา ในลักษณะที่ค่อยๆ ลดความยาวลง อีกทั้งยันเครื่องมุงหลังคาที่มีชายคากว้างหรือยื่นออกมามาก ดังนั้นจึงต้องทำแท่น (Bracket) หรือเตากง (Dougong) (Lip, 1995 : 25) เตากงจึงเปรียบเสมือนเครื่องรับน้ำหนักชื่อคาน ที่ต้องการลดจำนวนเสาลง โดยการทำกิ่งก้านแผ่ขึ้นไปรับในลักษณะทวิคูณ ส่วนจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นกับบริเวณที่ต้องการค้ำยัน คำว่า เต่า (Dou) ใน

ความหมายแล้วก็คือ แท้แขนที่รับน้ำหนักอย่างกระเดื่อง (Cantilevered Bracket) และกง (Gong) ซึ่งหมายถึง ท่อนไม้รับน้ำหนัก (Bearing Block) คำนี้บางครั้งจะเรียกว่า Tou-Kung (Ching, 1995 : 254) ในส่วนนี้ส่วนใหญ่จะมีการออกแบบตกแต่งไว้อย่างสวยงาม มีการระบายสีเขียนลาย หรือแกะสลัก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้เตากงมักใช้คอนกรีตเข้ามาเสริมแทน ฝาผนังที่ทำจากไม้ก็เสริมอิฐหรือปูน หรือก่อเป็นคอนกรีตทั้งหมด โดยการจำลองคล้ายอาคารไม้แบบเดิม เตากงอาจใช้ปูนปั้นแทน อาคารศาสนสถานบางแห่ง มีการผสมแบบตึกสมัยใหม่และสมัยเก่าไว้ด้วยกัน ศาลเจ้าและวัดจีนสมัยใหม่ปัจจุบันจึงมีความสวยงาม ความประณีต และคุณค่าเชิงศิลปะ น้อยกว่าแบบประเพณี

3.1.1.2 หลังคา

โดยทั่วไปหลังคาแบบประเพณีจีนมี 4 แบบ ดังนี้

1. แบบหน้าจั่ว (Gabled)
2. แบบปั้นหย้า (Hipped)
3. แบบกึ่งหน้าจั่วกึ่งปั้นหย้า (Half-Hipped/Half Gabled)
4. แบบพีระมิด (Pyramidal)

ทั้ง 4 แบบนี้อาจมีความแตกต่างในรายละเอียดปลีกย่อย โดยเฉพาะจำนวนชั้นการลดหลั่นของหลังคา โดยส่วนใหญ่อาคารที่มีความสำคัญทางศาสนาหรือที่ประทับของกษัตริย์ มักทำแบบปั้นหย้าที่ลดหลั่นกันหลายๆชั้น แบบกึ่งจั่วกึ่งปั้นหย้าก็นำมาใช้กับอาคารสำคัญด้วย และดูเหมือนว่า อาคารยิ่งสำคัญเพียงใดก็ยิ่งเพิ่มจำนวนชั้นหลังคามากขึ้น แบบแบนและแบบหมาแหงนมีบ้างเล็กน้อย

รูปแบบหลังคาเดิมสันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่น (เนื่องจากพบหลักฐานเป็นบ้านดินเผาในสุสาน) หลังจากนั้นก็ได้พัฒนารูปแบบหลังคาอีกมากมายในสมัยราชวงศ์ชิง (Ching or Qing) หลังคาแบบพีระมิดได้แยกออกเป็นทรงเรขาคณิตต่างๆ คือ เช่น แบบกลม แบบสี่เหลี่ยม แบบห้าเหลี่ยม แบบหกเหลี่ยม แบบแปดเหลี่ยม หลังคาแบบกลมมักใช้กับอาคารทางศาสนา แบบสี่เหลี่ยมมักใช้กับพระราชวัง ส่วนแบบแปดเหลี่ยมมักใช้กับเจดีย์

ในการออกแบบสันบนหลังคา (Ridge) หรืออกไก่ และมุมบรรจบของหลังคาโดยส่วนใหญ่มีอยู่ 3 ลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่างๆ ทางตอนเหนือของจีนส่วนใหญ่สันบนหลังคาวางเหยียดตรงมุมสันจั่วจะตั้งเอียงขึ้นเล็กน้อย ทางตอนกลางสันบนหลังคาเหยียดตรง มุมสันจั่วเอียงมากขึ้น ส่วนทางตอนใต้สันบนหลังคาจะโค้ง มุมสันจั่ววางเอียงและโค้งขึ้นไป ส่วนชายคานั้นจะอ่อนโค้งอย่างไรขึ้นอยู่กับรสนิยมความงามของผู้ออกแบบเอง บางครั้งยกปลายมุมให้สูงงอนอย่างอ่อนช้อย

แผ่นหลังคาเป็นกระเบื้องดินเผาเคลือบเงา แผ่นหลังคาโดยพื้นฐานมี 2 แบบใหญ่คือ แบบแบนและแบบทรงกระบอก แบนแบนหรือปีกผีเสื้อมักใช้กับอาคารทั่วไปทุกรูปแบบ ส่วนแบบทรงกระบอกนิยมใช้กับอาคารที่มีเกียรติ สีมืดตั้งแต่สีเหลืองถึงสีเทา โดยเฉพาะสีเหลืองนิยมใช้กับอาคารของพระราชวังเท่านั้น (Lip, 1995 : 28-29)

3.1.1.3 ผนังประตูหน้าต่างและฐาน

อาคารแบบจีนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ผนังเป็นเครื่องค้ำยันหลังคา เพราะเครื่องค้ำยันเป็นหน้าที่ของเสา ชื่อคาน และเท้าแขนอยู่แล้ว ผนังเหล่านี้ทำหน้าที่ปิดล้อมและเป็นเครื่องกำบัง ในกรณีที่เกิดแผ่นดินไหวผนังอาจจะพังทะลายลงมาก่อน ในขณะที่เสาและคานไม้ยังคงอยู่เหมือนเดิม เพราะถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่น และทนทานต่อแรงสั่นสะเทือน ดังนั้นจึงอยู่ได้นานกว่าผนังที่ก่อขึ้นมาอย่างหนักแน่นและใช้รองรับหลังคา ผนังจะหนาหรือบางยังขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ดังเช่น ทางเหนือของจีนซึ่งมีอากาศหนาวจัด ผนังค่อนข้างหนามากกว่าทางตอนใต้ อย่างไรก็ตามผนังก็ไม่ใช่ว่าจะปิดล้อมเท่านั้น บางครั้งยังพบว่า การก่อผนังอาจใช้เป็นจุดสิ้นสุดของหลังคาหรือตัวกำหนดขอบเขต โดยก่อขึ้นจุดขอบหลังคา ซึ่งจะช่วยลดปริมาณแสงไปในตัวด้วย ผนังนี้อาจทำด้วยไม้ อีฐ หรือหิน ทางตอนเหนือที่หนาวจัดอาจก่อด้วยหินหรืออิฐ ทางตอนใต้ซึ่งอุ่นกว่าอาจใช้ไม้ สำหรับประตูหน้าต่างนอกจากใช้ประโยชน์เพื่อรับแสงรับลมแล้ว ยังเป็นเครื่องตกแต่งผนังไปในตัว บานหน้าต่างที่ทำด้วยไม้นิยมแกะสลักหรือนำไม้ระแนงมาขัดตะและเป็นลายต่างๆ อย่างประณีต เป็นตำนานหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ประตูก็เช่นเดียวกันมักทำกรอบวงกบด้วยไม้ กรุภายในด้วยไม้เป็นช่องๆ หรือทำลวดลายขัดตะ (Latticework) เป็นรูปดอกไม้หรือเรขาคณิต ในส่วนประตูนี้มักได้รับการออกแบบลวดลายด้วยเครื่องไม้ และจะพิถีพิถันในการตกแต่งเป็นพิเศษ ประตูบางแบบจะลงวอนไว้สำหรับพระราชวังเท่านั้น บางครั้งใช้โลหะคานเป็นลวดลายแทน การเปิดปิดประตูนิยมใช้แบบเปิดออกช่วงเดียว หรือแบบเลื่อนและพับเป็นช่องๆ ที่คนไทยนิยมเรียกว่า “ฝาพับยม”

ด้านหน้าประตูทางเข้าโดยทั่วไปจะตั้งรูปสิงห์หรือไช่ที่ทำด้วยหิน นิยมติดตั้งขนานข้างประตู ตัวผู้จะอยู่ด้านซ้าย เท้าข้างหนึ่งแตะลูกบอล ส่วนตัวเมียอยู่ด้านขวา เท้าข้างหนึ่งแตะลูกสิงห์ แต่ก่อนปากสิงห์มักทำปากเปิดแต่ภายหลังปากปิด ด้านหน้าประตูบางครั้งติดตั้งตั้งหินที่แกะเป็นลายขด ลายดอกไม้ และติดกระจก อย่างไรก็ตามองค์ประกอบเหล่านี้อาจแตกต่างกันตามกาลสมัยและค่านิยมของชุมชน

อาคารจีนแบบประเพณีส่วนใหญ่ยกฐานขึ้น (Podiums) และดูเหมือนว่าอาคารยิ่งสำคัญมากเท่าใดก็ยิ่งยกฐานสูงขึ้น การยกฐานขึ้นนี้มีประโยชน์ในแง่การป้องกันความชื้น เนื่องจากโครงสร้างอาคารส่วนใหญ่ทำด้วยไม้ และในแง่สุนทรียภาพการตอบสนองของอารมณ์และความรู้สึก บางครั้งฐานเหล่านี้ประดับด้วยราวลูกกรง (Balustrades) อย่างสวยงาม โดยแกะสลักกรงเป็นรูปต่างๆ

หรือท่อระบายน้ำจากฐานที่แกะสลักเป็นหัวมังกรหรือสิงโต พื้นของฐานปูด้วยหินหรืออิฐทั้งภายในและภายนอก (Lip, 1995 : 31-33)

3.1.1.4 ส่วนประกอบอื่นๆ ของศาสนสถาน

ศาสนสถานทั้งศาลเจ้าและวัดจีนนอกจากจะมีลักษณะพื้นฐานดังกล่าวแล้วยังพบว่ามีส่วนประกอบพิเศษที่สร้างขึ้นมาให้สอดคล้องกับการใช้สอย เช่น เสาแขวนตะเกียง (ที่ตี) ศาลเจ้าที่เจ้าทาง ที่สำหรับเผากระดาษเงินกระดาษทอง แท่นวางเครื่องเซ่นไหว้ และกระถางธูปกลางแจ้งภายในศาลเจ้ามีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ภายใน พื้นที่ส่วนกลางจะมีโต๊ะวางเครื่องบูชาที่บริจาคเงิน และชั้นบูชาเทพประธานประจำศาลนั้นๆ บริเวณนี้จะกว้างที่สุด สำหรับเป็นที่ที่บุคคลได้เข้ามาเช่นบูชาหรือกราบไหว้ สำหรับที่เผากระดาษเงินกระดาษทอง มักจะออกแบบในลักษณะแตกต่างกัน สำหรับประเทศไทยนิยมทำเป็นรูปเจดีย์ที่ภายในมีช่องวางสำหรับธูปกระดาษ ความจริงแล้วเจดีย์เป็นสิ่งคู่กับวัดจีน มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและพบเห็นได้ในวัดเก่าแก่ของประเทศจีน ในประเทศไทยเจดีย์ขนาดใหญ่มีน้อย แต่มักจำลองขนาดเล็กๆ เป็นที่เผากระดาษเงินกระดาษทอง โดยคงรูปแบบภายนอก เป็นชั้นๆ คล้ายเจดีย์

ลักษณะของเจดีย์จีน (Chinese Pagodas) มีรากฐานเดิมมาจากเจดีย์ที่อินเดีย และเผยแพร่เข้ามาในประเทศจีนอยู่ยาวนานหลายศตวรรษ และถือเป็นสิ่งก่อสร้างสำคัญที่สุดในอาณาบริเวณวัด (Cordingley, 1963 : 1202) เจดีย์นี้ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบต่างๆ กัน สันนิษฐานว่า เจดีย์อินเดียอาจถูกผสมผสานกับทอสูง หรือตะ (Tia) ของจีนที่มีมาก่อน ซึ่งมีหลักฐานตัวอย่างจากรูปภาพทอสูงในสมัยราชวงศ์ฮั่น จนกลายเป็นแบบฉบับของเจดีย์จีน เจดีย์ส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ หินและอิฐ แม้หินและอิฐจะเกิดขึ้นภายหลัง แต่สถาปนิกจีนก็พยายามเลียนแบบคล้ายเครื่องไม้ รูปแบบเจดีย์จีนจะวางซ้อนเป็นชั้นหลายๆ ชั้นลดหลั่นขึ้น แต่ละชั้นจะทำชายคา (Eaves) ยื่นออกมาให้เห็นเป็นชั้นๆ อย่างชัดเจน (Fisher, 1993 : 87-88)

วัดและศาลเจ้าบางแห่งยังสร้างตามคติความเชื่อของลัทธิศาสนานั้นๆ ดังเช่น เค้า ที่มีความเชื่อในวิถีความสมดุลแห่งธรรมชาติ ศาสนสถานแบบเต๋าจึงพยายามออกแบบให้ดูผสมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด (Littleton, 1966 : 134)

หากจะเปรียบเทียบรูปแบบอาคารสถาปัตยกรรมจีนในประเทศจีนกับไทย จะพบว่ายังมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านโครงสร้างและความละเอียดอ่อนของศิลปะการตกแต่ง ทั้งนี้อาจด้วยวัสดุและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระยะหลัง สภาพพื้นที่หรือปัจจัยผู้สนับสนุน มีศาสนสถานจีนเพียงไม่กี่แห่งที่สร้างถึงขั้นประดับสมคุณค่าศิลปะ และคงความเป็นศิลปะงานก่อสร้างแบบจีนดั้งเดิมไว้ แม้จะไม่ทั้งหมด อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า อาคารจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้าย

อาคารจีนทางตอนใต้ของประเทศจีน ซึ่งพอมีเหตุผลสนับสนุนได้ เนื่องจากชาวจีนที่อพยพมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่มาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน

3.1.2 การตกแต่ง

ความสวยงามอย่างหนึ่งของรูปแบบอาคารสถาปัตยกรรมจีนที่ไม่อาจปฏิเสธได้ นอกเหนือจากลักษณะโครงสร้างคืองานตกแต่ง ซึ่งจะช่วยให้อาคารนั้นสวยงามยิ่งขึ้น และที่สำคัญช่วยเพิ่มคุณค่า แรงกระตุ้นให้ศรัทธาเข้าหา โดยเฉพาะกับอาคารสำคัญๆ งานตกแต่งเหล่านี้บางครั้งจะซ่อนนัยความหมายต่างๆ ไว้ ซึ่งยากที่จะเข้าใจ แต่โดยส่วนใหญ่พื้นฐานความคิดในการออกแบบตกแต่ง มักได้รับแรงบันดาลใจ จากสิ่งเหล่านี้ (Lip, 1995 : 36)

- รูปแบบจากสัตว์ เช่น มังกร นกฟีนิกซ์ เต่า ยูนิคอร์น (unicorn) เป็นต้น
- รูปแบบจากพืชพันธุ์หรือต้นไม้ เช่น ไม้ไผ่ ดอกโบตั๋น กัลยไม้ ต้นสน เป็นต้น
- รูปแบบจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น แสง ฝน ลม ก้อนเมฆ เป็นต้น
- รูปแบบจากมนุษย์หรือนอกเหนือธรรมชาติ เช่น เทพเจ้า หรือเซียนในลัทธิเต๋า

เป็นต้น

- รูปแบบจากทรงเรขาคณิต เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม เป็นต้น
- รูปแบบจากอักษรมงคลของจีน เช่น Kou II, Ding T. or Shou เป็นต้น
- รูปแบบจากเครื่องมือเครื่องใช้แบบเก่าก่อน เช่น ภาชนะสำริด เทริญ หรือ

เครื่องมุก เป็นต้น

3.1.2.1 การตกแต่งหลังคาและด้านหน้าอาคาร

การตกแต่งบนหลังคานิยมวางรูปประติมากรรมบนสันหลังคา (อกไก่) และมุมสันจั่ว หลังคาที่มาบรรจบกัน การตกแต่งนี้จะผสมผสานกันทั้งรูปแบบของหลังคา แผ่นกระเบื้องดินเผา และลวดลายประติมากรรม ลวดลายเหล่านี้มีตั้งแต่รูปมังกรเดินไปจนถึงรูปเครื่องหมายต่างๆ สำหรับอาคารทางศาสนานั้นหากเป็นภาพมังกรเดินถือว่า เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจหรือหยาง (Yang) โดยมีไข่มุกอยู่กลางซึ่งหมายถึง หยิน (Yin) ในส่วนของหยางนี้ยังอาจใช้สัญลักษณ์อื่นๆ แทนได้ เช่น สิงโตม้า หรือยูนิคอร์น ส่วนหยินอาจใช้หงส์หรือนกฟีนิกซ์ หรือรูปปั้นเกี่ยวกับดอกไม้ บางครั้งมีรูปปั้นเทพเจ้าแห่งฝนและฟ้าร้องตั้งอยู่บนมุมสันจั่ว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจธรรมชาติ รูปปั้นประดับตกแต่งนี้ทำจากเครื่องปั้นดินเผาเช่นกัน (Lip, 1995 : 48-49)

รูปแบบนี้มักพบอยู่โดยทั่วไปตามศาลเจ้าและวัดจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะการประดับด้วยมังกรคู่ชูไข่มุก หรือหงส์คู่ชูดอกโบตั๋นบนสันหลังคา ส่วนปลายทั้ง 2 ข้างของสันหลังคาทำเป็นลายดอกไม้ ใบไม้ฉนวน หลังคาเล็กที่แยกออกจากสันหลังคาใหญ่มักประดับด้วยตุ๊กตารูปปั้น ใน

ประเทศไทยนิยมใช้ปูนปั้นมากกว่า ซึ่งต่างจากจีนโบราณที่ใช้ดินเผา ปูนปั้นอาจเป็นรูปขุนพล เขียนผู้
 ราชคฤทธิมีปีศาจ หรือชุดศึกดาในวรรณคดีจีน นอกจากนี้ยังทำเป็นใบไม้มีวงเสริม หลังคาจีนรูปแบบนี้
 ชาวจีนนิยมเรียกว่า “ซานเหมิน ติง”

การตกแต่งด้านหน้าอาคาร นอกจากจะติดตั้งประติมากรรมรูปสิงห์แล้ว ที่ผนังด้าน
 หน้ายังนิยมเขียนภาพพระบายสีเป็นเรื่องราวต่างๆ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ตอนใหญ่ๆ คือ ส่วนที่อยู่
 เหนือจากขอบประตูศาลเจ้าขึ้นไปจนจรดใต้หลังคา ส่วนนี้จะประดับลวดลายและเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับ
 ชกลกชีวหรือโป๊ยเขียน ส่วนตอนกลางหรือที่อยู่ระหว่างฐานและตอนบน ส่วนนี้มักประดับเรื่องราว
 ที่เกี่ยวกับ 14 ยอดกตัญญู เรื่องราวของโป๊ยเขียน เรื่องเกี่ยวกับวรรณคดีจีน เช่น ไชอิ้ว สามก๊ก เทพ
 นิยามพื้นบ้าน เรื่องนางพญาธูซาว ส่วนตอนล่างหรือส่วนที่เป็นฐานของอาคารมักเขียนลวดลายอื่นๆ
 ที่เป็นสัญลักษณ์หรือรูปเกี่ยวกับนกและดอกไม้

ศาลเจ้าส่วนใหญ่ (ยกเว้นศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำ) ยังนิยมที่จะทำสระที่ผนังด้าน
 ข้างทั้งสองด้าน คือ สระเสื่อ และสระมังกร สระเสื่ออยู่ผนังด้านซ้ายมือ (เมื่อหันหน้าเข้า) เป็น
 สัญลักษณ์แห่งความมีชื่อเสียงและเกียรติยศ สระมังกรอยู่ผนังด้านขวา เป็นสัญลักษณ์แห่งความสูง
 ศักดิ์ ที่สระมังกรบางแห่งแกะสลักนูนต่ำเป็นปลาเล็กๆ และมังกรตัวใหญ่ อธิบายได้ว่า คือ ปลาหลี
 กระโดดข้ามประตูกลายเป็นมังกร ซึ่งหมายถึง คนเรียนหนังสือจนได้เป็นจอหงวน ลักษณะนี้ยังเป็
 การขอพรขอให้โชคดีมียศฐาบรรดาศักดิ์ (กองบรรณานุกรมศิลปวัฒนธรรม, 2528 : 128-129)

ที่ผนังด้านหน้าอาคารภายนอกยังนิยมติดภาพสัญลักษณ์โป๊ยก้วย หรือยันต์แปดทิศ
 หรือสัญลักษณ์หยิน-หยาง สิ่งเหล่านี้เชื่อกันว่าเป็นพลังพิเศษที่ช่วยต่อต้านอำนาจความชั่วร้าย ในบาง
 แห่งก็มีการวาดภาพนรกเวจีทั้ง 10 ทุม เพื่อเป็นการเตือนสติผู้มีจิตศรัทธาให้เกิดความสำนึกบุญ และ
 ที่เห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่งคือ การตกแต่งด้วยอักษรจีน

3.1.2.2 การตกแต่งคานชื่อ และเท้าแขน

การตกแต่งส่วนประกอบอาคารเหล่านี้มีทั้งการแกะสลัก และระบายสี หรือผสมผสาน
 กล่าวคือ แกะสลักแล้วเน้นรูปร่างด้วยการระบายสี เนื่องจากวัสดุส่วนใหญ่เป็นไม้จึงง่ายต่อการแกะ
 สลักภาพที่นำมาประกอบ ได้แก่ นักบุญ นักรบ พิษพันธุ ดอกไม้ ช้าง นกฟีนิกซ์ มังกร กิเลน ภาพ
 ทิวทัศน์ หรืออื่นๆ บางครั้งระบายสีเรียบๆ พิษพันธุที่นำมาใช้ตกแต่ง ชื่อคานส่วนใหญ่เป็นพวกดอกไม้
 ตูม กล้วยไม้ ไม้ไผ่ หรือดอกเบญจมาศ ที่ปลายชื่อคานตรงชายคา บางครั้งจะสวมเครื่องดินเผาที่แกะ
 สลักรูปร่างสวยงาม

ภาพที่นำมาใช้แกะสลักชื่อคานส่วนใหญ่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล ดัง
 เช่น ดอกบัวตูม เทวดาสามัญ วิรูปุช และเขียนอมตะ ส่วนเท้าแขนจะแกะสลักอย่างประณีตเช่นกัน
 จนปรากฏเป็นศิลปะตกแต่งวิบุลย์ในส่วนของเท้าแขนนี้ส่วนใหญ่จะระบายสีลงบนไม้แกะสลักอีกชั้น

หนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะแกะหรือบากเมื่อรับกับการเสียบไม้ อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ที่จะนำมาใช้ย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง ไม่มีแบบแผนตายตัว ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของเจ้าของ

3.1.2.3 การตกแต่งเพดานและพื้น

เพดานจัดเป็นส่วนหนึ่งที่มีใช้ตกแต่ง โดยเฉพาะอาคารที่สำคัญๆ ก็มักตกแต่งอย่างประณีต เพดานโดยทั่วไปมีอยู่ 2 แบบ คือ เพดานที่ติดอยู่กับไม้ตริงหลังคาตอนบนสุด ตามการลาดเอียงของหลังคา และเพดานที่เหยียดตรงเป็นแนวนานกับพื้นคล้ายฝาหีบ แบบนี้อาจมีการทำให้ลดหลั่นกันและมีหลายๆ แนวทั้งแบบ 4 เหลี่ยมไปจนถึงวงกลม แบบ 4 เหลี่ยมทำโดยตีกรอบไม้ระแนงที่วางเป็นมุมฉาก ภายในช่องระหว่างกรอบระบายสีต่างๆ กัน สีเหล่านี้มักแฝงไว้ด้วยคำอวยพรของผู้อาศัย เช่น สีแดง หมายถึง ความสุข สีเขียว หมายถึง ความมีอายุยืน สีน้ำเงิน หมายถึง พระสวรรค์ สีเหลือง หมายถึง อำนาจ สีทอง หมายถึง ความจงรักภักดี นอกจากนี้ยังมีเพดานที่กระจายรอบจุดศูนย์กลาง โดยที่ส่วนกลางนี้จะประกอบด้วยเท้าแขนที่ขดเป็นวงคล้ายกับลมวนเข้าหาจุดศูนย์กลาง

วิธีอื่นๆ ที่ใช้กับการตกแต่งเพดานบางครั้งผสมผสานกับการประดับด้วยไม้ไผ่ ป่าน ฝ้าย หรือกระดาษ วิธีนี้มักใช้กับเพดานของอาคารที่สำคัญยิ่ง แรงงูใจที่นำมาสู่การตกแต่งอาจได้รับมาจากใบไม้มีวุ้นไปจนถึงผลไม้และดอกไม้ สิ่งเหล่านี้มักแฝงด้วยนัยความหมายเฉพาะ ทั้งรูปร่างของเพดานเองยังซ่อนความหมายอีกด้วย ดังเช่น เพดานกลมหมายถึง ถึงสวรรค์ เพดานเหลี่ยมหมายถึง โลก (Lip, 1995 : 34-35)

การตกแต่งพื้นโดยทั่วไปก็นำภาพสัญลักษณ์มาประดับ ลายพื้นบางครั้งเกิดจากการปูแผ่นวัสดุในทิศทางต่างๆ กัน บางครั้งเป็นลายที่มีอยู่แล้วในแผ่นวัสดุ แต่ส่วนใหญ่เป็นแบบเรียบๆ สัญลักษณ์ที่นำมาใช้ เช่น เหยิน (Λ) หมายถึง มนุษย์และอนาคตของคนรุ่นหลัง คู (□) หมายถึง ปากหรือหลายปากซึ่งก็คือทายาท ติง (J) หมายถึง การชี้แนะให้กับทายาท ที่เห็นอยู่มากอีกอย่างหนึ่งคือ ดอกบัว การเขียนลายดอกบัวตกแต่งภาพพื้น วัดบางแห่งถึงกับจำลองพื้นเหมือนสระดอกบัว อันหมายถึง แดนสุขาวดี นอกจากนี้ยังมีรูปแบบอื่นๆ เช่น ภาพเปียกกล้วยหรือเรขาคณิต 8 เหลี่ยม เป็นต้น (ลิป, ม.ป.ป. 94)

การระบายสีตกแต่งบริเวณศาลเจ้าหรือวัดจีนนั้น ยังแสดงถึงการสืบทอดความคิดที่มีมายาวนาน โดยเฉพาะความเชื่อในความสมดุลของหยิน (ความเย็น) และ หยาง (ความร้อน) สีต่างๆ จึงมักแสดงออกมาเป็นนัยความหมาย ดังแผนภูมินี้ (Lip, 1995 : 78)

สี	แดง	เหลือง	เขียว	ขาว	ดำ
ธาตุ	ไฟ	โลก	ไม้	ทอง	น้ำ
ธรรมชาติ	หยาง	หยาง	หยิน	หยาง	หยิน

3.1.3 ฮวงจุ้ยในศาสนสถาน

โดยปกติชาวจีนเมื่อจะสร้างอาคารใดๆ มักคำนึงถึงหลักฮวงจุ้ยหรือภูมิพยากรณ์เสมอ เพื่อค้นหาชัยภูมิที่ตั้งอันเหมาะสมและไม่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้ผู้อาศัย หลักเบื้องต้นของฮวงจุ้ยที่สำคัญก็คือ การเน้นความสมดุล โดยเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่ก่อกำเนิดขึ้นและสามารถดำรงอยู่ได้ เป็นเพราะอยู่ในสภาวะอันสมดุล ดังเช่น อากาศที่ร้อนจัดและเย็นจัดสิ่งมีชีวิตย่อมดำรงอยู่ไม่ได้ หรือหากอยู่ได้ก็อาจได้รับความลำบากอย่างยิ่ง แต่หากรวมกันเข้าเป็นความอบอุ่น สิ่งมีชีวิตก็จะดำรงอยู่อย่างสบาย และสร้างความเจริญงอกงามต่อไปได้ ลักษณะนี้จึงเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ เกี่ยวกับปฏิกิริยาธรรมชาติ เช่น ลมและน้ำ เป็นการปรับชะตาชีวิตกับระบบความผูกพันตามแรงผลักดันของกฎธรรมชาติ (คำว่า ฮวง หมายถึงลม และจุ้ย หมายถึง น้ำ) (พ.ศุภวรรณ, 2539 : 17-20) คำนี้เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า "Feng Shui" ส่วนชาวตะวันตกนิยมเรียกว่า "Geomancy" การกำหนดฮวงจุ้ยถือเป็นสิ่งแรกในการพิจารณาการก่อสร้าง การเลือกทำเล และการวางแผนศาสนสถาน ซึ่งต่อมาได้ให้อิทธิพลยั้งที่ต่างๆ รวมถึงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การคำนวณหาทำเลอันเหมาะสมถือเป็นธรรมเนียมอันเก่าแก่ มีมาเมื่อ 3,000 ปีมาแล้ว มีพื้นฐานมาจากการแยกแยะลักษณะภูมิศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยต้นน้ำลำธารที่ล้อมรอบและเนินเขา รวมถึงการหันหน้าของประตูหน้าบ้านให้สอดคล้องกับความสมดุลของพลังหยินและหยาง และการค้นพบอากาศลมหายใจอันกว้างใหญ่ไพศาล ซึ่งให้ชีวิตแก่มวลมนุษยโลก ให้ความโชคดี และความสำเริง สำราญ เครื่องมือที่ช่วยพยากรณ์อย่างหนึ่งก็คือ แผ่นเข็มทิศพยากรณ์ หรือเลापัน (Luopan) เพื่อใช้คาดคะเนทำเลที่เหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นฐานทางดาราศาสตร์ เช่น ทิศนั้นจะดีหรือไม่ ดังเช่น ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ถือเป็นประตูทางเข้าของฤกษ์ปีศาจ ตามที่มีวัดบางแห่งสร้างเจดีย์ใหญ่ๆ ไว้ทางทิศตะวันตก เพื่อเป็นการปิดกั้นและขัดขวางอิทธิพลร้ายที่จะเข้ามาจากทิศนั้นๆ

ผู้ออกแบบและผู้ก่อสร้างศาสนสถานจีนส่วนใหญ่จะเคร่งครัดต่อกฎฮวงจุ้ย และการคำนวณหาโชคจากการวางแผนขนาดของห้อง จำนวนห้อง การใช้สี การทำหลังคา การตกแต่งชายคา ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงแก่นสารของสัญลักษณ์แต่ละอย่าง ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จสมหวังของสถานที่และผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส ดังเช่น สีเหลือง สีเขียว สีน้ำเงิน นิยมระบายทั้งภายนอกและภายใน เพราะเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ ความมีอายุยืนนาน และพรจากพระเจ้าตามลำดับ เมื่อจะสร้างวัดสิ่งสำคัญต่างๆ จะต้องทำอย่างเที่ยงตรงตามผู้คิดคำนวณ งานที่กำลังก่อสร้างจะหยุดทันทีเมื่อผู้คำนวณให้สัญญาณ และเมื่อผู้คำนวณให้สัญญาณลงมือ คนงานจะพากันยกช้อนคันขึ้นไปติดตั้งในช่วงเวลาที่ผู้พยากรณ์บอกทันที เมื่อจะเปิดวัดใหม่ก็ต้องคำนวณวันเวลาด้วย พิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งการสวดมนต์ก็จะเริ่มขึ้น มีการพรมน้ำมนต์ไปทั่วเพื่อขับไล่อิทธิพลชั่วร้าย (ลิป, ม.ป.ป. : 46)

เมื่อจะทำหลังคา สันหลังคาและลวดลายให้ถูกต้องเป็นสิริมงคล จะต้องให้ความสนใจถึง สัญลักษณ์แห่งความสมดุลระหว่างอำนาจของหยินและหยาง และความต้องการพรของผู้มาดวงบุญ ไม่ว่าจะภาพประดับหรือวิธีการสร้างล้วนแล้วทำตามคติอันเป็นสิริมงคล ดังเช่น การมุงหลังคาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มจากตรงกลางก่อน แล้วมุงไปทางซ้ายและขวาตามลำดับ มากกว่าที่จะเริ่มมุงจากข้างใดข้างหนึ่งไปสู่ส่วนอื่นๆ โดยทั่วไปจะใช้แผ่นหลังคาแบบกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งมีที่ใช้ 2 รูปแบบคือแบบครึ่งทรงกระบอก และแบบโค้งตื้นๆ แบบที่ใช้กับจุดกึ่งกลางนิยมใช้แบบโค้งตื้นๆ โดยวางครั้งแรกสุดก่อนที่วางไปยังแถวอื่นๆ นอกจากนี้การคำนวณขนาดและจำนวนก็ต้องอ้างอิงถึงถึงหลักเกณฑ์ตามคติความเชื่อ เช่น จำนวนคี่ หมายถึง หยาง เป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคล จำนวนคู่หมายถึง หยิน เป็นสัญลักษณ์ของความไม่เป็นสิริมงคล จำนวนที่นิยมมากเช่น 1, 3, 5, 9 ในการมุงแผ่นหลังคาแบบโค้งตื้นๆ ตรงกลาง จะต้องไม่เป็นแถวละ 8, 18, 28 หรือ 38 โดยนับจากด้านข้างหรือมุมหลังคา ชั้นบันไดก็ควรเป็นจำนวนคี่ด้วย (Lip, 1995 : 78) สำหรับสี่ส่วนใหญ่จะใช้สีแดง บนเสาต่างๆ และเพดาน เพื่อชี้แนะถึงความสดชื่นร่าเริง เป็นสัญลักษณ์ของดวงอาทิตย์และหยาง นอกจากนี้อาจใช้สีเหลืองทอง สีแดงและสีเหลืองยังถือเป็นสีศักดิ์สิทธิ์ในหมวดเสื้อผ้าอาภรณ์ ดังเช่น อาภรณ์ของพระสงฆ์ และที่เกี่ยวข้องกับพระราชสำนัก สีเขียวกับสีน้ำตาลมักใช้กับพื้น ซึ่งเข้ากันกับธรรมชาติ (สีเขียวร่มกมมักจะสวมใส่เพื่อรับโชคและเพื่อป้องกันด้วย) สีน้ำเงินมักใช้สิ่งเกี่ยวกับสวรรค์ดังเช่น บังลังก์เทพเจ้า เนื่องจากคนจีนจินตนาการบัลลังก์เทพเจ้าเป็นสีน้ำเงิน ดังนั้นเมื่อจักรพรรดิสมัยโบราณจะสวมมณฑมมักสวมใส่ฉลองพระองค์เป็นสีน้ำเงินด้วย (ลิป, ม.ป.ป. : 47)

3.2 ลวดลายที่ใช้ในการตกแต่ง

ลวดลายที่ใช้ในการตกแต่งอาคารมีหลายลักษณะ ในที่นี้จะแยกเป็นประเภทของลายที่นิยมนำมาใช้ ซึ่งได้แก่ ลายเฉพาะ ลายสัตว์ ลายพืช ลายสิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น รวมทั้งความหมาย

3.2.1 ลวดลายเฉพาะ

3.2.1.1 ลายสัญลักษณ์หยิน-หยาง (Yin-Yang) หรือไทจี (Tai-Ji)

สัญลักษณ์หยิน-หยาง ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิเต๋า จากความคิดที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องมี 2 ด้านเสมอ จึงทำให้มีสัญลักษณ์คล้ายภาพเดียวกัน แต่สลับกันเป็น 2 สีในลักษณะตรงกันข้าม มีบางคนเปรียบเทียบคล้ายกับว่า ปลาดำคาขาวและปลาขาวดำ ซึ่งก็คือหยางกับหยินนั่นเอง บางครั้งสัญลักษณ์นี้อาจคล้ายว่า วงกลมที่ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนอย่างสละสลวยบนพื้นฐานของอำนาจเบื้องต้น 2 อย่างที่สัมพันธ์กันเสมอในจักรวาล สิ่งหนึ่งเป็นชาย (หยาง) อีกส่วนหนึ่งเป็นหญิง (หยิน) อำนาจที่มาประกอบกันนี้ ย่อมไม่มีความขัดแย้งต่อกัน หรือกล่าวได้ว่า ความกลมกลืน

ของมนุษย์กับจักรวาลจะเกิดขึ้นได้หากเดินตามวิถีทางธรรมชาติแห่งเต๋า (Fessler, 1963 : 80) อำนาจหยางและหยินเป็นเหมือนแรงผลักดันซึ่งกันและกัน เป็นคู่ประกอบที่รวมอยู่ในจักรวาล เป็นความจริงแรกสุด และเป็น 2 ขั้วในทิศทางตรงกันข้ามที่หากผสมกันถึงกลางแล้วจะเกิดภาวะสมดุล ซึ่งนอกจากชายกับหญิงแล้ว ยังมีความมืดกับความสว่าง ความชั่วมกับความดี การที่สิ่งเหล่านี้มารวมตัวกันทำให้โลกมีสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นอีกมากมาย หยางและหยินจึงถือเป็นวิธีการจำแนกตามประเพณี ไม่ว่าจะดี จำนวน ส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรืออีกหลายสิ่งก็ล้วนถูกจัดกลุ่มและตีความหมายอยู่ในอย่างใดอย่างหนึ่งของ 2 สิ่งนี้ทั้งสิ้น (The Illustrated Encyclopedia of Mythology, Religion and the Unknown, 1983 : 457-459)

3.2.1.2 ลายสัญลักษณ์โป๊ยยก่วย

สัญลักษณ์โป๊ยยก่วยหรือ 8 ไตรแกรม (Eight Trigrams) เป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่มักใช้ควบคู่กับสัญลักษณ์หยินหยาง โดยอาจนำสัญลักษณ์หยินหยางบรรจุไว้ภายใน สัญลักษณ์เหล่านี้ชาวจีนมักนำมาแก้เคล็ดตามหลักฮวงจุ้ย หรือเป็นยันต์ป้องกันอำนาจชั่วร้ายมิให้เข้ามารบกวน ภาพมีลักษณะเป็นรูป 8 เหลี่ยมด้านเท่า แต่ละด้านมีเส้น 3 แถว ที่มีทั้งเส้นเต็มและเส้นประในลักษณะแตกต่างกัน สันนิษฐานว่า ปราชญ์จีนสมัยโบราณเป็นผู้คิดเส้นลักษณะนี้ขึ้นมา จากตำนานจักรพรรดิฟู-ซี ที่สังเกตเห็นม้ามังกรโฉบทยานขึ้นจากแม่น้ำ และที่หลังของมันก็ได้แบกเอาภาพลายเส้นเรขาคณิต ซึ่งเป็นภาพสวรรค์และโลกขึ้นมา มีรูปวงกลมซึ่งเกิดจากการหมุนผลติมาด้วย แม้มีตำนานแต่เส้นลักษณะนี้มักนำมาใช้เกี่ยวกับสัดส่วนตัวเลขของจักรวาล อย่างไรก็ตามไม่ว่าใครจะเป็นผู้คิดประดิษฐ์รูปเส้นนี้ ทั้งจากตำนานจากลายเส้นบนหลังเต๋าหรือจากสิ่งอื่น ความจริงแล้วก็คือ เป็นเส้นในประวัติศาสตร์จีนที่มีมานานกว่า 2000 ปี (พ.สุวรรณ, 2539 : 42) เชื่อกันว่าได้รับแบบจากนักปราชญ์เมื่อประมาณ 2860 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษ เส้นเต็มยังเป็นสัญลักษณ์ของหยาง เส้นประเป็นสัญลักษณ์ของหยิน ทั้ง 3 แถวนี้มี 8 ลักษณะแตกต่างกันและมีความหมายดังนี้ (Lip, 1987 : 24-25)

☰ เจียน (Qian)

เจียนประจำอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นธาตุทอง มีความหมายถึงความแข็งแกร่ง ความกระปรี้กระเปร่า ความดี ทรงกลม ท้องฟ้าหรือสวรรค์ ปลายฤดูใบไม้ร่วง พลบค่ำ มังกร เป็นต้น

☷ คุณ (Kun)

คุณประจำอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นธาตุดิน มีความหมายถึงการนำรุ่งเลี้ยง หนุน ถนอม ทรงเหลี่ยม โลก ปลายฤดูร้อนต้นฤดูใบไม้ร่วง ยามบ่าย วัจ ม้าตัวเมีย เป็นต้น

☵ เจิ้น (Zhen)

เจิ้นประจำอยู่ที่ทิศตะวันออก เป็นธาตุไม้ มีความหมายถึงการเคลื่อนไหว ถนน ไม้ไผ่ ถังออก ฤดูใบไม้ผลิ ยามเช้า ม้าวิ่งหรือมังกรบิน เป็นต้น

คาน (Kan)

คานประจำอยู่ที่ทิศเหนือ เป็นธาตุน้ำ มีความหมายถึงสิ่งที่โค้ง ล้อ โลหะ จิตใจ ความวิปลาส ภัยอันตราย กลางฤดูหนาว เทียงคิน พระจันทร์กับน้ำ หมู เป็นต้น

เคิน (Ken)

เคินประจำอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นธาตุไม้ มีความหมายถึงประตุ ผลไม้ แมล็ด ภูเขา ต้นฤดูใบไม้ผลิ เข้ารุ่ง สุนัข หนู นก เป็นต้น

ซัน (Sun)

ซันประจำอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นธาตุไม้ มีความหมายถึง การเจริญเติบโต พลังที่ได้รับจากการกินเจ ลม ปลายฤดูใบไม้ผลิตันฤดูร้อน ยามเช้า ไก่ เป็นต้น

ลี่ (Li)

ลี่ประจำอยู่ที่ทิศใต้ เป็นธาตุไฟ มีความหมายถึง อารุธ ความแห้งแล้ง ความสว่างไสว แสง ฤดูร้อน เทียงวัน ไก่ฟ้า คางคก ปู ทาก เต่า เป็นต้น

ตวย (Dui)

ตวยประจำอยู่ที่ทิศตะวันตก เป็นธาตุน้ำและธาตุทอง มีความหมายถึง การสะท้อนกลับ กระจก รูปภูเขา น้ำทะเล กลางฤดูใบไม้ร่วง ยามเย็น น้ำทะเล แกะ เป็นต้น

จากความหมายข้างต้น จะเห็นว่าสัญลักษณ์แต่ละอย่าง นำไปเกี่ยวข้องกับธาตุทั้ง 5 ที่ชาวจีนนับถือ คือ ธาตุทอง ธาตุน้ำ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทั้ง 5 ย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นส่วนผลสมที่ต้องพึ่งพากัน เพื่อให้เกิดความสมดุล

3.2.2 ลายสัตว์

3.2.2.1 มังกร (Dragon)

มังกรเป็นสัตว์ในอุดมคติของจีน มีกล่าวไว้ในตำนานหรือเทพนิยายของจีนมากมาย ในภาษาจีนนิยมเรียกว่า "เล้ง หรือ เหลง" ชาวจีนเชื่อว่า มีอิทธิฤทธิ์นานาประการ สามารถเหาะเหินเดินอากาศ เป็นราชาของสัตว์ทั้งหลาย และถือเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ผู้มีอำนาจ ผู้ทรงบุญญาธิการ ภาพมังกรมักนำมาใช้อุปมาตั้งแต่โบราณนับตั้งแต่ภาพตกแต่งของถ้วยชาม และงานสถาปัตยกรรม ภาพมังกรที่ทรงอิทธิฤทธิ์นี้สันนิษฐานว่า ได้รับอิทธิพลจากเต๋า (ก่าจूर สุนพงษ์ศรี, 2536 : 233) แต่ครั้งต่อมาได้นำมาผสมผสานกับนิยายมหายานด้วย ในความหมายที่ว่า นาคของพระสุตธ ภาพมังกรจึงดูเหมือนจะมีค่ามากขึ้น เมื่อนำมาเกี่ยวพันเข้ากับศาสนาที่เคารพนับถือทั่วไป ยิ่งเมื่อรวมกับสถาบันกษัตริย์ทำให้เชื่อว่า กษัตริย์ก็คือมังกรผู้มาจุติบนโลกในร่างมนุษย์ อย่างไรก็ตาม มังกรที่ใช้ในการนี้จะมีลักษณะแตกต่างจากมังกรทั่วไป

ต้นกำเนิดของลายมังกรนั้น สันนิษฐานว่า ได้แบบมาจากลายตกแต่งบนภาชนะสำริด ในสมัยราชวงศ์ชาง (Shang) หรือสมัยราชวงศ์โจว (Chou) ตอนต้น ซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ ภาพสัตว์ที่เรียกว่า "ลายมังกรก๊วย (K'ui Dragons) ต่อมาได้นำมาแก้ไขขึ้นเรื่อยๆ จนคล้ายเป็นรูปงู (Medley, 1979 : 29) ภาพมังกรเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนยิ่งขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Hun) เมื่อภาพมังกรถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ และเป็นสัญลักษณ์ของโอรสแห่งสวรรค์ (Eberhard, 1986 : 83) บนหลังคาศาลเจ้าและวัดจีนมักประดับเป็นรูปมังกรคู่หันหน้าเข้าหากัน มีวงกลมรูปเปลวไฟเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายถึงดวงอาทิตย์ หรือดวงจันทร์ ภายในมีไข่มุกอันเป็นตัวแทนแห่งเสียงกึกก้องของท้องฟ้าซ่อนเร้นอยู่ มีบางตำนานกล่าวว่า เสนาบดีแห่งรัฐซุยเคยช่วยเหลืองูที่บาดเจ็บตัวหนึ่ง ภายหลังเขาได้พบงูตัวนั้นอีก และประหลาดใจเมื่อเห็นงูคาบมุกอยู่ในปาก งูจึงกล่าวว่าเป็นบุตรเทพเจ้ามังกร และได้ยื่นไข่มุกนั้นเป็นการตอบแทนที่เคยช่วยเหลือไว้ เขานำมุกดังกล่าวถวายจักรพรรดิ ซึ่งต่อมาพระองค์ได้นำไปตั้งไว้ในท้องพระโรง ทำให้เกิดความสว่างไสวไปทั่ว (ณัฐธิดา สุขมนัส, 2539 : 77-78)

มังกรมีหลายตระกูล เช่น ตระกูลล่ง (Long) ตระกูลลี่ (Li) ตระกูลเจี้ยว (Jiao) และแบ่งหน้าที่ออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ มังกรสวรรค์ผู้มีอำนาจให้ชีวิตใหม่ มังกรปีศาจ (Spirit Dragons) ผู้ให้ฝน มังกรโลกบาดลผู้ให้น้ำและผลิตผล และมังกรผู้รักษาขุมทรัพย์ (Eberhard, 1986 : 84) มังกรมีหลายลักษณะ แต่ส่วนใหญ่จะมีลักษณะหัวคล้ายงู (หรือหัว สิงโต ม้า จระเข้) เขาคลายกวาง หูวัดาปีศาจ คอยาวหรือลำตัวคล้ายงู หนวดเคราคลายแมว ท้องคล้ายกบ เกล็ดคล้ายปลา มีครีบ เท้าเสือ (หรือเหยี่ยว) เล็บนก จะเห็นว่าเป็นภาพที่ผสมกันระหว่างสัตว์หลายๆ อย่าง เกล็ดบนตัวมังกรนั้นยังเป็นการแสดงนัยถึงความกลมกลืนของจักรวาล ในตำนานกล่าวว่า เกล็ดทั้งหมด 117 เกล็ด 81 เกล็ดเป็นของหยาง หมายถึง ความมีโชค 36 เกล็ดเป็นของหยิน หมายถึง ความอัปโชค ที่อยู่ของมังกรคือในน้ำ กล่าวกันว่าหากร่างมังกรขยายใหญ่เท่าไร ก็ยิ่งขยายอำนาจขึ้นเท่านั้น ความเชื่อของมังกรเกี่ยวข้องกับความเป็นไปของธรรมชาติอยู่มาก ชาวจีนเชื่อว่าสาเหตุของความแห้งแล้งเป็นเพราะมังกรหลับ และหากมังกรตื่นก็จะให้น้ำให้ฝน ปรากฏการณ์ของฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ก็ล้วนเป็นอำนาจบันดาลของมังกร กล่าวกันว่าเกิดจากการกลิ้งไข่มุกขนาดใหญ่บนท้องฟ้า มังกรจึงถือเป็นพระเจ้าแห่งน้ำและผู้รักษาไข่มุก นอกจากนี้ยังถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ การสร้างสวรรค์ ความคล่องแคล่วว่องไว ความมีอำนาจ ความมั่งมี ความโชคดี ความเป็นผู้คุ้มครอง และผู้ทำลาย (Katz, 1995 : 94) นักภูมิพยากรณ์จีนบางคนยังเชื่อว่า วิญญาณของมังกรอาศัยอยู่ใต้พื้นดิน หากบ้านหลังใดสร้างอยู่บนทำเลเส้นทางมังกรแล้ว ถือเป็นมงคลอย่างยิ่งทั้งนี้โดยพิจารณาเส้นทางน้ำเป็นหลัก ที่เรียกว่า "Water Dragon Classic" (Lip, 1987:70-71) ซึ่งกฎนี้ยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน

มังกรที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์หรือจักรพรรดิจะมี 5 เล็บซึ่งต่างจากมังกรอื่นๆ ที่มี 3-4 เล็บ ส่วนมังกรที่ใช้ตกแต่งส่วนใหญ่จะมี 3 เล็บเท่านั้น มังกรที่อยู่เป็นคู่เป็นสัญลักษณ์ของ

จักรพรรดิเช่นกัน นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า เกี่ยวกับที่มาของ มังกรตามนิทานปรัมปรานั้นมีแตกต่างกันมากมาย แต่ที่มีผู้กล่าวไว้มากที่สุด คือ กำเนิดจากตัวอ่อน ภายในหอยที่ฝังอยู่ในหินใต้ทะเลลึก และใช้เวลานานมากจนกว่าจะฟักออกเป็นตัว ที่อาศัยนั้นเต็มไปด้วย ไข่มุกและพลอย มีหัวหน้าใหญ่ทั้งหมด 5 ตัว ตัวที่ใหญ่ที่สุดอยู่ยงคงกระพัน บางเรื่องกล่าวว่า กำเนิดจากหญิงประหลาดผู้หนึ่งคือ มีหัวเป็นงู เมื่อตายไปปรากฏว่าไม่เน่าเปื่อย จนมีคนทดลองแหวะ ท้องดู ก็ต้องตะลึงเมื่อเห็นมังกรเหลืองพุ่งตัวออกมาแล้วเหาะขึ้นฟ้าไป จึงเกิดความเชื่อว่าเป็นสัตว์เทพ

มังกรที่นำมาใช้เป็นลวดลายตกแต่งสิ่งต่างๆ มีหลายลักษณะ เช่น ลายมังกรทะยาน ฟ้า มังกรบิน มังกรลายกนก มังกรลายกนกกรเรียว มังกรต้นเมฆ มังกรไขว้หน้า มังกรลายเส้น มังกร ไหวงกลมเมฆ นอกจากนี้จะเห็นมังกรที่ปรากฏเป็นส่วนเล็กน้อยในสิ่งของต่างๆ เช่น หัวไม้เท้า หู ระฆัง เป็นต้น มีผู้กล่าวว่าอาจเป็นลูกมังกร ทั้งนี้มาจากคัมภีร์มังกรที่มีผู้รวบรวมไว้ (ปัจจุบันเป็น เพียงตำนาน เพราะหลักฐานคัมภีร์หายสาบสูญไปแล้ว) ในตำนานกล่าวว่าในคัมภีร์นี้ยังระบุถึงลูก มังกรทั้ง 9 ที่เรียกว่า “เก้าลูกมังกร” อย่างไรก็ตามลูกมังกรเหล่านี้อาจมีลักษณะเหมือนหรือไม่เหมือน มังกรบ้าง ดังที่จะอธิบายต่อไปนี้ (จิตรา ก่อหนันทเกียรติ, 2540 : 34-39, 160-163)

1. เจียปิวย รูปร่างเป็นเต่า มีขาเล็กๆ ข้างจีนนิยมทำเป็นเท้าโต๊ะขนาดใหญ่
2. ไผวล้อ รูปร่างคล้ายมังกร ตัวเล็กมาก นิยมปั้นเป็นลวดลายหุระฆัง
3. เบียน รูปร่างคล้ายเสือคาบดาบ ในสมัยโบราณนิยมติดอยู่เหนือประตูคุก ปัจจุบัน

มักติดอยู่เหนือประตูบ้านเพื่อแก้ฮวงจุ้ย

4. วาปี รูปร่างคล้ายมังกร มีนิสัยชอบรบกวนจับศึก จึงนิยมใช้ตกแต่งหัวอาวุธ
5. หมู รูปร่างคล้ายมังกรอ้าปากกว้าง หน้าตาคล้าย มี 4 เท้า นิยมตกแต่งบนเชิง
6. ปาแห่ง รูปร่างคล้ายมังกร ว่ายน้ำเก่ง จึงมักใช้ตกแต่งตรงเสาสะพานใหญ่
7. จุงยี่ รูปร่างคล้ายสิงห์ ข้างจีนนิยมนำมาใช้ออกแบบเป็นกระถางเผากระดาษเงิน

กระดาษทอง

8. เจียะซัง มีรูปร่างคล้ายด้านหน้าของหัวมังกร กินอาหารจุมมาก จึงนิยมตกแต่งตรง

ปล่องระบายควันของเตาโบราณ

9. ชกโต้ว มีรูปร่างคล้ายด้านหน้าของสิงห์ มีหัววงกลมร้อยจุมก สมัยโบราณนิยม

ติดตามประตูวัด หรือศาลเจ้าเพื่อกันภูตผีปีศาจ ต่อมานิยมนำมาใช้ตกแต่งตามประตูบ้านทั่วไป

3.2.2.2 นกฟีนิกซ์ (Phenix)

นกฟีนิกซ์เป็นสัตว์ในอุดมคติของชาวจีนมาแต่โบราณเช่นเดียวกัน ปรากฏขึ้นตั้งแต่ สมัยราชวงศ์ชาง (Shang) บนภาชนะที่ใช้ประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์โจว (Chou) ได้

นำมาตกแต่งบนเครื่องสำริดอย่างสวยงาม บางครั้งทำเป็นนกกางปีกกว้างอยู่บนฝาปิด หรือทำนกฟีนิกซ์กำลังสู้รบกับงู (Rawson, 1984 : 99) ในสมัยโบราณนกชนิดนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์ของความงาม และคุณความดีของราชินีหรือมเหสีของกษัตริย์ ตรงข้ามกับมังกรซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ มังกรคือ อหังการเป็นสัญลักษณ์ของเพศชาย ส่วนนกฟีนิกซ์เป็นหยินเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิง บางตำนานกล่าวว่า นกชนิดนี้จะปรากฏเมื่อกษัตริย์ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยความงามความดีเท่านั้น กล่าวกันว่า ส่วนต่างๆ ของนกฟีนิกซ์เป็นสัญลักษณ์ของความดี 5 ประการ คือ หัวหมายถึง คุณธรรมความดีงาม ปีกหมายถึง ความซื่อสัตย์ยุติธรรม หลังหมายถึง ความประพฤติอย่างถูกต้องตามระเบียบแบบแผน หน้าอกหมายถึง ความเมตตากรุณา ความรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และท้องหมายถึง ความเชื่อมั่นไว้ใจ

ลายนกฟีนิกซ์นิยมนำมาใช้ตกแต่งภาชนะและสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกับภาพมังกร ภาพที่เห็นมังกรอยู่ทางซ้าย นกฟีนิกซ์อยู่ทางขวานั้นเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชายกับภรรยาซึ่งหมายถึง ความสุข ความรุ่งเรือง ภาพนกที่เด่นรำอยู่เป็นคู่เป็นสัญลักษณ์ของการอยู่ร่วมรักร่วมสุขกัน ในวันแต่งงานโบราณเจ้าสาวมักใส่ชุดลายนกฟีนิกซ์ เพื่อแสดงนัยว่าในวันนี้เธอคือราชินี (Eberhard, 1986 : 235-236)

นกฟีนิกซ์ชาวจีนนิยมเรียกว่า "Feng Huang" มีลักษณะสำคัญ หัวคล้ายนกไก่อี๋ฟ้า มีงอยปากคล้ายลูกนก หน้าคอหย่อนเหมือนนกนางแอ่น ลำคอเหมือนงู หลังโค้งเหมือนเต่า ขาค่อย นกกระสา (บางครั้งทำขาอย่างม้ายูนิคอร์น) หางคล้ายนกยูง มีขนปุกปุยสวยงาม 5 สี คือดำ ขาว แดง เขียว เหลือง บางตำนานกล่าวว่า เป็นนกที่ชีวิตยืนยาว สามารถเผาตัวเองตายแล้วเกิดใหม่ จากถ้ำถ่านจะจำแลงแปลงกายเป็นนกฟีนิกซ์ต่อไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด (Katz, 1995 : 93-94) อย่างไรก็ตาม ลักษณะต่างๆ อาจมีความแตกต่างกันตามแต่ละตำนาน หรือความเห็นแต่ละคน ในความหมายของคนไทยอาจหมายถึง หงส์ เพราะเป็นสัตว์ในอุดมคติหรือเทพนิยายเช่นเดียวกัน

3.2.2.3 กิลเลน (Kilin หรือ Chillin)

กิลเลนเป็นสัตว์อุดมคติหรือสัตว์ในเทพนิยาย เช่นเดียวกับมังกรและนกฟีนิกซ์ ชาวตะวันตกนิยมเรียกว่า "ยูนิคอร์นจีน (Chinese Unicorn) โดยปกติยูนิคอร์นเป็นสัตว์นิยายของตะวันตก ลักษณะของกิลเลนคือ ตัวเป็นม้า หัวมังกร ด้วยเหตุนี้บางครั้งจึงเรียกว่า "ม้ามังกร" บางครั้งอาจมีลักษณะเหมือนสิงโต แต่มีเกล็ดและเขาด้วย เขาอาจเป็นเขาคู่ หรือเขาเดี่ยวอยู่ตรงกลาง แฉกคอและหางเป็นพุ่ม ที่เท้าคล้ายเท้าสัตว์ที่ถูกเชือนออกอย่างสวยงาม (Medley, 1979 : 91) อย่างไรก็ตาม ลักษณะบางอย่างอาจมีแตกต่างกันไป เช่น หางวัว หรือเท้ามีกีบคล้ายม้า กิลเลนที่มีเขางอกออกจากหัวเป็นตัวผู้ กิลเลนที่ไม่มีเขามักเป็นตัวเมีย ในบางตำนานของขงจื้อ กล่าวว่าก่อนที่ขงจื้อจะเกิดนั้น มารดาของท่านได้ตั้งครุฑ ภายหลังจากที่ได้เดินตามรอยเท้ากิลเลนตัวนี้เพียงไม่กี่วัน

ก็เล่นถือเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตากรุณา ความฉลาดปราดเปรื่อง กล่าวกันว่าสัตว์ชนิดนี้จะปรากฏให้เห็นก็ต่อเมื่อมีนักบุญหรือนักปราชญ์เกิดขึ้นในแผ่นดิน หรือเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน เพราะเชื่อว่ากิลเลนมีอายุยืนนานเป็นพันปี (ลิป, 2542 : 21) นอกจากนี้ยังอาจใช้เป็นสัญลักษณ์ของวาสนา ความมั่นคง

3.2.2.4 สิงห์หรือไซ (Lion)

สิงห์หรือไซก็คือลักษณะสิงโตนั่นเอง แต่ถูกดัดแปลงขึ้นใหม่ตามอุดมคติชาวจีนเองไม่รู้จักสิงโตมาก่อน และแทบจะไม่มีสิงโตในประเทศจีน ดังนั้นเราจึงไม่ค่อยเห็นจิตรกรจีนวาดสิงโตจากชีวิตจริงเท่าไรนัก สันนิษฐานว่า รูปแบบและความหมายนั้นชาวจีนนำมาจากทางเอเชียตะวันตกไกล หรือเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) (หากยึดประเทศจีนก็คือเอเชียตะวันตก) โดยนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและผู้คุ้มครองสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (Rawson, 1984 : 110) ในบางตำนานกล่าวว่าหลังจากที่กองทัพจีนบุกบุกไปยังเอเชียกลาง ก็ได้นำสิงโตกลับมาซึ่งไว้ที่สวนสัตว์ของพระราชวังในสมัยราชวงศ์ถัง (Tang) เป็นแรงดลใจให้กับศิลปินหรือเจ้าลัทธิต่างๆ ดังจะเห็นจากจิตรกรและประติมากรจีนสร้างรูปสิงโต แต่ก็ทำให้ผิดแผกไปจากตัวจริงอยู่มาก มีกวีจีนบางคนสมัยราชวงศ์ซ่งได้ตั้งฉายาสิงโตว่า "ราชาของสัตว์ทั้งหลาย (King of Beasts)" หรือในนิยายเมื่อปีคริสต์ศตวรรษที่ 17 ก็อธิบายว่า สิงโตเป็นสัตว์ที่มีพระเจ้าเนรมิตขึ้น แม้พระสูตรของมหายานก็ยังอธิบายว่า สิงโตเป็นสัตว์ประจำของพระโพธิสัตว์มีญชฺศรี

หน้าที่ของสิงโตที่ปรากฏเห็นชัดอีกอย่างหนึ่งคือ การทำหน้าที่เป็นยามหรือผู้ปกป้องรักษาอาคารทางราชการหรือศาสนสถานจีน โดยเฉพาะวัดจีนจะพบเห็นอยู่มาก สิงโตจะแกะสลักด้วยหิน ตั้งไว้เป็นคู่ สิงโตด้านขวาจะเป็นตัวผู้ สิงโตด้านซ้ายจะเป็นตัวเมีย ได้เท้าด้านซ้ายของตัวผู้จะมีลูกบอล ได้เท้าด้านขวาของตัวเมียจะมีลูกสิงโต บางครั้งลูกสิงโตจะแกะสลักอยู่บนลูกบอล ซึ่งอาจจะหมายถึงไซ แต่บางคนไม่คิดเช่นนั้น คิดว่าลูกบอลนั้นความจริงก็คือ ไซมุกขนาดใหญ่ที่กำลังหยอกเล่นกันอย่างสนุกสนาน ในกรณีที่เป็นอาคารสถานที่ราชการ บางครั้งมีการทำโหนดอยู่ที่บนหัวสิงโต ตามชั้นชของข้าราชการจีนผู้นั้น มีบางคนให้ความเห็นว่า สิงโตด้านซ้ายอาจเป็นสัญลักษณ์ของไต้ซือ (Tai Shi) ผู้มีตำแหน่งสูงสุดในราชอาณาจักร ส่วนด้านขวาเป็นสัญลักษณ์ของเขาเปา (Shao Bao) ข้าหลวงผู้น้อยผู้อารักขา ความคิดที่นำสิงโตมาใช้เหมือนเป็นยามนี้สันนิษฐานว่า เริ่มมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 3

บางครั้งจะเห็นภาพสิงโตกำลังเต้นรำ (Lion Dance) ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดในช่วงเทศกาลโคมไฟคือประมาณวันที่ 15 ของเดือนแรก การเต้นนี้ดูเหมือนว่าเป็นการแสดงนัยความหมายถึงการมาถึงของสิงโตในราชวงศ์ถังจากดินแดนเอเชียตะวันตกเมื่อครั้งอดีต สำหรับภาพที่มีผู้ขายหลาย

คนี่สิ่งใดนั้นส่วนใหญ่ นำมาจากนวนิยายคลาสสิกของจีนเรื่อง "Feng-Shen Yan-Yi" ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนรูปของพระเจ้า (Eberhard, 1986 : 164-165)

เรื่องสิงโตจีนยังมีตำนานอยู่มาก บางตำนานกล่าวว่า ในขณะที่กษัตริย์แห่งราชวงศ์ชิง (Qing) กำลังเสด็จออกขุนนาง มีสัตว์ประหลาดตัวหนึ่งรูปร่างคล้ายๆ หมากจุลยมาจากอากาศทางทิศเหนือ เมื่อลอยถึงหน้าท้องพระโรง ก็ลดต่ำลงมาแล้วหยุดแสดงความเคารพด้วยการก้มหัว แล้วลอยกลับขึ้นไปทางเดิม ตั้งแต่นั้นมาก็คิดประดิษฐ์รูปสิงโตอวยพรแก่กันโดยดัดแปลงมาจากตามรูปพรรณที่เล่าสืบกันมา สิงโตในระยะต่อมาอาจมีลักษณะแตกต่างกันไป บางครั้งทำเป็นรูปสิงโตคาบคาบ โดยเชื่อว่าจะป้องกันเสี้ยนศอภัยไร บางครั้งตั้งอยู่หน้าบ้านตรงประตูทางเข้า หรือตามวัดไทย สิงโตที่ตั้งตามวัดไทยโดยทั่วไปยืนยกขาหน้าทั้งสองข้าง ในปากมีลูกหินกลมกลิ้งอยู่ ที่เรียกว่าสิงโตคาบแก้ว ในสมัยโบราณเชื่อกันว่า ลูกหินกลมๆ ที่อยู่ในปากสิงโตนั้น เป็นของเสี้ยงหาย หากใครมีบุญจะสามารถล้วงลูกหินนั้นออกมาได้ (มานพ วัฒนศรี, 2536 : 127-128) อย่างไรก็ตามรูปสิงโตบางตัวในปัจจุบันยังมีที่พลิกแปลงไปกว่าเดิมหลายประการ บางครั้งที่เท้าข้างเดียวกันทำทั้งลูกบอลและลูกสิงโต บางครั้งใส่ห่วงเจาะจมูก หรือยื่นเท้าทางที่แปลกออกไป

3.2.2.5 เสือ (Tiger)

เสือเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่ง ที่นิยมนำมาประดับตกแต่งตามศาลเจ้าหรือวัดจีน ถือเป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง อดทน และความสง่างาม ความหมายเช่นนี้อาจดูตามลักษณะทั่วไปของเสือที่มีความดุร้าย ความเข้มแข็ง ทำทางเดินที่สง่างาม ในสมัยโบราณมักมีการแกะสลักหรือวาดรูปเสือบนกำแพง เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนความกล้าหาญของเหล่าทหาร เสือชาวยังมีความหมายถึงพลังหยิน (Yin) เป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง และเป็นสัตว์เทพทางทิศตะวันตก (เพราะถือว่าทิศตะวันตกเป็นทิศที่สัมพันธ์กับกฎของสตรี)

นอกจากนี้เสือยังเป็นสัตว์มงคลตัวที่ 3 ของจักรราศี (ปีชวด) เป็นเสือที่เชื่อว่าจะช่วยขับไล่วิญธปีศาจร้าย ดังจะพบในสุสานหลุมฝังศพที่ส่วนใหญ่ประดับรูปเสือหิน ภาพเสือนำไปตั้งไว้ที่ข้างเสาประตูด้วย เพื่อปกป้องภูตผีปีศาจ ในสมัยโบราณคนจีนนิยมให้เด็กเล็กๆ ใส่หมวกลายเสือเพื่อป้องกันวิญญาณร้ายหรือให้คุ้มครองชีวิต (Eberhard, 1986 : 290-291)

3.2.2.6 กวาง (Deer)

กวางโดยทั่วไปเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ร่ำรวย และความมีอายุยืนยาวอย่างไรก็ตามตำนานเกี่ยวกับกวางในจีนนั้นมีน้อย ส่วนใหญ่ปรากฏเป็นตำนานพื้นบ้านของชาวตะวันตกและเอเชียกลาง มีบางเรื่องเกี่ยวกับกวาง เช่น เด็กหญิงคนหนึ่งที่เกิดจากท้องกวาง ต่อมาผู้ชายคนหนึ่งไปพบเข้าและนำมาเลี้ยง เมื่อเธอตายร่างกายก็หายสาบสูญไป หรืออีกเรื่องหนึ่งชายผู้ปลอมตัวใส่หนังกวางไปเฝ้านางกวางมารักษาพ่อแม่ของเขา ซึ่งตาบอด (เรื่องนี้เป็นเรื่องหนึ่งใน 24 เรื่อง ที่เป็นคติสอน

ใจให้รู้จักกตัญญูแก่พ่อแม่ของจีน) ในเทพนิยายบางเรื่องได้กล่าวไว้ว่า กวางเป็นสัตว์สุดโปรดของวีรบุรุษเจียงซียา (Jiang Zi-Ya) เรื่องเหล่านี้นับว่าเป็นแรงดลใจให้กับศิลปินจีนเป็นอย่างยิ่ง (Eberhard, 1986 : 78-79)

กวางในความหมายที่ให้อายุยืน มักจะให้คาบหน้าเทพยดา หรือคาบเห็ดหลินจือ ซึ่งเห็ดนี้ถือกันว่ากินแล้วสุขภาพดี แข็งแรง และอายุยืนยาว ในการทำตุ๊กตาขง ลก ชิว บางครั้งจะทำให้ตุ๊กตาลูกขงกวางคาบเห็ดหลินจือได้ด้วย (จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ, 2540 : 45)

3.2.2.7 กระต่าย (Hare)

กระต่ายเป็นสัตว์ตัวที่ 4 ในจักรราศรี ในตำนานกล่าวว่า มีที่อาศัยอยู่บนดวงจันทร์ ถือเป็นสัญลักษณ์ของความยืนยาว (Eberhard, 1986 : 139) กระต่ายที่นำมาใช้เป็นลายมงคลมักเป็นกระต่าย 3 ตัววิ่งไล่แรงกัน ลายกระต่าย 3 ตัว ใช้หูรวมกัน แต่หากดูทีละตัวก็จะได้เห็นครบทั้ง 2 ข้างเป็นสัญลักษณ์ที่อวยพรว่าให้มีอำนาจ มีความสามารถ ความกล้าหาญและยุติธรรม (จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ, 2540 : 48)

3.2.2.8 ม้า (Horse)

ม้าโดยทั่วไปนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความปราดเปรียว ความว่องไว และความแข็งแรงเป็นสัตว์ตัวหนึ่งในจักรราศรี ในเทพนิยายบางเรื่องได้กล่าวถึงม้าว่า เป็นสัญลักษณ์ของหยาง (Yang) และวัวเป็นสัญลักษณ์ของหยิน (Yin) ม้าที่ชื่อเสียงมาก คือม้าทั้งแปดของกษัตริย์มุ (Mu) (อยู่ในช่วงศตวรรษที่ 10 ก่อน ค.ศ.) ซึ่งนิยมมาใช้ตกแต่งด้วยขามลายครามเป็น 8 อริยาบถซึ่งเป็นศิลปะชั้นสูงของจีน

ม้าสีขาวจะพบเห็นโดยทั่วไปในเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธ เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และความจงรักภักดี ภาพคนกับม้าและมีสิ่งของบรรทุกอยู่บนหลังม้าเป็นการแสดงนัยถึงการอวยพรให้ได้รับราชการ ในอันที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายยิ่งขึ้น และภาพลิงขี่ม้าอาจนำมาใช้เป็นรางวัลที่แสดงนัยว่า ผู้นั้นทำหน้าที่การงานด้วยคุณธรรมอันสูงส่ง (Eberhard, 1986 : 147-148)

3.2.2.9 ช้าง (Elephant)

ช้างเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรง ความฉลาด ช้างที่มีสิ่งต่างๆ อยู่บนหลังเป็นการแสดงนัยถึงความสุข ในคัมภีร์มหายานยังกล่าวถึงว่า พระโพธิสัตว์ลมันตภัทรนั้นทรงประทับนั่งบนหลังช้าง บนหลังช้างที่มีเครื่องคลุมเป็นลายศิลปะแบบต่างๆ เช่น ลายหินริมน้ำ หรือลายมุกเหนือเมฆเป็นการแสดงนัยถึงความโชคดี และความสุขเช่นกัน หรือภาพสิงห์ของมีค่าอยู่บนหลังช้าง หรือภาพเด็กนั่งอยู่บนหลังช้างในมือถือคทา ก็ล้วนเป็นเครื่องหมายแห่งความสุข ความเป็นสิริมงคล (Eberhard, 1986 : 93-94) ช้างที่มีแจกันอยู่บนหลัง ในแจกันมีคทาเป็นการแสดงนัยถึงความสงบสันติ คทานั้นจะ

นำมาซึ่งความปลอดภัย ความมั่นคง หรือความสมบูรณ์ นอกจากนี้อ้างยังให้ความหมายถึงความสำเร็จ ภาพช้างที่บรรทุกแจกันดอกไม้ เป็นการแสดงการขอพรว่า ขอให้สิ่งใหม่ๆ ดีๆ ซึ่งถือเป็นสิ่งของมงคลในช่วงฉลองปีใหม่ การแสดงด้วยดอกไม้สีสวยบนหลังช้าง เป็นการเปรียบเทียบถึงความสดชื่น และสดใสในวันปีใหม่ (จิตรา ก่อันทเกียรติ, 2540 : 63-64)

3.2.2.10 เต่า (Tortoise)

เต่าเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่พบเห็นตามอาคารสถาปัตยกรรมจีน ชาวจีนถือว่า เป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนยาว มีตำนานที่เกี่ยวข้องกับเต่าอยู่หลายเรื่อง ดังเช่น เต่าได้ช่วยให้จักรพรรดิองค์แรกของจีนยินยอมลงสู่น้ำเหลือง ตำนานหนึ่งกล่าวว่า เต่าได้รับคำอวยพรจากเทพเจ้า ชางตี้ (Shang-Di) ให้มีอายุยืนยาวถึงหมื่นปี บางทีสัญลักษณ์ดังกล่าวอาจมาจากตำนานนี้ก็ได้ แต่ทั้งคู่ดูเหมือนว่าเป็นสัตว์ที่มีความหมายลึกซึ้งและมีปริศนาลึกลับ ดังมีแนวคิดนี้หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันก็คือ คำกล่าวที่ว่า เต่าคือผู้ปิดบังความลับของสวรรค์และโลก ในสมัยโบราณยุคแรกๆ มีผู้นำลายที่ปรากฏอยู่บนหลังเต่าเป็นเครื่องบอกกลางเรื่องต่างๆ ดังเช่นบนริมขอบและแผ่นกระดองเต่าที่มี 24 แผ่น เกี่ยวข้องกับการแบ่งเป็น 24 ส่วน ของปฏิทินทางการเกษตรของจีนโบราณ ในช่วงแรกๆ มีการนำคุณลักษณะของเต่ามาเปรียบเทียบกับโลกและสวรรค์ ส่วนโค้งของกระดองเต่าหมายถึง สวรรค์ ส่วนแบนเรียบใต้ท้องหมายถึงโลก ซึ่งเป็นการแสดงนัยถึงจักรวาลนั่นเอง

เต่ายังถือเป็นสัญลักษณ์ของความหนักแน่น ความมั่นคงหรือความคงที่ คนโบราณนิยมใช้เต่ามาประดับตามสุสาน บางครั้งก็ทำเต่าแบกเส้าหินอยู่ข้างบน หรือทำเต่าหินรองรับแผ่นจารึกของกษัตริย์โบราณ (Eberhard, 1986 : 294-295) มีเต่าอีกลักษณะหนึ่งมีหัวเป็นมังกร ซึ่งชาวจีนเรียกว่า “ตึกเจียมฮ้อเห่า” ถือเป็นสัญลักษณ์ของผู้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน (จิตรา ก่อันทเกียรติ, 2540 : 147)

3.2.2.11 นกกระเรียน (Crane)

นกกระเรียนเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่มักนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนยาว และมักปรากฏอยู่ร่วมกับต้นสนและหิน บางครั้งก็อยู่คู่กับเต่าหรือกวาง ภาพที่แสดงถึงสัตว์ปีก 5 ชนิด คือ นกกระเรียน นกฟีนิกซ์ เป็นแมนดาริน นกกระสา และนกยูง เป็นการแสดงถึงความเกี่ยวดองทั้ง 5 ประการระหว่างมวลมนุษย์ ดังเช่น นกกระเรียนที่แสดงสัญลักษณ์ถึงความเกี่ยวดองระหว่างบุตรกับบิดามารดา เนื่องจากลูกนกกระเรียนจะโต้ตอบเมื่อได้ยินเสียงแม่ร้อง นกกระเรียนบางครั้งทำปากคาบหญ้าวิเศษหรือลูกท้อ หมายถึง ความยืนยาวเช่นกัน

นกกระเรียน ยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเฉลียวฉลาด ในความหมายนี้บางครั้งทำเป็นนกกระเรียน 2 ตัว บินขึ้นสู่ดวงอาทิตย์ ซึ่งแทนความหมายคล้ายกับนกคักดีลีทหรือนกแห่งสวรรค์

ที่ต้องการขยับตนเองให้สูงขึ้น ภาพนกกระเรียนที่อยู่บนก้อนหินกำลังจ้องดูดวงอาทิตย์ แทนความหมายขุนนางผู้ได้รับตำแหน่งชั้นสูง หรือผู้รอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง (Eberhard, 1986 : 75)

3.2.2.12 เป็ดแมนดาริน (Mandarin Duck)

เป็ดแมนดารินเป็นสัญลักษณ์การแต่งงาน หรือการใช้ชีวิตคู่ฉันสามีภรรยาอย่างมีความสุข โดยทั่วไปจึงมักใช้เป็นการอวยพรความสุขให้กับชีวิตคู่ เพราะโดยธรรมชาติแล้วเป็ดแมนดารินตัวผู้ตัวเมียอาศัยอยู่เป็นคู่เสมอ ภาพที่มีเป็ดแมนดาริน 2 ตัว ตัวหนึ่งปากคาบดอกบัวอีกตัวหนึ่งปากคาบผลบัว เป็นการแสดงถึงการอวยพรให้ชีวิตคู่แต่งงาน มีลูกชายไว้สืบสกุลหลายๆ คน ดังจะเห็นว่าในพิธีการแต่งงานของชาวจีน นับตั้งแต่ผ้ามา่าน ผ้าคลุมเตียง หมอน หรือเตียง ก็มักจะทำลวดลายเป็นเป็ดแมนดารินเสมอ อันแสดงถึงการอวยพรนั่นเอง แต่หากภาพใดแสดงถึงเป็ดแมนดารินหลังน้ำตา เป็นการแสดงนัยความหมายถึงการรอกหัก หรือการที่คนรักไม่ยินยอมแต่งงานด้วย (Eberhard, 1986 : 117)

3.2.2.13 ห่าน (Goose)

ห่านส่วนใหญ่มีความหมายเช่นเดียวกับเป็ดแมนดารินคือ การให้ชีวิตแต่งงานมีความสุข ห่านป่าที่บินเป็นคู่เป็นการแสดงถึงชีวิตแต่งงานที่ดำเนินไปด้วยดี ตามธรรมเนียมจีนอันเก่าแก่ได้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้ใช้ห่านแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันด้วย โดยครอบครัวเจ้าบ่าวส่งห่านตัวผู้ให้ และครอบครัวเจ้าสาวส่งห่านตัวเมียกลับคืน

เรื่องราวเกี่ยวกับห่านยังมีปรากฏในปฏิทินเล็กๆ อันเก่าแก่แห่งราชวงศ์เซี่ย (Xia) ชื่อจารึกว่า ในช่วงเดือนแรกของปีนั้นห่านจะบินไปทางภาคเหนือ และใน 9 เดือนต่อมาห่านเหล่านั้นก็อพยพไปอยู่ที่อื่น ชาวจีนโบราณมักเชื่อว่า การอพยพของห่านป่าจะนำมาซึ่งความแตกแยก แต่บางคนก็เชื่อว่า เป็นการเผยแพร่ความดีของคู่สามีภรรยาให้กว้างไกลออกไป ในความหมายนี้มักทำภาพเป็นห่านป่าบินคาบหนังสือ อันแสดงถึงผู้ถือหรือผู้ส่งข่าวนั่นเอง สำหรับภาพห่าน 2 ตัวที่อยู่ข้างหน้ารายคนหนึ่งนั้นเป็นเรื่องตำนานหนึ่ง ที่กล่าวถึงนักเขียนอักษรคนหนึ่ง ซึ่งหลงใหลรักห่านอย่างมาก ถึงกับนำมาเลี้ยงและให้กินหมึกจีนเป็นอาหาร (Eberhard, 1986 : 132)

3.2.2.14 ค้างคาว (Bat)

ค้างคาวในคติความคิดของคนจีนเป็นนัยสัญลักษณ์ของความโชคดี ความสุข ซึ่งจะเห็นว่าตรงกันข้ามกับยุโรป ตามที่ปรากฏในนิทานชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ค้างคาวจะเกี่ยวข้องกับเรื่องชั่วร้ายและอำนาจอันมืดมน ภาพค้างคาว 2 ตัว เป็นการแสดงนัยถึงความโชคดีหรืออีกนัยหนึ่ง คือ ความมีอายุยืนยาว ภาพค้างคาว 5 ตัวกับสัญลักษณ์อักษรชีวิต มีความหมายถึงการอวยพร 5 ประการ คือ ให้อายุยืน ร่ำรวย สุขภาพดี มีคุณงามความดี และตายอย่างธรรมชาติ

ค้างคาวยังเป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองสนุกสนาน ในความหมายนี้บางครั้งแสดงภาพเป็นเด็ก 1 หรือ 2 คนพยายามจับค้างคาวลงในแจกัน ในบางตำนานกล่าวว่า ค้างคาวที่มีอายุเป็นพันปีนั้นจะมีสีขาวและแขนงตัวโดยห้อยหัวลงคาต้นไม้ ถ้าหากใครจับมันและกินมันจะทำให้อายุยืน ส่วนค้างคาวสีแดงนั้นเชื่อว่าจะเป็นตัวนำพาซึ่งความโชคดี แนวคิดนี้บางครั้งอาจนำมาจากความเชื่อที่ว่า สีแดงจะช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายด้วยก็ได้ (Eberhard, 1986 : 32-33)

3.2.2.15 ผีเสื้อ (Butterfly)

ผีเสื้อโดยทั่วไปเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ภาพผีเสื้อที่กำลังจิบน้ำหวานจากดอกไม้เป็นความหมายของผู้ชาย (ผีเสื้อ) ที่มีความรักต่อหญิงสาว (ดอกไม้) การแสดงออกถึงความสุขในชีวิตแต่งงานและความรักบางครั้งเป็นภาพผีเสื้อกับผีเสื้อ หรือผีเสื้อกับดอกไม้ ภาพผีเสื้อยังมีความหมายถึงอายุยืน โดยเฉพาะเมื่ออยู่ใกล้ดอกไม้เหมย นอกจากนี้ยังมีความหมายถึง ความบริสุทธิ์ ความงาม (Eberhard, 1986 : 52)

3.2.2.16 นกอินทรี (Eagle)

นกอินทรีโดยทั่วไปเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรง ภาพเขียนนกอินทรีเกาะอยู่บนต้นสนมักจะทำให้เป็นของขวัญสำหรับคนชรา เพื่ออวยพรให้มีความแข็งแรงเหมือนดั่งนกอินทรี และมีอายุยืนยาวเหมือนดั่งต้นสน นกอินทรีที่อยู่บนก้อนหินในทะเลเป็นสัญลักษณ์ของวีรบุรุษผู้กล้าหาญ ที่ต้องต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว

นกอินทรีบางครั้งนำมาใช้เกี่ยวกับนักปกครอง ดังจะเห็นจากพวกฮั่นซึ่งเคลื่อนไหวอยู่ทางเอเชียกลาง ในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 1-2 ผู้นำหรือหัวหน้าชนชาติฮั่นได้นำนกอินทรีมาใช้เป็นตราสัญลักษณ์ (Eberhard, 1986 : 89)

3.2.2.17 นกยูง (Peacock)

นกยูงเป็นสัญลักษณ์ของความงาม ความสง่าผ่าเผย เกียรติยศภูมิฐาน (Christie, 1983 : 139) เป็นสัตว์ที่มีนิสัยช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป ในบางตำนานกล่าวว่านกยูงจะรำแพนหากได้เห็นผู้หญิงสวยๆ มีตำนานเกี่ยวกับพวกแมนจูที่กล่าวว่า พวกเขาได้ใช้หางนกยูงเป็นเครื่องหมายของกองทัพ ในภาพเขียนที่มีแจกัน ชนนกยูงและปะการัง สามารถแปลความหมายในเชิงอวยพรว่า ขอให้เป็นคนหลักแหลม ในตำนานเทพนิยายจีนบางเรื่อง ได้กล่าวถึงเทพเจ้าแห่งสงครามว่าทรงขี่หลังนกยูงเช่นเดียวกับตำนานเทพของอินเดีย ดังเช่น สุรัสวดี เทพแห่งวรรณศิลป์ (Poetic Arts) หรือพระอินทร์ที่ประทับนั่งบนบัลลังก์นกยูง (Eberhard, 1986 : 229)

3.2.2.18 งู (Snake)

งูเป็นสัตว์มงคลอีกตัวหนึ่งในจักรวาล ชาวจีนถือว่าเป็นสัตว์ที่ฉลาด แต่ก็ดุร้ายและอาจทรยศได้ ดังที่เราได้ย่นคนประเภทนี้ว่า พวกหัวงู ในสมัยก่อนงูจะถูกนำมาใช้บวงสรวงบูชาโดย

เฉพาะตามแถบริมแม่น้ำสำคัญๆ เพราะเชื่อกันว่า เทพเจ้าแห่งแม่น้ำมีรูปร่างเหมือนงู ดังเช่นเทพแห่งแม่น้ำเหลือง ที่มีลักษณะเป็นงูสีเหลืองทอง หัวแบนกว้าง และมีจุดแดงใต้ตา มีเทพเจ้าปรากฏในตำนานอีกหลายเรื่อง มีเรื่องหนึ่งกล่าวว่า เทพเจ้างูชอบเด็กสาว ชาวบ้านจึงต้องทำพิธีบูชา ถวายเด็กสาวให้ทุกๆ ปี จนกระทั่งมีผู้กล้าหาญปลอมตัวเป็นเด็กสาว และฆ่าเทพเจ้านั้นตาย

ชาวจีนโบราณเชื่อว่า การฝันเห็นเกี่ยวกับงู ดังเช่นงูกำลังไล่ตามมาแสดงว่าผู้ฝันจะมีโชค ฝันเห็นงูเผือก (เทาแกมขาว) จะได้บุตรชาย ฝันเห็นงูดำจะได้บุตรหญิงผู้ชายที่ฝันเห็นงูอยู่เคียงข้างจะได้เนื้อคู่ แต่บางแห่ง เช่นในไต้หวันกลับเชื่อว่าใครฝันเห็นงูหมายถึงกำลังจะเสียชีวิต ตำนานจีนเรื่องยังเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ชาวจีนโบราณเห็นว่า งูยังเป็นสัญลักษณ์ของ องคชาติ เนื่องจากเชื่อว่ามันไวต่อความรู้สึกทางกามมาก และชอบที่จะดมกลิ่นชุดชั้นใน อย่างไรก็ตามงูที่มีหัวคล้ายรูปสามเหลี่ยมก็ถือเป็นสัญลักษณ์ของประเทศหญิงด้วย (Eberhard, 1986 : 268-269)

3.2.2.19 ปลา (Fish)

ปลาโดยทั่วไปเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ความมั่งคั่ง ในความหมายนี้บางครั้งเป็นเพราะคำเรียกปลาในภาษาจีน คือ ยู (Yu) เป็นคำพ้องเสียงกันหรือเป็นคำที่ให้อีกความหมายหนึ่งว่า "อุดมสมบูรณ์" ภาพปลาที่มีเด็กอยู่ด้วยมีความหมายว่า ขอให้ลูกชายที่มีชั้นยศสูงส่ง ภาพปลาทองที่อยู่ในน้ำมีความหมาย ขอให้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง ภาพปลากับดอกบัวมีความหมายขอให้มั่งคั่งไปตลอดปี ในวรรณกรรมอันเก่าแก่ของจีนได้เขียนไว้ว่า ปลาอาจใช้เป็นเครื่องพยากรณ์ ดังเช่น หากปลาในน้ำมีมาก เป็นเครื่องหมายถึงการเก็บเกี่ยวที่ผลจะดีมาก หากปลาร่วงน้ำขึ้นที่ตื้น จะทำให้เกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบในสังคม ประเพณีโบราณยังนิยมนำหัวปลามาเช่นไหว้ บูชาเทพแห่งความมั่งคั่ง เพราะถือว่าเป็นการเริ่มต้นนิมิตหมายของความมั่งคั่งสมบูรณ์ ปลาที่อยู่ในน้ำยังแสดงนัยเกี่ยวกับการร่วมมือ ปลาที่โผล่เด่นอย่างสนุกสนานอยู่ในน้ำ อาจจะเป็นความหมายของชีวิตคู่ที่แต่งงานอย่างมีความสุข ส่วนปลาคู่เป็นสัญลักษณ์ของความกลมกลืน ความพอใจในความสุจริตทางเพศทั้ง 2 ฝ่าย (Eberhard, 1986 : 106-107)

มีปลาชนิดหนึ่งที่คนจีนนิยมใช้เป็นสัญลักษณ์มงคล คือ ปลาคาร์พ (Carp) ปลาคาร์พถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความปรารถนาที่จะให้ก้าวหน้าทางธุรกิจ หรือความสำเร็จในชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของความอดทน ความมั่งคั่ง (Eberhard, 1986 : 57-58) ส่วนปลาทองก็มีความหมายไม่น้อยเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็อาจแสดงถึงความรักของหญิงหม้ายหรือชายประเภทแมงดา (Eberhard, 1986 : 131)

3.2.2.20 คางคกและกา 3 ขา (Three-Legged Toad and Raven)

คางคก 3 ขาและกา 3 ขา ต่างก็เป็นสัตว์ในนิยายโบราณของจีน กล่าวกันว่า คางคกนั้นเป็นสัตว์อมตะอยู่บนดวงจันทร์ ส่วนกาอยู่บนดวงอาทิตย์ ในบางครั้งจึงนำคางคก 3 ขา มา

ใช้เป็นสัญลักษณ์ของดวงจันทร์ และกา 3 ขา เป็นสัญลักษณ์ของดวงอาทิตย์ และเนื่องจากคางคกเป็นสัตว์ที่มีอายุมาก จึงนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความยืนยาวด้วย (Eberhard, 1986 : 292-293)

3.2.2.21 หอยสังข์ (Mytilus)

คนโบราณเชื่อว่า หอยสังข์ที่เป่าออกมานั้นมีความไพเราะดังเสียงของพระพุทธองค์ เสียงนี้จึงเป็นเสียงแห่งโชคดี ลวดลายหอยสังข์จึงสื่อความหมายว่าให้โชคดี มีความสำเร็จในชีวิต

นอกจากนี้ยังมีสัตว์อื่นๆ ที่นิยมใช้เป็นลวดลายประดับ เช่น หน้ากาลหรือไม่วิว ซึ่งมีลักษณะหน้าสัตว์และมีห่วงวงกลมร้อยจมูก ชาวจีนโบราณเชื่อว่าจะช่วยป้องกันภูตปิศาจ นิยมติดคามประตูวัดหรือประตูบ้าน หรือทำเป็นลวดลายประดับกระถางรูป หรือกระถางก้ายาน กวางสวรรค์ ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยม มีลักษณะตัวเป็นกวาง หางเป็นแมว มีเขาและปีก ช่วยป้องกันภูตผีเช่นกัน นิยมติดไว้ที่ประตูและสุสานทั่วไป สัตว์เหล่านี้จัดว่าเป็นสัตว์ในจินตนิยายทั้งสิ้น (จิตรา กอนันทเกียรติ, 2541 : 46-49) สัตว์อื่นๆ ที่เป็นธรรมชาติและปรากฏทั่วไป เช่น หมูเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรง ความกล้าหาญ ไก่ตัวผู้ เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จและเกียรติยศ เสือดำเป็นสัญลักษณ์ของความสนุกสนาน อูฐเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง หมูเป็นสัญลักษณ์ของลูกชาย ความสำเร็จในการสอบ กอริโอล (Oriole) (คล้ายนกขมิ้น) เป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพ นกแมกไฟ (Magpie) (คล้ายนกขุนทอง) เป็นสัญลักษณ์ของความปิติ ความสุขในชีวิตการแต่งงาน ตัวยูนิคอร์น (Unicorn) (คล้ายม้าแต่เขาเดียว) เป็นสัญลักษณ์ของความฉลาดรอบรู้

3.2.3 ลายพืช

3.2.3.1 ไม้ (Bamboo)

ต้นไม้เป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ชาวจีนนิยมเขียนมาช้านาน จนบางครั้งเมื่อพูดถึงประเทศจีนมักเรียกว่า ชีวิตหลังม่านไม้ไผ่ จิตรกรจีนโบราณชอบที่จะเขียนต้นไม้ด้วยหมึกดำ ซึ่งกล่าวกันว่า เป็นการชอมนัยความหมายบางอย่างด้วย ดังเช่น ต้นไม้ที่เอนอ่อนลงมาแสดงนัยถึงความอ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง ต้นไม้ที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว แตกกิ่งแตกกอเรื่อยๆ แสดงนัยถึงความก้าวหน้า ต้นไม้ที่คงทนไม่ตายง่ายเหมือนต้นอื่นๆ แสดงนัยถึงความทนทานและอายุยืนยาว ต้นไม้ที่เอนอ่อนลุไปตามลมแสดงนัยถึงความยืดหยุ่น

ความเป็นมาของการเขียนภาพต้นไม้ สันนิษฐานว่า มีมานานก่อนสมัยราชวงศ์ซ้อง (Song) อย่างไรก็ตามในสมัยราชวงศ์ซ้อง จิตรกรเขียนได้สวยงามอย่างยิ่ง ให้คุณค่าทางศิลปะอย่างสมบูรณ์ ถือเป็นงานแสดงออกของเหล่าบัณฑิตผู้คงแก่เรียนที่มีอิสรภาพ และสะท้อนถึงภูมิปัญญาของพวกเขาออกมา เป็นการแสดงถึงชีวิตลมหายใจ และวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ธรรมชาติ

เป็นการแสดงออก อย่างสมบูรณ์ของพลังอำนาจ สติปัญญา และจริยธรรมที่มีลักษณะเป็นสุภาพบุรุษ ตามหลักปรัชญาของขงจื้อ

ต้นไม้เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมันเอง มีถิ่นอยู่ที่ภูมิภาคของประเทศจีน มีพันธุ์หลายร้อยชนิด เกิดง่ายตายยาก จึงมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาวจีนทั้งในแง่การใช้สอยที่สามารถนำมาทำประโยชน์ได้สารพัด และเป็นแรงคลุใจให้กับกวีหรือจิตรกร ดังเช่น กวีนำไม้มาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมมนุษย์ ที่กล่าวว่า งอได้แต่ไม่หัก รู้จักโอนอ่อนเมื่อเจอพายุร้ายหรือความอดทนแม้สถานการณ์ที่เลวร้าย (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2536 : 220-221)

3.2.3.2 ดอกเหมยหรือดอกบ๊วย (Plum)

ดอกเหมยจะเบ่งบานสวยงามในช่วงฤดูหนาว มีความหมายถึง ความชื่นบาน ความมีชีวิต ความมีอายุยืนยาวกับความอ่อนเยาว์ที่ยืนยง ดอกเหมยที่อยู่คู่กับต้นไม้จะหมายถึงเขาวงกตอันบริสุทธิ์ คือ มิตรภาพระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงที่สะอาดและไร้เดียงสา ภาพนกที่เกาะกิ่งเหมย หมายถึง ความสุขสดชื่น และความสนุกสนาน

3.2.3.3 สน (Pine)

สนเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง ที่จิตรกรจีนนิยมนำมาใช้เขียนภาพ เป็นต้นไม้ที่ทนทานเช่นเดียวกับไม้ แม้จะหนาวเหน็บ ประสบพายุหรือความแห้งแล้งก็ตามก็ไม่ทำให้ปลายแหลมของใบสูญเสียดูแล จึงมีความหมายถึง ความมั่นคงและความยืนยง ภาพต้นสนและต้นซีดาที่เรียงเป็นแถวอยู่เหนือต้นไม้อื่นๆ เป็นการแสดงถึงความมีระเบียบวินัยในตัวเอง ต้นไม้ทั้ง 3 คือ ไม้ เหมย และสน ปราภฏให้เห็นเสมอในฤดูหนาวจึงมักเรียกว่า สามเกลอในฤดูหนาว (Eberhard, 1986 : 237)

3.2.3.4 ท้อ (Peach)

ท้อเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีกลิ่นฉุนในตำนาน ชาวจีนมักนำมาใช้แทนความหมายต่างๆ กัน ไม้และสีของมันใช้ป้องกันภูตผีปีศาจได้ ดอกท้อมีเสน่ห์ให้คนหลงใหลได้ ดอกท้อมีนิยความหมายถึงฤดูใบไม้ผลิ สันติภาพ ความสุข ส่วนลูกท้อถือเป็นผลไม้แห่งสวรรค์ ใครกินเข้าไปจะมีอายุยืนยาว ท้อจึงมักใช้เป็นสัญลักษณ์ของความยั่งยืนอีกอย่างหนึ่ง ในช่วงปีใหม่ชาวจีนยังนิยมนำลูกท้อไปตั้งไว้หน้าประตูบ้าน โดยเชื่อว่าจะช่วยขจัดวิญญาณร้ายออกไป บางครั้งจะนำไม้ท้อมาทำหัวเรือเพื่อขจัดภูตผีปีศาจหรือนำไม้ท้อมาแกะสลักให้เป็นเทวดาเฝ้าประตู (Eberhard, 1986 : 228)

3.2.3.5 ดอกบัว (Lotus)

ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาใช้มากในศาสนาพุทธมหายาน และถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งแห่งพุทธมงคลที่มีอยู่แปดอย่าง ซึ่งได้แก่ ธรรมจักร หอยสังข์ ร่มหรือฉัตร ประรำพิธิ ดอกบัว แจกัน ปลาตู้ ลานลานใต้ไถ่เงิน

ในการทำพระพุทธรูปช่างมักทำให้พระองค์ประทับอยู่บนดอกบัว เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ทั้งหลายก็นิยมทำดอกบัวรองรับ หรือไม่ให้มีพระหัตถ์ถือดอกบัว โดยเฉพาะนิกายสุทธาวาสที่เชื่อว่า วิญญาณที่ไปสู่ดินแดนนี้จะได้ไปเกิดอยู่ในดอกบัว ดอกบัวจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ และพลังสร้างสรรค์ ดอกบัวแฝดที่เกิดจากก้านดอกเดียวกันยังหมายถึง อายุที่ยืนยาว (จิตรภา กอนันทเกียรติ, 2540 : 98) ดอกบัวที่มี 2 ดอก (หรือมีใบ 1 ใบมีดอก 1 ดอก) เป็นการแสดงถึงความปรารถนาที่จะแบ่งปันความรักหรือความปรองดอง ดอกบัวที่มีเมล็ดมากมายเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ดอกบัว (หญิงสาว) ที่วางเคียงข้างกับปลา (ชายหนุ่ม) เป็นสัญลักษณ์ของความรักหนุ่มสาว ดอกบัวสีน้ำเงินเป็นสัญลักษณ์ของความสะอาดสะอาด ความสงบเสงี่ยม และความเป็นอมตะ (Eberhard, 1986 : 168-169)

3.2.3.6 ดอกโบตั๋น (Peony)

ดอกโบตั๋นถือว่าเป็นราชินีแห่งดอกไม้ มีหลายสี แต่ดอกสีขาวมักได้รับการชมเชยและมีคุณค่ามากที่สุด ดอกสีขาวเป็นสัญลักษณ์ของความเจلیยจลลาดและความงามของหญิงสาว ในตำนานเก่าแก่ของจีนมักพูดถึงหญิงสาวว่า "โบตั๋นสีขาว" ซึ่งหมายถึงผู้เรียกร้องหาความเป็นอมตะในภาพที่มีโบตั๋นใกล้ดอกบัว ต้นเหมย และดอกเบญจมาศอยู่ด้วยกันเป็นการแสดงถึงฤดูกาลทั้ง 4 ฤดู โดยที่ดอกโบตั๋นเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิ นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จ โชคลาภ เจริญรุ่งเรือง ความมั่งคั่ง และชื่อเสียงเกียรติยศ (Eberhard, 1986 : 231-232) ลวดลายดอกโบตั๋นที่มีนกกินใบ มีความหมายถึง การอวยพร การขอให้คู่สามีภรรยาที่มีอายุยืนยาวอยู่ด้วยกัน เป็นคู่ที่ไม่พรากจากกัน และให้ชื่อเสียงต่อกันตลอดไป (จิตรภา กอนันทเกียรติ, 2540 : 105)

3.2.3.7 ดอกลิลี่ (Lily)

ดอกลิลี่ขาวจีนเชื่อว่าเป็นดอกไม้นำมาซึ่งการมีบุตร จึงมักให้เป็นสิ่งมงคลในโอกาสแต่งงาน หรือวันคลอดบุตร ดอกลิลี่ยังเกี่ยวข้องกับประเพณีโบราณ ดังเช่น การผูกเท้า ไบยาวของมันนำมาขับไล่วิญญาณร้าย โดยเฉพาะในวันที่ 5 เดือน 5 จะนำมาแขวนตรงประตู การกินไบจะช่วยให้มีชีวิตยืนยาว (Eberhard, 1986 : 163)

3.2.3.8 ดอกกล้วยไม้ (Orchid)

ดอกกล้วยไม้เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ความสง่างาม และความเป็นมิตรไมตรี ความหอมของดอกไม้เป็นเสน่ห์ให้นำไปใช้เป็นเครื่องหมายต่างๆ กัน กล่าวกันว่ามักนำไปใช้กับห้องเด็กสาว หรือห้องนอนของหนุ่มสาวที่เพิ่งแต่งงาน บางครั้งมีการเปรียบเทียบลมหายใจของหญิงงามเป็นเหมือนกลิ่นหอมของกล้วยไม้ กล้วยไม้จึงซ่อนความหมายทั้งความงามและความรัก ดอกกล้วยไม้สีทองเป็นสัญลักษณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง โดยไม่จำเป็นต้องมีเรื่องเช็กเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังคำพูดของชายผู้หนึ่งกับภรรยาของเขาว่า เหนือขึ้นไปเรามีกล้วยไม้สีทอง ได้ลงมาเรามีหลุมฝังศพ

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างพืชเดียวกันก็อาจอธิบายด้วยสัญลักษณ์ด้วย (Eberhard, 1986 : 219-220).

3.2.3.9 มะนาวนิ้วมือ (Finger-Lemon)

มะนาวนิ้วมือเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีลักษณะแปลกประหลาด คล้ายนิ้วมือมีกลิ่นหอมหวาน แต่กินไม่ได้ นอกจากเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์แล้ว ยังมีความหมายถึง มือพระพุทธ (Buddha-Hand) อันร่อนนัยถึงชีวิตที่ยาวนาน มีบุตรชายมากๆ และความสุขตลอดกาล (Eberhard, 1986 : 104-105)

3.2.3.10 ทับทิม (Pomegranate)

ผลทับทิมเป็นผลไม้หนึ่งในสามอย่างของผลไม้มงคล ที่ชาวจีนยึดถือมานาน คือ ผลท้อ ผลทับทิม และมะนาวนิ้ว (Finger-Lemon) โดยเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ การที่ทับทิมมีเมล็ดภายในมาก บางครั้งจึงใช้แทนความหมายของการมีลูกหลานมากๆ ภาพของทับทิมลูกหรือแก่จัดเห็นผ่าซีกนิยมนำมาใช้เป็นของขวัญวันแต่งงาน เด็กหญิงชาวจีนชอบที่จะวางดอกทับทิมอยู่เหนือหัว แต่ในพิธีเซ่นไหว้จะไม่นิยมนำผลทับทิมมาใช้ เพราะเป็นสิ่งยวนตายวนใจเกินไป (Eberhard, 1986 : 240-241) กิ่งใบทับทิมยังใช้ในงานพิธีกรรม เช่น ใช้ทำน้ำมันต์ ใช้พรมน้ำมันต์ หากมีไว้ติดตัวจะช่วยคุ้มกันภัย ภูตผีปีศาจ

3.2.3.11 ส้มแมนดาริน (Mandarin Orange)

ส้มแมนดารินเป็นส้มที่พบอยู่มากในประเทศจีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวจีนถือว่า เป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดี ในได้หัวหน้ากล่าวกันว่า ธรรมเนียมเจ้าสาวจะต้องถือส้มเข้าบ้านเจ้าบ่าว หรือสามีในอนาคต ส้มมี 2 ผล และจะปอกเปลือกในตอนเย็น ซึ่งถือเป็นฤกษ์ดีที่จะทำให้ชีวิตคู่มีความสุขยืนยาว (Eberhard, 1986 : 177-178)

3.2.3.12 แอปเปิล (Apple)

แอปเปิลเป็นผลไม้เขตหนาว แอปเปิลที่ดีที่สุดมาจากเกาหลีและญี่ปุ่น ที่จีนรสชาติไม่อร่อยมากนัก แม้ปัจจุบันแอปเปิลจะมีราคาแพง แต่ก็นิยมนำมาทำเป็นของขวัญ นับตั้งแต่ที่แอปเปิลเป็นสัญลักษณ์ของความสงบ แต่ก็ไม่นิยมให้กับคนป่วย ดอกแอปเปิลยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงและความงาม ทางตอนเหนือของประเทศจีนดอกแอปเปิลป่าจะปรากฏในช่วงฤดูใบไม้ผลิ และจึงถือเป็นสัญลักษณ์ประจำฤดูนี้ ภาพผลแอปเปิลป่ายังนิยมติดไว้ตามบ้าน และหากอยู่คู่กับต้นแมกโนเลีย (Magnolia) มีนัยความหมายว่า ขอให้บ้านนี้มีมังกรทรัพย์และชื่อเสียงต่อกัน (Eberhard, 1986 : 21)

3.2.3.13 ลูกแพร์ (Pear)

เนื่องจากว่าต้นแพร์อาศัยอยู่ได้เป็นเวลายาวนาน ชาวจีนจึงถือให้เป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนยาว ชาวจีนจึงมักให้เป็นของขวัญต่อกัน ยกเว้นในช่วงของวันที่ 15 ของเดือน 7 ไม่

นิยมให้ลูกแพร์ เพราะถือเป็นช่วงที่วิญญาณผู้ตายมาท่องเที่ยวอยู่บนโลกและอำนาจของวิญญาณ อาจทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ นอกจากนี้ลูกแพร์ยังใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของหญิงสาว (Eberhard, 1986 : 229-230)

3.2.3.14 วิลโล (Willow)

วิลโลเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งชอบขึ้นใกล้ๆ น้ำ มีลักษณะกิ่งก้านผอมยาว อรชร ถือเป็นสัญลักษณ์ของความสุภาพอ่อนโยน และฤดูใบไม้ผลิ บางครั้งมีความหมายนัยๆ ถึงหญิงโสเภณีด้วย ดังเช่นวลีหนึ่งที่กล่าวว่า "Looking for Flowers and Buying Willows" ซึ่งหมายความว่า "การมองหาหญิงโสเภณีที่สวยเปล่งปลั่งและซื้อบริการ" ในบางครั้งผู้หญิงสวยๆ มักมาเปรียบเทียบกับต้นวิลโล เช่น เหวอ่อนเหมือนต้นวิลโล คือโค้งเหมือนใบวิลโล เป็นต้น นอกจากนี้สันนิษฐานว่ายังอาจใช้เป็นของมงคล ตามที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องหนึ่งว่า พวกเด็กๆ ได้ยกมือถือกิ่งวิลโล ขับไล่ผีร้ายออกไป (Eberhard, 1986 : 314-315)

นอกจากพืชเหล่านี้แล้ว ยังมีพืชอื่นๆ ที่นำมาใช้ในความหมายต่างๆ เช่น ดอกเก๊กชวย หรือพืชพันธุ์ประเภทเบญจมาศ (Chrysanthemum) หมายถึงความมีชีวิตยืนยาว ความคงทน ลูกพลับ หมายถึงความสุข กุหลาบหมายถึง ความเยาว์วัย ความรักหรือสัญลักษณ์ของ 4 ฤดูกาล น้ำเต้าหมายถึง ความยืนยาว เกิดโดยเฉพาะเห็นคลินจือ หมายถึง ความยืนยาวและเป็นสมุนไพรที่เชื่อว่า ใครกินแล้วจะทำให้ชีวิตเป็นอมตะ (Eberhard, 1986 : 198-199)

3.2.4 ลายธรรมชาติ

3.2.4.1 ดวงอาทิตย์ (Sun)

ดวงอาทิตย์ถือเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของหยาง (Yang) เกี่ยวข้องกับทิศตะวันออกอันเป็นทิศที่ดวงอาทิตย์ขึ้น และเกี่ยวข้องกับฤดูใบไม้ผลิ เพราะเมื่อใดที่ดวงอาทิตย์ขึ้น จะทำให้พืชพันธุ์งอกเงย ในสมัยโบราณยังใช้วงกลมรูปดวงอาทิตย์ที่มีกา 3 ขา อยู่ภายในเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ ภาพใดที่มีดวงอาทิตย์อยู่บนมือของเทพเจ้าแห่งโชคเป็นเครื่องแสดงนัยสำคัญถึงการอวยพรว่า ขอให้ได้เลื่อนตำแหน่งราชการสูงขึ้น ภาพดวงอาทิตย์ที่มีดวงจันทร์ ภูเขา ต้นสน เป็นนัยแสดงว่า ขอให้โชคดีและอายุยืนนาน (Eberhard, 1986 : 278-279)

3.2.4.2 ดวงจันทร์ (Moon)

ดวงจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของหยิน (Yin) เกี่ยวข้องกับทิศตะวันตกและฤดูใบไม้ร่วง บางครั้งมีการนำไปเปรียบเทียบกับผู้หญิง และถือว่าดวงจันทร์ที่สวยงามที่สุด อยู่ในช่วงฤดูใบไม้ร่วง ในสมัยโบราณยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดินีด้วย โดยทำเป็นรูปวงกลมที่คางคก 3 ขาหรือกระต่าย อยู่ภายใน เนื่องจากดวงจันทร์เกี่ยวข้องกับฤดูใบไม้ร่วงซึ่งเป็นฤดูแห่งแสง บางครั้งจึงมักนำมาเปรียบ

เทียบกับดวงอาทิตย์ โดยถือดวงจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของความเลวร้าย ดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์ของความดี ความบริสุทธิ์ (Eberhard, 1986 : 193-194)

3.2.4.3 ภูเขา (Mountain)

ในสมัยโบราณคนจีนถือว่าภูเขาเป็นสิ่งที่ควรเคารพ ทั้งมีบทบาทต่อแผนภูมิจักรวาลจีน และเป็นสิ่งสถิตของประเทศเจ้าหรือที่อยู่ของเซียน จึงมีพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการบูชาภูเขา โดยเฉพาะภูเขาศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 5 ทิศ คือ ภูเขาไตซาน (Tai-Shan) ทางทิศตะวันออกของมณฑลซานตง (Shan-Dong) ภูเขาเหงซาน (Heng-Shan) ทางทิศใต้ของมณฑลหูหนาน (Hunan) ภูเขาหัวซาน (Hua-Shan) ทางทิศตะวันตก และภูเขาเหงซาน (Heng-Shan) ทางทิศเหนือของมณฑลซานซี (Shanxi) ภูเขาซองซาน (Song-Shan) ทางตอนกลางของมณฑลเหอหนาน (Henan) (Shan = ภูเขา) ภูเขาเหล่านี้ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในตำนานของลัทธิเต๋า อย่างไรก็ตามยังมีภูเขาศักดิ์สิทธิ์อีกชื่อหนึ่งคือ ภูเขาคุนลุน (Kunlun) ซึ่งเปรียบเทียบกับเขาพระสุเมรุของอินเดีย อันเป็นศูนย์กลางของโลก ใครก็ตามที่สามารถปีนไปถึงภูเขาคุนลุนนี้จะได้รับตำแหน่งเป็นเซียน (Eberhard, 1986 : 195-196) ตำนานนี้ต่อมาเป็นแรงดลใจให้มีผู้วาดภูเขา 3 ลูกโดยให้ลูกกลางสูงและใหญ่ที่สุด

ยอดภูเขาที่สูงเสียดฟ้ายังถือเป็นสัญลักษณ์ของหยาง และหุบเขาถือเป็นสัญลักษณ์ของหยิน (ประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์, 2536 : 216) ภูเขาที่ปกคลุมไปด้วยเมฆเป็นสัญลักษณ์ของโลก ภูเขาที่มีทะเลอยู่คู่กันยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดินจีนทั้งหมด (Eberhard, 1986 : 196) ภาพภูเขาบางครั้งใช้เป็นสัญลักษณ์ของการกลับคืน (Lip, 1993 : 68) ใช้เป็นนัยความหมายของการมีอายุยืนยาว นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์มงคลอย่างหนึ่งของจักรพรรดิด้วย ดังจะเห็นฉลองพระองค์ของจักรพรรดิโบราณที่มีลายภูเขาแทรกอยู่ด้วย (จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ, 2540:167)

3.2.4.4 หิน (Stone)

หินเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนยาวเช่นเดียวกับภูเขา ภาพหินจึงมักให้เป็นของขวัญอวยพรสำหรับคนแก่อีกด้วย ภาพหินที่ยื่นโผล่เหนือทะเลยังแสดงนัยถึงสวรรค์แห่งมหาสมุทรตะวันออก ตามที่กวีจีนคนหนึ่งได้เขียนไว้ว่า "ชีวิตเหมือนเช่นภูเขาทางทิศใต้ ความโศกเหมือนเช่นมหาสมุทรทางทิศตะวันออก"

ในสมัยโบราณคนจีนนิยมใช้หินเป็นของมงคลอย่างหนึ่ง กล่าวกันว่าหากยามใดฝนไม่ตก จะมีการสวดมนต์ทำพิธี และใช้หินขัดเป็นเม็ดฝน บางครั้งก็ใช้เสี่ยงทาย ดังเช่นที่วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดซิววน (Sichuan) ของจีน ผู้หญิงที่ต้องการมีลูกจะซื้อหินก้อนเล็กๆ มาปาให้เข้าไปในช่องที่มีอยู่ 5 ช่อง หากปาเข้าช่องบนสุดทายว่าจะร่ำรวย หากปาเข้าช่องล่างสุดจะมีเกียรติยศชื่อเสียง ช่องซ้ายมือจะได้ลูกชาย ช่องขวาจะได้ลูกสาว ชาวไต้หวันเชื่อว่า เทพผู้เลี้ยงดูเด็ก คือ เทพเจ้าหัวหิน หากหญิง

โคกราบไหว้บูชา ก็จะได้ลูกชายที่แข็งแรงเหมือนหิน ครั้นเมื่อเกิดแล้วผู้เป็นแม่ต้องทำพิธีบูชาขอ
ขอบคุณเทพเจ้าหัวหินเป็นเวลา 4 ครั้งภายใน 1 ปี จนกระทั่งเด็กชายมีอายุครบ 16 ปี

บางครั้งมีการนำหินมาตั้งรูปเป็นเสาตามมุมถนน หรือนำมาตั้งเพื่อติดป้ายคำว่า "Shi
Gan Dang" ซึ่งแปลความหมายได้ว่า "หินนี้กล้าที่จะยืนเป็นนิยาม อันเกิดจากความเชื่อตามตำนาน
เขาไทชาน (Tai-Shan) ที่กล่าวว่า หินของเขายืนสามารถขับไล่วิศาจร้ายได้ (Eberhard, 1986 : 277-
278)

3.2.4.5 เมฆ (Cloud)

ลายเมฆหรือลายเลเวน (Lei-Wen) เป็นลายที่พบอยู่มากในงานตกแต่งอาคารแบบ
จีน คนจีนถือว่า เป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี ความสุข และสันติภาพ เมฆเกี่ยวข้องกับทางทิศตะวันตก
ตก เกิดขึ้นจากการรวมกันเป็นหนึ่งของหยินและหยาง หรือการรวมตัวของหญิงและชาย ในความ
หมายนี้บางครั้งแสดงออกมาทั้งเมฆและฝน หรือเมฆที่ประกอบด้วยผู้หญิง ผู้ชาย และฝนเป็นสำคัญ
ลายเมฆที่เป็นมงคลส่วนมากเป็นเมฆหลายสี หรือมีสีขาว ส่วนเมฆสีดำเป็นเมฆอัปมงคล

รูปแบบของลายเมฆมีหลายลักษณะ ที่พบเห็นอยู่เสมอ ดังเช่นลายเมฆที่มีขอบสอด
เส้นคู่ ซึ่งนำมาจากลักษณะการม้วนตัวของคลื่น อย่างไรก็ตามลายเมฆเหมือนจริงก็พบอยู่ไม่น้อย
(Eberhard, 1986 : 67-68) มีเมฆอีกลักษณะหนึ่ง ที่ใช้แนวเส้นเปิดธรรมดา แต่ลากให้ปลายม้วนชัด
เป็นวง แบบนี้ส่วนใหญ่ใช้ตกแต่งตามแถบหรือขอบมากกว่า เห็นอยู่มากในสมัยโบราณ บางครั้งเรียก
ว่า "ลายม้วนคลาสสิก (Classic Scrolls) นอกจากนี้ยังมีลายเมฆอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า "ลายยู่อี
(Ju-I)" มีลักษณะคล้ายแถบคอเสื้อหยักเป็นลอนเมฆ เริ่มใช้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา

3.2.4.6 น้ำและคลื่น (Water and Wave)

น้ำเป็นธาตุสำคัญธาตุหนึ่งตามคติโบราณของจีน เกี่ยวข้องกับทางทิศเหนือสีดำ
และพระจันทร์ (อันเนื่องจากน้ำค้างเกิดขึ้นในเวลากลางคืน) ถือเป็นสัญลักษณ์ของหยินด้วย ตรงกัน
ข้ามกับหยาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับธาตุไฟและทิศใต้ ตามหลักจักรวาลวิทยา (Cosmology) อันเก่าแก่ของ
จีนกล่าวว่า ทั้งน้ำและไฟเกิดขึ้นจากพลังหยินและหยาง (Tai-Ji) ที่ผลักดันซึ่งกันและกัน เช่น น้ำทำให้
เปียกชื้น ไฟทำให้แห้งแฉะเผา ทั้ง 2 ต้องสร้างสภาวะสมดุลถึงจะเกิดเอกภาพ ดังนั้นน้ำจึงเป็นของ
กลางคืนและไฟเป็นของกลางวัน นอกจากนี้น้ำยังมีความหมายถึงความนิ่มนวล ความอ่อนนุ่ม และ
การเชื่อฟัง ตามหลักที่ผู้หญิงควรประพฤติปฏิบัติ ดังที่เล่าจื๊อกล่าวไว้ว่า หญิงควรมีความประพฤติ
เยี่ยงน้ำจึงจะชนะใจชาย (Eberhard, 1986 : 309-310)

ลวดลายน้ำนิยมวาดเป็นเส้นโค้งเรียงกันและซ้อนเป็นชั้นๆ บางแบบมีลูกคลื่น บาง
แบบไม่มีลูกคลื่น แต่ส่วนใหญ่ลวดลายน้ำมักแสดงเป็นเส้นคลื่นเสมอ คลื่นเหล่านี้มาจากเส้นโค้งที่อาจ
เป็นเพียงครึ่งหนึ่งของวงกลม เป็นหนึ่งในสี่หรือสามในสี่ของวงกลม โดยวางในแนวขนานแต่แบบอื่นก็

มีบ้างเล็กน้อย เช่นที่ทำเป็นคลื่นคล้ายกระแสน้ำไหลเชี่ยว หรือซ่อนเส้นโค้งต่ำๆ หรือแบบอื่นๆ บางครั้งมีฟองน้ำด้วย ที่เด่นมากของการทำคลื่นน้ำก็คือการเน้นลูกคลื่นแต่ละลูกด้วยเส้นหนัก ขอบคมชัดเจน

3.2.5. ลายสิ่งของเครื่องใช้

3.2.5.1 ธรรมจักร (Chakra or Wheel)

มีลักษณะคล้ายวงล้อ มีซี่ล้อ เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของการประกาศพระพุทธศาสนา คือ หมุนวงล้อรถแห่งพระธรรมให้เคลื่อนที่ออกไป (มจ.สุภทตติค ตติยกุล, 2534 : 55) หรือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ หรือแทนความหมายสังสารวัฏการเวียนว่ายตายเกิด และความเป็นอมตะแห่งธรรม

3.2.5.2 ร่ม (Umbrella)

ร่มเป็นสัญลักษณ์ของการปกป้องคุ้มครอง เป็นเครื่องปกป้องกิเลสตัณหา (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2540 : 16) ร่มฉัตรยังแสดงถึงเครื่องอิสริยยศของผู้สูงศักดิ์ แสดงความหมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในพิธีกรรมแต่งงานสมัยโบราณเจ้าบ่าวจะถือร่มไปหาเจ้าสาว และวางอยู่เหนือเตียง โดยเชื่อว่าร่มจะช่วยขับวิญญูณหรือสิ่งอัปมงคลออกไป มีเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงร่มว่า วิญญูณของหญิงสาวต้องการข้ามทะเลไปยังเกาะได้หวัน แต่ไม่สามารถทำด้วยตัวเอง จึงได้เข้าไปขอร้องในร่มของพ่อค้าคนหนึ่งที่กำลังข้ามไป (Eberhard, 1986 : 302)

3.2.5.3 ปะรำ (Canopy)

ปะรำถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ใช้แทนพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเมตตาธรรมหวังจะช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ เป็นเครื่องแสดงถึงฐานะอันสูงสุดในศาสนาว่ามีที่ทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2540 : 15-16) จากตำนานเก่าแก่ที่เล่าสืบกันมา แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนโบราณได้จินตนาการถึงจักรวาลของตนว่า เป็นเหมือนราชรถขนาดใหญ่ และเปรียบเทียบโลกว่าเป็นรถที่มีปะรำหรือเครื่องหลังคาอยู่ข้างบน ปะรำนี้มีรูปร่างกลม และเป็นเครื่องหมายแห่งสวรรค์ มีคนรับนั่งอยู่ตอนหน้าได้ขอบปะรำ

ปะรำที่ใช้เป็นสัญลักษณ์มงคลในพุทธศาสนายังพบว่ามีหลักฐานที่มาจากอินเดียตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น หรือช่วงเดียวกับที่พุทธศาสนาจากอินเดียเผยแพร่เข้ามา ดังเช่น คนใช้ถือปะรำหรือร่มเพื่อคอยป้องกันไม่ให้เจ้านายหรือผู้สูงศักดิ์ถูกแสงแดด (Eberhard, 1986 : 56-57)

3.2.5.4 แจกัน (Vase)

แจกันในภาษาจีนเรียกว่า "ปิง (Ping)" ซึ่งหมายถึง ความสงบ แจกันจึงมีนัยสัญลักษณ์อย่างหนึ่งคือ ความสงบ และเนื่องจากแจกันเป็นที่ใส่พืชพันธุ์ไม้นานาชนิด ชาวจีนโบราณจึงถือเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งร่ำรวยอีกด้วย

ภาพแจกันที่มีดอกไม้ทั้ง 4 ฤดูกาลปักอยู่ คือ ดอกไอริส (Iris) และแมกโนเลีย (Magnolia) (ฤดูใบไม้ผลิ) ดอกบัวและดอกโบตั๋น (ฤดูร้อน) ดอกเบญจมาศ (ฤดูใบไม้ร่วง) ดอกเหมย และไผ่ (ฤดูหนาว) เป็นการแสดงนัยถึงการอวยพรคือ ขอให้ได้รับความสงบสุขตลอดไป ภาพแจกันที่ปักสน กิ่งเหมย และจิวเซี่ยน (Narcissi) เป็นการแสดงถึงความรักความโชคดี ความสงบ และความสมบูรณ์ของชีวิต (Eberhard, 1986 : 306-307)

3.2.5.5 ลายขมวดต่อเนื่อง (Endless Knot)

ลายนี้นอกจากมีลักษณะขมวดตลอดสถานอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังเชื่อมกลืนกันเองอย่างหาจุดขาดไม่ได้ ในภาษาจีนจะเรียกว่า “ปันเซียง (Pan Zhang)” ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ม้วนเป็นวงหรือคดเคี้ยวเหยียดยาวอย่างไม่สิ้นสุด จึงมักนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความมีชีวิตยืนยาว มีตำนานเก่าแก่กล่าวว่า ลักษณะเส้นสายแบบนี้อาจมีที่มาจากเครื่องในไส้ฟุ้งของศัตรูผู้พ่ายแพ้ ดังคำจีนที่เรียกว่า “เซียง (Zhang)” ซึ่งหมายถึงไส้ฟุ้งนั่นเอง และการขมวดตลอดสถานแบบนี้บางครั้งก็เรียกว่า “ปมแห่งโชค (Lucky Knot)” (Eberhard, 1986:156) นอกจากนี้ยังอาจแสดงนัยถึง ความลี้ลับของจักรวาลหรือไม่สิ้นสุดของศาสนา ลายนี้ยังมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลายก๊ก” (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2540 : 18)

ลายทั้ง 8 ชนิด คือ ธรรมจักร สังข์ ร่ม ประรำ แจกัน ลายขมวดต่อเนื่อง รวมถึงดอกบัวและปลาคู่ที่กล่าวไว้ข้างต้น จัดเป็นลวดลายที่นิยมนำมาใช้เป็นมงคลทางพุทธศาสนา และถือเป็นสัญลักษณ์แห่งพุทธศาสนาอีกด้วย ที่เรียกว่า “ Eight Buddhist Emblems” ลายเหล่านี้ล้วนซ่อนนัยความหมายของความปรารถนาที่จะก่อให้เกิดความสุข ดังจะเห็นได้จากสิ่งของ เครื่องใช้ เครื่องอัญมณีต่างๆ ของจีน ไม่ว่าจะเป็นผืน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงิน เป็นต้น สำหรับลายธรรมจักรนั้น บางครั้งก็ใช้รูประฆังแทน ในบางครั้งก็นำมาผสมผสานกับสัญลักษณ์มงคล 8 ชนิดในลัทธิเต๋าด้วย (Medley, 1979 : 93-95)

3.2.5.6 ระฆัง (Bell)

คำว่าระฆังในภาษาจีนออกเสียงเป็น ซอง (Zhong) ซึ่งมีความหมายถึงการทำบางสิ่งจนสำเร็จ เช่น การรับปริญญา ดังนั้นภาพระฆังจึงเป็นการแสดงนัยความหมายถึงความปรารถนาดีนัยหนึ่ง (Eberhard, 1986 : 38)

3.2.5.7 ขวดรูปน้ำเต้า (Gourd-Shape-Bottle)

ขวดน้ำเต้าเป็นเครื่องใช้ของเจียนลัทธิเต๋า ภายในบรรจุยาวิเศษ มีตำนานกล่าวว่า เจียนเต๋าผู้หนึ่งสามารถเข้าไปอยู่ในขวดน้ำเต้า เสียงของเขาสามารถได้ยินออกมาถึงข้างนอกก่อนที่จะปรากฏตัวออกมา ในงานฉลองเทศกาลช่วงวันที่ 5 เดือน 5 คนจีนโบราณจึงนิยมทำขวดน้ำเต้าด้วยกระดาษ แหวนตามประตูเข้าบ้าน โดยให้เป็นสัญลักษณ์ของทิกไกวลี่ (Tie-Guai-Li) ซึ่งเป็น 1 ใน 8 ของเจียนลัทธิเต๋า ผู้ถือขวดน้ำเต้าประจำกาย

ขวดน้ำเต้าที่มีรูปร่างโป่งออก 2 ส่วนบนและล่างยังแสดงนัยถึงการจำลองโลกและสวรรค์ เมื่อใดที่ขวดเปิดออกเชื่อว่า จะปรากฏฝุ่นหมอกที่ช่วยดักจับภูตผีปีศาจได้ ขวดน้ำเต้าจึงถือเป็นสัญลักษณ์การขจัดอิทธิพลสิ่งชั่วร้ายด้วย ภาพในวัดที่อธิบายถึงชัยชนะของเทพแห่งความดีต่ออสูรแห่งความชั่วร้าย บางครั้งก็แสดงเป็นรูปขวดน้ำเต้า (ลักษณะนี้สันนิษฐานว่า ได้รับแรงดลใจจากเทพนิยายจีนในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ภาพขวดน้ำเต้ายังมีความหมายถึงการอวยพรให้มีลูกชายหลานชายมากๆ และขอให้ยั่งยืนคงทนตลอดไป (Eberhard, 1986 : 45-46)

3.2.5.8 พัด (Fan)

พัดในประเทศจีนช่วงต้นๆ นั้นเป็นพัดที่ทำมาจากใบปาล์ม และมีลักษณะมนหรือกลม ส่วนพัดที่พับได้อย่างที่เห็นปัจจุบัน ในประเทศจีนไม่เคยมีมาก่อน สันนิษฐานว่า ทำขึ้นในประเทศเกาหลี จนกระทั่งราวคริสต์ศตวรรษที่ 10 จึงเผยแพร่มาสู่จีน แต่ดูเหมือนว่า ผู้ที่ใช้เป็นครั้งแรกคือเหล่าบรรดาศอชิง ในช่วงต่อมาพัดมณฑลอาจทำจากขนนก จากกระดาษบ้าง ผ้าไหมบ้าง ส่วนพัดแบบพับนั้นอาจมีจำนวนพับแตกต่างกันตามเพศ พัดพับสำหรับผู้ชายโดยส่วนใหญ่มีจำนวน 16 หรือ 20 พับหรืออย่างมากที่สุด 24 พับ ส่วนผู้หญิงจะมีไม่น้อยกว่า 30 พับ

ในบางโอกาสพัดยังนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ชั้นยศของข้าราชการสำนัก เป็นเครื่องประจำกายของจงลี่เจียน (Zhong Li Quan) เขียนลัทธิเต๋าองค์หนึ่ง มีบางตำนานกล่าวว่า พัดของเจียนผู้นี้สามารถพัดคนตายให้ฟื้นคืนชีพได้ มีเทพเจ้าหลายองค์ที่ใช้พัดขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป พัดจึงถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีอย่างหนึ่งด้วย (Eberhard, 1986 : 99)

3.2.5.9 กระเช้า (Basket)

กระเช้าที่บรรจุสิ่งของภายในเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความมั่งคั่งร่ำรวยอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นว่า ในช่วงเทศกาลปีใหม่มักมีการส่งกระเช้าดอกไม้่อวยพรแก่ผู้ส่งวัย นอกจากนี้กระเช้ายังถือเป็นสัญลักษณ์การรวมเป็นหนึ่งเดียวของคู่แฝดจากสวรรค์ คือ เหอ-เหอ (He-he) กระเช้าที่ประดับด้วยผลไม้หรือดอกไม้ถือเป็นสัญลักษณ์ของหลาน ซ้าย เหอ (Lan Cai-He) ผู้เป็นเขียนในลัทธิเต๋าองค์หนึ่งด้วย ดังคำว่าเหอ (He) ซึ่งบางครั้งใช้ในความหมายตะกร้า และหมายถึงการปรองดองกัน

3.2.5.10 ดาบ (Sword)

ดาบเป็นเครื่องมือเช่นน่านาร้ายของเขียนองค์หนึ่งในลัทธิเต๋า ในความหมายนี้บางครั้งจึงแสดงนัยถึง การตัดกิเลสตัดหน่อออกไปจากใจ มีตำนานเทพนิยายหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดาบและคุณสมบัติพิเศษไว้ ดังเช่นความยิ่งใหญ่ของดาบคู่ตัวผู้ตัวเมีย ดาบตัวผู้คือกวนเจียง (Gan-Jiang) ดาบตัวเมียคือโมนี่ (Mo-ye) ซึ่งกล่าวกันว่า ดาบทั้ง 2 ได้ฝ่าฟันเจ็ดชั้นและโคจรของกระต่ายตัวหนึ่งบนเขาคุนลุน (Kun-Lun) ที่กินโลหะเป็นอาหาร บางตำนานกล่าวว่า ดาบสามารถส่งคืนไปยังผู้ขับไล่ปีศาจร้ายได้ หากทาเลือดของหญิงตั้งครรภ์เด็กชายไว้ที่ดาบ พร้อมๆ กับการสวดมนต์คาถาพิเศษ

คนจีนโบราณมักแปลความฝันเกี่ยวกับดาบต่างๆ กัน เช่น ผู้หญิงที่ฝันว่า วาดรูปดาบ ทายว่าจะได้กำเนิดลูกชาย ฝันว่าเป็นเจ้าของดาบจะเป็นนางดี แต่หากชายใดที่ฝันเห็นดาบกำลังจมนลง ทะเล ทายว่าอาจจะต้องสูญเสียภรรยาของเขา (Eberhard, 1986 : 282)

3.2.5.11 ขลุ่ย (Flute)

ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีของเขียนลัทธิเต๋าองค์หนึ่ง ขลุ่ยในประเทศจีนมีอยู่หลายแบบ ทั้งแบบวางตรงเมื่อเป่าหรือวางเฉียงแบบขวางลำตัว แบบเฉียงเรียกว่า "Di" สันนิษฐานว่าเริ่มต้นจากประเทศอิเบตก่อน แล้วเข้าถึงประเทศจีนเมื่อ 2000 ปีผ่านมา แต่เมื่อคนจีนได้ย้อนกลับรู้สึกว่าเป็นเสียงแห่งความโศกเศร้า เทียบเท่ากับซึ่งตรงกันข้ามกับขลุ่ยตรง (Vertical Flute) หรือที่เรียกว่า "Xiao" ซึ่งเป็นเสียงแห่งความบริสุทธิ์ ภาพที่แสดงถึงหญิงสาวเป่าขลุ่ยไปยังผู้ชายนั้นมีความหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศด้วย ผู้หญิงเจ้าชู้ที่กำลังเป่าขลุ่ยยังมีความหมายถึงการชักชวนร่วมประเวณี ในเกาหลีหรือแม้ในยุโรปบางครั้งอาจให้ขลุ่ยเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์ด้วย (Eberhard, 1986:111-112)

ภาพขวดน้ำเต้า หัตถ์ กระเช้า ดาบ ขลุ่ย รวมถึงเกราะไม้ไผ่ (Bamboo Cane) กรับ (Castanets) และคอกบัว ถือเป็นสัญลักษณ์มงคลของลัทธิเต๋า 8 อย่าง (Eight Taoist Emblems) แต่ละอย่างจะเป็นเครื่องหมายหรือเครื่องใช้ประจำตัวของเขียนเต๋าแต่ละองค์หรือเปี้ยเขียน มีสิ่งที่จะต้องระลึกถึงคือ คอกบัวซึ่งใช้เป็นทั้งสัญลักษณ์ในศาสนาพุทธและลัทธิเต๋า

3.2.5.12 ไข่มุก (Pearl)

ไข่มุกมีความหมายถึง ความบริสุทธิ์ และความมีคุณค่า ชาวจีนรู้จักเลี้ยงมุกมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว และยาวนานก่อนที่จะญี่ปุ่นจะบุกเข้าไปเสียอีก สมัยก่อนนั้นมุกยังถูกนำไปวางอยู่ในปากของผู้ตาย ตามพิธีกรรมศพโบราณ บางคนเชื่อว่ามุกเกิดขึ้นได้ในหอยที่มีฟ้าผ่า และจะเติบโตเรื่อยๆ หากมีแสงจันทร์ ในอิเบตพระบางองค์จะให้มุกได้ เพราะจะทำให้ผู้นั้นมีอำนาจวิเศษ และหญิงใดที่ถูกรัศมีของมุกอาจจะทำให้ต้องหมดหวังในความรัก (Eberhard, 1986 : 230)

3.2.5.13 เหรียญ (Coin)

เหรียญถือเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งร่ำรวย ความสุข ภาพเหรียญ 9 อันกับเชือกด้ายเป็นสัญลักษณ์ของความสุจริตตลอดกาล แต่เหรียญเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วจะมีคำอวยพรจารึกไว้เสมอ เช่น ขอให้มีชีวิตยืนยาว ขอให้ร่ำรวย ขอให้ชื่อลือลั่น เช่นเดียวกับปลาในน้ำที่ให้อวยพรคู่บ่าวสาว เช่น ขอให้ปรองดองสามัคคีกันจนแก่เฒ่า ขอให้มิลูกชาย 5 คน ลูกสาว 7 คน ปัจจุบันจึงมีธรรมเนียมแต่งงานแบบหนึ่งที่ผสมผสานแนวคิดนี้ไว้ด้วยกันคือ ให้เจ้าสาวพยายามเป่าน้ำออกจากขามที่มีอยู่ประมาณครึ่งหนึ่ง แล้วหยิบเหรียญที่วางอยู่ภายใน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว (Eberhard, 1986 : 189-190)

3.2.5.14 หนังสือ (Book)

หนังสือเป็นสัญลักษณ์ของการเรียนรู้ และเป็น 1 ใน 8 ของสัญลักษณ์ผู้คงแก่เรียน (Scholar) เมื่อไม่นานมานี้ได้ปรากฏพิธีกรรมอย่างหนึ่งในประเทศจีนคือ พ่อแม่จะจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ในช่วงวันเกิดครั้งแรกของลูกชาย ซึ่งประกอบด้วย เหรียญเงิน เต่าเงิน กบถ้วย และหนังสือ หากทารกนั้นพยายามเข้าไปจับหนังสือจะเป็นสัญญาณว่า ลูกชายคนนั้นจะขยันหมั่นเพียรใฝ่การศึกษา

ภาพหนังสือคู่ยังเป็นสัญลักษณ์การคุ้มครองจากสิ่งชั่วร้าย ภาพที่เห็นหนังสือหลายเล่มกับช่อดอกอัลมอนด์ (Almond) มีความหมายการอวยพร ขอให้ผ่านการทดสอบและได้รับยศตำแหน่งข้าราชการชั้นสูง (Eberhard, 1986 : 44-45)

3.2.5.15 หินดนตรี (Musical Stone)

หินดนตรี หรือ จิง (Qing) เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่อย่างหนึ่งของจีน ซึ่งดูเหมือนว่าพัฒนาขึ้นมาจากไซโลโฟน (Xylophone) หรือเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งคล้ายระนาด ถือเป็นสัญลักษณ์ของความซื่อตรง ความซื่อคดี

ในบรรดาเครื่องดนตรีจีนโบราณที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ส่วนใหญ่มี 5 ชนิด นอกจากหินดนตรีแล้ว ยังมีเครื่องสายหรือซอซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ความจงรักภักดี เครื่องหนังหรือกลองเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับผู้นำในการสงคราม พิณน้ำเต้าเป็นสัญลักษณ์ของพระจันทร์ ความปรองดองของคู่สมรส และแมนโดลิน (Mandolin) เป็นสัญลักษณ์ความปรองดอง ความรักของคู่สมรสเช่นกัน กล่าวกันว่าซงจือคือผู้ที่มีความชำนาญในด้านดนตรีอย่างลึกซึ้ง ที่ได้ก็ตามที่เขาเดินทางไปในแผ่นดินจีน เขาสามารถประเมินการบริหารบ้านเมืองของมลรัฐต่างๆ ได้ จากคุณลักษณะของเสียงดนตรีที่ได้ยินในที่นั้นๆ (Eberhard, 1986:199-200)

สิ่งของที่กล่าวข้างต้นนี้ ยังถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีวิชา (Scholar) ด้วย คือ นอกจากหนังสือแล้ว ยังมีไข่มุก เหรียญ หินดนตรี รวมถึงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ภาพเขียน เขาแรด และใบอาติมิเซีย (Artemisia) ที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ มีทั้งหมด 8 อย่าง สัญลักษณ์เหล่านี้บางครั้งถูกตัดทอนรูปทรงหรืออาจเพิ่มลดจำนวนแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามสิ่งของทั้ง 8 เหล่านี้ก็ยังคงถือเป็น 8 สมบัติอันล้ำค่าตามคำสอนของซงจือ (Eberhard, 1986 : 91)

3.2.5.16 แล้ (Fly-Whisk)

แล้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ และใช้เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาอย่างหนึ่งด้วย แล้ อาจทำขึ้นมาจากขนสัตว์ของหางวัวที่นำมาผูกยึดเข้ากับด้าม (Eberhard, 1986 :112)

3.2.5.17 คทา (Sceptre)

คทาถือเป็นเครื่องยศของคนชั้นสูงหรือผู้ปกครอง โดยปกติคทาเหล่านี้จะตกแต่งลวดลายและจารึกอักษรตามความปรารถนา แต่ส่วนใหญ่จะมอบให้กับผู้สูงอายุไว้เป็นของที่ระลึก โดย

อาจารย์คำอวยพรว่า "ขอให้ทุกๆ สิ่งจงเดินไปตามที่ท่านปรารถนา" ศาาอาจทำได้ด้วยไม้หรือหยก ที่ หัวคทาที่มีรูปร่างโค้งงอ หัวคทาบางครั้งเขียนแบบเห็นดลนิจที่เรียกว่า "Ru-Yi" ศาายังนำมาใช้ทำ พิธีกรรมในพุทธศาสนา ภาพในทางพุทธศาสนาที่เห็นเป็นศาาอยู่ร่วมกับพุ่กันเขียน ยังเป็นสัญลักษณ์ ของผู้คงแก่เรียนหรือข้าราชการ หากมีเหรียญเงินรูปเกือกม้าอยู่ด้วย ก็จะมีคความหมายแสดงนัยการ อวยพรถึงความสำเร็จ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสังคม หากมีศาาร่วมกับลูกพลับ เป็นการแสดง นัยถึงขอให้ทุกๆ สิ่งเป็นไปตามที่ปรารถนา (Eberhard, 1986 : 258)

3.2.5.18 วชิระ (Halberd)

วชิระมีลักษณะคล้ายขวานด้ามยาว ตรงปลายมีหอก คนจีนโบราณนิยมนำมาใช้เป็น อาวุธอย่างหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้วมักนำมาตกแต่งใส่ลวดลายทางศิลปะ ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งโชค ความสุข หรืออาจเป็นการแสดงนัยถึงความโชคดีในการสอบแข่งขัน ภาพวชิระอาจมีภาพประกอบ แตกต่างกันไป บางครั้งมี 3 อันวางอยู่ในแจกันเดียวกันหรือมีปลาห้อยอยู่บนวชิระ ซึ่งก็ให้ความหมาย อย่างเดียวกัน

3.2.5.19 หมวก (Hat)

คำว่าหมวกและข้าราชการ ในภาษาจีนนั้นออกเสียงเหมือนกัน คือ "Guan" ดังนั้น สัญลักษณ์หมวกจึงมีความหมายถึงบุคคลผู้รับราชการด้วย โดยปกติภาพหมวกนี้จะเห็นสวมใส่อยู่บน ศีรษะของผู้ชายและเด็กชาย ซึ่งก็คือเพศที่เหมาะสมกับงานราชการสมัยนั้น ภาพที่แสดงถึงผู้ชายกับ บุตรชายในชุดแต่งกายประเพณี ผู้ชายสวมหมวกประจำรัฐ ถือเป็นศาา บุตรใส่ผ้าโพกหัว ภาพแบบนี้บาง ครั้งแสดงนัยให้เห็นว่า ผู้ชายคนนั้นได้ผ่านพ้นการสอบไล่เป็นคนแรก ที่หมวกอาจจะจะมีข้อความอวยพร แสดงด้วยว่า ขอให้ท่านและบุตรชายได้รับราชการ หรือ ขอให้ทั้งพ่อและบุตรชายจงประกอบแต่คุณ ความดีในชีวิตราชการ บางภาพเป็นรูปเด็กชายสวมหมวกขี้มิงกร แบบนี้แสดงนัยความหมายอวยพร ว่า ขอให้ท่านได้รับผลตอบแทนความดีความชอบจากการรับราชการ (Eberhard, 1986 : 190)

3.2.5.20 พู่กัน (Brush)

ตามประเพณีโบราณ คนจีนจะเขียนตัวหนังสือด้วยพู่กัน ดังนั้นพู่กันจึงเป็นเครื่องมือ ของผู้ร่ำเรียน และเป็นสัญลักษณ์ของผู้ทรงความรู้ด้วย ภาพพู่กันที่ตรึงอยู่กับวงล้อนั้น มีความหมาย ว่าจะต่อสู้อุปสรรคไปสู่ตำแหน่งสำคัญ ซึ่งก็ต้องผ่านการสอบระดับรัฐนั่นเอง นอกจากนี้พู่กันยังอาจ เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Eberhard, 1986:50)

3.2.5.21 ไม้กวาด (Broom)

ไม้กวาดเป็นสัญลักษณ์ของความฉลาดและความคิดอันแหลมคม ตามธรรมเนียม โบราณกล่าวว่า หากมีใครตายจะต้องไม่ทิ้งไม้กวาดไว้ในห้องนั้น เพราะอาจจะทำให้คนตายนั้นเป็นผี ผมยว และไม่ควรถูเอาไว้ข้างหลังของผู้ที่เล่นเสี่ยงโชคเพราะอาจจะกวาดเอาโชคนั้นหายออกไป

ไม้กวาดเป็นเครื่องมือประจำตัวของเทพธิดาเซา ซึ่ง ซึ่งถือเป็นเทพผู้กวาดเอาทุกข์ สิ่งให้สะอาด ภาพของพระองค์จึงมักมีไม้กวาดแสดงอยู่เสมอและเชื่อกันว่า เป็นเทพที่ทำให้อากาศแจ่มใส เพราะจะกวาดเอาเมฆและฝนออกมา พระองค์เป็นที่เคารพอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลปีใหม่ (Eberhard, 1986 : 49-50)

3.2.6 ลายเรขาคณิต

3.2.6.1 สี่เหลี่ยมจัตุรัส (Square)

สี่เหลี่ยมจัตุรัสเป็นสัญลักษณ์ของโลก พื้นดิน หรือความมั่นคง (Lip, 1993 : 68) สำหรับชาวจีนโบราณแล้วถือว่า เป็นสี่เหลี่ยมแห่งความพิศวง ดั่งมีที่มาจากวรรณกรรมเก่าแก่เรื่องหนึ่งที่ว่า แผนผังแม่น้ำ (River Plan) รูปจัตุรัสปรากฏขึ้นภายในวันเดียวจากน้ำในแม่น้ำเหลือง แผนผังนี้มี 9 ผืน ซึ่งต่อมาได้มีผู้ให้ความเห็นว่า มีความสอดคล้องตรงกับหลายๆ สิ่ง ซึ่งตรงกับห้อง 9 ห้องที่เรียกว่า "ห้องแห่งความสว่าง (Hall of Light)" ของวัดหมิงถัง (Ming-Tang) ตรงกับดาวพระเคราะห์ 9 ดวง ตามหลักดาราศาสตร์ของอินเดีย และมีผู้ทรงความรู้อื่นๆ ให้ความเห็นว่า แผนผังแม่น้ำคือสิ่งเดียวกับกระดานหมากรุก ซึ่งแสดงความหมายเกี่ยวกับจักรวาล และการศึกษาเมื่อไม่นานมานี้ก็ได้พิสูจน์หรือสงสัยพอเป็นที่เข้าใจว่า แผนผังนี้ก็คือ สี่เหลี่ยมจัตุรัสมหัศจรรย์ (Magic Square) ในหนังสือแม่น้ำโล (Lo) และแม่น้ำเหอ (He) ก็ดูเหมือนจะกล่าวตรงกัน เกี่ยวกับสี่เหลี่ยมมหัศจรรย์ว่า มีพื้นฐานมาจากเก้า (Eberhard, 1986 : 276)

3.2.6.2 สามเหลี่ยม (Triangle)

รูปสามเหลี่ยมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในประเทศจีนมีน้อยมาก ที่ใช้มักเป็นสัญลักษณ์ของงูตัวเมีย มีการค้นพบสามเหลี่ยมดินเผาในหลุมฝังศพสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งต่อมานักวิชาการตะวันตกได้ทำการศึกษา และให้ความเห็นว่า อาจเป็นสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง หากไม่เป็นอวัยวะเพศหญิง (สามเหลี่ยมที่เอายอดจั่วลง) ก็เป็นอวัยวะเพศชาย (สามเหลี่ยมที่ยอดจั่วขึ้น) แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นการเดาเท่านั้น ยังไม่เป็นที่ยอมรับและพิสูจน์อย่างจริงจัง แต่ในลัทธิตันตระ (Tantrism) ของทิเบตนั้นได้ยึดถือกันจริงแล้วว่าสามเหลี่ยมที่เอายอดจั่วลงนั้น (▽) เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิง และหากเอายอดจั่วสามเหลี่ยมขึ้นเป็นสัญลักษณ์ของไฟ (Eberhard, 1986 : 298)

3.2.6.3 สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (Rhombus)

สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเป็นสัญลักษณ์ 1 ใน 8 ของความโชคดี (Lucky) และกล่าวกันว่า เป็นสัญลักษณ์ของราชการบ้านเมืองที่ปกติสุข หรือบางครั้งอาจใช้เป็นสัญลักษณ์ของผู้ชนะ (ในยุโรปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่อยู่เป็นคู่ ดังที่เห็นตามกำแพงเชื่อกันว่า เป็นการปิดป้องเป่าผีร้าย ภูตผีปีศาจ) (Eberhard, 1986 : 298)

3.2.6.7 วงกลม (Circle)

วงกลมถือเป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์ ดังที่ปรากฏที่แท่นบูชาหวงฉิวถาน (Huand Qiu Tan or Circular Mound Altar) ซึ่งเป็นลานกลม มีแท่นสำหรับจักรพรรดิบูชาดวงสวรรค์ในที่ตั้งแจ้ง เมื่อมองจากบนลงมาจะเห็นแผ่นผังวงกลมอยู่ในสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลักษณะนี้เกิดจากความคิดที่ต้องการสื่อความหมายของโลกและสวรรค์ กล่าวคือ คนจีนโบราณเชื่อว่าสวรรค์นั้นมีสัญญาณกลม ส่วนพื้นโลกเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2536 : 315) สัญลักษณ์ของวงกลมยังหมายถึงหยาง (Yang) หรือสวรรค์ที่นำความดีงาม ความสมบูรณ์พูนสุขมาสู่มนุษย์ เป็นการชอนนัยถึงสวรรค์ที่ชะลอลงมาสู่ดิน ปากทางศาสนาสถานที่ทำประตูกกลม จึงยอมนำสิ่งประเสริฐมาสู่ผู้ที่ผ่านไปมาด้วย

สำหรับรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสนอกจากเป็นสัญลักษณ์ของโลก พื้นดินแล้ว ยังหมายถึงมนุษย์และถือเป็นสัญลักษณ์ของหยิน ส่วนรูปแปดเหลี่ยม หมายถึง หยาง หรือสวรรค์เช่นเดียวกับวงกลม (น.ณ.ปากน้ำ, 2530 : 13)

3.2.7 ลายประแจจีนหรืออื่นๆ

3.2.7.1 ลายประแจจีน (Fret)

ลายประแจจีนคือ ลายที่ขดม้วนเป็นวงอย่างต่อเนื่องตามแนวยาว หรือลายที่มีลักษณะวกไปเวียนมา (Meander or Hui-wen) นิยมนำมาใช้เป็นแถบหรือขอบ ตามที่ปรากฏทั่วไปในการตกแต่งอาคารศาสนาสถานของจีน ลายมีหลายแบบ ทั้งแบบเส้นตรงและแบบเส้นโค้ง แต่ส่วนใหญ่เป็นทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่ประกอปกันตามยาวโดยตลอด ลักษณะนี้ดูคล้ายคลึงกับลายอักษรเขียนของจีนที่หมายถึง การกลับคืน (Hui) ลวดลายที่วงไปวงมาเช่นนี้จึงอาจใช้เป็นสัญลักษณ์ของการเกิดใหม่ (Rebirth) ด้วย รูปที่คล้ายคลึงคือ Hui-Hui-Jin อันมีองค์ประกอบพื้นฐานที่เกิดจากสี่เหลี่ยมจัตุรัส 2 รูปประกอปกันซึ่งกันและกัน (Jin หมายถึง ไหมยกดอก และบอกเป็นนัยถึงการถักปะติดปะต่อ)

ลายลักษณะนี้สันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยหินใหม่ของจีนตามที่ปรากฏอยู่บนเครื่องปั้นดินเผา (Eberhard, 1986:183) และที่เห็นชัดคือเครื่องสำริดในสมัยราชวงศ์ชาง (Shang) และสมัยราชวงศ์โจว (Chou) เครื่องสำริดเหล่านี้นิยมทำลวดลายประกอบการตกแต่งซึ่งมีลักษณะเป็นลายกันหอยรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส (Square Whorl) หรือที่เรียกอีกอย่างว่า เลเวน (Lei-wen) หรือวงฟ้าร้อง (Thunder Spiral) (Tregear, 1993 : 24) แต่คนไทยนิยมเรียกว่าประแจจีนลายเมฆ อย่างไรก็ตามวงฟ้าร้องนั้นในเอกสารบางเล่มมีความหมายครอบคลุมทั้งขดวงรูปโค้งกลมหรือสี่เหลี่ยมจัตุรัส ที่ประดับเต็มไปหมดเป็นพื้นหลัง และอาจจะเสริมด้วยโค้งรูปตัวเอส (S) บ้างเล็กน้อย นอกจากนี้ยังอาจผสมด้วยรูปมังกรก๊วย (K'uei Dragon) หรือเถาเหี้ยะ (T'ao -T'ieh) (Medley, 1979 : 38) ลายเหล่านี้นับว่าเป็นแบบลายที่ให้อิทธิพลต่อลายสมัยหลังอย่างมาก จนกลายเป็นลายประเพณีจีน

ลายประแจจีนที่นิยมเรียกกันจึงเป็นคำกว้างๆ ที่กล่าวถึงลายประดับแบบจีนที่ปรากฏอยู่ตามขอบ ตามช่องลม ตามซุ้ม ที่มีลักษณะเรขาคณิตหรืออิสระที่วางอย่างประสานกัน มีการหักเส้นเป็นมุมเป็นเหลี่ยมเป็นเส้น

ลายแบบนี้ถือเป็นบุคลิกของความเป็นจีนแท้ เป็นวัฒนธรรมสำคัญที่ทำให้นักปราชญ์สามารถยืนยันถึงประวัติศาสตร์การอพยพของชนชาติต่างๆ ดังเช่น การพบลายลักษณะนี้ที่ชุมชนของทวงมายา (Maya) ในประเทศเม็กซิโก นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีได้ใช้เป็นข้ออ้างถึงการอพยพของชาวจีนเผ่ามองโกล ที่ข้ามทวีปจากไซบีเรียไปยังอลาสก้า เมื่อปลายยุคน้ำแข็งครั้งที่ 3 หรือประมาณ 7000 ปีมาแล้ว (น.ณ.ปากน้ำ, 2530 : 135)

3.2.7.2 ลายสวัสดิกะ (Swastika)

ลายสวัสดิกะหรือเวนซี (Wan-zi) ถือเป็นลายประแจจีนอีกลักษณะหนึ่ง และถือเป็นลายสัญลักษณ์ที่เก่าแก่ที่สุดทั้งในอินเดียและจีน ในอินเดียได้ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของชาวโมเฮนโจ-ดาโร (Mohenjo-Daro) ซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี ในจีนถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอมตะ ลายสวัสดิกะมีทั้งแบบหันมุมไปตามเข็มนาฬิกาและทวนเข็มนาฬิกา ในอดีตยังใช้เป็นตราประทับสำคัญของพุทธศาสนา ตามที่เรามักจะพบเห็นอยู่ตามหน้าอกขององค์พระพุทธรูปจีน ลายสวัสดิกะบางครั้งประกอบรวมอยู่กับภาพอื่นๆ ดังเช่น มีลายสวัสดิกะ 5 ลาย คั่นสลับกันอยู่กับค้างคาว 5 ตัว และมีอักษรที่หมายถึงความยืนยาวอยู่ตรงกลาง ลักษณะแปลความหมายได้ว่า มีชีวิตยืนยาว ความสุขและความมีโชคลาภเป็น 5 เท่า การทำลายสวัสดิกะหลายๆ อัน จึงเท่ากับทวีความโชคดีมากขึ้นนั่นเอง (Eberhard, 1986 : 280-281)

3.2.7.3 ลายหมื่น (Ten Thousand)

ลายหมื่นหรือเวน (Wan) หมายถึงลายประแจจีนหรือลายสวัสดิกะใดๆ ที่ทำเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ หรือทำซ้ำกันเป็นจำนวนมาก ลักษณะนี้สันนิษฐานว่าเป็นการตีความจากถ้อยคำของเล่าจื้อ เกี่ยวกับความเป็นไปของจักรวาลที่ว่า "จากหนึ่งมาเป็นสอง จากสองมาเป็นสาม จากสามมาเป็นหมื่นๆ อย่าง" ซึ่งหมายถึงความมีมากมายอย่างไม่มีการสิ้นสุด หรือความอุดมสมบูรณ์ ชาวจีนยังเรียกแทนคำว่า หมื่นหรือล้านอยู่หลายคำ แต่โดยปกติคำว่าหมื่น มักใช้อยู่ในวงชั้นสูง ดังเช่น คำถวายพระพรแด่จักรพรรดิที่ว่า "ขอให้มีชีวิตเป็นหมื่นปี"

อย่างไรก็ตามตลอดเวลาที่ผ่านมา หมื่นจะใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอมตะที่ชาวจีนนำมาใช้ทั่วไป (Immortality) เป็นการนำเอารูปแบบลายต่างๆ ดังเช่น ลายสวัสดิกะ ลายประแจจีน หรือลายวกเวียน (Meander) ภาพที่มีคทาอยู่บนพื้นหลังรูปลายประแจจีนหรือลายสวัสดิกะยังให้ความหมายแสดงนัยการอวยพรว่า "ขอให้หมื่นสิ่ง (ทุกๆ สิ่ง) ตามที่ท่านปรารถนา" ภาพลายวงไม้เลื้อยกับราก บางครั้งก็แปลความหมายได้ว่า "ขอให้ผู้นั้นมีอายุถึงหมื่นปี" (Eberhard, 1986 : 286-287)

3.3 สีที่ใช้ในการตกแต่งและเครื่องประกอบภายใน

3.3.1 สีที่ใช้ในการตกแต่ง

สีที่นำมาใช้ในการตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรม ชาวจีนจะคำนึงถึงมากในความหมายของสี การเลือกสีก็จะต้องให้เป็นสิริมงคล และเหมาะสมกับหน้าที่ของอาคารนั้นๆ แม้จะมีสีอยู่มากมาย แต่สีที่พบเห็นส่วนใหญ่หรือมีเนื้อที่ระบายมากกว่ามีเพียงไม่กี่สี แต่ละสีก็แฝงไว้ด้วยนัยสำคัญ ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

- สีแดง หมายถึง ความสมบูรณ์ โชคลาภ ความมียศศักดิ์
- สีเขียว หมายถึง ความงามสง่า ความหรูหรา ความยืนยาว
- สีเหลือง หมายถึง ความมีอำนาจ ความจงรักภักดี
- สีน้ำเงิน หมายถึง การขอพรจากสวรรค์
- สีขาว หมายถึง ความเจ็บเหงา ความเศร้า
- สีดำ หมายถึง ความชิงชัง การทำลาย การจบสิ้น

สีที่ใช้ในงานสถาปัตยกรรมจีน บางครั้งสีเขียวกับสีน้ำเงินใช้ในความหมายเหมือนกัน โดยเฉพาะสีน้ำเงินนั้นในยุคโบราณจะใช้กับอาคารที่ใช้บวงสรวงบูชาเทพเจ้า ดังเช่น การผูกกระเบื้องสีน้ำเงินล้วนๆ ส่วนสีเหลืองนิยมใช้กับกษัตริย์ ส่วนสีอื่นๆ อาจใช้เหมือนความหมายดังกล่าวข้างต้น เช่น สีน้ำตาลอมแดง สีส้มแดง หรือชมพู ก็ให้หมายถึง สีแดงนั่นเอง เพราะการตกแต่งในแต่ละแห่งอาจให้โทนสีผิดแผกไปบ้าง นอกจากนี้สียังมีความสัมพันธ์กับธาตุทั้ง 5 อวัยวะในร่างกาย ประสาทสัมผัส และรส ดังนี้ (Lip, 1993 : 59)

- สีแดง สัมพันธ์กับธาตุไฟ หัวใจ ลิ้น ชม
- สีเขียว สัมพันธ์กับธาตุไม้ ตับ ตา เปรี้ยว
- สีเหลือง สัมพันธ์กับธาตุดิน ม้าม ปาก หวาน
- สีขาว สัมพันธ์กับธาตุทอง ปอด จมูก มัน
- สีดำ สัมพันธ์กับธาตุน้ำ ไต หู เค็ม

ในบรรดาสีต่าง ๆ ที่ใช้ระบายตกแต่งศาลเจ้าหรือวัดจีนนั้น สีแดงนับว่าเป็นสีที่พบมากที่สุด จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นสีประจำของชาวจีน แม้ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ยังมีองชาติเป็นพื้นสีแดงหรืออักษรมงคลต่างๆ ก็นิยมเขียนด้วยสีแดง ชาวจีนเชื่อว่า สีแดงเป็นสีอมตะเป็นสีแห่งชีวิต คล้ายกับสีของเลือดที่ช่วยหล่อเลี้ยงให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ ในการสร้างศาสนสถานโดยปกติสีแดงจะปรากฏอยู่บนเสา รั้ว คานต่างๆ แต่ก็อาจใช้กับส่วนประกอบอื่นๆ ด้วยตามความเหมาะสม สีแดงยังเป็นสีแห่งความรื่นเริง เป็นสัญลักษณ์ของดวงอาทิตย์และหยาง (Yang) เทดานหรือเครื่องโคจรหลังคาของ

ศาสนสถานจีนที่ระบายด้วยสีแดงและสีเหลืองทอง มีความหมายแทนอำนาจ ความรุ่งเรือง เทืองฟู สีแดงจึงเป็นสีมงคลที่แฝงนัยความหมายถึงความสุข ความโชคคตินั่นเอง (Lip, 1995 : 29)

ความสำคัญของสีแดงที่มีต่อชาวจีนนั้น มีหลักฐานอยู่มากมายมาตั้งแต่โบราณ ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ผงฝุ่นสีแดงถูกนำมาฝังตามศพ กล่าวกันว่าในสมัยราชวงศ์โจว ทั้งเสื้อผ้า พุ่ห้อยหมวกข้าราชการ ตราประทับ ม้า ธง ลัทธิขงจื้อหรืออื่นๆ ต่างก็เลือกใช้ให้เป็นสีแดง จนได้ฉายาว่า เป็นสีแห่งแผ่นดิน บางครั้งถึงกับเรียกว่า "ยุคแดง (Red Age)" คำนิยามเหล่านี้ยังคงสืบเนื่องต่อมา ดังจะเห็นจากลัทธิคอมมิวนิสต์ของจีนที่เสนอแนวคิดตนว่า "กฎของพวกแดง (The Rule of the Reds)" ชาวจีนยังเชื่อว่าผู้ที่มีใบหน้าสีแดงถือเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ ในรูปเคารพเทพเจ้าทั้ง 3 องค์ที่อยู่หน้าสุด คือผู้ให้โชค จะใส่เสื้อคลุมยาวสีแดง องค์ที่อยู่หลัง 2 องค์ องค์หนึ่งใส่สีเขียว อีกองค์หนึ่งใส่สีเหลือง แสดงให้เห็นว่าสีแดงมีความสำคัญมากที่สุด

สีแดงยังมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ ดังเช่น ชาวจีนโบราณเชื่อว่า การแต้มจุดแดงบนหน้าผากเด็กในกลางเดือน 8 จะช่วยป้องกันโรคภัยได้ เมื่อมีการสวมมนต์หน้าเทพเจ้า จะมีธรรมเนียมผูกเชือกแดงรอบคอรูปปั้น หรือไม้กวาดตรงแทนบูชา ในคริสต์ศตวรรษที่ 1 มีพวกก่อการจลาจลกลุ่มหนึ่งที่ทำเครื่องหมายของพวกเขา โดยการทาคิ้วถาวรด้วยสีแดง หรือพระในนิกายเต๋าที่ทำพิธีไสมีมักถูกตั้งฉายาว่า "พวกหัวแดง (Red Heads)" นอกจากนี้สีแดงของผลท้อสุกยังอาจแสดงนัยถึงการมีความรักต่อกัน และมีหลายครั้งที่มักได้ยินว่า เด็กหญิงที่ใส่กระโปรงแดงและถุงเท้าเขียว จะหมายถึงว่า พวกเขาได้โตเป็นสาวแล้ว (Eberhard, 1986 : 248-249) จะเห็นว่าสีแดงมีความผูกพันกับชาวจีนตลอดมา แม้ได้บูชาเองก็นิยมสีแดง หรืองานแต่งงานก็ใช้สิ่งของที่เป็นสีแดง

3.3.2 เครื่องประกอบภายใน

ภายในศาลเจ้าและวัดจีนจะมีเครื่องประกอบภายในอยู่หลายสิ่ง ซึ่งทุกๆ แห่งจะมีคล้ายกัน และถือเป็นของจำเป็นอย่างยิ่ง ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่เห็นว่า พบเห็นเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

3.3.2.1 เทียนไข (Candles)

เทียนไขนำมาใช้ในประเทศจีนมานานว่า 2000 ปีมาแล้ว มีหลักฐานจารึกตอนหนึ่ง ที่กล่าวถึงเทียนไขเมื่อปีคริสต์ศตวรรษที่ 8 ว่าได้นำมาใช้ในพิธีกรรมแต่งงานด้วย แสงสว่างของเทียนไขยังเปรียบได้กับความบริสุทธิ์ และเทียนไขยังถือเป็นเครื่องกำยานด้วย มีตำนานกล่าวว่า จักรพรรดิองค์หนึ่งได้ให้นักเรียนหลวงร่ำเรียนจนดีก นานจนกระทั่งเทียนดับ แต่ก็ทรงให้เทียนไขบัวทองคำเป็นการตอบแทน ในคริสต์ศตวรรษที่ 5 ดูเหมือนว่า เทียนไขจะเป็นของมีค่าอย่างมาก ดังเช่น จักรพรรดิได้ให้เทียนจำนวน 10 เล่ม แต่จักรพรรดิทาบา (Taba) เป็นของขวัญของพระองค์ นอกจากนี้การวางเทียนไขที่กลับหัวกลับหางยังอาจแสดงนัยเกี่ยวกับการร่วมประเวณีด้วย (Eberhard, 1986 : 56)

3.3.2.2 รูป (Joss stick) หรือเครื่องกำยาน (Incense)

เครื่องหอมกำยานหรือที่ชาวจีนเรียกว่า “เซียง (Xiang)” (เซียงยังมีนัยความหมายถึงกลิ่นหอม) ซึ่งอาจประกอบด้วยไม้จันทน์ที่ได้มาจากแหล่งทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสมัยโบราณเครื่องกำยานเหล่านี้มักจะถูกบรรจุอยู่ในถังที่จัดทำขึ้นพิเศษ มีใช้มาช้านานมากตามที่ปรากฏในจารึกพุทธศาสนาของจีน กล่าวกันว่า ถ้ำถ่านที่หลงเหลือยังนำไปใช้รักษาโรคด้วย ปัจจุบันเครื่องเผากำยานยังได้นำมาใช้อย่างสม่ำเสมอตามวัดจีน แม้กระทั่งศาลเจ้าเล็กๆ หรือบ้านเรือนที่นับถือเจ้า (Eberhard, 1986 : 150)

3.3.2.3 ภาชนะ 3 ขา (Tripod Vessel)

โดยส่วนใหญ่กระถางรูปหรือกระถางเครื่องกำยานที่ปรากฏในวัดจีนหรือศาลเจ้ามักทำเป็นขา 3 ขา สันนิษฐานว่า เลียนแบบหม้อ 3 ขาสำริดในสมัยโบราณ ซึ่งใช้สำหรับปรุงอาหาร แต่ปัจจุบันถือเป็นภาชนะที่มีความหมายพิเศษใช้ในสถานที่และโอกาสสำคัญเท่านั้น ชาวจีนโบราณเชื่อว่า ในสมัยกลางของจีนที่ได้แผ่อำนาจปกครองไปทั่วราชอาณาจักร ยังเกี่ยวข้องกับการได้ครอบครองภาชนะ 3 ขา 9 ใบด้วย ตำนานนี้อาจเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าหวงตี้ (Huang-Di) แต่บางคนเห็นว่าอาจเกิดขึ้นเพียงระยะสมัยราชวงศ์โจวเท่านั้น ภาชนะ 3 ขา 9 ใบนี้ต่อมาได้ใช้เป็นเครื่องแสดงถึงมณฑลต่างๆ ทั้ง 9 มณฑลด้วย ส่วนขาทั้ง 3 ยังอาจแสดงถึง 3 ผู้ทรงศักดิ์ชั้นสูงที่ให้การสนับสนุนจักรพรรดิ การสูญเสียขาข้างใดข้างหนึ่งจึงนำมาซึ่งการสิ้นสุดราชวงศ์ อย่างไรก็ตามภาชนะ 3 ขานี้ยังถือเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดีย่างหนึ่งด้วย (Eberhard, 1986 : 299)

3.3.2.4 ตะเกียงหรือโคมไฟ (Lantern)

ตะเกียงหรือโคมไฟอาจทำด้วยวัสดุต่างๆ กัน ตามที่ปรากฏมาตั้งแต่วัฒนธรรมเก่าแก่ของจีน และมีหลายรูปแบบ เช่น ทรงระบอบ สีเหลี่ยมลูกบาศก์ หรือทรงกลม เป็นต้น จากการขุดสำรวจหลุมฝังศพโบราณในเวียตนามได้พบตะเกียงที่ทำคล้ายคนนั่งคุกเข่า หรือคล้ายต้นไม้ ซึ่งเชื่อกันว่ามีอายุประมาณ 2000 ปีมาแล้ว

ปัจจุบันโคมไฟถือเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ในมณฑลยูนาน (Yunan) โคมไฟถูกนำมาวางใต้เตียงเจ้าสาว และเรียกว่า “ดวงประทีปแห่งลูกหลานหรือดวงประทีปอันยาวนานตลอดคืน บางครั้งนำมาวางข้างเตียงเจ้าสาว 1 ดวง วางข้างเตียงเจ้าบ่าว 1 ดวง ถ้าหากแสงไฟนั้นดับในช่วงเวลาเดียวกัน จะเป็นสัญญาณมงคลว่าชีวิตแต่งงานนั้นจะอยู่ได้ยาวนาน บางครั้งโคมไฟก็นำมาวางใต้เตียงหญิงท้องเพื่อเป็นสิริมงคล ในศาสนาพุทธแสงไฟใช้ในความหมายของความรู้และความกระจ่างแจ้งด้วย

โคมไฟยังมีความหมายถึงแขกผู้มาเยือน และวิญญาณผู้จากไป ดังที่มีการทำโคมไฟกันมากในช่วงที่เรียกว่า “งานเทศกาลโคมไฟ (Feast of Lanterns)” ซึ่งอยู่ในช่วงวันที่ 15 ของเดือน

แรกตามปฏิทินจีน ช่วงนี้เป็นช่วงที่เพิ่งผ่านพ้นเทศกาลปีใหม่ ชาวจีนเชื่อว่าเมื่อวิญญาณบรรพบุรุษถูกเชิญให้มาเป็นแขก เพื่อร่วมเฉลิมฉลองปีใหม่แล้วก็ต้องส่งกลับไปยังภูมิภพของบรรพบุรุษเหล่านั้น ดังนั้นช่วงนี้จึงมักทำโคมไฟ ซึ่งอาจเป็นกระดาษหรือผ้าแขวนไปตามที่ต่างๆ ในบางแห่งเทศกาลโคมไฟจะจัดขึ้นอีกครั้งในวันที่ 7 ของเดือน 7 โดยทำโคมไฟเป็นรูปดอกบัวแขวนตามข้างถนน หรือทำโคมไฟเล็กๆ ลอยอยู่ตามแม่น้ำ การทำเช่นนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่า ในช่วงระหว่าง 15 วันแรกของเดือน 7 วิญญาณจะขาดการติดต่อ หรืออยู่ห่างไกลออกไปจากครอบครัว พวกเขาคงหิวมากและอาจกลับมายังโลก จึงจัดทำข้าวของเซ่นไหว้อุทิศแด่ดวงวิญญาณทั้งหลาย และเมื่อถึงคืนดวงจันทร์เต็มดวงแสงจากโคมไฟเหล่านี้ก็จะช่วยนำวิญญาณกลับไปสู่ภูมิภพเดิม (Eberhard, 1986 : 159-163)

3.3.2.5 ระฆัง

ระฆังปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยต้นประวัติศาสตร์จีน ในระยะเริ่มแรกนั้นคงใช้เป็นเครื่องดนตรีอย่างหนึ่ง ต่อมาได้นำมาใช้ในวัดของพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน ตามธรรมเนียมโบราณระฆังวัดจีนจะตีในเวลาเที่ยงคืน และในกรณีที่มีข้าราชการชั้นสูงเสียชีวิต สัญญาณเสียงระฆังที่ดังขึ้นจึงมีความหมายไม่เหมือนกัน บางครั้งนำมาซึ่งความโชคดี บางครั้งนำมาซึ่งความเลวร้าย (Eberhard, 1986 : 38)

3.3.2.6 กลอง (Drum)

กลองเป็นเครื่องดนตรีที่มีมาช้านาน ในสมัยโบราณกลองจะใช้เป็นสัญญาณการทำการสงคราม เสียงอึกทึกของกลองนั้นยังเปรียบได้กับเสียงฟ้าร้อง การตีกลองสมัยโบราณมีหลายโอกาส ดังเช่น ก่อนที่ประตูเมืองจะปิดในเวลาเที่ยงคืน หรือในเวลาที่มาขอความช่วยเหลือ หรือฟ้องร้องคดี โดยจะแขวนกลองใหญ่ไว้บริเวณศาล ในศาลเจ้าของลัทธิเต๋า มักแขวนกลองใหญ่ไว้และตีพร้อมกับระฆัง (Eberhard, 1986 : 86)

3.3.2.7 รูปเคารพหรือรูปศักดิ์สิทธิ์

รูปเคารพหรือรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในศาสนสถานของชาวจีนมีหลายรูปแบบ แต่หากจะจำแนกเป็นประเภทก็พอแบ่งได้ ดังนี้

1. รูปของพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ พระอรหันต์ หรือพระสาวก เป็นต้น
2. รูปของวีรบุรุษ หรือบรรพบุรุษผู้ทำความดี เช่น เทพเจ้ากวนอู เทียนโหว เป็นต้น
3. รูปของตัวละครจากจินตนาการ หรือนิทาน เช่น เห้งเจีย นาจา เป็นต้น
4. รูปของเทพยดาผู้สถิตอยู่ในธรรมชาติหรือสิ่งใกล้ตัว เช่น เทพแห่งครว เป็นต้น

หรือหากจะจำแนกเป็นลัทธิหรือศาสนา จะแบ่งได้ดังนี้ รูปเคารพของศาสนาพุทธ รูป

เคารพของเต๋า ขงจื้อ หรืออื่นๆ ดังจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

3.4 รูปเคารพที่ปรากฏในศาลเจ้าและวัดจีน

3.4.1 รูปเคารพในพุทธศาสนา

3.4.1.1 รูปเคารพของพระพุทธเจ้า

3.4.1.1.1 พระศากยมุนีพระพุทธเจ้า หรือสิกแกหม่านีฮุดโจ้ว

พระศากยมุนี ตามความเชื่อของนิกายมหายาน หมายถึง อวตารหนึ่งของพระอมิตาภะ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ เพื่อช่วยเหลือมนุษย์โลกให้พ้นทุกข์ อันเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือโลก ซึ่งแตกต่างกับหินยานที่หมายถึง มนุษย์โดยวิสัยธรรมชาติ ที่สามารถตรัสรู้จนรู้แจ้งเห็นธรรม เป็นพระสัมมาสัมโพธิญาณ นำเอาหลักธรรมคำสอนมาเผยแพร่ เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ชาวจีนที่นับถือนิกายมหายานเชื่อว่า พระองค์จะสามารถช่วยเหลือมนุษย์ด้วยอำนาจปาฏิหาริย์ของพระองค์ เพื่อพาผู้นับถือไปสู่สวรรค์หรือนิพพาน และพาไปได้ครั้งละมากๆ ตามความหมายของมหายาน ซึ่งหมายถึง ยานใหญ่หรือยานอันกว้างขวางที่สามารถบรรทุกคนจำนวนมาก เพื่อข้ามความทุกข์ แห่งการเวียนว่ายตามเกิดไปสู่นิพพาน ได้ในคราวเดียว ในขณะที่หินยานพาไปสู่นิพพานเพียงคนเดียว หรือเมื่อบรรลุธรรมลำพังตนเท่านั้นที่จะเข้าสู่นิพพาน อย่างไรก็ตามทั้งมหายานและหินยานต่างก็เชื่อว่า พระองค์ทรงเป็นพระศาสดาของชาวพุทธทั้งปวง

พระศากยมุนีทรงถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์ ก่อนตรัสรู้ทรงพระนามว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ในขณะที่พระองค์เสวยสุขอยู่ในพระราชวังนั้น พระองค์ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช ทำให้พระองค์ลลลสังเวชในความเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนของชีวิต และเห็นความสงบเยือกเย็นของเหล่านักบวชอันเปี่ยมไปด้วยความสุข จึงทรงเลื่อมใสและตัดสินใจออกบรรพชา ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุ 29 พรรษา ในระหว่างบรรพชาทรงอดทนเพื่อแสวงสังขธรรมแห่งชีวิต และการหลุดพ้นจากทุกข์ จนตรัสรู้เมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา หลังจากนั้นทรงแสดงพระธรรมเทศนา สั่งสอนแก่เหล่าสานุศิษย์ทั้งหลาย เป็นเวลานาน จนพระชนมายุ 80 พรรษา จึงเสด็จดับขันธสุปฏิริยนิพพาน (ภัทรพร สิริกาญจน์, บรรณาธิการ, 2536 : 32-49)

ลักษณะรูปเคารพของพระศากยมุนี มีหลายลักษณะ ที่ปรากฏในศาลเจ้าหรือวัดจีน ส่วนใหญ่มีพระวรกายท้วม พระพักตร์ค่อนข้างอูมอิม ทรงครองจีวรห่มเฉียงหรือห่มคลุม มองเห็นความพล้วของจีวรได้อย่างชัดเจน พระหัตถ์ก็อาจวางอย่างปางสมาธิ ปางมารวิชัย ปางปฐมเทศนา ปางประทานอภัย เป็นต้น มีทั้งประทับนั่ง ยืน เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปเคารพพระศากยมุนีของนิกายมหายานนี้ไม่รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ประเพณีเท่ากับพระพุทธรูปในวัดไทย หรือเป็นหินยาน บางครั้งลงสีดูฉูดฉาด ตกแต่งประดับประดาอย่างวิจิตรบรรจง ลักษณะรูปเคารพของพระองค์ในแบบมหายานจึงมีความหลากหลายรูปแบบมากกว่าหินยาน รูปพระองค์มักวางอยู่ในตำแหน่งเด่นสง่า อยู่กึ่งกลาง โดยมีพระสาวกหรือบริวารล้อมรอบ

3.4.1.1.2 พระอมิตาภะ หรืออามีท้อสุดใจ้ว (สุดใจ้วหมายถึง พระพุทธเจ้า)

พระอมิตาภะในนิกายมหายาน หมายถึง 1 ใน 5 ของพระอริยานิพุทธเจ้า ที่ประจำอยู่ในทิศต่างๆ กันทั้ง 5 ทิศ ซึ่งทั้งหมดเป็นการแบ่งภาคจากพระอาทิตย์พุทธเจ้า ที่มีอำนาจสูงสุด พระ อริยานิพุทธเจ้า 5 องค์ ได้แก่ (มล.สุภัทรทิศ ดิศกุล, 2534 : 61)

1. พระอักโขภยะ อยู่ประจำทิศตะวันออก ในปางมารวิชัย
2. พระอมิตาภะ อยู่ประจำทิศตะวันตก ในปางสมาธิ
3. พระอโมฆสิทธิ อยู่ประจำทิศเหนือ ในปางประทานอภัย
4. พระรัตนสัมภวะ อยู่ประจำทิศใต้ ในปางประทานพร
5. พระไวโรจนะ อยู่ประจำกึ่งกลาง ในปางปฐมเทศนา

พระอมิตาภะเป็นพระพุทธเจ้าประจำทิศตะวันตก ลักษณะของพระองค์มีพระหัตถ์ทั้ง 2 วางอยู่บนตักอย่างปางสมาธิ พระองค์อยู่เหนือพระศากยมุนี ในคัมภีร์มหายานกล่าวว่าพระองค์ได้ อวตารมาเกิดเป็นพระศากยมุนี และพระโพธิสัตว์ เพื่อช่วยเหลือมนุษย์บนโลก

ในนิกายสุชาวดีเชื่อว่า พระองค์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ประจำอยู่ดินแดนสุชาวดี ซึ่งเป็นแดนที่มีแต่ความสุขไม่มีทุกข์ปราศจากโรคภัยมีแต่ความสวยงาม ไม่มีสิ่งน่าเกลียดน่ากลัว พรั่งพร้อมไปด้วยยานาฬิชาพันธุประดับประดาด้วยทองคำและเพชรนิลจินดา มีลมไทยตลอดเวลาคละเคล้าด้วยเสียงดนตรี มีความไพเราะจับใจ ผู้ใดที่จะไปเกิดจะเกิดบนดอกบัว หากผู้ใดปรารถนาในแดนนี้ก็ให้ท่องนามของพระองค์ด้วยจิตใจอันแน่วแน่ พระองค์ทรงมีพระโพธิสัตว์ที่คอยช่วยเหลือในงานอยู่ 2 ท่าน คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และพระโพธิสัตว์มหาสถามปราบตี เรื่องราวของสุชาวดีนี้ มีปรากฏเด่นชัดในมหาสุชาวดีอุทฺตฺร โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนหนึ่ง เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับท่ามกลางธรรมสภา เกิดมีรัศมีรอบพระวรกายอย่างงดงาม เมื่อพระอานนท์ทูลถาม พระพุทธเจ้าจึงเล่าถึงเรื่องราวของพระอมิตาภะ ผู้ซึ่งตั้งปณิธานไว้ 48 ข้อ จากปณิธานนี้ต่อมาได้กลายเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความคิดและความเชื่อของนิกายสุชาวดี (ภัทรพร สิริกาญจน, บรรณานิการ, 2536 : 202-203)

ลักษณะรูปเคารพพระอมิตภะ ที่ปรากฏในศาลหรือวัดจีนส่วนใหญ่ นอกจากทำปางสมาธิแล้ว มักทำพระเกศาสั้น มีพระกรยาว พระกรรณยาว ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของควมมีอายุยืนนาน บางครั้งพระองค์ประทับอยู่บนดอกบัวใหญ่ รูปเคารพของพระองค์จะนำมาตั้งในตำแหน่งเคียงข้างพระศากยมุนีเสมอ

3.4.1.1.3 พระศรีอารยเมตไตรยพุทธเจ้า หรือหนีเล็กสุดใจ้ว หรือหนีเล็กสุดใจ้ว

พระศรีอารยเมตไตรย หมายถึง พระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งเป็นพระมนุษย์พุทธเจ้าที่ อวตารมาจากพระอโมฆสิทธิ ตามความเชื่อของนิกายมหายาน (มจ.สุภัทรทิศ ดิศกุล, 2534 : 61) ใน

ความหมายพระพุทธเจ้าในอนาคต บางครั้งก็เรียกว่า “ยุคพระศรีอารย” พระองค์ประทับอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต และเตรียมที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ใหม่ในอนาคต กล่าวกันว่าพระองค์เป็นบุรุษที่มีรูปร่างงดงาม ในขณะที่บำเพ็ญเพียรเพื่อให้บรรลุพระโพธิญาณอยู่นั้น มีมารผจญมาก ซึ่งไม่เพียงแต่ลัทธิเพศเท่านั้น แม้เศรษฐีบุรุษผู้หนึ่งก็คิดอยากมีภรรยาที่มีรูปร่างอย่างพระองค์ เมื่อพระองค์บรรลุมรรคผล ด้วยอำนาจญาณบารมี จึงทรงนิมิตพระองค์เป็นชายช้วนพุงพลุ้ยไม่น่าดู พระนามของพระองค์บางครั้งเรียกว่า “พระสังกัจจายน์ หรือ พระอิม หรือ หลวงพ่อดูงยามใหญ่”

ลักษณะรูปร่างของพระองค์มักทำให้ดูช้วน พระพักตร์ร่าเริง ทรงครองจีวรเปิดส่วนท้องเห็นพุงพลุ้ยใหญ่ พระหัตถ์ซ้ายทรงประจำ พระหัตถ์ขวาบางครั้งมีดงยามใหญ่ ชาวจีนนิยมนำตุ๊กตาพระองค์ติดตั้งบนแท่นบูชา ที่เรียกว่า “ปู้ก๋วยสุด” ซึ่งถือเป็นตุ๊กตามงคล มีความหมายให้ผู้บูชา ร่ำรวย ถ้าเป็นพระองค์อิมกับเด็ก 5 คน เรียกว่า “โหงวจือสุด” มีความหมายว่า ให้มีลูกหลานสืบสกุล และให้อยู่ครบ 5 ชั่วโคตร ชาวจีนบางคนเชื่อว่าหากผู้ใดไม่มีบุตร ก็ให้กราบไหว้ขอประทานจากพระองค์ พระองค์จะช่วยให้มีบุตรตามที่ใจปรารถนา (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2541 : 99)

3.4.1.1.4 พระโภชชยคุรุพุทธเจ้า หรือเอี้ยะซือสุดใจ

คำว่า “โภชชย” หมายถึง ยา หรือเอี้ยะในภาษาจีน คุรุหมายถึง ครูหรือชื่อในภาษาจีน ดังนั้นพระโภชชยคุรุ จึงหมายถึงผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องยา แต่หากยานี้ไม่ใช่ยารักษาโรคผู้ป่วยทางกาย แต่เป็นยารักษาโรคกิเลสตัณหาทั้งหลาย

รูปร่างของพระองค์ไม่แตกต่างจากรูปอื่นๆ มากนัก ตำแหน่งของพระองค์มักวางเรียงเป็นแถวร่วมกับพระศากยมุนี พระอมิตาภะ เป็น 3 องค์ และบางครั้งทำให้มีลักษณะเหมือนกัน เพื่อย้ำจุดยืนหรือปณิธานที่ทรงมีเหมือนกันว่า เพื่อโปรดสัตว์ให้พ้นทุกข์ และอีกนัยหนึ่งมีความหมายถึง พระพุทธเจ้าองค์เดียวกันในลักษณะ 3 กายหรือตรีกาย คือ นิรมานกาย ธรรมกาย สัมโภคกาย (ภัทรพร สิริกาญจน, บรรณาธิการ, 2536 : 58)

1 นิรมานกายหมายถึง กายที่ปรากฏให้เห็น ประกอบด้วยชั้น 5 ซึ่งต้องเสื่อมสลายตามกาลเวลา

2 ธรรมกาย หมายถึง ความรู้แจ้งมีปัญญา เป็นการปรากฏตัวของพระพุทธเจ้าด้วยความรู้แจ้ง ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต”

3 สัมโภคกาย หมายถึง กายที่ใช้เทศนาสั่งสอนแก่บรรดาพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีสภาวะเป็นกายทิพย์ มีความละเอียดอ่อนและลึกซึ้งกว่า เป็นรูปร่างที่ปรากฏให้เห็นในบรรดาพระพุทธเจ้าแห่งจักรวาลอื่นๆ และบรรดาพระโพธิสัตว์

3.4.1.2 รูปเคารพพระโพธิสัตว์หรือผ่อสัก

พระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนานิกายหินยาน หมายถึง พระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้โดยเฉพาะในชาติก หรือชาติปางก่อนๆ ของพระองค์ แต่ในนิกายมหายานจะหมายถึง ผู้คอยปกป้องรักษาคุ้มครอง และช่วยเหลือผู้นับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นผู้นำผู้นับถือเหล่านั้นไปสู่สวรรค์ หรือนิพพานพร้อมกับพระองค์ พระโพธิสัตว์มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่ทรงฤทธิ์อำนาจ (มล.สุภัทรทิศ ดิศกุล, 2534 : 60) พระโพธิสัตว์ที่ชาวจีนนับถือมีอยู่หลายองค์ เช่น

3.4.1.2.1 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หรือกวนอิมผ่อสัก

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเป็นรูปเคารพที่พบเห็นมากที่สุด ตามศาสนสถานจีนหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "เจ้าแม่กวนอิม" มีที่มาจากอินเดียที่เข้าสู่ประเทศต่างๆ ทางตะวันออก ตามการเผยแพร่ในนิกายมหายาน เมื่อเข้าสู่ประเทศต่างๆ ก็ได้เปลี่ยนชื่อและรูปแบบของพระองค์ ดังเช่น ที่ญี่ปุ่นพระองค์เปลี่ยนชื่อเป็นกวันนอน พระองค์ทรงยังมีอีกหลายชื่อ ของเดิมที่อินเดียกล่าวกันมีรูปแบบถึง 108 ท่าและมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น อวโลกิตะ ปัทมปาณี โลกेश्वर โลกนาถ มหากรุณา ฯลฯ

พระนาม "อวโลกิเตศวร" หมายถึง พระผู้มองลงต่ำ หรือพระผู้มีแสงสว่าง ด้านแบบพระโพธิสัตว์ที่อินเดียอาจได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอิหร่าน และต่อมาได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และลัทธิไสวณิกายตามลำดับ ของเดิมเป็นนุรขแต่เมื่อเข้าสู่ประเทศจีนทรงกลายเป็นเพศหญิง คือ กวนอิม หรือกวนซีอิม (มจ.สุภัทรทิศ ดิศกุล, 2534 : 66) (กวนซี หมายถึง อวโลกิต ส่วนอิม หมายถึง อิศวร) คำนี้บางครั้งหมายถึง พระผู้เจี่ยไสตลดับความทุกข์ของสรรพสัตว์ เนื่องจากชาวจีนสนับสนุนในการแปลภาษาสันสกฤตตรงคำว่า "อิสวร" ท้ายพระนาม โดยเข้าใจว่าเป็นสวรซึ่งแปลว่าเสียงอย่างไรก็ตามแม้จะหมายถึงผู้มองลงมาบนโลก หรือเจี่ยหูฟังเสียงทุกข์เวทนามก็ตาม ก็ยังคงสอดคล้องกับความหมายที่ว่า เป็นผู้ทรงเมตตากรุณาอันกว้างใหญ่ไพศาล และคอยบำบัดทุกข์เวทนามแก่ผู้ศรัทธาพระองค์ และพระอมิตาภะผู้ทรงเป็นพระธยานิพุทธของพระองค์

กวนอิมที่ทรงเป็นสตรีในประเทศจีน อาจเป็นเพียงปางหนึ่งที่มีอยู่หลายๆ แบบ บางครั้งก็มีพันเนตร พันกร หรือสิบสามเศียร กล่าวกันว่า เมื่อพระองค์ไปโปรดสัตว์ ก็มักแปลงพระองค์ให้กลมกลืนกับสิ่งนั้นตามความเหมาะสม ที่แปลงเป็นสตรีก็เพื่อโปรดนางท้าวพระยา มีตำนานหนึ่งกล่าวว่า หากมีสตรีมาขอบุตรในขณะที่เป็นนุรขก็กลัวจะแตกตื่น หรือหากสตรีคลอดบุตรยากมาขอความช่วยเหลือก็กลัวจะเขินอาย เมื่อพระองค์สดับฟังเสียงก็ลงมาช่วยโดยแปลงร่างเป็นสตรี ตำนานเกี่ยวกับกวนอิมยังมีอยู่มาก ชาวจีนบางคนเชื่อว่า พระองค์เป็นหญิงที่ศรัทธาในพุทธศาสนา ชื่อเมี่ยวชาน บิดาบังคับให้แต่งงานจึงได้หนีไปบวชชี บิดาให้คนเฝ้าสำนักชี จนนางถึงแก่กรรมในกองเพลิง ได้เกิดเป็นเทพธิดา ต่อมาบิดาเสียจักษุ หมอบอกว่าต้องใช้ดวงตาของลูกสาว นางเทพธิดาจึงควักดวงตาให้ บิดาสำนึกในความผิด ส่วนนางเทพธิดาดวงตาก็ไม่บอดกลายเป็นเทพธิดาแห่งความเมตตากรุณา

อย่างไรก็ตามกวนอิมไม่ได้เป็นรูปสตรีเสียทั้งหมด นักประวัติศาสตร์ศิลปะยืนยันว่า รูปของพระอวโลกิเตศวรหรือกวนอิมไม่ได้เป็นรูปสตรี จนกระทั่งหลังพุทธศตวรรษที่ 17-18 ไปแล้ว แม้เป็นเทพีในชุดขาว (ปะเออิกวนอิม) หรือภาพที่ทรงอุ้มเด็กก็ไม่ใช้ภาพสตรี มีหลายภาพหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะมีหนวดด้วย ลักษณะนี้บางครั้งอาจเป็นการจำลองแนวคิดของผู้ที่อยู่นอกการแบ่งเพศในทางโลก หรือแสดงนัยถึงสิ่งเหนือเพศชายเพศหญิง จนหลังสมัยราชวงศ์ซ้อง (พ.ศ.1503-1822 โดยประมาณ) พระโพธิสัตว์ในจีนก็ถูกผสมผสานกับเทพเจ้าประจำท้องถิ่นจีนที่มีอยู่มากมาย ยิ่งในสมัยราชวงศ์หยวน (พ.ศ.1823-1911 โดยประมาณ) ยังถูกผสมด้วยนิกายลามาจากทิเบต ทำให้รูปเคารพกวนอิมกลายเป็นสตรีโดยสมบูรณ์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537 : 82)

ลักษณะรูปเคารพของพระโพธิสัตว์กวนอิมนั้นมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับจินตนาการของช่างศิลป์และบทกัมภีร์ เช่น มีกร 2 กร 4 กร 8 กร หรือ 1000 กร มีเนตร 1000 เนตร หรือมีพักตร์ 11 พักตร์ เป็นต้น เพราะพระองค์ทรงโปรดที่จะนิรมิตนิรมานกายให้เป็นไปต่างๆ นานา แล้วแต่จะโปรดผู้ใด เช่น มนุษย์ ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน จึงเกิดมีปางต่างๆ มากมาย ปางที่ชาวมหายานนิยมสร้างขึ้นบูชา จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้ (จิตรภา ก้อนันทเกียรติ, 2541 : 77)

ปาง 1000 กร 1000 เนตร เป็นปางที่กวนอิมทรงมีพระกรถึง 1000 กร แต่ละใจกลางของพระกรมีพระเนตรทั้งสิ้น 1000 เนตร พระกรอันมากมายหมายถึง มือที่สามารถปลดปล่อยทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้งปวง พระเนตรอันมากมายหมายถึง ตาที่คอยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของสัตว์โลกทั้งหลาย ปางนี้อาจเรียกว่า "พระสหัสสหนัดถ์ สหัสสเนตร อวโลกิเตศวร" เป็นปางที่พระสูตรมักนิยมนกล่าวถึง ดังเช่น เมื่อกล่าวถึงพระอมิตาภะก็มีบทว่า เป็นปางที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่โปตละโลกา ของพระอวโลกิเตศวร แล้วกวนอิมก็แสดงปาฏิหาริย์เป็น 1000 เนตร หรือที่กล่าวถึงเทพธิดาเมียวชาน สละตัดมือของท่านให้บิดา หันใดเกิดปาฏิหาริย์ กลายเป็น 1000 กรขึ้นมา

ปางโปรดสัตว์เดรัจฉาน เป็นปางแบ่งภาคมาโปรดสัตว์ในเดรัจฉานภูมิ ดังราชาของสัตว์ทั้งหลาย พระพักตร์หิยามดุร้าย เนื้อพระเศียรติดด้วยหัวอัสตร มีวสีแดงดั่งแสงอาทิตย์ พระเพลิงพุ่งออกมาจากพระโอษฐ์เป็นรัศมี และมีเขี้ยวออก อีกทั้งมีเกศาตุจคอราชสีห์ มีพระกำลังว่องไวดุจม้าแก้ว วิ่งไปได้ทุกสารทิศ เพื่อเหยียบย่ำบรรดามาร ซึ่งมารในที่นี้หมายถึง กิเลสเพื่อกำจัดตัณหาออกไป

ปาง 11 พักตร์เป็นการรวมเอาพระพักตร์ของกวนอิมอย่างสมบูรณ์ ทั้ง 11 พักตร์จะมีรัศมีโชติช่วง ทรงมงกุฎพระโพธิสัตว์ที่มีพระอมิตาภะประทับอยู่ข้างบน มี 4 กร แต่บางครั้งช่างก็วาดเป็น 6-8 กร 11 พระพักตร์นี้แบ่งออกเป็นด้านหน้า 3 พักตร์ ดุจดวงแสดงความเมตตา ด้านซ้าย 3 พักตร์ดุร้าย ด้านขวา 3 พักตร์มีเขี้ยวแกว่งออกออกจากโอษฐ์ ด้านหลังมี 1 พักตร์มีลักษณะยิ้มอย่างดูแล้วเบื้องบนสุดมีอีกหนึ่งที่เรียกว่า "พุทธพักตร์" รวมเป็น 11 พักตร์

อย่างไรก็ตาม แม้พระโพธิสัตว์กวนอิมจะมีหลายลักษณะ แต่ช่างศิลป์นิยมทำให้มีพระพักตร์อันงดงาม ไม่ว่าจะ เป็นบุรุษ หรือสตรี หรือเจ้าแม่ ก็นิยมให้มีลักษณะดังนี้คือ (จิตรา ก่อันนทเกียรติ, 2541 : 74-77)

1. พระนลาฏหรือหน้าผากกว้าง แสดงความเป็นผู้มีวาสนาบารมี
2. พระขนงหรือคิ้วโค้งเรียวตั้งวงจันทร์ แสดงนัยถึงพระกรุณาที่มากมายตั้งจันทร์วันเพ็ญ
3. พระเนตรหรือตาแบบหงส์ แสดงนัยถึงผู้สูงศักดิ์
4. พระนาสิกหรือจมูกแบบสิงห์ แสดงนัยถึงผู้มีอำนาจบารมี
5. พระโอษฐ์แบบมังกร แสดงนัยถึงผู้ทรงความศักดิ์สิทธิ์
6. พระกรรณหรือหูยาวแป้นและใหญ่ แสดงนัยถึงการมีอายุยืนยาว
7. พระหนุหรือคางอิมูม แสดงนัยถึงบุญวาสนาที่ไม่รู้จักจบสิ้น

รูปเคารพที่ทำลักษณะนี้จะทำให้พระพักตร์ของพระองค์ดูอิมูม มีชีวิตชีวา และเปี่ยมล้นด้วยเมตตากรุณา ที่เห็นแล้วน่าศรัทธากราบไหว้อย่างยิ่ง และไม่ว่าอยู่ในอิริยาบถใด มักทำให้ประทับอยู่บนดอกบัว หรือมีดอกบัวรองรับพระองค์

3.4.1.2.2 พระโพธิสัตว์มหาสถามปราบต์ หรือได้ซีจีฝ่อลัก

พระโพธิสัตว์มหาสถามปราบต์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ฝ่ายซ้ายของพระอมิตาภะ โดยมีพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเป็นพระโพธิสัตว์ฝ่ายขวา ตามคัมภีร์สุชาวดียูนสูตรกล่าวไว้ว่า พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและพระโพธิสัตว์มหาสถามปราบต์ต่างก็เป็นเทพผู้มีแสงสว่างและเกี่ยวข้องกับพระอมิตาภะ (มจ.สุภทตติศ ดิศกุล, 2527 : 28) ที่ประทับของพระองค์จึงอยู่ในแดนสุชาวดี และเป็นผู้ช่วยพระอมิตาภะในการโปรดสัตว์ทั้งปวง มีเรื่องเล่าในพระสูตรถึงพระองค์ว่า ทรงเป็นผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มาก ทรงเป็นผู้ที่พานายช่างศิลป์ขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดุสิต เพื่อดูองค์พระพุทธรูปเจ้า เพื่อจะได้วาดให้เหมือนพระองค์ และถูกต้องตามพุทธลักษณะ

3.4.1.2.3 พระโพธิสัตว์สมันตภัทร หรือโผยเฮียงฝ่อลัก

พระโพธิสัตว์สมันตภัทร ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ประจำองค์พระกกุสันธะ ซึ่งเป็นพระมนุษย์พุทธเจ้าของพระไวโรจระ ตามคัมภีร์มหาหยาณ ลักษณะรูปเคารพของพระองค์มักปรากฏภาพพระองค์ประทับนั่งบนหลังช้างซึ่งมี 6 งา พระหัตถ์ซ้ายมีคว้นลอยขึ้นมา (พบในภาพจิตรกรรม) ในหมอกคว้นมีพระพุทธรูปอยู่ด้วย สันนิษฐานว่า เป็นพระกกุสันธะ ชาวจีนบางท่านเชื่อว่า พระองค์เป็นเทพเจ้าแห่งมนตรา ขณะเดียวกันทรงเป็นเลิศในทางจริยวัตรและปณิธาน ด้วยทรงมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะโปรดสัตว์ให้พ้นทุกข์ ซึ่งถือเป็นภารกิจอันหนักหน่วง ภาพพระองค์จึงทรงช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ที่ทรหดอดทน แสดงเป็นนัยถึงความอดทนที่จะเอาชนะกิเลสและต้นเหตุของสัตว์โลก เพื่อให้พ้นทุกข์ทั้งปวง (จิตรา ก่อันนทเกียรติ, 2541:107)

3.4.1.2.4 พระโพธิสัตว์มีัญชุกี หรือปุงชู้ผ่อสัก

พระโพธิสัตว์มีัญชุกี หรือมีัญชุกีโมชะซึ่งหมายถึง ผู้มีเสียงน่ารัก หรือบางครั้งเรียกว่า วาศีศวร ซึ่งหมายถึง เจ้าแห่งคำพูด (มจ.สุกัทรตติศ ดิศกุล, 2527 : 63) พระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็นหัวหน้าของบรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ที่มาเฝ้าชุมนุมพระศากยมุนีพระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้มีความสามารถสูงในการแสดงธรรม ลักษณะรูปเคารพของพระองค์มักอยู่ในท่าพักผ่อน หรือทรงลำราญอยู่เหนือสิ่งทีเรียกว่าสิงหาสน์ ในพระหัตถ์บางครั้งถือบัวบาน (อุบล) ซึ่งเป็นบัวตูม (มจ.สุกัทรตติศ ดิศกุล, 2527 : 175) สิ่งนี้ก็คือเจ้าแห่งสัตว์ 4 เท้า และเป็นสัตว์ที่กล้าหาญ แสดงนัยถึงความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า เพื่อให้สัตว์โลกได้พ้นทุกข์ รูปเคารพของพระองค์อาจแสดงอยู่ในปางรำลึก เพื่อปราบพญายม ที่เรียกว่า "ยมานัดก" ซึ่งหมายถึง ที่ตายของพระ ในปางนี้จะมีพระเศียรเป็นโค มีหลายเศียรหลายหัตถ์ มีทิวจะโหลกร้อยเป็นมาลัย เหยียบบนร่างของอสุรกาย และยักษ์ต่างๆ (จิตราก่อนันทเกียรติ, 2541 : 111)

3.4.1.2.5 พระโพธิสัตว์กษิติครรภ หรือตีจั้งอ้วงผ่อสัก หรือพระตีจั้ง

พระโพธิสัตว์กษิติครรภ พระองค์ทรงเป็นผู้โปรดสรรพสัตว์ในขุมมรก เป็นผู้โปรดคนตายด้วยเหตุนี้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับคนตายหรือในนรก จึงมักมีรูปพระองค์ประดิษฐานอยู่เสมอ เช่น พิธีกึ่งเด็ก เป็นต้น ความจริงแล้วพระองค์โปรดสัตว์ทุกภพภูมิ เป็นผู้คุ้มครองโลกมนุษย์และขุมมรก แต่จะทรงเมตตาโปรดสัตว์ในนรกเป็นพิเศษ เป็นเทพผู้ปลดปล่อยวิญญาณที่ได้รับทุกข์ทรมานในขุมมรก พระองค์ทรงตั้งปณิธานว่า "ตราบโคที่นรกทุกขุม ยังมีสรรพสัตว์รับทุกข์อยู่ พระองค์จะไม่เข้าสู่พุทธเกษตร เมื่อโคที่สัตว์ทั้งหลายในขุมมรกพ้นจากทุกข์ทั้งปวงแล้ว เมื่อนั้นพระองค์จึงเข้าสู่พุทธภูมิ" (จิตราก่อนันทเกียรติ, 2541:102) ลักษณะรูปเคารพของพระองค์นิยมทำชายผ้าห้อยข้างพระกรรณ (หู) อาจใส่หมวกกليبบัว 5 แฉกหรือไม่ใส่ก็ได้ บางครั้งประทับยืนหรือประทับนั่ง ฝ่าพระบาทมีกรองรับด้วยดอกบัว ทรงครองผ้าแบบพระภิกษุ และทรงถือคทาไม้ที่เขย่าให้มีเสียงดังได้ (Medley, 1979 : 50)

3.4.1.2.6 พระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรย หรือหนีเด็กผ่อสัก หรือหนีเด็กผ่อสัก

พระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรย ทรงเป็นองค์เดียวกับพระพุทธเจ้าศรีอารยเมตไตรย จากความเชื่อในศาสนาพุทธที่ว่า พระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้เป็นสัมมาสัมโพธิญาณ จะดำรงเป็นพระโพธิสัตว์มาในชาติปางก่อน ดังเช่น พระศากยมุนีซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าในปัจจุบัน ชาติก่อนทรงดำรงชาติเป็นพระโพธิสัตว์มหาเวสสันดร ดั่งนั้นหากเชื่อว่า พระศรีอารยเมตไตรย คือพระพุทธเจ้าในอนาคต ชาติปัจจุบันจึงดำรงชาติเป็นพระโพธิสัตว์ โดยมีสวรรค์ชั้นดุสิตเป็นที่ประทับของพระองค์ ลักษณะรูปเคารพของพระองค์ให้ดูที่พระศรีอารยเมตไตรยพุทธเจ้า

3.4.1.2.7 พระโพธิสัตว์วัชรปาณี หรือกิมกั๋งผ่อลัก

พระโพธิสัตว์วัชรปาณี ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ประจำองค์พระโกนาคม ซึ่งเป็นพระมุขยพุทธเจ้าของพระอัครโศภยะ ตามคัมภีร์มหายาน ลักษณะรูปเคารพของพระองค์มักทรงถือวัชระอยู่ในพระหัตถ์

3.4.1.2.8 พระเวทโพธิสัตว์ หรืออู่ท้อผ่อลัก

พระเวทโพธิสัตว์เชื่อกันว่า เดิมพระองค์นับถือศาสนาพราหมณ์ เมื่อมีโอกาสฟังธรรมหลายๆ ครั้งจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนา และได้ช่วยให้คนหันทุกข์มากมายจนบรรลุนิพพาน บางตำนานเชื่อว่า ท่านปรากฏในสมัยราชวงศ์ถัง ปวารณาตัวขอทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองวัดวาอาราม และพุทธบริษัททั้งหลาย ลักษณะรูปเคารพของพระองค์มักอยู่ในชุดนักรบสวมเกราะ พระหัตถ์ข้างหนึ่งถือคทาวัชระ อีกข้างหนึ่งยกขึ้นประณม ชาวจีนนิยมตั้งตำแหน่งของพระองค์อยู่หลังพระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรย (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2541 : 96, 115-116)

3.4.1.3 รูปเคารพพระอรหันต์และสาวก

พระอรหันต์ที่ชาวจีนนับถือมีหลายองค์ แต่ที่มีชื่อเสียงและชาวจีนนิยมนำมาตั้งภายในศาสนสถานมีเพียงไม่กี่องค์ ดังเช่น พระอานนท์ และ 18 อรหันต์ พระอานนท์เป็นพระอรหันต์ซึ่งหลุดพ้นแล้ว แต่กลับมาช่วยเหลือมนุษย์ บางตำนานกล่าวว่า ครั้งแรกที่พระอานนท์เข้าที่ประชุมพระอรหันต์ พระองค์ยังไม่สามารถบรรลุถึงสังขารม จวบจนวาระสุดท้ายพระองค์ก็สามารถหลุดพ้นได้ในที่สุด พระองค์ถือเป็นเจ้าแห่งความทรงจำ เพราะเป็นสาวกพระองค์เดียวที่ใกล้ชิดพระศาสดามากที่สุด

คำว่า "อรหันต์ หรือหลอฮั่น" หมายถึงพระสาวกของพระศาสดา ดังนี้เช่น พระอานนท์เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง แต่ที่เรียกเฉพาะ 18 อรหันต์ต่างหาก เพราะสาวกเหล่านี้มีตำนานที่น่าสนใจ ชาวจีนนิยมนำมาทำรูปเคารพประดับในวัดเจ้าในแบบต่างๆ กัน เชื่อกันว่า พระอรหันต์ทั้งหมดมีไม่น้อยกว่า 500 ถึง 1600 รูป บางตำนานกล่าวว่า มีพระอรหันต์ 18 รูป ได้เชือดคอตายก่อนบังเกิดเป็นพุทธศาสนา พระองค์ทรงเพียงพยายามที่จะดับต้นหามาภายในก่อนบรรลุนิพพาน ความหมายตามรูปศัพท์ของอรหันต์จึงยัง หมายถึง พระผู้ทำลายกิเลส หรือผู้ควรค่าแก่การบูชา (ลิป, ม.ม.ป. : 55-57)

18 อรหันต์ที่กล่าวไว้เดิมมีเพียง 16 องค์เท่านั้น ทั้งนี้อ้างจากตำนานต่างๆ ที่กล่าวเหมือนกันว่า พระอรหันต์ทั้ง 16 เป็นผู้ได้รับกระแสจากพระพุทธองค์ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์ทรงขอให้พระอรหันต์ทั้ง 16 อย่าเพิ่งเข้าสู่นิพพาน แต่ขอให้รักษาพระศาสนาไว้ รอจนกว่าพระศรีอารยเมตไตรยพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้ และรักษาพระศาสนาให้บริสุทธิ์อีกครั้งหนึ่ง ในคัมภีร์หนึ่งที่เขียนโดยหลวงจีนเขียนจ้งหรือพระถังซำจั๋ง ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า พระอรหันต์ทั้ง 16 ชอบแปลง

ตนเป็นคนธรรมดาและมักน้อย เมื่อมีการทำบุญใดๆ ก็จะไปรับเครื่องทานอย่างเจียมๆ ไม่ให้ผู้ใคร่ เพื่อให้ผู้ทำบุญได้กุศลอย่างเต็มที่ แต่ในสมัยต่อมาพระอรหันต์ทั้ง 16 ได้เพิ่มเป็น 18 อย่างสับสน อีกทั้งชื่อและรูปลักษณะก็ไม่เหมือนกันในแต่ละแห่ง ตำนานที่กล่าวถึงเรื่องนี้ก็มีอยู่มากมาย

รูปเคารพพระอรหันต์ทั้ง 18 องค์ ได้แก่ (วิเชียร เพ็ชรพรประภาส, ผู้แปล, 2535 :

79-93)

3.4.1.3.1 ปินโทลภารัทวาช มีลักษณะเป็นพระจีน รูปร่างผอมเห็นซี่โครง ยืนหรือนั่ง ถือหนังสือมือหนึ่ง ถือบาตรมือหนึ่ง บ้างก็ทำเป็นถือหนังสือทั้งสองมือ หรือวางบนเข่า ถ้าอยู่ในท่ายืนก็ มักจะเป็นท่ายืนหยาบขาด

3.4.1.3.2 กนกวัจจ มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้าขวา มือขวาวางบนเข่า มือซ้ายวางที่ฝ่าเท้าซ้าย

3.4.1.3.3 กนกภารัทวาช มีลักษณะเป็นรูปคนแก่ มีหนวดเครายาว นั่งห้อยเท้าเท้าซ้ายยกออกจากรองเท้า มือขวาวางบนเข่า มือซ้ายอยู่ข้างหู

3.4.1.3.4 สุปินท มีลักษณะเป็นคนแก่นั่งเข้าสมาธิ มือถือหนังสือหรือนั่งธรรมดาก่อนถือหนังสือจะถือด้วยมือซ้าย มือขวาทำท่าตีดนิ้วหรือหงาย ถ้านั่งธรรมดาจะมีบาตรและกระถางรูปอยู่ข้างๆ

3.4.1.3.5 นกุล มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้า มีหิ้งพอนอยู่ข้างๆ ถ้าเป็นรูปกำลังเข้าฌานจะนั่งแบมือทั้งสองข้าง และมีเด็กน้อยอยู่ข้าง

3.4.1.3.6 ภัทร มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้า ถือหนังสือมีเสืออยู่ข้างๆ

3.4.1.3.7 กาลิก มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้าเข้าฌาน มือถือใบไม้ บ้างก็ถือคิ้วซึ่งยาวลงมาด้วยมือทั้งสองข้าง บ้างก็ถือฉาบทั้งสองข้าง

3.4.1.3.8 วัชรบุตร มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้า มือถือไม้เท้า บนยอดมีช่องวงกลม

3.4.1.3.9 สุปากะ มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้า มือถือพัด หรือลูกประคำทั้งสองข้าง

3.4.1.3.10 บันตก มีลักษณะเป็นหลวงจีน นั่งห้อยเท้าบนหลังสิงห์

3.4.1.3.11 ราชูล มีลักษณะเด่นกว่ารูปอื่นกล่าวคือ มีศีรษะโต ตาโต จมูกเป็นขอ

3.4.1.3.12 นาคเสน มีลักษณะหลวงจีนนั่งห้อยขา มือซ้ายยกสูงเพียงหู มือขวาวางอยู่บนเข่า

3.4.1.3.13 อินคท มีลักษณะเป็นหลวงจีนรูปร่างอ้วนท้วนสมบูรณ์ ฝ่าเจิง หรือหลวงจีนแก่ถือไม้เท้า

3.4.1.3.14 วันวาสี มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้าอยู่ที่ปากถ้ำ หลับตา มือถือหนังสือหรือวางบนเข่า

3.4.1.3.15 อชิต มีลักษณะเป็นหลวงจีนแก่นั่งห้อยเท้า ขนคิ้วยาว นั่งเข่าฉาม มือวางบนเข่า ที่อกมีหน้าคน

3.4.1.3.16 จูฑะปันทก มีลักษณะเป็นหลวงจีนนั่งห้อยเท้า มือขวาดึงด้วย ข้างๆ มีนกกำลังจับน้ำ

นอกจากนี้มีปรากฏชื่ออีก 2 องค์ คือ นนทิมิตรและปิ่นโกล แต่ก็ไม่ปรากฏรูปร่างลักษณะที่เด่นชัด บ้างก็ว่าที่มังกรและที่เสือ อย่างไรก็ตามลักษณะต่างๆ ของพระอรหันต์ที่กล่าวข้างต้น บางองค์ก็อาจพลิกแปลงไปตามจินตนาการของช่างศิลป์บ้าง

3.4.1.4 จตุโลกบาล หรือสี่เทียนได้อัง

จตุโลกบาล หมายถึง เทพผู้ยิ่งใหญ่แห่งสวรรค์ผู้ดูแลคุ้มครองโลกทั้ง 4 ทิศ ชาวจีนนิยมตั้งตำแหน่งของพระองค์อยู่หน้าประตูทางเข้า ซึ่งเป็นเหมือนยามผู้พิทักษ์รักษาธรรม ตำนานของพระองค์มีเรื่องเล่าแตกต่างกัน บางตำนานกล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงมอบพระธรรมไว้ให้ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 เป็นผู้รักษา บางตำนานกล่าวว่า ท้าวจตุโลกบาลคือแม่ทัพที่มาขออาสาช่วยรบ จนภายหลังกษัตริย์ได้สั่งให้สร้างศาลเจ้า เพื่อรำลึกถึงพระคุณ กล่าวคือ เมื่อครั้งสมัยกษัตริย์ปู่ฮ่องทรงยกกองทัพไปตีกษัตริย์ตีว ระหว่างทางมีเทพเจ้า 4 องค์ คือท้าวจตุโลกบาลอาสาช่วยรบ แต่กษัตริย์ปู่ฮ่องทรงไม่ต้องการให้ช่วยรบ แต่ขอให้ช่วยบันดาลความสมบุญแก่บ้านเมือง คือ ช่วยดูแลฝนให้ถูกต้องตามฤดูกาล จะทำให้ราษฎรทำไร่ทำนาได้ เพราะกองทัพที่เข้มแข็งย่อมขึ้นอยู่กับเสบียงอาหารที่ได้จากการทำมาหากินของราษฎร ปรากฏว่ากษัตริย์ปู่ฮ่องเป็นฝ่ายชนะ จึงให้สร้างรูปเคารพไว้บูชา ลักษณะรูปเคารพของจตุโลกบาล มีดังนี้ (จิตรรา ก่อเนินทเกียรติ, 2541 : 129-131)

3.4.1.4.1 ท้าววิรูปักษ์

ท้าววิรูปักษ์เป็นโลกบาลประจำทิศตะวันตก พระหัตถ์ทรงถือดาบ ซึ่งหมายถึง ลม เพราะเวลาพินดาบจะเกิดเสียงลม บางตำนานยังกล่าวอีกว่า ดาบนี้สามารถเรียกลมพายุให้กลายเป็นหอกดาบอีกนับหมื่น พุ่งเข้าประหัตประหารศัตรูให้เป็นผุยผง

3.4.1.4.2 ท้าวธตรีภุ

ท้าวธตรีภุเป็นโลกบาลประจำทิศตะวันออก พระหัตถ์ทรงถือพิณ บางตำนานกล่าวว่าพิณนั้นมี 4 สี ซึ่งเมื่อตีจะเกิดเปลวเพลิงเผาผลาญศัตรู

3.4.1.4.3 ท้าววิรุฬหก

ท้าววิรุฬหกเป็นโลกบาลประจำทิศใต้ พระหัตถ์ทรงถือธรรมาวุธ บางตำนานกล่าวว่าธรรมาวุธนั้น ทำด้วยไข่มุก ซึ่งเมื่อทางออกทั้งสวรรค์และโลกมนุษย์จะมีคิมิด และหากพลิกธรรมาวุธกลับจะเกิดแผ่นดินไหว และพายุร้ายในท้องทะเล

3.4.1.4.4 ท้าวกุเวร

ท้าวกุเวร เป็นโลกบาลประจำทิศเหนือ พระหัตถ์ทรงถือธรรมาวุธ แต่ในบางครั้งทรงถือเจดีย์

3.4.1.5 พระยมจีน

พระยม หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ในนรกหรือโลกของคนตาย ชาวจีนเชื่อว่ามีนรกอยู่ 10 ชุม แต่ละชุมจะมีพญายมจีนประจำอยู่ พญายมเหล่านี้ก็คือ เทพที่เกิดจากการแบ่งภาคของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2541 : 140-149)

3.4.1.5.1 พระชินกวางอึ้ง

พระชินกวางอึ้งเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกชุมที่ 1 เป็นการแบ่งภาคจากพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระนามว่า พระรุ่งโรจน์พุทธเจ้า ชาวจีนเชื่อว่า นรกชุมนี้เป็นที่ตรวจสอบบัญชีวิญญาณ และบันทึกบาปบุญคุณโทษของแต่ละดวงวิญญาณเพื่อพิจารณาโทษทัณฑ์

3.4.1.5.2 พระชอกังอึ้ง

พระชอกังอึ้งเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกชุมนีที่ 2 เป็นการแบ่งภาคจากพระศากยมุนีพระพุทธเจ้า พระองค์แบ่งภาคมาเป็นพญายมในนรกชุมนีที่ 2 นี้ก็เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่วิญญาณบาป บางตำนานกล่าวว่า นรกชุมนีจะมีหอกระจกวิญญาณ ซึ่งเมื่อวิญญาณเดินผ่านเข้าไปหอแห่งนี้แล้ว ทุกเรื่องที่เคยกระทำไว้ระหว่างมีชีวิตจะถูกแจกแจงออกมา ผู้ใดทำบาปบุญคุณโทษอย่างไร จะถูกเปิดเผย โดยมีพญายมชอกังอึ้งเป็นผู้ไต่สวนวิญญาณเอง

3.4.1.5.3 พระสงตีอึ้ง

พระสงตีอึ้งเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกชุมนีที่ 3 เป็นการแบ่งภาคจากพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกล่าวกันว่า เมื่อวิญญาณบาปต้องมารับการพิจารณากล่าวโทษที่นรกชุมนี จะเกิดอาการหวาดหวั่นสั่นขึ้นมาเอง ตัวสั่นจนกระดูกกระทบกัน เพราะที่นี่ยังวิญญาณจะต้องเห็นบรรดาเครื่องลงทัณฑ์ เช่น กระดาษทองแดง เป็นต้น

3.4.1.5.4 พระโหวงกัวอึ้ง

พระโหวงกัวอึ้งเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกชุมนีที่ 4 เป็นการแบ่งภาคจากพระโพธิสัตว์สมันตภัทร เมื่อวิญญาณต่างๆ ถูกส่งมาอยู่ในนรกชุมนี ก็เกิดอาการหวาดหวั่นเช่นกัน เพราะ

การลงโทษในนรกขุมนี้คือ การถูกเชือดเนื้อเถื่อนหนัง และผ่าอกควักหัวใจมาให้ยักษ์กินพร้อมๆ กับการถูกฟาดโบยด้วยแส้เหล็กเป็นการทรมานที่สยดสยองยิ่งนัก

3.4.1.5.5 พระเจียมล้ออ้วง

พระเจียมล้ออ้วงเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกขุมที่ 5 เป็นการแบ่งภาคจากพระโพธิสัตว์กษิติครรภ ขาวจีนเชื่อว่า คนที่ผิดศีล 5 ลูกทรพีฆ่าพ่อแม่ ฆ่าพระหรือยูแหยให้พระสงฆ์แตกแยกกัน ทำลายพระพุทธรูปหรือพระพุทธศาสนา จะต้องตกนรกขุมนี้ หรือที่เรียกว่า "อเวจี"

3.4.1.5.6 พระเปียงแข็งอ้วง

พระเปียงแข็งอ้วงเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกขุมที่ 6 เป็นการแบ่งภาคจากพระโพธิสัตว์อารยเมตไตรย นรกขุมนี้มีไว้ทำโทษคนเลขที่ค้ายาเสพติด หรือมอมเมาอื่นๆ ที่ทำให้คนดีต้องเสียอนาคต คนอกตัญญู คนเบียดเบียนและคนโกงเงินบุญ

3.4.1.5.7 พระไถ่ชั่วอ้วง

พระไถ่ชั่วอ้วงเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกขุมที่ 7 เป็นการแบ่งภาคจากพระพุทธเจ้า ไกษัณยคุรุ นรกขุมนี้มีลักษณะพิเศษที่ว่า อนุญาตให้วิญญาณร้องทุกข์ได้ เช่น การถูกฆ่าโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากขณะอยู่บนโลกไม่สามารถร้องทุกข์ได้ เช่น ทารกที่ถูกทำแท้ง หรือสัตว์เดรัจฉานที่ถูกฆ่า

3.4.1.5.8 พระเพ่งแจ้งอ้วง

พระเพ่งแจ้งอ้วง เป็นพญายมประจำอยู่ในนรกขุมที่ 8 เป็นการแบ่งภาคจากพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร กล่าวกันว่า คนที่ทุจริตคดโกง คอร์รัปชันบ้านเมือง จะถูกทำโทษให้ยักษ์นรกมาจับตะ ต่อย โยน กระทั่งบอย่างทารุณกรรม

3.4.1.5.9 พระโตวซีอ้วง

พระโตวซีอ้วงเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกขุมที่ 9 เป็นการแบ่งภาคจากพระโพธิสัตว์มหาสถาภปราชย์ เป็นนรกสำหรับคนชั่วชาติ ไม่มีศาสนา คนที่ไม่นับถือศาสนาใดๆ เลย และได้ประกอบกรรมชั่วโดยไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษใดๆ

3.4.1.5.10 พระจวงลั่งอ้วง

พระจวงลั่งอ้วงเป็นพญายมประจำอยู่ในนรกขุมที่ 10 เป็นการแบ่งภาคจากพระพุทธเจ้าอมิตาภะ นรกขุมนี้ไม่มีการลงโทษทัณฑ์ เพราะเป็นสถานที่ปลดปล่อยดวงวิญญาณให้ไปเกิดใหม่ตามสภาพกรรมที่แต่ละดวงวิญญาณทำไว้

3.4.1.6 รูปเคารพลักษณะอื่นๆ

ในบรรดารูปเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวจีนจะเห็นว่า ทำขึ้นด้วยจินตนาการของช่างศิลป์ทั้งสิ้น โดยที่ช่างเหล่านี้ตีความหมายให้เข้ากับคัมภีร์หรือตำนานที่เล่าสืบกันมา บรรดารูปเคารพ

ต่างๆ ส่วนใหญ่จะแสดงถึงความเปี่ยมล้นด้วยใจเมตตาธรรม แต่ยังมีอีกหลายลักษณะที่แสดงออกมาถึงท่าทางโกรธกริ้ว ท่าทางดุร้ายซึ่งซึ่ง รูปเหล่านี้บางองค์ก็มีลักษณะเฉพาะตัว บางองค์เป็นการแปลงร่างจากพระโพธิสัตว์ หรือเทพเจ้าต่างๆ เพื่อให้มีท่าทางดุร้าย เช่น ปางดุของพระโพธิสัตว์มัญชุศรีคือ ยมานัตกะ ลักษณะปางดุของพระจีนพอจำแนกได้ดังนี้ (จิตรา ก้อนันทเกียรติ, 2541 : 120-125)

3.4.1.6.1 เจ้าแม่กาลิ

เจ้าแม่กาลิเป็นธรรมาบาลหญิง มีหน้าที่ปกป้องพระศาสนาด้วยอิทธิฤทธิ์ และของวิเศษที่เทพเจ้าประทานให้ ดังเช่น ขวานที่ได้รับจากท้าววัชรปาดิ พัดหางนกยูงที่ได้รับจากพระพรหม ตุ่มหูจากท้าวเน้นทนาคราช พระองค์มีลาเป็นพาหนะ

3.4.1.6.2 พรหมสีขาว

พรหมสีขาว เป็นเจ้าตุที่ดูไม่ค่อยดูมากนัก เพราะเป็นพรหม 4 ทักตร์ ที่ชาวจีนเรียกว่า ลี้หมิงหมวมอ้วง พระทักตร์ทั้ง 4 ของพระองค์มีสีขาว พระองค์ถือพระแสงดาบและธงธวัช

3.4.1.6.3 เบคตะสีพญามาร

เบคตะสีพญามาร เดิมมีนิสัยดุร้าย แต่ภายหลังสำนึกได้กลายเป็นธรรมาบาลอีกองค์หนึ่งมีตำนานหนึ่งกล่าวว่า เมื่อเบคตะสีพญามารยกกองทัพไปขัดขวางทโลลามาไม่ให้เผยแผ่พุทธศาสนา ทโลลา-มะจึงแก้ปัญหาด้วยการร่ายเวทมนต์ นิรมิตตนเป็นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 6 กร ทรงเทพอัสดร ปรากฏว่าที่ย่างก้าวของม้าทรงมีรอยอักขระคำว่า โอม มณี ปัทเมหุม ซึ่งเป็นมนต์ของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เบคตะสีพญามารเห็นนำอัศจรรย์ยิ่งนัก จึงปวารณาตนเป็นพระธรรมาบาล หรือผู้รักษาธรรม

3.4.1.6.4 พระยมเคียรโค

พระยมเคียรโค เดิมทีก็คือ พระยมที่มานั่งบำเพ็ญเพียร ปรากฏว่าในขณะที่ใกล้จะสำเร็จณานั้น ได้มีโจรร้ายเข้ามาขัดขวาง และคิดจะฆ่าเสีย พระยมอ่อนวอนแต่ก็ไม่สำเร็จ ถูกโจรร้ายตัดคอกลายเป็นพระยมหัวขาด พลังคืนกับฉานอันแก่กล้าทำให้ทรงพลังดุร้าย คำว่าเอาหัววัวที่โจรตัดไว้มาสวมใส่แทน และฆ่าโจรตาย แล้วถลกหนังหัวโจร เอากะโหลกมาทำด้วยรองเลือดโจรไว้กิน เกิดความบ้าคลั่งและกระหายเลือดตามมา

3.4.1.6.5 ยมานัตกะ

ยมานัตกะเป็นภาคหนึ่งของพระโพธิสัตว์มัญชุศรี มีตำนานกล่าวว่า เมื่อพระยมเคียรโคดุร้ายยิ่งนัก พระองค์แปลงร่างเป็น "ยมานัตกะ" ซึ่งหมายถึง ที่ตายแห่งพระยมลงมาปราบพระยมเคียรโคจนแพ้ จนพระยมสงบและปวารณาตนเป็นพระธรรมาบาล ลักษณะของยมานัตกะ มีเศียรเป็นโคเช่นเดียวกับพระยมเคียรโค แต่มีจำนวนมากกว่า ทั้งเศียรและกรมีจำนวนมาก มีพระกายเป็นสีน้ำเงิน

3.4.1.6.6 หัยครีพ

หัยครีพ หมายถึง เคียรม้า เป็นพระธรรมบาลที่พวกชายม้าในธิเบตนับถือบูชาเป็นเจ้า
ดู มีมากเคียรมากกร มีเสียงร้องเหมือนม้า

3.4.1.6.7 มหาภาพัธรมบาล

มหาภาพัธรมบาลเป็นเจ้าดูอีกองค์หนึ่ง มีกายสีดำ มีเคียรและกรจำนวนมาก
สามารถแปลงร่างเป็นลักษณะต่างๆ มากมาย

รูปเคารพปางดูที่กล่าวถึงนี้ส่วนใหญ่จะนับถือกันในลัทธิตันตระ หรือลัทธิที่ยึดคัมภีร์
ลึกลับที่เรียกว่า “ตันตระ” เน้นการสวดมนต์รายคาถา นิยมมากในนิกายวัชรยานหรือพุทธศาสนาใน
ธิเบต เชื่อกันว่า ตันตระเป็นคัมภีร์คำสอนที่เกิดจากพระพุทธเจ้าในตำนานต่างๆ ที่ถูกถ่ายทอดมาสู่รุ่น
แล้วรุ่นเล่า มีแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม อำนาจอาถรรพ์ และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ (ภัทรพร สิริ
กาญจน, บรรณาธิการ, 2536:47) ด้วยเหตุนี้ลักษณะรูปเคารพของลัทธินี้จึงค่อนข้างดูน่ากลัวดูร้าย
แสดงถึงอำนาจอย่างมีมนต์ขลัง ส่วนใหญ่เป็นสตรีเพศ เช่น นางดาราทิ้งหลาย แนวคิดนี้ได้ส่งผลมายัง
ประเทศจีนด้วย รูปเคารพเหล่านี้บางครั้งนำมาติดตั้งผสมผสานกับลัทธิอื่นๆ เช่น เต๋า ในประเทศไทย
วัดหรือศาลเจ้าบางแห่งนิยมบูชารูปเคารพเหล่านี้อีกด้วย

การสวดมนต์ต่อรูปเคารพในลัทธิวัชรยานนี้ มักใช้ว่า “โอม มณี ปัทเมหุม” ซึ่งหมายถึง
ถึง โอมมณีในดอกบัว มนต์นี้หากพิจารณาแบบหินยานก็คงหมายถึง การสรรเสริญพระพุทธรูปเจ้า แต่
สำหรับวัชรยานจะหมายถึง การร่วมประเวณี ซึ่งนำมาจากรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ร่วมประเวณี
กับนางดารา หรือพระพุทธรูปองค์อื่นๆ กับชายา ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปในแบบวัชรยาน (ศีกฤทธิ
ปราโมช, 2514 : 170-174)

3.4.2 รูปเคารพในลัทธิเต๋า

รูปเคารพในลัทธิเต๋ามีอยู่มากมายเช่นเดียวกัน บางครั้งอยู่ปะปนกับรูปเคารพใน
มหายาน บางครั้งไม่อาจจำแนกได้อย่างชัดเจนว่า เป็นรูปเคารพของเต๋าหรือมหายาน ดังเช่น เจ้าแม่
กวนอิม ที่ได้รับการนับถือทั้งผู้นับถือลัทธิเต๋าและมหายาน รูปเคารพในลัทธิเต๋าที่นิยมกราบไหว้บูชา
กัน มีดังนี้

3.4.2.1 ไบ๋เยียน

ไบ๋เยียนหมายถึงแปด เยียนหมายถึงเทวดา รวมความแล้วจึงหมายถึง 8 เทวดาผู้ศักดิ์
สิทธิ์ผู้คอยช่วยเหลือมวลมนุษย์ ความจริงแล้วเยียน ก็คือ มนุษย์ที่กลายเป็นเทพ หลังจากอบรมฝึก
สมาธิจนถึงฌาน ซึ่งใช้เวลาหลายปี เยียนเหล่านี้ได้แก่ (ลิป, 2542 : 77-79)

3.4.2.1.1 เขียนทีโกวลี่ หรือหลี่เท่งก้วย

ทีโกวลี่ได้ชื่อว่า เป็นนักบุญแห่งหมอยาและหมอผี สามารถถอดกายทิพย์และเดินทางไกลด้วยวิญญาณ ครั้งหนึ่งเคยถอดกายทิพย์ผ่านเทือกเขาแห่งหนึ่ง สววกเข้าใจว่า เขาตายแล้วจึงเผาร่างเสีย ครั้นวิญญาณกลับมาก็หมดหวังที่จะเข้าร่างเดิม จึงไปเข้าร่างคนขอทานร่างพิการ และศึกษาเรียนรู้ความลับของศาสตร์อมตะ จนเป็นเขียนผู้ยิ่งใหญ่ ลักษณะของทีโกวลี่ คือ ถือไม้เท้ายันรักแร้ และแบกน้ำเต้าซึ่งเป็นของคู่กายอันหมายถึง ยาอายุวัฒนะ แสดงนัยถึง ความมีอายุมันขวัญยืน รูปเคารพมักติดตามร้านขายยา

3.4.2.1.2 เขียนฮั่นจงหลี่ หรือจงลี่เจียน

ฮั่นจงหลี่เดิมเป็นทหารรับใช้กองทัพในสมัยราชวงศ์ฮั่น ต่อมาประสบความพ่ายแพ้จึงหนีไปยังหุบเขาแห่งหนึ่ง ไปพบปรมาจารย์ผู้เก่งกล้าจึงขอฝากตัวเป็นสาวก และได้รับการถ่ายทอดวิชา จนเป็นเขียน ถือเป็นหัวหน้าคณะของเขียนทั้งแปด ลักษณะของฮั่นจงหลี่ มีมือข้างหนึ่งถือพัดคล้ายใบกล้วยหรือใบน้ำเต้า ซึ่งกล่าวกันว่าหากพัดคนตายจะทำให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ รูปร่างอ้วนใส่ชุดหลวมๆ เห็นหน้าท้อง ผู้คนนิยมเพื่อขอโชคขอลาและอายุยืน

3.4.2.1.3 เขียนนาไฉ้อั่ว หรือหลันซ่ายเหอ

นาไฉ้อั่วบางครั้งก็มีลักษณะเป็นชาย บางครั้งมีลักษณะเป็นหญิง เป็นคนดีจนได้เป็นเขียน นอกจากนี้ยังได้รับการยกย่องว่า เป็นนักบุญแห่งมงคลบุปผชาติ เนื่องจากรักษาไม้และธรรมชาติ ลักษณะของนาไฉ้อั่ว มักเห็นเป็นคนแบกตะกร้าหรือกระเช้าดอกไม้เสมอ และถือเป็นเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์

3.4.2.1.4 เขียนฮ้อเขียนโกว หรือเหอชานกู่

ฮ้อเขียนโกวเป็นบุตรสาวของพ่อค้าในเมืองชุนาน เธอได้ทานผลท้อทิพย์จนต่อมาได้เป็นเขียน ลักษณะของฮ้อเขียนโกวคือ มีมือถือดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีและความซื่อสัตย์ กล่าวกันว่า เดิมถือกระบวยตักน้ำติดมือ ต่อมาเปลี่ยนเป็นดอกบัวแทน แต่บางครั้งนั่งอยู่บนดอกบัว และมีมือถือแส้

3.4.2.1.5 เขียนเจียงกิวเหลา

เจียงกิวเหลาเป็นนักบุญที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์ถัง กล่าวกันว่ามีอำนาจทางไสยศาสตร์และสามารถหายตัวได้ ในคัมภีร์เรื่องหนึ่งได้บันทึกว่า เขาได้นำเอาต้นลูกท้อทิพย์ไปยังที่แห่งหนึ่งจนทำให้เขาได้กลายเป็นเขียนในที่สุด ลักษณะของเจียงกิวเหลาคือ ชายแก่เครายาว ถือเครื่องดนตรีที่ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ มีที่เคาะเป็นไม้ห้วง 2 อัน มีลาหรือล่อเป็นพาหนะ

3.4.2.1.6 เขียนลือตงปิน

เขียนลือตงปินเดิมเป็นนักปราชญ์เรียนรู้เคล็ดลับศาสตร์อมตะจากฮั่น จงหลี่ กล่าวกันว่าเป็นเขียนผู้ช่วยเหลื่อซ่างตัดผมหลายคนที่สุดมณฑลกวานาถึงเขา เพื่อดลบันดาลให้เกิดทักษะและประสบโชคลาภโดยตลอด ลักษณะของลือตงปินคือ มีตาบเป็นของคู่กาย บางครั้งถือแฉับในมือขวา และถือกระบี่ในมือซ้าย บางครั้งช่างศิลป์ก็เนรมิตเป็นหนุ่มหน้าตาดี

3.4.2.1.7 เขียนฮั่นเซียงจื้อ

ฮั่นเซียงจื้อเป็นนักบุญของเหล่าคัตกวี เคยเรียนรู้ความลับแห่งศาสตร์อมตะทิพย์จากเทพแห่งสวรรค์ นอกจากนี้ยังกล่าวว่า เป็นโหรที่พยากรณ์แม่นยำราวกับมีตาทิพย์ ลักษณะของฮั่นเซียงจื้อคือ มีขลุ่ยประจำตัว

3.4.2.1.8 เขียนเซ้าก๊กกู่

เซ้าก๊กกู่เดิมเป็นหลานของจักรพรรดิ พี่ชายของเขาได้ถูกประหารชีวิต เนื่องจากทำกรรมชั่วเขารู้สึกถึงผลแห่งกรรม จึงเดินทางไปยังภูเขแห่งหนึ่ง เพื่อทำสมาธิและศึกษาลัทธิเต๋า ที่นั่นได้พบฮั่นจงหลี่จึงได้รับการถ่ายทอด เคล็ดลับแห่งความเป็นอมตะ จนสำเร็จเป็นเขียน ลักษณะของเซ้าก๊กกู่คือ มีกระบี่ประจำตัว ใส่ชุดขุนนาง และสวมหมวกราชสำนักได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพแห่งการแสดง

ตำนานของเวียเขียนที่เป็นอย่างอื่นยังมีอีกจำนวนมาก เรื่องราวเหล่านี้เป็นที่ชื่นชอบของชาวจีน และมักได้รับการกราบไหว้บูชาทั้งในศาลเจ้าและบ้านเรือน ไม่ว่าจะเป็นรูปปั้น แกะสลัก หรือภาพเขียน ล้วนให้ความหมายถึงความโชคดีและอายุยืนยาว บางครั้งเราสามารถพบรูปเคารพของเขียนเหล่านี้ได้ทั้งในศาลเจ้าที่ทำขึ้นเพื่อบูชาเวียเขียนโดยเฉพาะ

3.4.2.2 เขียนโหว

เขียนโหวได้รับการนับถือว่าเป็นเทพเจ้าประจำห้องน้ำ หรือมารดาแห่งสวรรค์ เป็นเทพธิดาหยกผู้ปลดปล่อยความทุกข์ของมวลมนุษย์ บางตำนานกล่าวว่าพระนางเป็นราชินีแห่งสวรรค์ กำเนิดในราชวงศ์ซ้อง เป็นบุตรของกลาสีเรือ ครั้งหนึ่งเธอฝันว่า บิดาได้ตกอยู่ในห้วงอันตรายท่ามกลางพายุร้าย เธอจึงแปลงร่างเป็นน้ำ เพื่อช่วยชีวิตบิดาไว้ และได้สิงอยู่ในเกลียวคลื่น เพื่อคอยคุ้มครองชาวเรือ ต่อมาในสมัยราชวงศ์หมิง จึงได้รับการขนานนามว่า "เขียนโหว" และสร้างศาลเพื่อเป็นเกียรติแก่เธอ

3.4.2.3 จักรพรรดิหังเก้า

จักรพรรดิหังเก้าในบางตำนานกล่าวว่า เป็นโอรสของราชินีเขียนโหวแห่งสวรรค์ ในช่วงสมัยราชวงศ์หมิง จักรพรรดิหังเก้าได้มาจุติยังโลกมนุษย์ เป็นบัณฑิตเพื่อต่อต้านการรุกรานของชาวแมนจู แต่ถูกประหารชีวิตเสียก่อน ศพถูกนำไปบรรจุในภาชนะแล้วนำไปถ่วงทะเล เมื่อชาวประมงพบ

เข้าจึงปล่อยให้วิญญาณของท่านลอยสู่สวรรค์ ต่อมาฮ่องเต้แมนจูทรงสุบินทราบถึงเรื่องราว จึงมีการสร้างศาลเพื่อเป็นอนุสรณ์ชาวจีนเชื่อว่า จักรพรรดิทั้งเก้าจะลงมาเยือนโลกในช่วงต้นเดือน 9 ของทุกปี ผู้ที่นับถือจะทำการเฉลิมฉลอง โดยการทำกายให้บริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟเพื่อบูชา คนทรงจะนำเก้าอี้สีแดงและสีทอง ซึ่งถูกสมมุติให้เป็นที่ประทับของจักรพรรดิทั้งเก้า และเหวี่ยงไปเหวี่ยงมาอย่างรุนแรง จากนั้นเดินลุยไฟ บางคนก็ตัดสินใจแล้วนำเลือดมาเขียนลงบนกระดาษ เพื่อนำมาเผาไฟละลายน้ำดื่มเป็นยา

3.4.2.4 เทพเจ้าแหวกวี

ตามตำนานกล่าวว่า เทพแห่งวีเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง หลังจากนั้นกลับชาติมาเกิดหลายครั้งจนถึงสมัยราชวงศ์หยวน จึงได้รับการนับถือเป็นเทพ ที่ประทับของท่านคือ หมูดาวจระเข้ และเชื่อว่าสามารถแปลงร่างได้ถึง 98 ร่าง ลักษณะของเทพแห่งวีบางครั้งจะถือฟูกันและหนังสือ 1 เล่ม แสดงนัยถึงปัญญาแห่งสวรรค์ให้ประสบผลสำเร็จ บางครั้งจะวางเท้าข้างหนึ่งเหยียบหัวปลาทอง อีกข้างหนึ่งยกขึ้น มือข้างหนึ่งถือฟูกัน อีกข้างหนึ่งถือหมวกปลาทอง แสดงนัยสัญลักษณ์ว่ามีเทพยดาคอยคุ้มครองความสำเร็จ คนทั่วไปนิยมกราบไหว้บูชา เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานและการสอบ

3.4.2.5 เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่ง

บางตำนานกล่าวว่า เดิมเป็นขุนศึกในสมัยราชวงศ์โจว เมื่อคิดสู้รบกับฮ่องเต้ผู้หนึ่งก็ได้ปั้นรูปฮ่องเต้จากฟางพร้อมกับจารึกชื่อ แล้วยิงธนูไปยังรูปปั้นนั้น หลังจากนั้นฮ่องเต้ก็ล้มเจ็บและสวรรคต ขุนศึกผู้นั้นจึงได้รับการยกย่องเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง แต่บางตำนานกล่าวว่า เป็นผู้พิพากษาที่มีใจเมตตา ทรงขอร้องให้ฮ่องเต้ดึกเก็บภาษีจากประชาชนยากจน จนได้รับการยกย่อง นอกจากนี้ยังนับถือเป็นเทพแห่งโชคลาภ อันเป็นที่นิยมกันในหมู่ข้าราชการนั้น ลักษณะรูปร่างมักแต่งกายในชุดไ้ว่ทุกซ์ สวมหมวกทรงสูง เสือทำจากฟาง มือข้างหนึ่งถือพัด บางครั้งทำเป็นขุนนางจีน มือถือกระบี่ หรือสัญลักษณ์ของขุนนางระดับสูง

3.4.2.6 เทพเจ้าแห่งโชคชะตา

เทพแห่งโชคชะตานิยมเคารพบูชาตามบ้านเรือนต่างๆ เพื่อความมีโชค รูปร่างมีลักษณะคล้ายบัณฑิตใส่ชุดแต่งกายลายรูปเมฆและเกลียวคลื่น มือขวาถือม้วนกระดาษ

3.4.2.7 พยัคฆ์ขาวและมังกรฟ้า

ในตำนานกล่าวว่า พยัคฆ์ขาวคือ วิญญาณของยินเจิงชิง ซึ่งเป็นบุตรของจักรพรรดิ ท่านพยายามล้างแค้นแทนบิดาซึ่งถูกสังหารในระหว่างเจรจาสงบศึก แต่แล้วท่านก็ถูกสังหารด้วยอีกคน ด้วยความกล้าหาญและความกตัญญู ท่านจึงได้รับการยกย่องเป็นพยัคฆ์ขาว ส่วนมังกรฟ้าได้กล่าวว่า เป็นวิญญาณของเต็งซิงกง ซึ่งเป็นแม่ทัพของฮ่องเต้หยวน ท่านได้สูญเสียแขนซ้ายขณะทำการต่อสู้ ต่อมาได้ถูกซึกชว่นให้เข้ากับฝ่ายคู่ต่อสู้ เพื่อต่อต้านกองทัพใหญ่ ในที่สุดถูกจับได้และโดน

ประหาร หนึ่งปีต่อมาจึงกลายเป็นมังกรฟ้า ในศาลจีนหรือบริเวณวัดจีนส่วนใหญ่ จะมีภาพวาดของพยัคฆ์ขาวและมังกรฟ้าประดับโดยมังกรฟ้าอยู่ด้านซ้าย พยัคฆ์ขาวอยู่ด้านขวา เป็นเสมือนยามผู้คุ้มครองภัย

3.4.2.8 ชานหยวน

ชานหยวนยังมีความหมายถึง ธรรมชาติ 3 ประการ คือ สวรรค์ โลก และบาดาล ในตำนานกล่าวว่า ธรรมชาติ 3 ประการนี้เกิดจากบุตร 3 คนของเซินซีจัน ที่มีธิดาของฮ่องเต้มาหลงรัก ลักษณะรูปเคารพมีปรากฏเป็นบุรุษในชุดคนงานทำผมมวยประดับด้วยลูกประคำ มือถือป้าย ชาวจีนเชื่อว่า เป็นเทพเจ้าที่คอยปิดเป่าอันตรายและภัยทางธรรมชาติ รูปเคารพอื่นๆ

3.4.2.9 ตาปอง

ตาปองเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ มีชื่อและตำนานแตกต่างกัน เช่น ตุงก หรือนางก ตุงกจะเรียกกันในสมัยราชวงศ์ซ้อง โดยชาวเรือจะสวดมนต์ขอให้เทพเจ้าตุงกคุ้มครองให้พวกเขาเดินทางอย่างปลอดภัย ส่วนนางกเรียกกันในสมัยราชวงศ์หมิงถึงราชวงศ์ชิง ในปัจจุบันชาวจีนยังคงนับถือสร้างศาลไว้เป็นที่สักการบูชา โดยเชื่อว่าจะช่วยปกป้องไม่ให้เจ็บป่วยไข้ และพ้นจากอันตราย ลักษณะรูปเคารพตาปอง โดยทั่วไปจะเป็นชายแก่ท่าทางใจดี มีหนวดเคราสีขาว บางครั้งข้างศิลป์จะทำให้มีแก้มสีแดง คิ้วขาว หรืออาจเป็นคนหัวล้าน มือซ้ายถือเงินหรือทอง มือขวาถือไม้เท้า บางครั้งอาจเรียกว่า เป๊ะกง

3.4.2.10 กวนจู กวงกงหรือกวงตี้

กวนจูเกิดในสมัยสามก๊ก เป็นคนหน้าตาดีมีฝีมือในการรบ ครั้งหนึ่งได้พบกับเล่าปี่ และเดี่ยวหุ่ยปรากฏว่าถูกอัครยาภัยกันมากจนร่วมสาบานเป็นที่น้องกัน โดยกวนจูเป็นขุนพลให้เล่าปี่ และเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้เล่าปี่ได้ครองอำนาจ ตลอดเวลารับราชการกวนจูรับใช้บ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยคุณธรรมความดีมากมาย จนได้รับการยกย่องเป็นเทพเจ้าในที่สุด กวงจูยังถือเป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม เขาได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมือง เขาถูกศัตรูฆ่าตาย ต่อมาได้รับการยกย่องเป็นนักบุญ และเป็นเทพเจ้าในที่สุด ในตำนานกล่าวว่า เขาได้ฆ่าขุนนางผู้หนึ่งที่กำลังทำร้ายผู้หญิง ด้วยความกลัวถูกล้าจึงไปซ่อนตัว หลังจากนั้นไม่มีใครจำหน้าเขาได้

ลักษณะรูปเคารพของกวนจูมักทำให้ถือหนังสือหรือจ้าวเป็นอาวุธประจำตัว ถือหนังสือเป็นสัญลักษณ์ของเทพผู้รักษาความเที่ยงธรรมและความถูกต้อง ถือจ้าวเป็นสัญลักษณ์ของเทพผู้ขับไล่สิ่งไม่ดีไม่งามทั้งหลายให้พ้นไป รูปของกวงจูมักทำให้ตัวใหญ่ เป็นนักรบมีใบหน้าสีแดง มือถูกหอกยาวดวงตามีสีแดงไหม้ (Katz, 1995 : 101)

3.4.2.11 นาจา

ในตำนานกล่าวว่า นาจาเป็นน้องสุดท้องของพี่อีก 2 คน ก่อนที่นาจาจะเกิดนั้น แม่ของเขาได้ฝันว่า มีนักบวชลัทธิเต๋าเข้ามาในห้อง แล้วบอกว่าจะให้กำเนิดบุตรชายเหมือนม้าที่มีเขากลางศีรษะ เมื่ออายุ 7 ปีมีความสูงถึง 2 เมตร ครั้งหนึ่งเขาได้ฆ่าโอรสองค์ที่ 3 ของกษัตริย์มังกรทะเลตะวันออกอย่างไม่ตั้งใจ จนผู้เป็นพ่อแม่ต้องออกมารับมือขอโทษ ดังนั้นเพื่อให้พ้นข้อกล่าวหาของพ่อแม่ เขาจึงยอมพลีร่างให้มังกรตัวนั้นฉีกเนื้อออกจากกระดูก จนเขาต้องตายในที่สุด ลักษณะรูปร่างนาจาจะถือสร้อยและดาบวิเศษอยู่ในมือ และมีวงล้อลมและไฟอยู่ใต้เท้า

3.4.2.12 เทพธิดาหยินและเทพเจ้าหยาง

เทพธิดาหยินเป็นเทพธิดาแห่งดวงจันทร์ เทพเจ้าหยางเป็นเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ ทั้ง 2 ได้ชื่อว่า เป็นผู้รักษาความกลมกลืนและความสมดุลของธรรมชาติ ผู้นับถือจะสวดมนต์ข้อนวอนขอให้มีอากาศดีและสุขภาพดี ลักษณะของเทพธิดาหยินมักสวมเสื้อคลุมเหมือนราชินี บางครั้งจะทำพระจันทร์อยู่ด้านหลังศีรษะ ส่วนเทพเจ้าหยางสวมใส่สัญลักษณ์ของพระอาทิตย์

3.4.2.13 เทพเจ้าผู้ลิขิตการเกิด

ชาวจีนเชื่อว่า เทพองค์นี้จะมีอำนาจทำให้ตั้งครรรภ์ได้ แม้จะทำหมันมาแล้วหลายปี โดยปกติจะวางรูปไว้ทางขวาของเจ้าแม่กวนอิม ลักษณะรูปเคารพจะเป็นผู้หญิงสวมเสื้อคลุม ที่มีการปักรอยอย่างสวยงาม บางครั้งจะทำเป็นรูปอุ้มเด็กอยู่

3.4.2.14 กวงเจ้อจุนหวัง หรือกั๋วชิงหวัง

กวงเจ้อจุนหวังอาศัยอยู่ที่เชิงเขาแห่งหนึ่ง เขาเคยเสนอเป็นทาสรับใช้เทพเจ้าหยาง เพื่อแลกกับที่ฝังศพของพ่อ ที่ไม่มีปัญหาหาเงินซื้อมาได้ เมื่ออายุ 16 ปี เขาถือขวดเหล้าเดินไปบนเขาพร้อมกับฝูงสัตว์ โดยไม่กลับลงมาอีกเลย เมื่อชาวบ้านออกตามหาก็คพบศพและขวดเปล่าวางอยู่ข้างๆ ส่วนฝูงสัตว์ก็ตายหมด ชาวบ้านจึงสร้างศาลไว้เป็นที่สักการบูชา ลักษณะรูปเคารพของกวงเจ้อจุนหวังมักมีใบหน้าสีแดง สวมมงกุฏและชุดจักรพรรดิ เทพเจ้าองค์นี้เป็นที่นับถือในฐานะเด็กที่มีความกตัญญู

3.4.2.15 เปาเจิงต้าตี้

ตามตำนานกล่าวว่า เปาเจิงต้าตี้เป็นผู้ที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถชุบชีวิตคนตายได้ และสร้างปาฏิหาริย์ได้หลายอย่าง จึงเป็นที่เลื่อมใสของชาวบ้านทั่วไป จากความมหัศจรรย์ทำให้จักรพรรดิองค์หนึ่งสร้างศาลไว้เพื่อเป็นเกียรติแก่เขา และตั้งชื่อเป็นเปาเจิงต้าตี้ อันหมายถึง "ผู้ซึ่งปกป้องรักษาชีวิต" ลักษณะรูปเคารพมักสวมชุดขุนนางประดับยศไว้ที่ศีรษะ ตำแหน่งที่ตั้งมักวางชั้นรองๆ ลงมา

3.4.2.16 ฮั่วท้อ

ฮั่วท้อเป็นเทพเจ้าแห่งยา ในตำนานกล่าวว่าเป็นผู้มีความสามารถในการผ่าตัด หรือด้านการแพทย์อื่นๆ เคยทำศัลยกรรมผ่าตัดให้กับกวงตี้ ซึ่งต่อมาได้เป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม เนื่องจากถูกยิงด้วยธนู จนได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่นำยาสลบมาใช้กับการผ่าตัดเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีน นอกจากนี้ยังมีชื่อเสียงในการออกแบบท่าทางการออกกำลังกาย ที่เลียนแบบจากเสือ กวาง หมู ะนะ และนก ลักษณะรูปร่างของฮั่วท้อ แสดงถึงนักปราชญ์ที่มีสีหน้าท่าทางใจดี หมอบางคนให้การยกย่องนับถือ โดยนำชื่อของเขาไปใช้ในคลินิกของตน บางครั้งหากจะมีการอวยพรให้กับหมอที่เปิดคลินิกใหม่ๆ ก็มักเขียนเป็นสัญลักษณ์ภาษาจีนว่า คุณเป็นวิญญาณหรือตัวแทนของฮั่วท้อ คนที่เป็นไข้ไม่สบายก็อาจสักการะให้หายไข้โดยเร็ว

3.4.2.17 เทพเจ้าแห่งทวาร

ในตำนานกล่าวว่า มีต้นพลับสูงใหญ่แผ่ครอบคลุมพื้นที่มหาศาล มีกิ่งก้านส่วนหนึ่งที่เลื้อยต่ำสุดไปทางทิศเหนือ ที่เรียกว่า "ประตูแห่งปีศาจ" เพราะเชื่อว่าปีศาจร้ายผ่านกิ่งนี้บ่อยครั้ง ครั้นต่อมาปีศาจเหล่านี้ก็ถูกเทพเจ้า 2 องค์จับโยนให้เสือกิน จนเป็นที่เลื่องลือ จักรพรรดิทราบข่าวจึงให้ช่างศิลป์วาดภาพเทพเจ้าทั้ง 2 บนแผ่นไม้พลับแล้วแขวนไว้เหนือประตู เพื่อป้องกันปีศาจร้าย ต่อมาราษฎรทั่วไปก็เลียนแบบแขวนภาพเทพเจ้าไว้ 2 องค์ ที่มีอาวูเป็นธนู ลูกดอก และดาบไว้ที่ประตู เทพเจ้าแห่งทวารได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถัง ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อครั้งจักรพรรดิให้งปวยมาก และพยายามหาหมอมารักษา รวมทั้งทวารไว้คอยสอดส่องดูแลได้ ขณะที่จักรพรรดิกำลังหลับสนิท มีคนแต่งตัวคล้ายเทพเจ้าแห่งทวารมายืนนอกพระราชวัง เมื่อตื่นขึ้นมาปรากฏว่าหายป่วยอย่างมหัศจรรย์ จึงเชื่อว่า เทพเจ้าแห่งทวารเป็นผู้ขับไล่อปีศาจร้ายออกไป ลักษณะรูปร่างเทพเจ้าแห่งทวารมักแต่งตัวเหมือนยามถือธนูและดาบ

3.4.2.18 เทพดาพันลี้และเทพหุทิพย์

ในตำนานกล่าวว่าในสมัยราชวงศ์โจว มีพี่น้อง 2 คน คือ เกาหมิงและเกาเยื่อ เกาหมิงเป็นคนสูงมาก มีใบหน้าสีน้ำเงิน ปากกว้าง ตาเป็นแสงไฟแวววาว ส่วนเกาเยื่อสูงปกติ แต่มีใบหน้าสีเขียว เศราสีแดง มีเขา 2 อันอยู่บนหัว ปากกว้างมีฟันคล้ายดาบ ทั้งคู่เป็นทหารของจักรพรรดิ เกาหมิงสามารถมองเห็นไกลถึง 1000 ไมล์ ส่วนเกาเยื่อสามารถได้ยินคำพูดที่อยู่แดนไกล รูปร่างของทั้งคู่มักวางร่วมกับเทียนโหว ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ ผู้คนที่กราบไหว้ส่วนใหญ่มักจะขอพรให้มีสายตาคมและหูดี

3.4.2.19 เทพเจ้าช่างไม้

เทพเจ้าช่างไม้เดิมชื่อ ลู่ป๋านกง และกงซู่จื่อ เขาเกิดในช่วงฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง มีพรสวรรค์ทางด้านงานช่างไม้อย่างมาก บางตำนานกล่าวว่า เขาเคยแกะสลักไม้เป็นรูปนก และแล้วไม้นั้นก็กลายเป็นนกจริงบินหนีไป นอกจากนี้ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณธรรมอันดี

รูปเคารพเทพเจ้าช่างไม้มิให้พบเห็นน้อยมาก ไม่เป็นที่แพร่หลายเหมือนกับเทพเจ้าองค์อื่นๆ ส่วนใหญ่จะเห็นตามสมาคมช่างไม้ คนที่กราบไหว้ส่วนใหญ่จะขอพรให้มีฝีมือในทางช่างไม้ (ลิป, ม.ป.ป. : 22-24)

3.4.2.20 เทพเจ้าลิง (เห็งเจีย)

เทพเจ้าลิงมีหลายตำนานเช่นเดียวกัน บางตำนานกล่าวว่ามาจากวรรณกรรมเรื่องไซอิ๋ว ซึ่งเป็นผู้ช่วยพาและคุ้มครองพระถังซำจั๋งไปจาริกแสวงบุญที่อินเดีย บางตำนานได้กล่าวโดยละเอียดตั้งแต่เกิดว่า เทพเจ้าลิงเกิดจากหินที่เกาะเกาะออกจนกลายเป็นลิงวิเศษ มีอำนาจปาฏิหาริย์และสติปัญญาอย่างยิ่ง สามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ (Katz, 1995 : 108) ในระหว่างเดินทางไปอินเดีย ได้ช่วยกำจัดปีศาจร้ายต่างๆ ได้สำเร็จ กล่าวกันว่า เทพเจ้าลิงสามารถตีลังกาได้ไกลถึง 9000 ไมล์ และเปลี่ยนท่าทางได้ถึง 72 แบบ จนภายหลังได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้พิทักษ์แห่งสวรรค์ ชาวจีนเชื่อว่า เทพเจ้าลิงยังสามารถรักษาความเจ็บป่วย และป้องกันปีศาจร้ายได้ด้วย ลักษณะรูปเคารพของเทพเจ้าลิงจะมีศีรษะเหมือนลิง ส่วนลำตัวเหมือนมนุษย์ ในมือขวาถือไม้ ชาวจีนบางคนมาขอพร เพื่อให้สามารถแสดงอภินิหารและมีสติปัญญาเป็นเลิศ

3.4.2.21 เทพเจ้าอายุยืน

เทพเจ้าอายุยืนบางครั้งมีความหมายถึงเทพเจ้าแห่งดวงตา ตามตำนานกล่าวว่า เกิดจากกลุ่มดาวฤกษ์ 2 กลุ่ม หากกลุ่มหนึ่งปรากฏอยู่บนฟ้าก็จะมีแต่ความสงบสุข หากกลุ่มหนึ่งปรากฏก็จะมีแต่ความยากลำบาก รวมถึงสงครามมากมาย เริ่มเคารพบูชามาตั้งแต่จักรพรรดิฉินซีฮ่องเต้ หรือสมัยราชวงศ์โจว ลักษณะรูปเคารพมักแสดงถึงความสุขเต็มอิม มีหน้าผากกว้าง บางครั้งจะพบอยู่บนกวางมือถือลูกท้อ ในขณะที่มีคางคาวบินอยู่เหนือศีรษะ กวางกับคางคาวเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดีส่วนผลท้อเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน

3.4.2.22 เทพเจ้าแห่งครัวหรือเจ้าเตา

ชาวจีนโบราณมักเชื่อว่า เตาหุงข้าวที่อยู่ในครัวนั้นจะมีเทพเจ้าประจำอยู่ ดังนั้นคนในครอบครัวจึงต้องระมัดระวังในความประพฤติ บางตำนานกล่าวว่า เทพเจ้าประจำเตาจะนำความประพฤติไปรายงานกับเทพเจ้าแห่งเวทดาชั้นสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิต และแบ่งให้เป็นคนรวยหรือคนจนตามความเหมาะสม ลักษณะรูปเคารพของเทพแห่งครัวไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก ส่วนใหญ่จะทำเป็นสัญลักษณ์ตัวอักษร ชาวจีนส่วนใหญ่จะจารึกอักษรสีทองบนแผ่นไม้สีแดง และวางไว้ใกล้เตาในบ้าน (ลิป, ม.ป.ป. : 25-33)

3.4.2.23 ให้เสียนเล่ากุน

ให้เสียนเล่ากุน โดยทั่วไปหมายถึงเหล่าบรรดาท่านเซียนอาวโสผู้ยิ่งใหญ่ แต่ส่วนใหญ่จะหมายถึงเหล่าจื้อ เจ้าของลัทธิเต๋านั้นเอง ซึ่งในตำนานกล่าวว่า ท่านเกิดมาอย่างพิศดาร เกิดมาก

เข้าสู่วัยชรา มีผมหงอกขาว ลักษณะรูปเคารพของไท่เสียนเล่ากุนหรือเหล่าจื้อ ส่วนใหญ่ช่างศิลป์จะ
ทำให้อยู่บนหลังควาย (Katz, 1995 : 82)

3.4.2.24 เกียงไท่กุง

เกียงไท่กุงเป็นคนแซ่เกียง รับราชการอยู่ในสมัยราชวงศ์โจว ตามตำนานกล่าวว่า เดิม
เป็นคนยากจน ในขณะที่กำลังตกปลาอยู่นั้น มีชาวนามาพบเข้า เห็นตกปลาไม่ได้ก็สงสาร จึงสอนวิธี
การตกปลาให้ ต่อมาเกียงไท่กุงตกปลาเก่งขึ้น ถึงขนาดไม่ต้องใช้เหยื่อ เพียงแต่อธิษฐานตั้งสมาธิปลา
ก็มาติดเบ็ดเอง จนเป็นที่ประทับใจของจักรพรรดิ อีกทั้งทรงเห็นว่าเป็นผู้มีความคิดลึกซึ้ง มีสติปัญญา
เฉียบแหลมจึงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของพระองค์ ลักษณะรูปเกียงไท่กุงที่เห็นชัดคือ เป็นชายชราที่มี
เคราและผมสีขาวนั่งตกปลา

3.4.2.25 ฮก ลก ชิว

ฮกมาจากคำว่า ฮกซี ซึ่งหมายถึง ความมั่งคั่ง เดิมเป็นชื่อของขุนนางจีน ที่เก่งกล้าทาง
การค้าทางทะเล ชาวจีนนับถือเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ความร่ำรวยพร้อมด้วยทรัพย์สินและบุตร
ธิดา ลักษณะของรูปฮกเป็นรูปคบตียืนถือเส้จ้อ อันเป็นสมุนไพรมหาภัยอย่างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งอุ้ม
เด็กที่มีมือถือทองคำ

ลก มาจากคำว่า ฮ่งลก ซึ่งหมายถึง ความมีอำนาจวาสนา เป็นชื่อที่มาจากนักรบผู้เก่ง
กล้าและมีอำนาจมากในสมัยราชวงศ์ถัง ในภายหลังได้รับพระราชทานสูงสุดคือ อัครมหาเสนาบดีอัน
เป็นอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน ลักษณะของรูปลกจะแต่งตัวคล้ายเครื่องยศของขุนนางชั้นสูงสุด มือซ้าย
ถืออยู่ซึ่งเป็นอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด

ชิว มาจากคำว่า เซียงชิว ซึ่งหมายถึง อายุยืนยาว เดิมเป็นแพทย์ประจำราชสำนักซึ่ง
กล่าวกันว่า มีความเชี่ยวชาญในด้านลมปราณ สามารถทำให้ตนเองมีชีวิตยืนนานลักษณะของรูปชิวมี
หนวดเครายาว แต่งกายภูมิฐาน มือขวาถือลูกท้อ มือซ้ายถือไม้เท้ามังกร (มานพ ถนอมศรี, 2536 :
77-83)

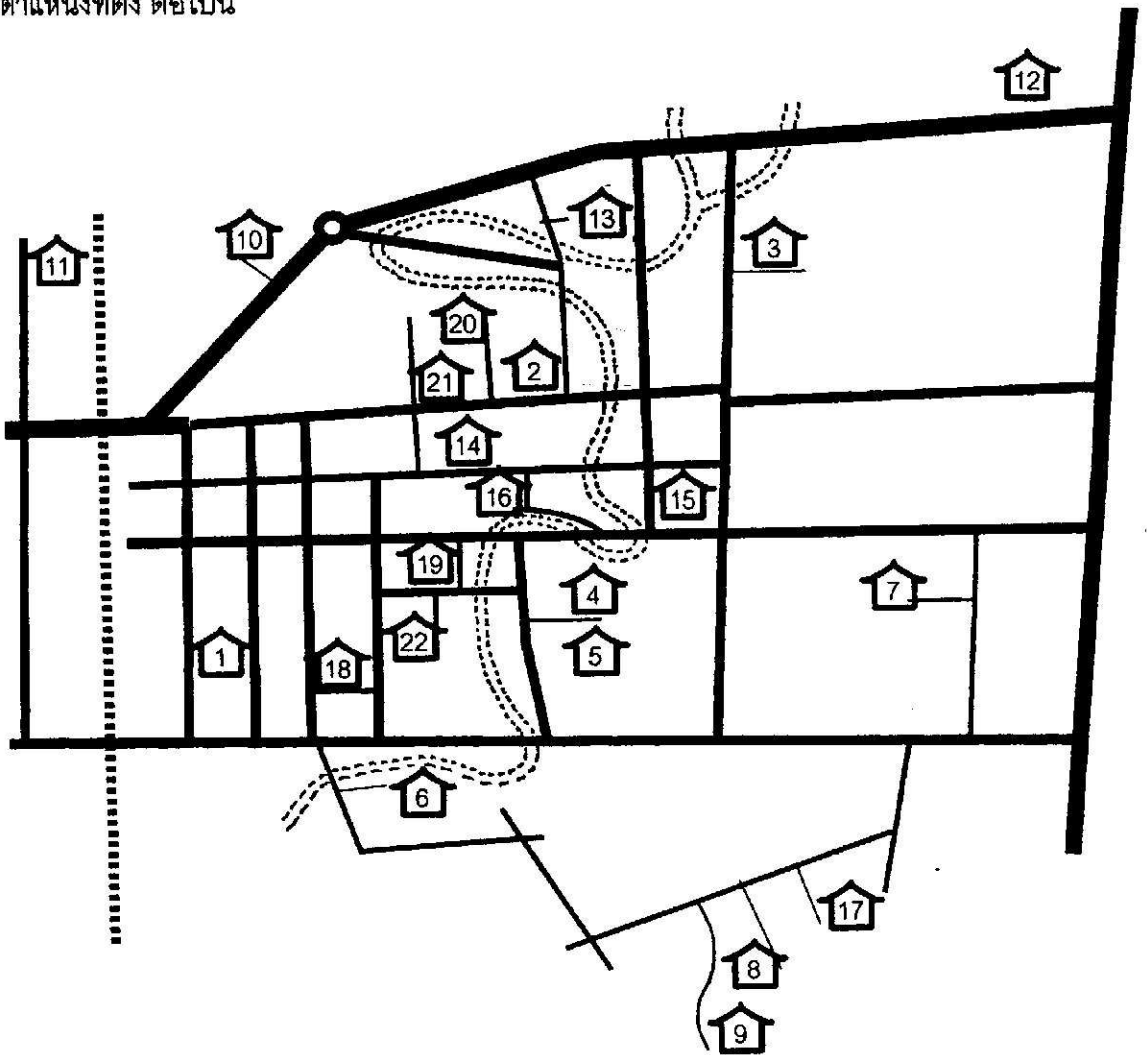
3.4.3 รูปเคารพในลัทธิขงจื้อ

โดยทั่วไปรูปเคารพในลัทธิขงจื้อมีน้อยมาก เพราะไม่ได้กล่าวถึงเรื่องราวที่อยู่นอกเหนือ
ธรรมชาติ เป็นเพียงแนวปฏิบัติอย่างหนึ่งสำหรับมนุษย์ แนวคิดนี้จะเห็นได้จากการที่ชาวจีนยึดถือการ
ปรนนิบัติต่อบรรพบุรุษของตน แต่บางแห่งก็มีการนับถือเหมือนศาสนาหนึ่ง มีการทำรูปเคารพขงจื้อไว้
บูชา เป็นเหมือนตัวแทนของบรรพบุรุษ ลักษณะรูปเคารพขงจื้อมักทำหนวดเครายาว ในชุดบัณฑิต
โบราณ สวมหมวกนักศึกษบางครึ่งเห็นใบหน้าแล้วรู้สึกถึงความเจตีย์วอลลาด แต่น่าสังเกตว่ารูปของ
ท่านไม่นิยมวางกระดางรูปเทียนไว้บูชา

บทที่ 4

การวิเคราะห์รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่

จากการสำรวจศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่พบว่า มีกระจายอยู่โดยทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณที่มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อาคารมีลักษณะและขนาดเนื้อที่แตกต่างกัน บางแห่งแสดงรูปแบบที่มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะ บางแห่งใช้อาคารพาณิชย์แต่มาปรับเปลี่ยนเป็นศาลเจ้าและวัดจีนในภายหลัง การแสดงคุณค่าของศิลปะจีนก็มีมากน้อยแตกต่างกันไป ข้อมูลการสำรวจดังกล่าวพบว่า ศาลเจ้ามีอยู่จำนวน 17 แห่ง วัดจีนมีอยู่จำนวน 5 แห่ง ดังจะแสดงตำแหน่งที่ตั้ง ต่อไปนี้

- 1 ศาลเจ้าเทียนเสียงตี้ (ศาลเจ้าพ่อเสือ) ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ประมาณ 50 ปี สังกัดมูลนิธิดำรงธรรม
- 2 ศาลเจ้าไต้ฮงโจ้วซือ ถนนศุภสารรังสรรค์ ประมาณ 43 ปี สังกัดมูลนิธิท่งเขียเซียงตั้ง
- 3 ศาลเจ้ากัมเกียมไต้ตี้ ถนนราชฎียรินดี ประมาณ 30 ปี สังกัดมูลนิธิมงคลสงเคราะห์ประชา

- 4 ศาลเจ้ากวนอู ถนนละม้ายสงเคราะห์ ซอย 1 ประมาณ 35 ปี สังกัดมูลนิธิมิตรภาพสงเคราะห์
- 5 ศาลเจ้าตั้งกุ่มหยา ถนนละม้ายสงเคราะห์ ซอย 1 ประมาณ 30 ปี สังกัดมูลนิธิเด็กเขียนทอง
- 6 ศาลเจ้าแห่งเจีย ถนนนิพัทธ์ภักดี ซอย 3 ประมาณ 40 ปี สังกัดเอกชน
- 7 ศาลเจ้าแห่งเจีย ถนนคลองเรียน 2 ซอย 9 ประมาณ 10 ปี สังกัดเอกชน
- 8 ศาลเจ้าแห่งจ้วยโจวซือ (ศาลเจ้าฮกเจียมเก็ง) ถนนทุ่งเสา 2 ซอยชำอุทิศ 3 ประมาณ 3 ปี สังกัดเอกชน
- 9 ศาลเจ้าเชียงซุนไต่ตี้ ถนนทุ่งเสา 2 ซอย 6 ประมาณ 17 ปี สังกัดมูลนิธิตระกูลโจ้วสามัคคีธรรมสงเคราะห์
- 10 ศาลเจ้าฮกเด็กแป๊ะกง ถนนเชื่อมรัฐ ประมาณ 70 ปี สังกัดเอกชน
- 11 ศาลเจ้าจี้กง ถนนราษฎร์อุทิศ ประมาณ 30 ปี สังกัดมูลนิธิเทิดกิตติมัตราภาพ
- 12 ศาลเจ้าซาเจียงกุน ถนนเพชรเกษม (ภายในวัด) ประมาณ 43 ปี สังกัดวัดคองหงส์ประดิษฐาราม
- 13 ศาลเจ้านาจาไท้จื้อ ถนนจิระนคร ซอย 1 ประมาณ 6 ปี สังกัดมูลนิธิเทพโกมินทร์
- 14 ศาลเจ้าเทียนโหว (ศาลเจ้าแม่ฮั่มพร) ถนนประชาธิปไตย ประมาณ 15 ปี สังกัดเอกชน
- 15 ศาลเจ้าวีรบุรุษสามก๊ก ถนนสามชัย ประมาณ 20 ปี สังกัดมูลนิธิตระกูลหลุงกั้ง
- 16 ศาลเจ้าเปี๊ยะเขียน ถนนชลธารา
- 17 ศาลเจ้าไฉชิงเอี้ย ถนนทุ่งเสา 2 ซอย 8
- 18 วัดเลียนฮั่วเกาะ ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 ประมาณ 70 ปี สังกัดกรมศาสนา
- 19 วัดกวนอิมกั๋วซืออัม ถนนชีอุทิศ ประมาณ 60 ปี สังกัดกรมศาสนา
- 20 วัดดาวรอราราม ถนนประชาธิปไตย ประมาณ 44 ปี สังกัดกรมศาสนา
- 21 วัดจื่อฉาง ถนนศุภสารรังสรรค์
- 22 วัดรัศมีรุ่งโรจน์ ถนนแสงจันทร์

ในจำนวนศาลเจ้าและวัดจีนดังกล่าว เฉพาะศาลเจ้าเปี๊ยะเขียน ศาลเจ้าไฉชิงเอี้ย วัดรัศมีรุ่งโรจน์ได้ยกเว้นทำการศึกษา เนื่องจากมีขนาดเล็กหรือไม่มีจุดเด่นทางศิลปะ และวัดจื่อฉางซึ่งอยู่ระหว่างการก่อสร้าง จึงเหลือที่ทำการศึกษาศาลเจ้า 15 แห่ง วัด 3 แห่ง ดังจะแยกแต่ละแห่งดังนี้

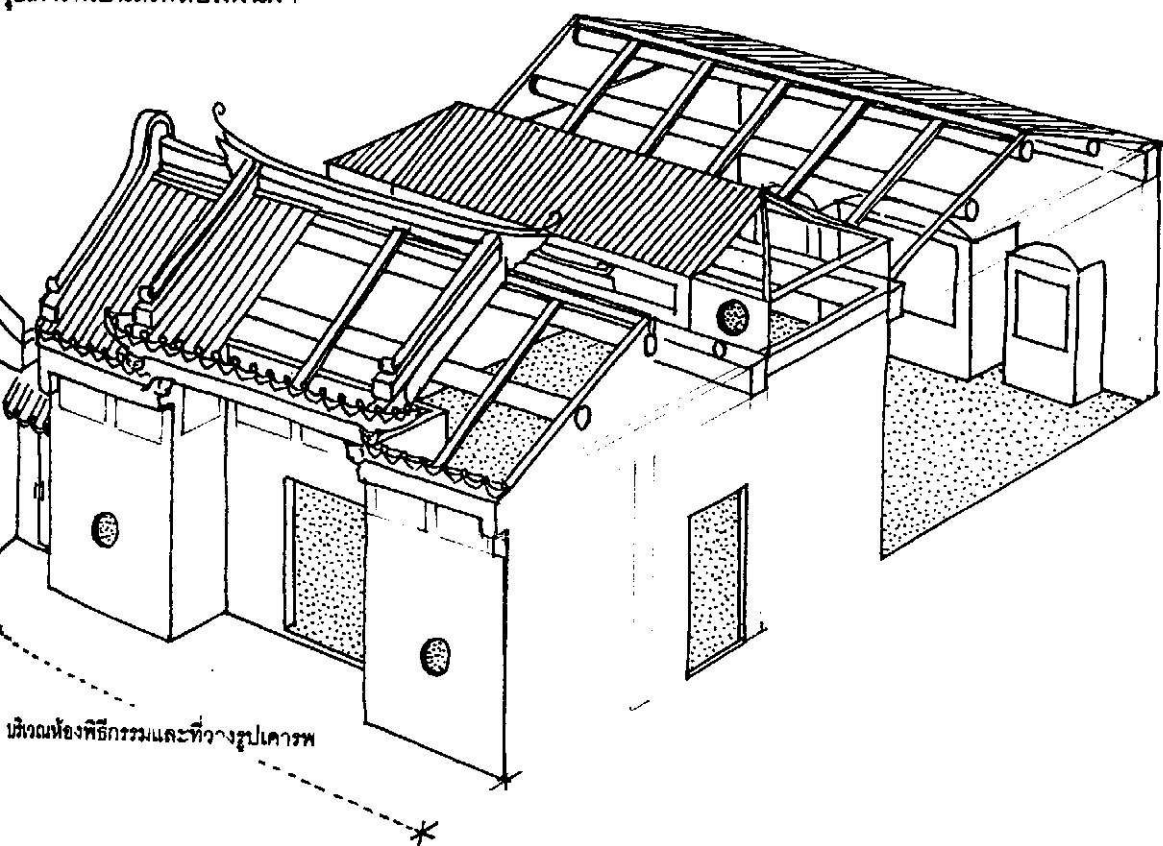
4.1 ศาลเจ้าเทียนเสียงตี้

ศาลเจ้าเทียนเสียงตี้ตั้งอยู่ย่านธุรกิจบนถนนนิพัทธ์อุทิศ 2 เป็นอาคารขนาดกลางหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีพื้นที่ใช้สอยไม่มากนัก ผนังด้านหน้าห่างจากขอบถนนประมาณ 2 เมตร พื้นที่ใช้สอยถูกจำกัดเช่นเดียวกับอาคารพาณิชย์ สภาพเสียงจากภายนอกจึงดังรบกวนตลอดเวลา สภาพแวดล้อมจึงไม่เอื้ออำนวยต่อการทำพิธีกรรมใหญ่ๆ ได้ ไม่มีสถานที่จอดรถโดยเฉพาะ แต่ก็สะดวกในการเดินทางเพราะอยู่ใกล้ชุมชน จากการสัมภาษณ์ชาวจีนซึ่งอยู่ประจำศาลเจ้าได้ความว่า

สร้างมาแล้วประมาณ 50 ปี ภายหลังจากสงครามโลก ได้แนวคิดมาจากจีน กล่าวคือ ชาวจีนนิยมนับถือ เทียนเสียดี้มาก เมื่ออพยพมาอยู่ประเทศไทยและในภาคใหญ่ก็ได้สร้างศาลประจำชุมชน แต่คนไทย มักเรียกว่า "เจ้าพ่อเสือ" โดยทั่วไปเป็นที่นิยมกราบไหว้บูชาของชาวจีนแต่จิว ลักษณะต่างๆของรูปเคารพคล้ายกับศาลเจ้าพ่อเสือ ที่เสาชิงช้า กรุงเทพฯ ปัจจุบันศาลเจ้านี้ยังเป็นที่ตั้งของมูลนิธิดำรงธรรมด้วย

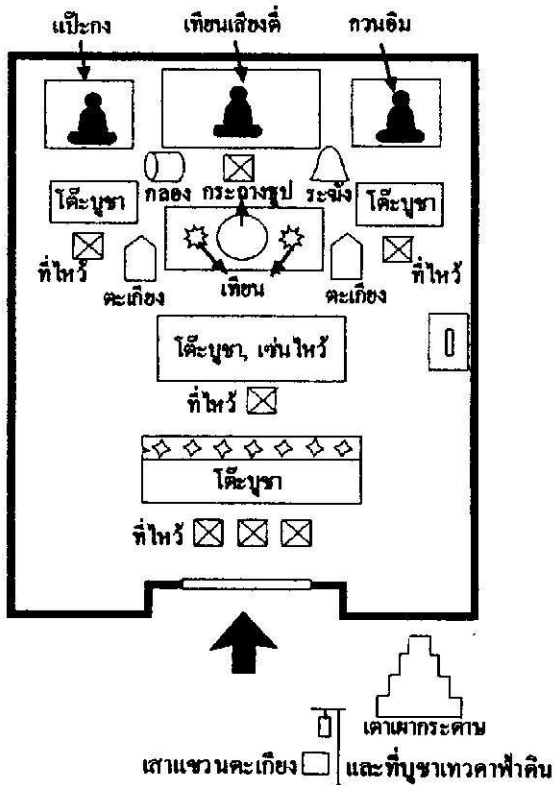
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูนใช้ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ยก 2 ระดับ ปูกระเบื้องลอนธรรมดา ผนังห้องพิธีและรูปเคารพเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้า

ภายในอาคารมีประจำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ประจำใหญ่อยู่กลาง และขนาดข้างประจำขนาด เด็กรองลงมาทั้งด้านซ้ายและขวา ประจำใหญ่ที่อยู่กึ่งกลางมีรูปเคารพเทียนเสียดี้หรือเจ้าพ่อเสือ รูป อิมองค์ด้านซ้าย รูปฮั่วกวงด้านขวา ประจำซีกซ้ายมีรูปเคารพตาปอกง หรือแปะกง 2 องค์ ที่มีมือขวาถือไม้ เฝ้า และมีมือซ้ายถือก้อนเงินก้อนทอง ประจำซีกขวามีรูปเคารพกวนอิม รูปชำหว้งเอี้ยด้านซ้าย รูป เห่งเจียด้านขวา แต่ละประจำมีโต๊ะไม้บูชากราบไหว้อยู่ข้างหน้าพร้อมธูปเทียน ประจำทั้ง 3 แกะสลักหน้า ตกและเสาเป็นรูปลายมังกรและนกระบายดีทอง สะท้อนแสงอย่างสวยงาม นอกจากนี้มีโต๊ะบูชา 2

ตำแหน่ง ตั้งอยู่ระดับหน้าถัดไป บนเพดานแขวนผ้ารูปโป๊ยเซียน โกล้ประจำแขวนระฆังและกลอง กล่าวกันว่า กลองและระฆังใช้ตอนถวายน้ำชาช่วงเช้าช่วงเย็น หรือสำหรับผู้มากกราบไหว้ทำบุญตีเมื่อใดก็ได้ มีโคมไฟหรือตะเกียง ที่โต๊ะกราบไหว้มีกระบอกใส่น้ำไม่เต็มซี และมีไม้แขวนไปคล้ายรูปไต 2 ข้างหลายชุด สำหรับทำนายน

การตกแต่งภายในประกอบด้วยพื้นหินอ่อนขัดมัน ผนังกำแพงติดเซรามิคสีครีมอ่อน โครงหลังคาเป็นไม้ทาสีแดงล้วน การตกแต่งภายนอกเริ่มจากหลังคาทำเป็นรูปมังกรคู่หันหน้าเข้าหากัน มีโคมไฟวงกลมและมีไข่มุกอยู่กลาง ใต้มังกรเป็นคลื่นน้ำ หลังคาด้านหน้าที่มีรูปมังกรยกกระดับสูง รันกว่า เจริงชายตัดปลายทั้ง 2 ข้าง ใ้ห้องขึ้นเล็กน้อย ที่ขอบชายหลังคาประดับด้วยกระเบื้องกลม และกระเบื้อง 3 เหลี่ยมที่เกาะเป็นลายดอกโบตั๋น ปลายเชิงชายด้านซ้ายประดับรูปเทพ 2 องค์ องค์หนึ่งมีปีก องค์หนึ่งไม่มีปีก เจริงชายด้านขวารูปชายใส่หมวกและผู้หญิง ใต้เชิงชายมีรูปหัวเสื่อทั้ง 2 ข้าง รูปเหล่านี้ทำด้วยปูนปั้น ที่ปลายกันแนวจีวหลังคา (Root Rib) ด้านซ้ายเขียนรูปลูกทับทิมและด้านขวารูปมะนาวนิ้วมือ ด้านใต้เชิงชายเขียนภาพต่างๆ ตอนบนตรงสันมุมทั้งสองเขียนรูปปลาคู่หันหน้าเข้าหากัน เขียนรูปกวาง นกกระเรียน ต้นพีช ถัดลงมาเป็นรูปปลาคู่มีหนวดคล้ายปลาคูก โผล่เหนือน้ำ รูปกิลเลน รูปคนจูงควาย รูปทิวทัศน์ รูปบรรดาโป๊ยเซียนบนเกาะ รูปชายประมงหาปลา รูปเรือและเกาะแก่ง และรูปปลา ในส่วนนี้ตีกรอบภาพด้วยลายประแจจีนด้วย ถัดลงมาเป็นพื้นเรียบติดเซรามิคสีน้ำตาล ที่ผนังเจาะช่องวงกลมติดอักษรในความหมายมงคล ข้างประตูมีอักษรเขียนในความหมายที่เป็น

มงคลเช่นกัน ด้านหน้าข้างประตูทั้ง 2 ตั้งรูปเต่าและงู บานประตูเขียนรูปทวารบาล พันออกไปด้านนอก มีโต๊ะวางกระถางรูปเทียน เต่าเผาะกระดาศเงินกระดาศทอง และเส้าแขวนตะเกียง หรือโคมไฟ ส่วนตอนบนผนังด้านสกัดของอาคารซ้ายมือ เขียนภาพเป็นตอนๆ ตามการลาดชันของจั่ว เช่น ปลาคู่ ดอกเหมย เขียนอันจงหลี่ ดอกโบตั๋น นกแขกเต้า ดอกกล้วยไม้ อาคารส่วนนี้ใช้เอนกประสงค์ อาคารที่ตั้งรูปเคารพและทำพิธี คือ อาคารใหญ่ขวามือ

อาคารใหญ่ออกแบบโดยยึดหลักสมดุลเท่ากันทุกประการ ประตูมีเพียงประตูเดียวอยู่ที่กลาง การใช้สีน้ำตาลช่วยให้อาคารดูหนักแน่น ผลักดันให้ภาพส่วนบนปรากฏชัดเจน การเว้นช่องรอยต่อของกระเบื้องเซรามิกยังช่วยให้พื้นไม่ราบเรียบเกินไป และเกิดเป็นจังหวะของเส้นรัดไปมา คล้ายก่ออิฐอย่างสวยงาม การเจาะช่องกลมช่วยให้แสงลอดผ่านเข้าภายใน และช่วยสร้างความชัดแย้งจากรอบผนังสีเหลี่ยมที่ล้ำออกมา คล้ายพิลัน (Pylon) ของชาวเอธิโอเปียตะวันออกใกล้โบราณ ลักษณะภาพตอนบนแบ่งกรอบตามความสมดุลของอาคาร และตามพื้นที่ว่างจากเหนือระดับพื้นสีน้ำตาลขึ้นไป เจริงชายสีแดงและกระเบื้องหลังคาสีน้ำตาลแดงยังช่วยให้อาคารมีเอกภาพ การประดับริ้วกลมและสามเหลี่ยมสีเขียวทำให้เกิดชีวิตในพื้นที่ส่วนน้อย แต่ก็เพิ่มจังหวะชายคาได้อย่างสวยงาม

ภาพที่นำมาเขียนส่วนใหญ่เป็นภาพที่มีนัยความหมายมงคล ภาพจากตำนานเขียนหรือภาพที่ช่างเขียนจินตนาการขึ้น เช่น ปลาสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ความมั่งคั่ง ความโชคดี ปลาหมื่นหวด คือ ปลาหลีฮื้อ เป็นสัญลักษณ์ความล่ำรวยของชีวิต กิเลนสัญลักษณ์ของวาสนาและความมั่นคง ภาพคนกับควาย คนนั้นอาจหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชผลเกษตร ภาพอริยาบถต่างๆ ของเขียนทั้ง 8 บนเกาะแก่ง ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติที่มีน้ำ ภูเขา สวนไม้ ภูเขาเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน น้ำหรือทะเลสัญลักษณ์ของความสุข สวนไม้สัญลักษณ์ของความเจริญ (Eberhard, 1986 : 158) ลูกทับทิมเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ มะนาวนิ้วมือสัญลักษณ์ของความมั่นคง นกกระเรียนสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน กวางสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ร่ำรวย และอายุยืนเช่นกัน ม้าสัญลักษณ์ของความว่องไว แข็งแรง ดอกโบตั๋นสัญลักษณ์ของความเฉลียวฉลาด ดอกเหมยสัญลักษณ์ของความมีโชค ดอกกล้วยไม้สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ความสง่างาม เป็นต้น

ภาพเขียนดังกล่าวมักพบเห็นทั่วไป ตามศาลเจ้าและวัดจีน แต่สำหรับรูปปั้นเต่าและงูที่อยู่ข้างประตู นับเป็นสิ่งที่แปลกสำหรับศาลเจ้าแห่งนี้ ตามที่สอบถามผู้เฝ้าศาลได้ความว่า เต่าและงูก็คือ สมุนของเจ้าพ่อเสี้ยนนั่นเอง แต่จากการค้นคว้าเอกสารต่างประเทศ สัตว์คู่ 2 ตัว คือ เต่าและงู เป็นสัตว์ในตำนานชายชราแห่งขั้วโลกเหนือ (The Old Man of the North Pole) แต่เต่าโดยทั่วไปมักนำมาให้เป็นสัญลักษณ์เสมอในความหมายของความมีอายุยืนยาว ส่วนงูที่มีลักษณะคล้ายงูเห่าหรือจงอางพบเห็นน้อย ไม่นิยมใช้เป็นสัญลักษณ์มงคล แต่งูก็มีอยู่ในตำนานจีนอยู่มาก

สำหรับรูปปั้นมีปีกและไม่มีปีก ที่อยู่บนปลายอนของเชิงชายข้างซ้ายสันนิษฐานว่าเป็นรูปเทพแห่งฟ้าร้อง (The God of Thunder) และเทพแห่งฟ้าแลบ (The God of Lightning) ลักษณะเทพแห่งฟ้าร้อง คล้ายสัตว์ประหลาดที่มีปีกแผ่กว้าง หัวคล้ายลิงหรือหมู มีเขาและมีเล็บที่มีมือและเท้า ตามตำนานจีนโบราณกล่าวว่า เทพแห่งฟ้าร้องจะมาติดต่อช่วยเหลือหญิงมีครรภ์เสมอ หากถูกเทพแห่งฟ้าแลบรังแก (Eberhard, 1986 : 290) ส่วนรูปชายใส่หมวกและผู้หญิงที่อยู่บนปลายอนที่ข้างซ้าย สันนิษฐานว่านำมาจากนิทานชาวบ้าน เรื่องชวากับนางฟ้า ที่กล่าวว่า นางฟ้าจากสวรรค์ได้มาลึกลอบรักรักกับชวาบนพื้นโลก จึงถูกลงโทษให้พบกันเพียงปีละครั้งเท่านั้น ระหว่างที่พบนางแอนจะมาช่วยเป็นสะพานทอดข้ามให้ 2 ฝ่าย แต่นางแอนช่างคิดก็ไม่ได้ปั้นเอาไว้ (ชรชัย แซ่ถิ่ม, 2542, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2542)

หัวเสือโผล่หน้าอ้าปากเป็นอีกรูปหนึ่งที่ใช้ในความหมายมงคล ภาพหัวเสือหรือเสือทั้งตัวมักพบเห็นอยู่ทั่วไปตามศาลเจ้าและวัดจีน คนจีนเชื่อว่า รูปเสือจะช่วยขับไล่ภูตผีปีศาจร้าย จึงมักตั้งอยู่หน้าประตูทางเข้าด้วย นอกจากนี้ยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญ การฝ่าฟันและอดทน ภาพอักษรที่ช่องหน้าต่างวงกลมด้านผนังทั้ง 2 มีความหมายถึง พระ การใช้คำนี้ย่อมแสดงความหมายมงคลอย่างหนึ่ง (กิมชาย แซ่ตั้ง, 2542, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2542)

ที่สันหลังคามีรูปปั้นมังกร 2 ตัว กับมุก ซึ่งมีที่มาจากตำนานมังกร ที่กล่าวว่าปรากฏการณ์ทั้งฟ้าร้องและฟ้าผ่า เกิดจากการก่อกวนไข่มุกขนาดใหญ่บนท้องฟ้า มังกรคือผู้รักษาและควบคุมไข่มุก มังกรจึงเป็นผู้รักษาความสมดุล และเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์

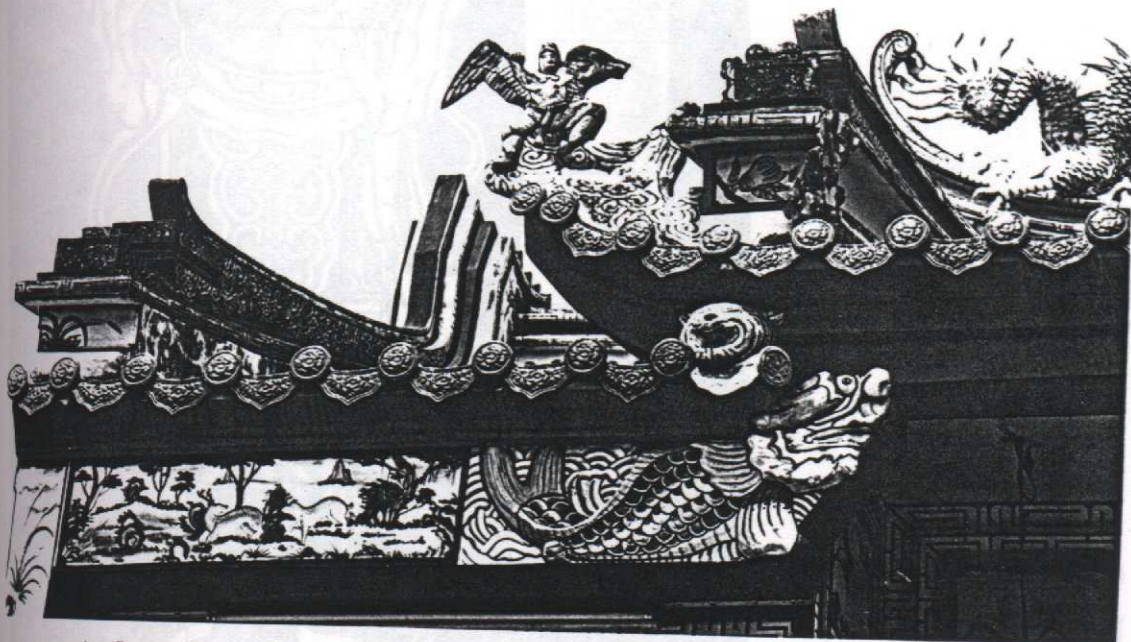
ด้านบนอาคารเขียนภาพประดับภายในกรอบ สันหลังคาประดับปูนปั้นมังกรคู่กับมุกอค์นี้

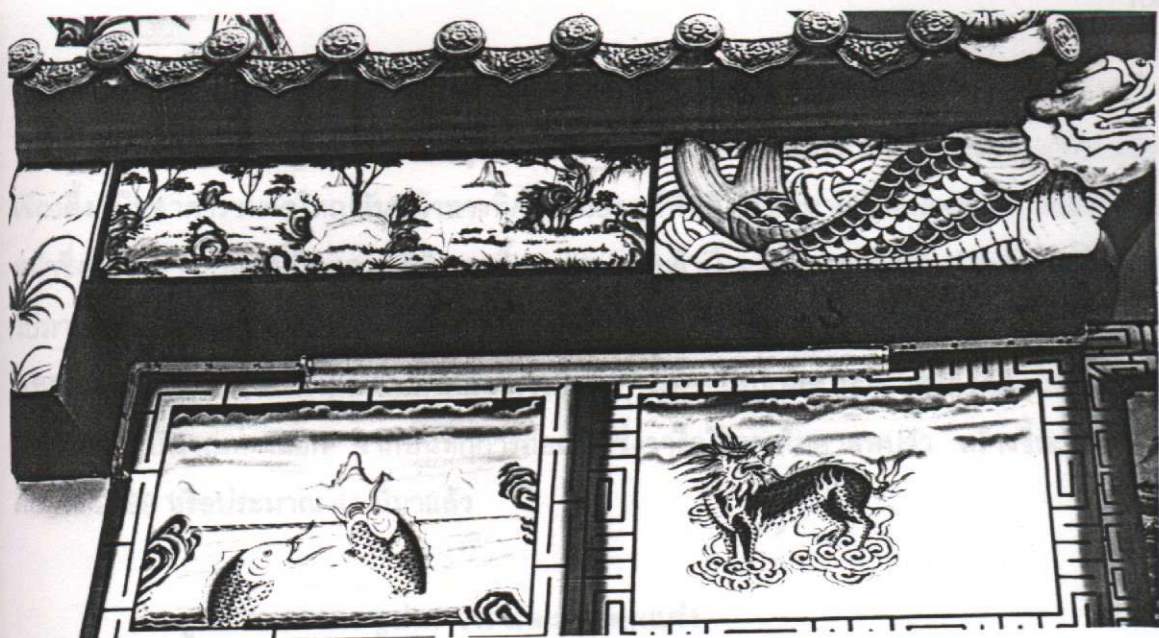
องค์ประกอบภายในวางในลักษณะสมดุลง ประำเทพเทียนเสียงตั้งอยู่กลาง ขนาบข้างด้วยประำเทพองค์รอง

การตกแต่งบริเวณเชิงชายด้านขวา มีรูปปลาหันหัวสู่ประตู รูปเสือโผล่หน้า นกกระเรียน ถัดไปบนหลังคาเป็นตัวละครจากนิทานโบราณ รูปผลทับทิม

การตกแต่งบริเวณเชิงชายด้านซ้าย มีรูปปลาหันหัวสู่ประตู รูปเสือโผล่หน้า กวาง ถัดไปบนหลังคาเป็นเทพแห่งฟ้าร้องและเทพแห่งฟ้าแลบ รูปผลมะนาวนิ้วมือ

ด้านบนอาคารส่วนหนึ่งเขียนรูปปลาหลี รูปกิเลน ชาวจีนเชื่อว่า ปลาหลีเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จ กิเลนสัญลักษณ์ของวาสนา ความมั่นคง ชายคาประดับกระเบื้องกลม และสามเหลี่ยมลายดอกโบตั๋น

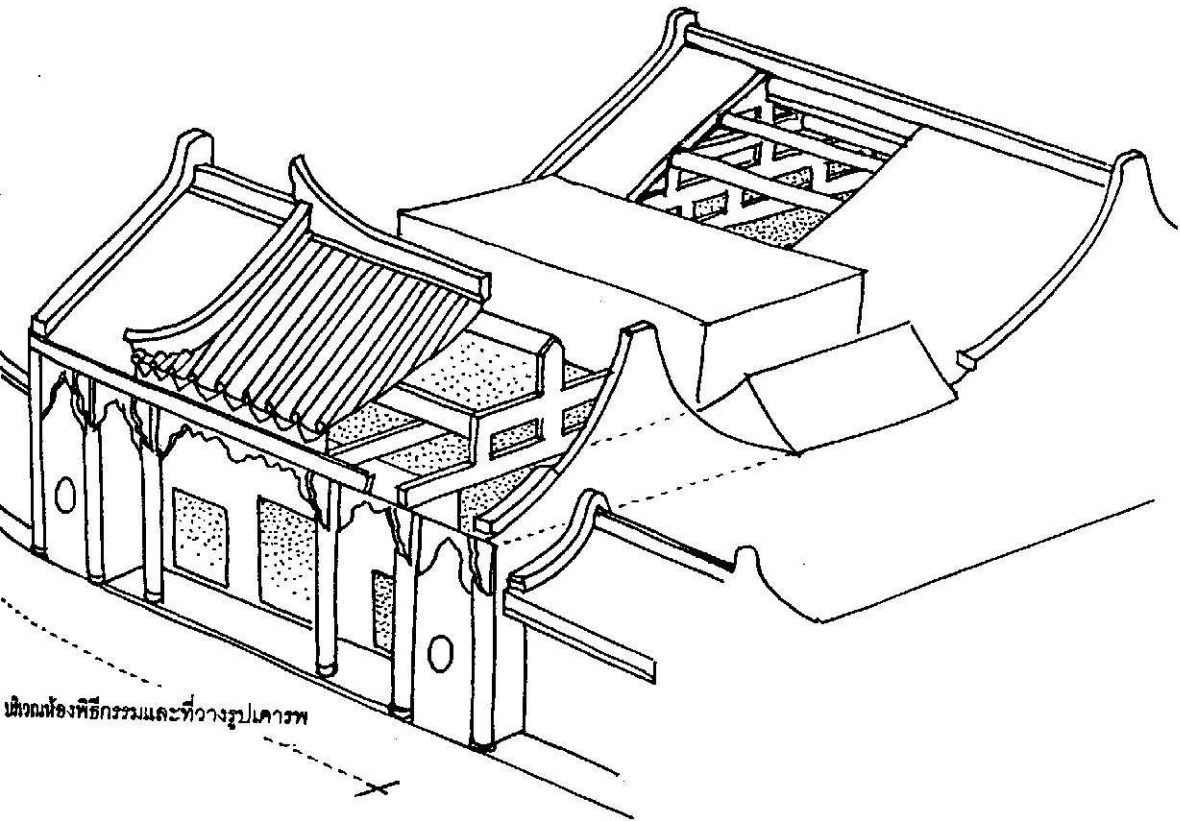
ทวารบาลหรือเจ้าประตูนบ้านประตูบานหนึ่ง ซึ่งเป็นเสมือนผู้ปกป้องคุ้มครองสถานที่

4.2 ศาลเจ้าไต้ซงโจวซือ

ศาลเจ้าไต้ซงโจวซือตั้งอยู่ริมถนนศุภสารรังสรรค์ หรือบริเวณที่ทำการของมูลนิธิห่งเจียงเตียงตั้ง เป็นอาคารขนาดใหญ่หันหน้าทางทิศตะวันออกมีพื้นที่ใช้สอยมาก โดยเฉพาะบริเวณลานด้านหน้าซึ่งกว้างมาก ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานทั้งประจำปี แม้อยู่ย่านชุมชนแต่อาคารก็อยู่ลึกเข้าไปมาก จึงพ้นเสียงจากยานพาหนะบนถนน หากเปรียบเทียบกับแห่งอื่นๆ ที่อยู่ในย่านชุมชนนับว่าบริเวณพื้นที่ใช้สอยมาก จึงมักเป็นที่จัดกิจกรรมใหญ่ๆ มีที่จอดรถเพียงพอและสะดวกต่อการเดินทาง เพราะตั้งอยู่บริเวณทางแยก จากบันทึกการก่อสร้างซึ่งจารึกไว้ภายในศาลพบว่า สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2499 หรือประมาณ 44 ปีมาแล้ว

รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

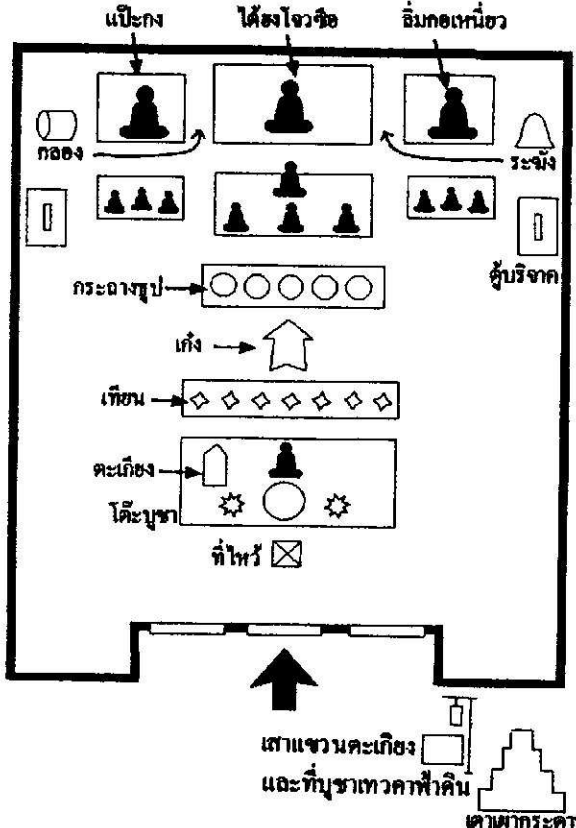
อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูงอาคารก่ออิฐถือปูน ใช้โครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ยก 2 ระดับ ปูกระเบื้องแผ่นและกระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ ที่ขอบชายคาเสริมกระเบื้องหน้าตัดสามเหลี่ยมและกลม แผ่นผนังห้องรูปเคารพและประกอบพิธีกรรมเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

บริเวณห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ภายในมีประจำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ประจำใหญ่อยู่กลาง หนาบข้างด้วยประจำขนาดเล็ก

ลงมาในลักษณะสมดุลงตามแกนกลาง แต่ละประจำมีรูปเคารพมากกว่า 1 องค์ แต่จะมีรูปหลักๆ เพียงองค์เดียว ด้านหน้าแต่ละประจำยังเป็นที่ตั้งรูปเคารพขนาดเล็กๆ และรูปมงคลอีกหลายรูป ประจำใหญ่ตรงกลางเป็นที่ตั้งรูปประติมากรรมได้ยงใจชื่อ และมีรูปเล็กๆ อีกหลายรูป อยู่ในท่าทางต่างๆ กัน ด้านหน้านอกประจำเป็นที่ตั้งรูปที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน 3 รูป ซึ่งคนจีนเรียกว่า "ซิมปอ" ด้านขวาเป็นประจำของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ถัดมาด้านนอกประจำเป็นที่ตั้งของรูปเจ้าแม่กวนอิมขนาดด้วยรูปเต่าหัวมังกรที่เรียกว่า "ตึกเจียมฮือท้าว" ส่วนด้านซ้ายเป็นประจำของแปะกง ถัดออกมาด้านนอกประจำเป็นรูปแปะกงเช่นกัน แต่มีขนาดเล็กกว่า หนาบข้างด้วยรูปคางคกที่เรียกว่า "เซียมซู้" ทั้งเต่าหัวมังกร และคางคกเป็นสัตว์ในจินตนิยาย และมีความหมายมงคลสำหรับชาวจีน ถัดออกมาจากประจำกลางตามเส้นแกนเป็นรูปเคารพเจ้าแม่กวนอิมปางห้ามมาร ด้านหน้าเป็นรูปซิมปอเช่นกัน แต่มีขนาดเล็กกว่าอันหลังมาก ด้านข้างมีกล่องรับบริจาค ถัดออกมาด้านหน้าเป็นที่วางกระถางธูปจำนวน 5 อัน ถัดออกมาเป็นแท่นโถงแบบกลมใช้เผากธูปบูชาผู้ล่วงลับ ถัดมาเป็นโต๊ะวางเทียน ถัดมาเป็นโต๊ะวางกระถางธูปเดี่ยวและมีรูปขี้ต้อยีนพนมมือ บนมือพาดคทาวัชระ

การตกแต่งภายในประกอบด้วยผนังทาสีขาว โครงสร้างที่เป็นคานทาสีแดงล้วน

อาคารส่วนหน้าติดฝาเพดานทาสีขาว ส่วนหลังหรือบริเวณที่ตั้งรูปเคารพไม่ติดฝา มองเห็นซี่ไม้ระแนง และกระเบื้องหลังคา ประตูไม้ไม่มีรูปทวารบาล การตกแต่งภายนอกบนหลังคาทำเป็นรูปมังกร 2 ตัว

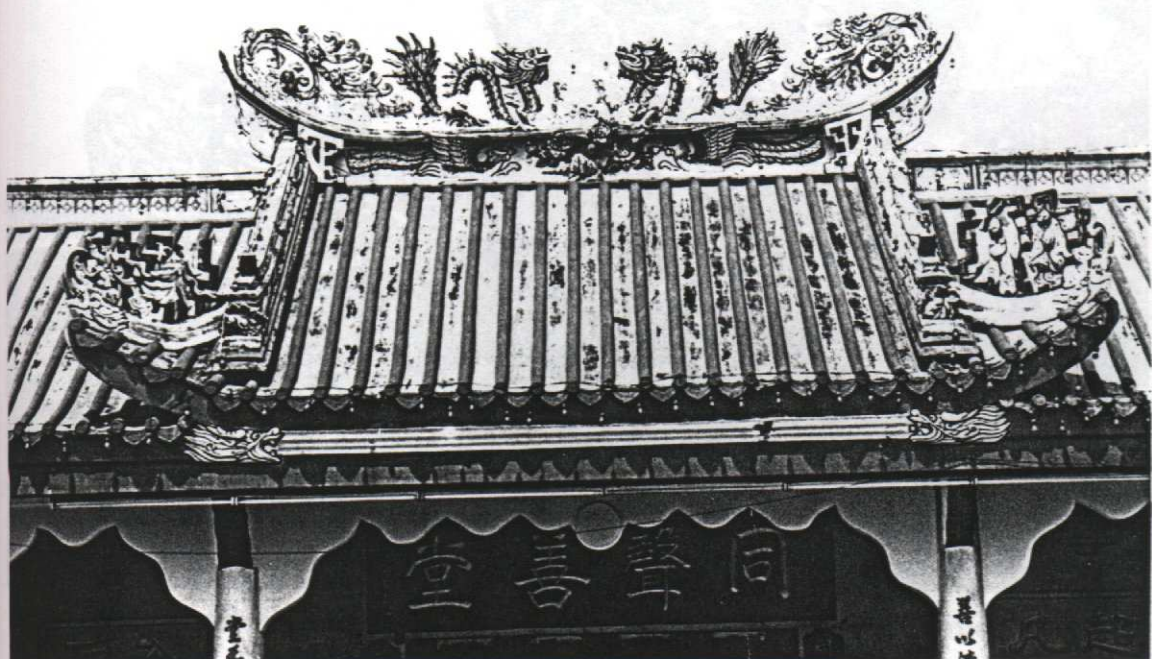
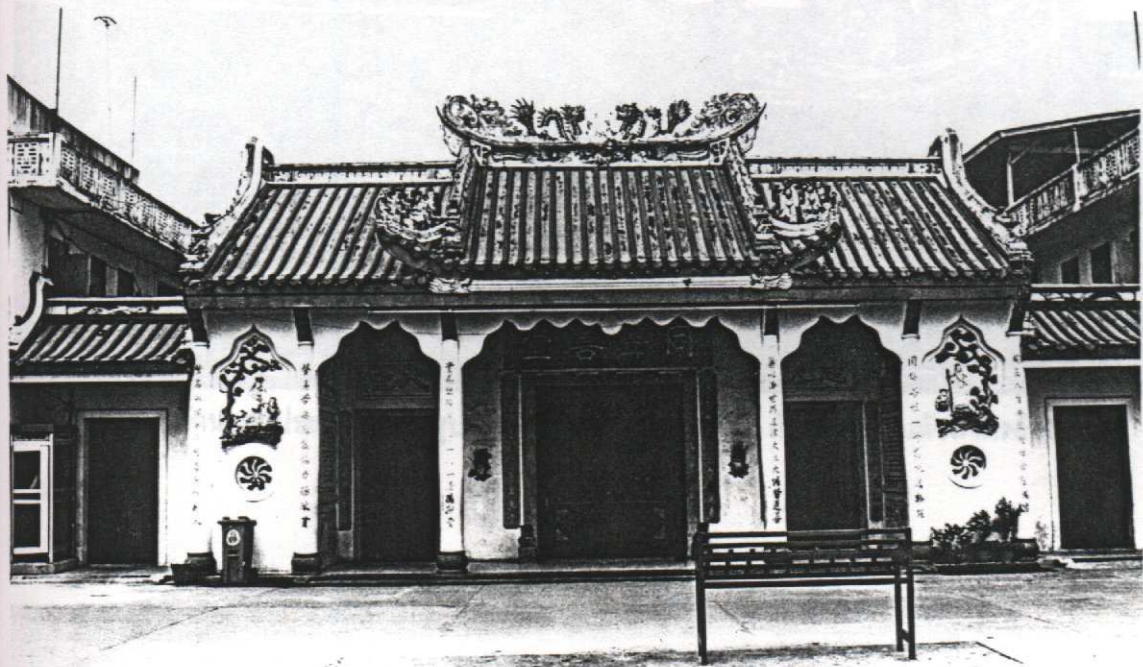
หันหน้าเข้าหาไข่มุกสีขาวซึ่งอยู่ตรงกลาง ประดับลายเมฆด้านล่าง ตรงปลายสั้นทั้งสองข้าง ทำรูปคล้ายกับคายนใบที่ชอกมา ที่สั้นทำรูปหงส์ 2 ตัวหันหน้าเข้าหาดอกใบสั้น ตรงปลายสุดทำรูปดอกใบสั้นเช่นกัน ตรงสั้นรอบด้านสกัดตกแต่งลายปูนปั้นรูปต่างๆ ด้านขวา มีรูปกระต่าย รูปเขียนถือพัด และเขียนถือไม้เท้า ด้านซ้ายเป็นรูปนางฟ้า เทพธิดา ได้เชิงชายที่ปลายองทั้งสองข้าง ทำเป็นรูปหัวมังกร หันหน้าเข้าหากัน หัวหนึ่งคาบไข่มุกอีกหัวหนึ่งไม่คาบไข่มุก ชายคาไม่มีเครื่องค้ำยันแบบเก่า แขน ใช้แบบหล่อปูนทับต้น ตรงปลายสั้นขอบหลังคาด้านสกัด ตกแต่งลายรูปดอกใบสั้น

ด้านหน้ามีประตูทางเข้า 3 ทาง ประตูใหญ่อยู่กลาง ขนาดกว้างด้วยประตูขนาดเล็กลดระดับลงมา การจัดองค์ประกอบด้านหน้ายึดหลักความสมดุลเท่ากันตามแกนกลาง นอกจากประตูแล้วยังมีส่วนภาพประกอบ ส่วนลายยึดยึดบริเวณใต้ชายคา การแบ่งสัดส่วนช่องว่าง และระดับความสูงของภาพ ข้างประตูใหญ่มีภาพสิงห์หรือไซ 2 ตัว อยู่ด้านซ้ายและขวา ผนังหน้าสุดและข้างเจาะช่องวงกลม ทำลูกกรงเหมือนซี่ของกังหันลม ผนังทาสีครีม โคนาสีเทาของออก คล้ายลวดบัวของศิลปะไทย ตามเสาเขียนอักษร ที่ผนังมีภาพปูนปั้นนูนสูงเกี่ยวกับพระดังซิมจิ้ง เช่นด้านขวาเป็นภาพกวนอิมประทานม้าแก่พระดังซิมจิ้งและบริวาร ด้านซ้ายเป็นภาพมารผจญ พระดังซิมจิ้งกับปิยกาย กว๋ยเจ็ง และหังเจีย ส่วนด้านนอกด้านขวาเป็นภาพแป๊ะกงกับเด็ก ด้านซ้ายเป็นภาพผู้หญิงกับเด็ก สันนิษฐานว่า อาจเป็นรูปกวนอิม แต่ละภาพมีต้นไม้ประกอบภาพวาดให้เข้ากับผนังซึ่งเป็นวัง ส่วนโค้งทั้งด้านบนและด้านล่าง ข้างประตูกลางติดตั้งรูปไซ ด้านขวาไซตัวผู้เท้าเหยียบลูกบอล ด้านซ้ายไซตัวเมียเท้าเตะลูกไซ ด้านข้างประตูทำที่ปักธูปคล้ายผลไม้ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า "มะนาวนิ้วมือ (Lemon Finger)"

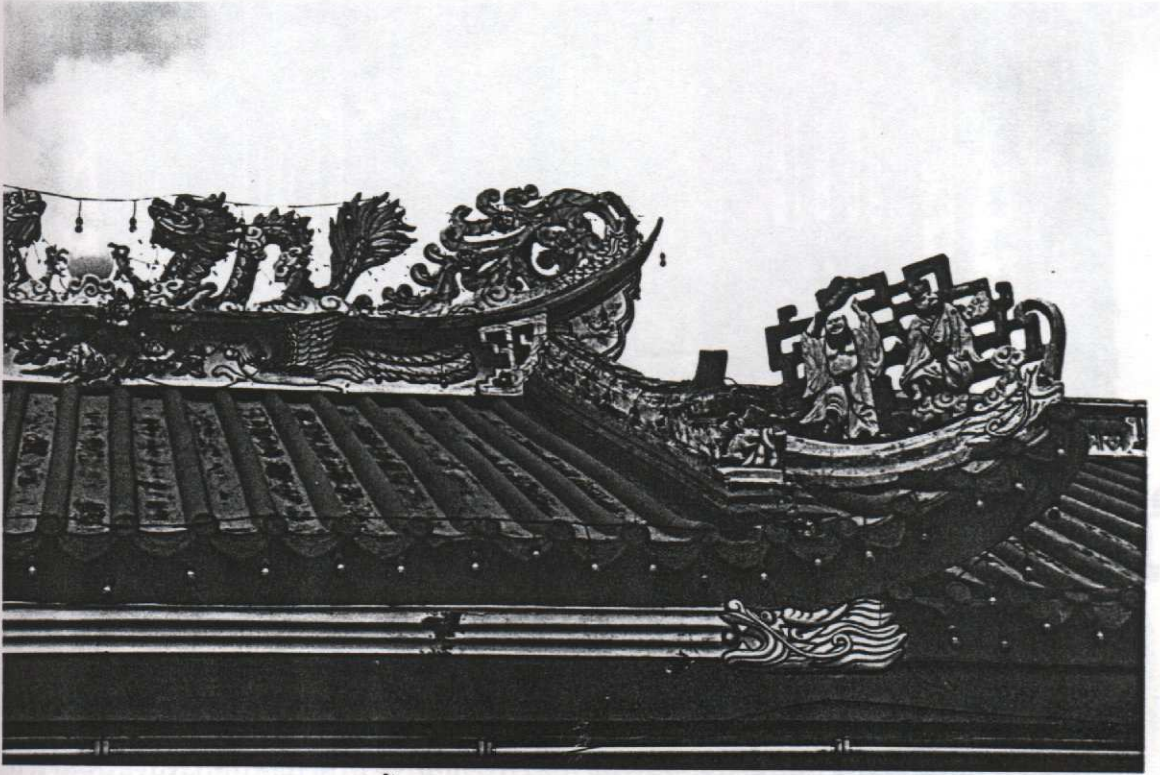
ภาพส่วนใหญ่ที่นำมาประดับตกแต่งนำมาจากจินตนิยาย จากพืชและสัตว์มงคล เช่นหงส์ซึ่งชาวจีนถือว่า เป็นสัญลักษณ์ของหยินเป็นสัญลักษณ์ของความงาม ศิลธรรม มนุษยธรรม และจักรวรรดิ ภาพหงส์ที่กำลังเล่นหรือดมกลิ่นดอกโบตั๋น ยังมีความหมายถึงชีวิตที่มีความสุข (จิตรกรรม ก่อฉิน เทเกียตติ, 2540 : 41) กระต่ายถือเป็นสัญลักษณ์ของความยืนยาว ภาพปลาคายใบที่ชอกคล้ายลายกนกเสริมดอกโบตั๋น ในส่วนนี้ช่วยให้ปลายสั้นทั้งสองข้างมีความอ่อนหวานยิ่งขึ้น ปลาและดอกโบตั๋นต่างก็เป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ภาพเขียนที่ประดับอยู่สั้นด้านสกัดของหลังคา ซึ่งถือพัดคือ เขียนอันจงหลี่ ถือไม้เท้าคือ เขียนทิไก่อ่วลี่ ทั้ง 2 ต่างก็เป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนยาว มะนาวนิ้วมือที่ตัดแปลงเป็นที่ปักธูปยังถือเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ความสุข

การตั้งรูปเคารพภายในศาลซึ่งมีทั้งกวนอิมและแป๊ะกงแสดงให้เห็นว่าเป็นการรวมเอาความเชื่อทั้งในพุทธศาสนาและเต๋า หรือรูปจำลองซึ่งเป็นรูปประทับนั่ง 3 รูป (ซิม=สาม) มีใบหน้าคล้ายกันจะพบเห็นอยู่มากตามศาลหรือวัดจีน ลักษณะดังกล่าวอาจมีความหมายเป็น 2 นัย นัยหนึ่งคือ พระพุทธเจ้าทั้ง 3 องค์ องค์กลาง คือ พระศากยมุนี องค์ซ้าย คือ พระอมิตาภะ องค์ขวามือ คือ พระโพธิ์ชยคุรุ แต่อีกนัยหนึ่ง อาจหมายถึง พระพุทธเจ้าองค์เดียว แต่มี 3 กาย ที่เรียกว่า "ตรีกาย"

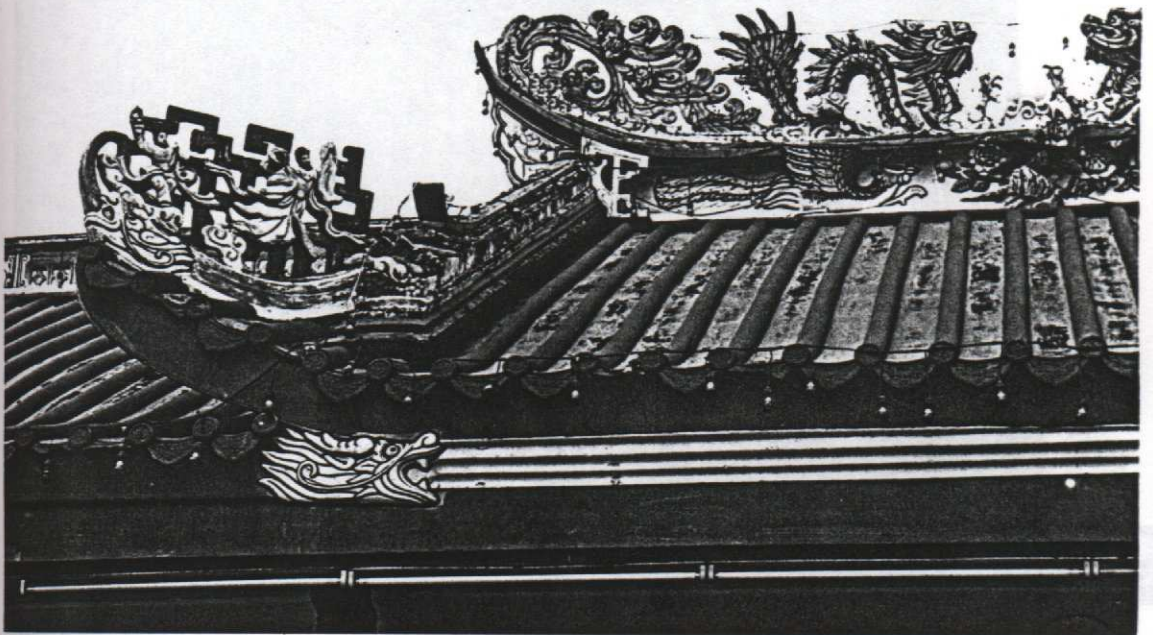
ตามความเชื่อของนิกายมหายาน ประกอบด้วยนิรมานกาย ธรรมกาย และสัมโภคกาย สำหรับรูปปั้นพนมมือ พาดศทาวัชระ สวมเสื้อเกราะ ซึ่งอยู่หน้าสุด เหมือนทหารแนวหน้า ชาวจีนเรียก อะท้อ หรือ อู่ท้อ หรือพระเวทโพธิสัตว์ ซึ่งก็คือพระโพธิสัตว์อีกองค์หนึ่ง มีตำนานกล่าวว่า อู่ท้อเดิมเป็นพราหมณ์ เมื่อได้มีโอกาสฟังพุทธธรรมบ่อยๆ จึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ ได้ช่วยให้คนพื้นทุรกันดารมากมาย จนบรรลุนิพพาน แต่ในบางตำนานกล่าวว่า ท่านปรากฏในสมัยราชวงศ์ถัง มาปราบดาขอทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองวัดวาอารามและพุทธบริษัท (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2541 : 116)

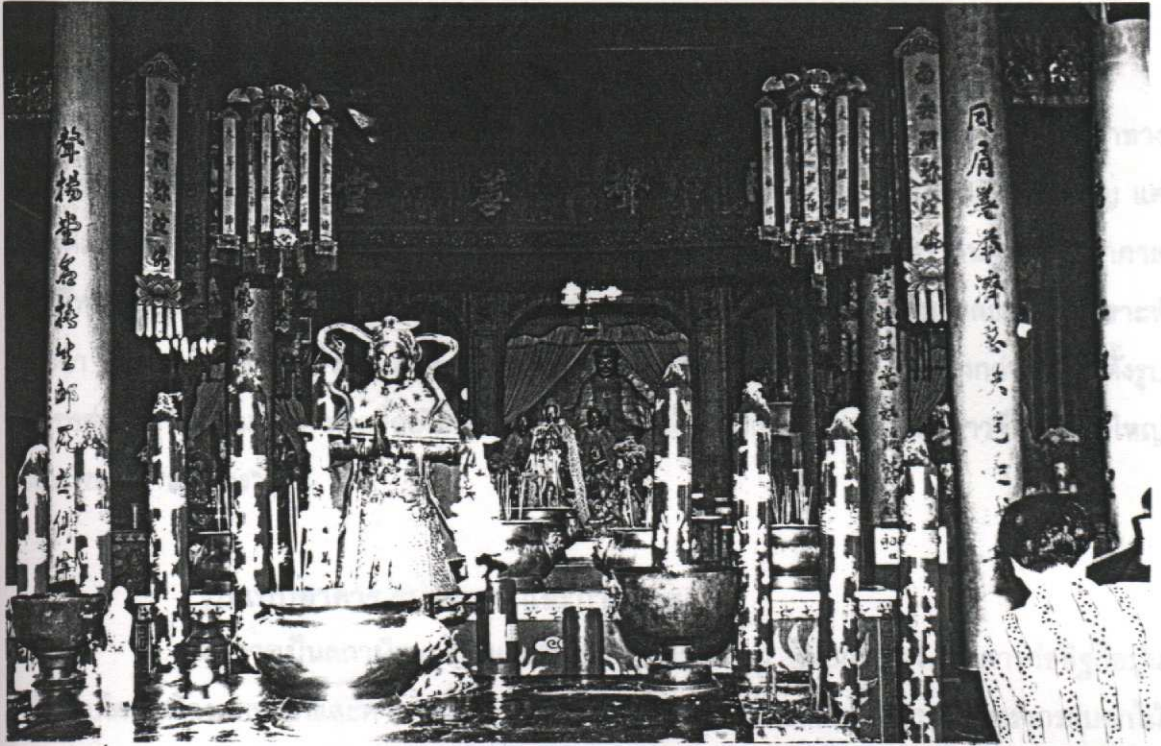
ด้านหน้าอาคารวางในลักษณะสมดุลง บนสันหลังคาประดับปูนปั้นรูปมังกรคู่กับไต่เมฆ ถัดลงมาเป็นรูปหงส์กับดอกโบตั๋น

บริเวณเชิงชายด้านขวาประดับปูนปั้นรูปเทียน 2 องค์ รูปกระต่าย ถัดลงมาเป็นหัวมังกรห้าปาก มี
ไซมุกในปาก

บริเวณเชิงชายด้านซ้ายประดับปูนปั้นรูปนางฟ้า 2 องค์ รูปกระรอก ถัดลงมาเป็นหัวมังกรห้าปาก ไม่
มีไซมุกในปาก

การจัดเครื่องประกอบพิธีภายใน จะเห็นกระถางรูป และเทียนขนาดใหญ่ รูปที่ยืนพนมมือ มีดาบพาดบนมือ หมายถึง พระเวทโพธิสัตว์

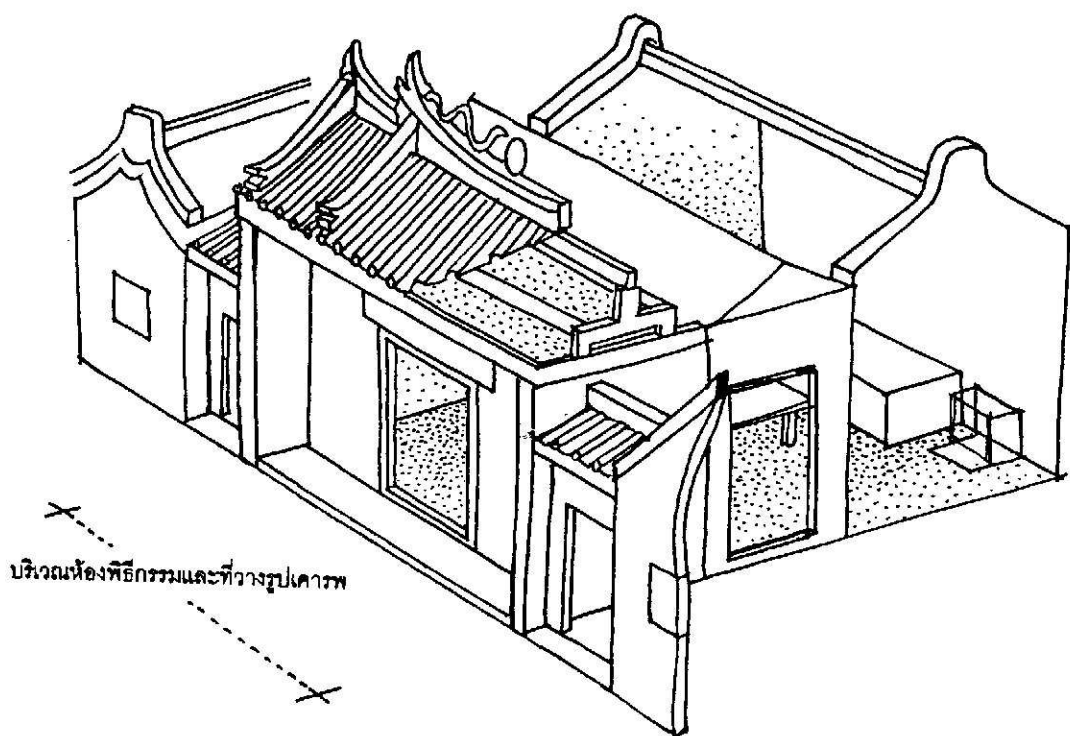
ปะรำกลางตั้งรูปเคารพได้สองใจชื่อ ถัดออกมาเป็นรูปเคารพ 3 องค์ที่มีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งอาจหมายถึงพระอมิตาภะ พระศากยมุนี พระโศภนคุรุ หรืออาจหมายถึงตริกายตามคติของมหายาน

4.3 ศาลเจ้ากัมเกียมไตตี้

ศาลเจ้ากัมเกียมไตตี้ ตั้งอยู่ที่ถนนราชบุรียินตี้ เป็นศาลเจ้าขนาดกลาง หันหน้าทางทิศตะวันตก มีบริเวณลานหน้าศาลพอสมควรที่จะทำพิธีหรือจตุรฤดีได้ แม้อยู่ริมถนนสายสำคัญ แต่ปลอดภัยพอสมควร เนื่องจากอยู่ห่างถนน และมีคูน้ำกั้น จากการสัมภาษณ์ชาวจีนผู้อยู่ประจำศาล ทำให้ทราบว่าสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2513 หรือประมาณ 30 ปีมาแล้ว โดยมูลนิธิมิ่งมงคลธรรมสงเคราะห์ประชา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต่ใจ้ว ปัจจุบันใช้เป็นที่ทำการมูลนิธิด้วย ศาลดังกล่าวเป็นที่ตั้งรูปเคารพฮ่องเต้กัมเกียมไตตี้ หรือชื่อเดิมก่อนไม่เป็นฮ่องเต้ก็คือ เที้ยวอาตาคัม แต่ชาวจีนในภาคใหญ่นิยมเรียกว่า “แป๊ะกง”

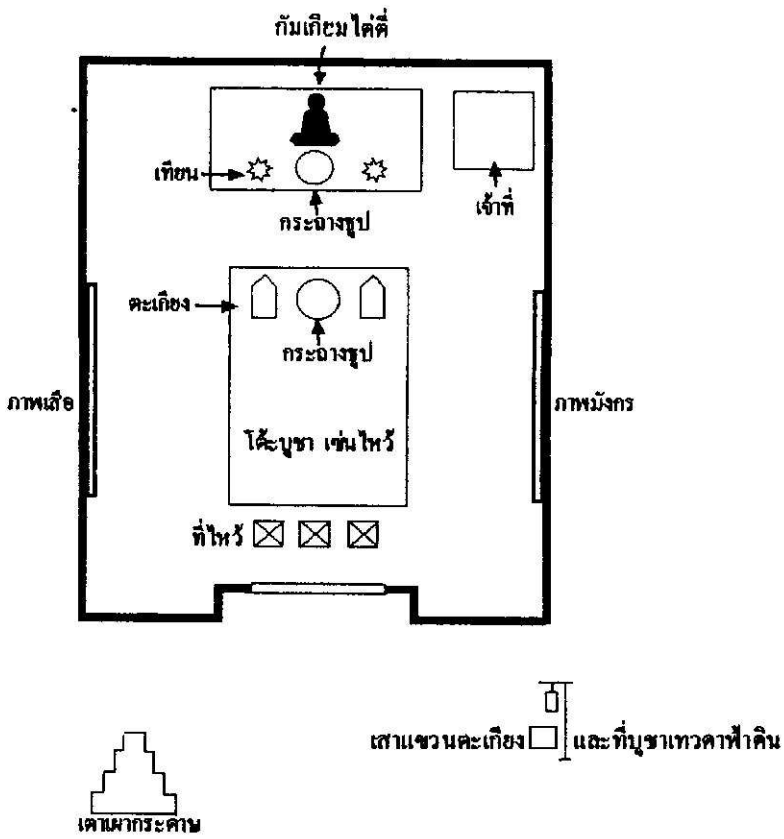
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน ใช้ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ปูกระเบื้องแผ่นเรียบสลับกับกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่

ภายในมีปะรำตั้งรูปเคารพ 2 จุด ปะรำใหญ่อยู่กลาง ปะรำเล็กอยู่ด้านขวาและอยู่ระดับพื้นดิน ปะรำใหญ่มีรูปเคารพของกัมเกียมไตตี้ มือถือดาบ ด้านซ้ายวางชั้นรูปเทียน ถัดออกมาบนแท่นเดียวกันวางกระถางธูปและเทียน ถัดออกมาเป็นโต๊ะที่ต่อติดกันเป็นพื้นที่กว้าง ใช้สำหรับวางเครื่องเซ่นไหว้ แจกันดอกไม้ และรูปเทียน ตำแหน่งการวางไม่แน่นอน ดูเหมือนวางอย่างสะเปะสะปะ

ข้างบนแขวนโคมลอย และแผ่นผ้าหลายตำแหน่ง ด้านซ้ายมีภาพเสือ และด้านขวามีภาพมังกรขนาดใหญ่ ประรำเล็กขวามืออยู่ระดับพื้นดินมีกระถางรูปวงอยู่ด้วย ไม่มีรูปเคารพ เป็นประรำที่ธรรมดา ส่วนประรำใหญ่กลางนั้น นอกจากมีรูปฮ่องเต้กัมเกียมไตตี้แล้ว ยังมีรูปเคารพอื่นๆ ขนาดเล็กๆ วางอยู่กระจัดกระจาย

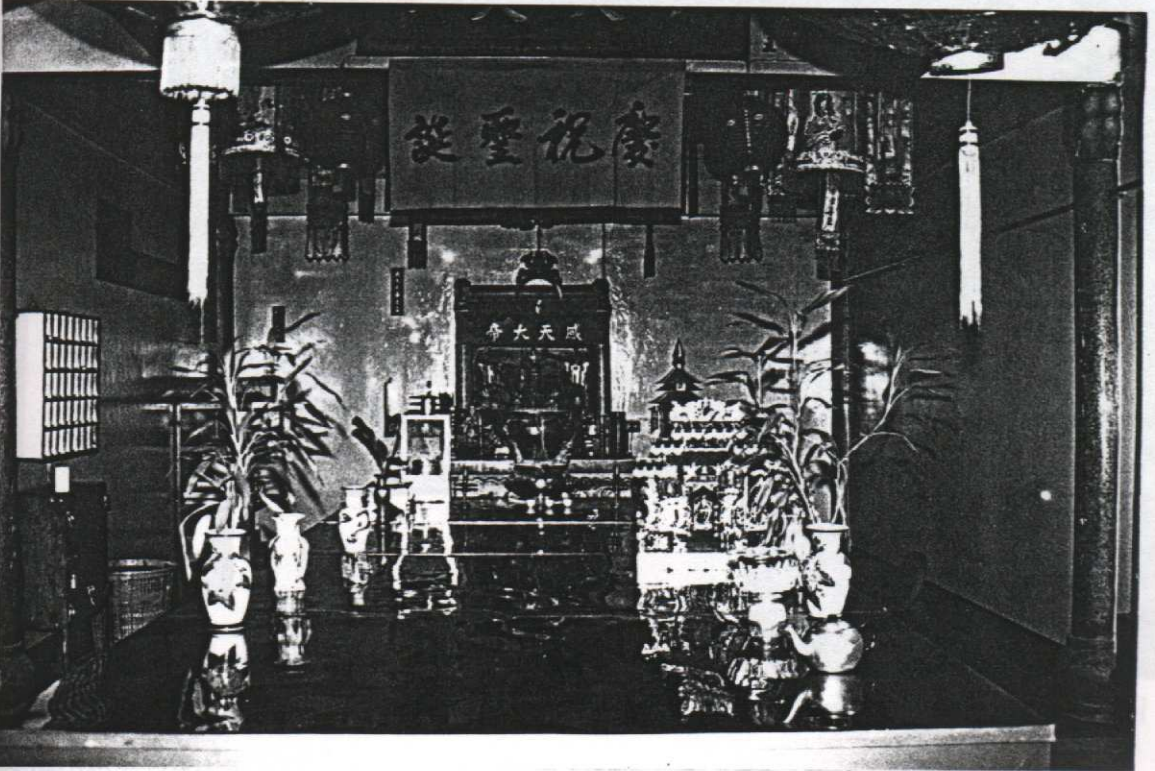

การตกแต่งภายในประกอบด้วยพื้นเป็นหินขัด ผนังทาสีขาว เสาทำหัวเสาเป็นกลีบบัวคว่ำบัวหงาย โครงหลังคาเป็นปูนหล่อคอนกรีตเสริมเหล็ก ทาสีแดงให้ดูเหมือนว่าเป็นไม้ ประตุทาสีแดง ไม่มีรูปทวารบาล การตกแต่งภายนอกดูค่อนข้างเรียบง่าย สันหลังคาทำเป็นรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหากัน มีไข่มุกอักษนี้อยู่ตรงกลาง ลวดลายด้านหน้าปรากฏน้อยมาก นอกจากภาพปี่เปิงเขียนที่ประดับไว้ทั้ง 2 ข้างประตู และดอกไม้ทั้ง 2 ข้างเช่นกัน ด้านขวาเป็นภาพดอกโบตั๋น ภาพเขียน 4 เขียนคือชลุ่ย กรับ พัด และน้ำเต้า ด้านซ้ายเป็นภาพดอกเบญจมาศ ภาพเขียนอีก 4 เขียน คือ ถีอดอกบัว กระเช้า เกาะะไม้ไผ่ และแส้ ขอบประตูแต่ละข้างยังทำเป็นที่ปักธูป เป็นรูปมะนาวนิ้วมือ

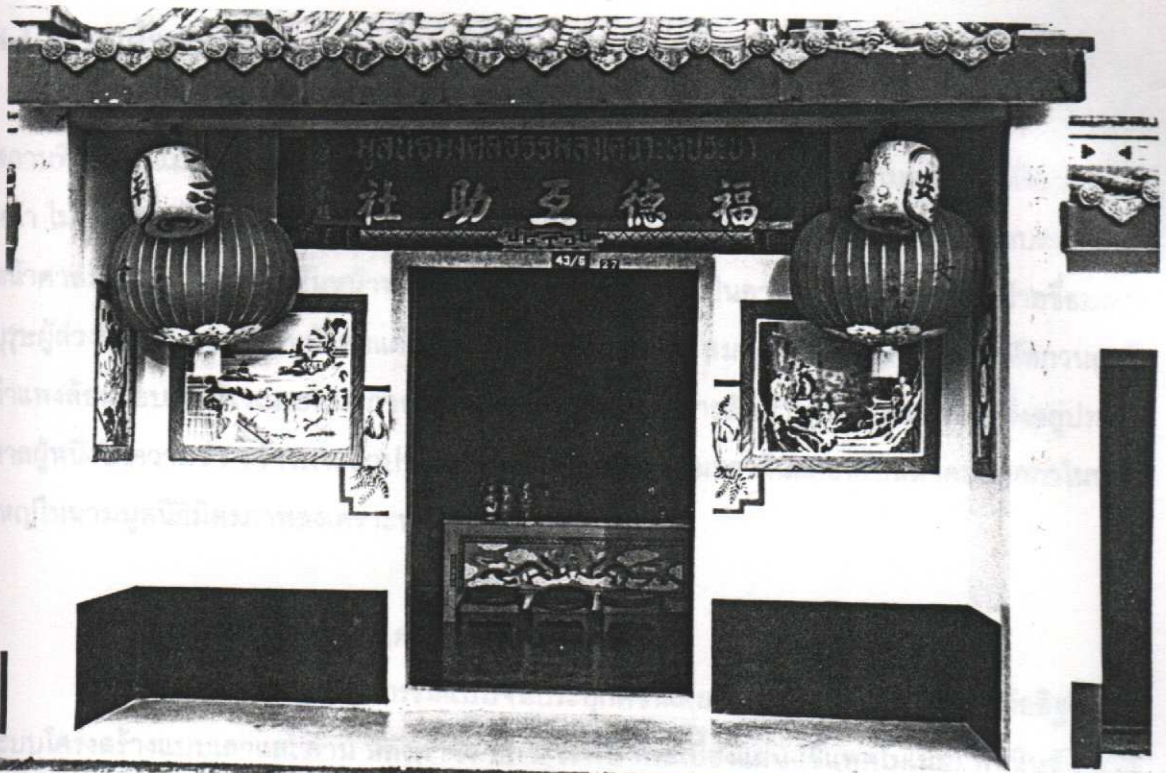
ภาพเขียนที่ปรากฏคือ บรรดาเขียนทั้ง 8 ในลัทธิเต๋านั้นเอง เขียนเหล่านี้ช่างศิลป์ได้นำมาดัดแปลงระบายสีให้เข้ากับภาพทิวทัศน์ที่จินตนาการขึ้นเอง ภาพพิชที่นำมาตกแต่งล้วนมีความหมายมงคล ดอกเบญจมาศเป็นสัญลักษณ์ของควมมีชีวิตยืนยาว ความคงทน สัญลักษณ์ของมะนาวนิ้วมือก็เช่นเดียวกัน ที่หน้าต่างด้านสกัดหรือผนังหุ้มกลอง ยังทำเหล็กดัดเป็นอักษรโดยมีนัยความหมายว่าช่วยกัน บริเวณลานด้านหน้าทางด้านขวามือ มีเสาแขวนตะเกียง ด้านซ้ายมีเตาเผา

กระดาษเงินกระดาษทอง ด้านหน้าศาลยังแขวนโคมลอย โดยทั่วไปชาวจีนถือว่าโคมไฟเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์

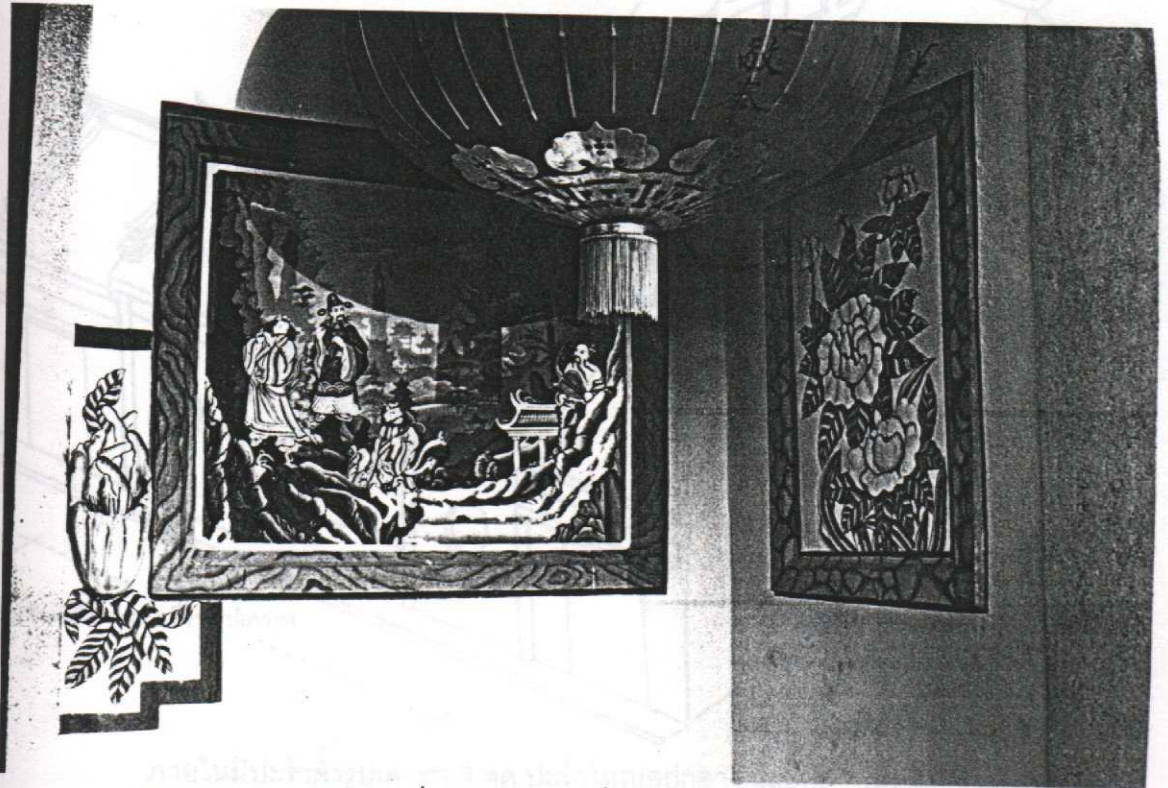
การออกแบบอาคารเป็นไปในลักษณะสมดุลง ตามแนวกลาง ประตูใหญ่อยู่กลาง ประตูเล็กถึงแม้ไม่ติดกับประตูใหญ่ อยู่ได้หลังคาเดี่ยวอีกส่วนหนึ่ง แต่ก็จัดให้เท่ากันเสมอในระยะพอดี เจึงชายทาสีแดงตัดกับขอบชายคาที่ประดับด้วยกระเบื้องปลายสามเหลี่ยม (Dishui) และติดกระเบื้องแผ่นสีเหลืองสลับกับกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่สีเขียวช่วยให้เห็นเส้นแนวหลังคาที่พาดจากสันนอกไถ่จนถึงชายคา พื้นที่หลังคาที่แห่งนี้ค่อนข้างเล็กเตี้ย จึงไม่มีความซับซ้อนมากนัก ลายปูนปั้นตามขอบสันหลังคาด้านสกัดไม่ปรากฏให้เห็น แต่จะพบว่าส่วนนี้ทุกด้านจะทำเหมือนลำตัวมังกรอ้าปาก 2 ตัวที่กันที่พาดตามความลาดของหลังคา

ปะรำรูปเคารพยกเด็กแป๊ะกงวางอยู่ตำแหน่งกลาง ด้านหน้าเป็นโต๊ะวางเครื่องพิธีขนาดใหญ่

หน้าอาคารเขียนรูปภาพใส่กรอบอย่างสวยงาม ภาพในกรอบซ้ายเป็นรูปโป๊ยเซียน 4 องค์ ภาพขวาเป็นรูปโป๊ยเซียนอีก 4 องค์ ทั้ง 2 ภาพจัดวางในลักษณะสมดุล

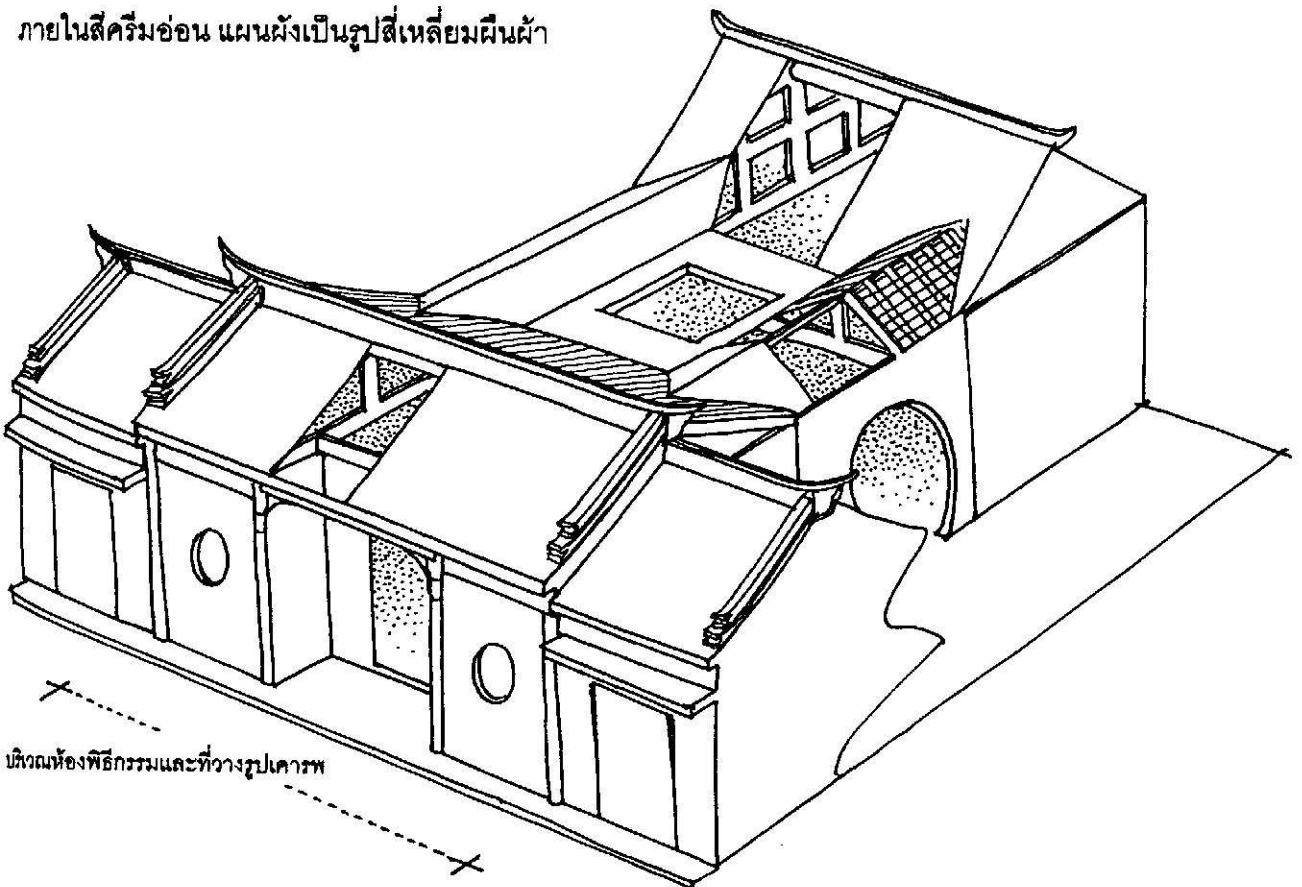
ภาพขยายรูปโป๊ยเซียน 4 องค์ด้านหนึ่ง จะเห็นเขียนทั้ง 4 ถือสิ่งของประจำตัว ช่างประตู่ทำที่ปักรูปเป็นรูปมะนาวนิ้วมือ

4.4 ศาลเจ้ากวนอู

ศาลเจ้ากวนอูตั้งอยู่ในซอย 1 ถนนละม้ายลงเคราะห์เป็นอาคารขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในสถานที่โปร่ง แม้อยู่ใจกลางเมืองหาดใหญ่ แต่เนื่องจากอยู่สุดซอยและมีสนามหญ้าพื้นที่โล่งอยู่ด้านหน้า ไม่มีตึกสูงหรือหนาแน่นอยู่บริเวณโดยรอบ ทิศนัยภาพโดยทั่วไปจึงค่อนข้างดี และเจียบสงบ ด้านหน้าศาลมีลานกว้างขวาง หันหน้าทางทิศตะวันออก ด้านซ้ายเป็นอาคารฉื่อถางหรือที่ตั้งป้ายชื่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้านหน้าตกแต่งทำสระน้ำ มีม้า 1 ตัว สมมุติให้เป็นม้าศึกของแม่ทัพกวนอู มีกำแพงล้อมรอบ บริเวณรอบนอกจรดถนนได้หลายคัน จากการสัมภาษณ์ชาวจีนสูงอายุซึ่งอยู่ประจำศาลผู้หนึ่งได้ความว่า สร้างมาแล้วประมาณ 35 ปี โดยสมาคมชาวจีนแคะหรือสมาคมยกกกาในหาดใหญ่ในนามมูลนิธิมิตรภาพลงเคราะห์

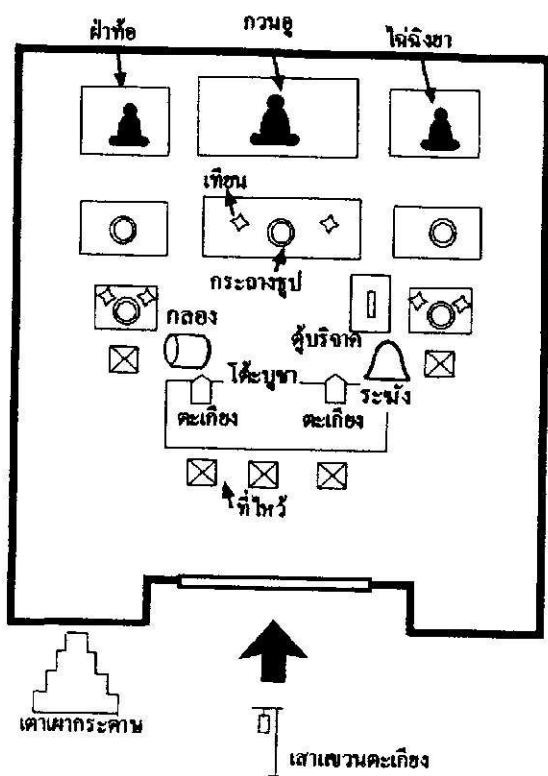
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ยก 2 ระดับ กระเบื้องแผ่น (ซีแพคโมเนีย) พื้นหินขัด ผังภายในสี่เหลี่ยมอ่อน ผังผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ภายในมีปะรำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ปะรำใหญ่อยู่กลาง และปะรำเล็กข้างซ้ายและขวา ปะรำใหญ่กึ่งกลางเป็นที่ตั้งรูปเคารพกวนอู ด้านซ้ายรูปยี่นแม่ทัพซุนของ ด้านขวากวนเก็ง (ภายในปะรำ

เดียวกัน) ประรำเล็กด้านซ้ายรูปฮั่วท้อหรือหมอเทวดา ประรำเล็กด้านขวารูปเทพแห่งโชคลาภหรือโจอิงหยยา แต่ละประรำจะมีโต๊ะวางรูปเทียน 2 ตอน ตอนหน้าสุดเป็นโต๊ะปูนผิวหินขัดมีที่นั่งบูชาและโต๊ะหลังมีไม้เสียงเชียมซี บนโต๊ะวางโคมไฟ แต่ละโต๊ะมีขนาดใหญ่เล็กตามขนาดความกว้างของประรำ ภายในมีกลอง ระฆัง และผ้าห้อยเขียนคำสวดมนต์

การตกแต่งภายในอาคารส่วนใหญ่เป็นการเขียนรูปภาพตามบริเวณคาน ผนังกำแพง การทาสีแดงบนไม้แป้ จันทัน และกลอน การตกแต่งหัวเสาหินขัดเป็นรูปกสิปบัวซ้อน ภาพที่เขียนส่วนใหญ่เป็นดอกเหมย ดอกโบตัน ไม้ไผ่ ภาพนก หงส์ เบ็ด ค้างคาว ผนังซ้ายเขียนรูปผู้หญิงต่อสู้กับเสือ ผนังขวาเขียนรูปเขียนถือพู่กัน และรูปมังกร เพดานตอนกลางเจาะช่องสี่เหลี่ยมให้แดดและฝนเข้ามา จากการสอบถามชาวจีนผู้อยู่ประจำยามได้ความว่าเลียนแบบจากวัดจีนในประเทศจีน และที่สำคัญให้ประโยชน์ต่อความสว่างและการถ่ายเทอากาศภายใน ตรงส่วนนี้เขียนภาพค้างคาว ทั้ง 4 มุม เสากลางตกแต่งด้วยลายมังกรพันเสา

การตกแต่งภายนอกส่วนหลังคา ระดับบนสุดที่สันนอกไก่ทำเป็นรูปมังกร 2 ตัวบนลายเมฆ หันหน้าเข้าหากัน มีมุกอยู่ตรงกลาง ตรงปลายสันงอนขึ้น ด้านล่างเขียนภาพหงส์กับดอกโบตันนก เสือ ที่สันขอบด้านสกัดทั้ง 2 ข้าง ติดปูนปั้นรูปเทพแห่งฟ้าร้องและเทพแห่งฟ้าแลบ หลังคาระดับต่ำลงมาที่สันนอกไก่ทำเป็นมังกรเบนหัวพ่นน้ำหันเข้าตรงกลาง มีประตูประดับอยู่ด้วย ลักษณะนี้ทำทั้งด้านซ้ายและขวา ด้านล่างขวาที่อกไก่เขียนภาพสิงโตและเสือ ด้านซ้ายเขียนฝูงกวาง ชายคาทั้ง 2 ระดับ

ประดับกระเบื้องแผ่นกลมและสามเหลี่ยม ที่แกะลายเป็นรูปดอกโบตั๋น ได้ขยายคาบบริเวณคานเขียนภาพ เกี่ยวกับการสู้รบ ซึ่งนำแนวคิดมาจากเรื่องสามก๊ก และตอนที่แม่ทัพทงอินอุยกทัพจับศึก หัวเสาคอน กลางเขียนภาพกลีบบัว และดอกโบตั๋น เหนือทางเข้าเขียนลายติดกระจากกลม 3 จุด ประตูทางเข้าห้อง พิธีมีประตูเดียว อีก 2 ประตู ที่ขนานข้างเป็นทางเข้าห้องเอนกประสงค์ จะเห็นว่าประตูจะคงไว้ 3 ประตูและมีประตูใหญ่ช่องเดียวอยู่กลางเช่นเดียวกัน ทางเข้าประตูใหญ่มีข้อความอักษรจีนประดับ ลายค้างคาว และลายหน้าสัตว์ เหนือประตูมีสิงห์ 2 ตัว ข้างประตูมีที่ปักธูป กำแพงทั้ง 2 ด้าน เจาะช่อง หน้าต่างวงกลมทำเหล็กดัดลายมังกร

การออกแบบอาคารมีลักษณะสมดุลเท่ากันทุกประการ ลักษณะคล้ายกับศาลเจ้า แห่งอื่นที่มักทำเว็จส่วนกลางเป็นประตูทางเข้า ด้านข้างเป็นกำแพงทึบ ทำร่องเส้นเหมือนกอดด้วยอิฐ เจาะช่องวงกลม ขณะเดียวกันไม่ให้กำแพงด้านนอกราบเรียบเกินไป ลักษณะวงกลมหน้าต่าง บางครั้ง ชอนนัยความหมายถึงสวรรค์อีกด้วย กำแพงด้านนอกระบายสีม่วงอ่อนๆ แต่ที่เสาเข็มขึ้น เจึงชายทาสี แดงเข้มติดกับแผ่นกระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมซึ่งเป็นสีเขียว ประตูไม้ทาสีแดงไม่รูปทวารบาล แต่ที่ จับทำเป็นรูปหน้าสัตว์ทั้ง 2 บาน ส่วนเตาเผาตั้งบริเวณซีกซ้ายของศาลเจ้า

ลวดลายที่นำมาประดับส่วนใหญ่มีความหมายเป็นนัยมงคล ปูนปั้นมังกรพ่นน้ำส่น หลังคา อาจชอนนัยความหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ภาพประตูซึ่งเลียนแบบประตูวัดหรือพระราชวัง ในประเทศจีน ประตูพระราชวังใช้เป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ และใช้เป็นสัญลักษณ์ของครอบครัว ด้วย (Eberhard, 1986 : 123) ตามที่ใช้กับศาลเจ้าแห่งนี้จึงอาจหมายถึงสกุลวงศ์วานของชาวจีนและ ทั้งหลาย ภาพหงส์กับดอกโบตั๋นหมายถึงชีวิตที่มีความสุข ภาพสิงห์หรือไซก็คือ สัตว์ในเทพนิยาย เป็น สัตว์มงคลที่ให้คุณในทางแคล้วคลาด ศาลเจ้าหลายแห่งนิยมทำเป็นรูปไซเล็กๆ 2 ตัว อยู่บนกรอบ ประตู แทนที่จะมีขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนพื้น

ภาพหน้าสัตว์ที่ปรากฏอยู่ที่ศาลเจ้าแห่งนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ด้านนอกข้างประตูซึ่ง ทำลักษณะคาบแผ่นป้ายอักษร ซึ่งมองเห็นแต่ตา จมูก และพื้น ไม่มีขากรรไกรล่างอีกลักษณะหนึ่ง อยู่ ที่บ้านประตู เป็นหน้าสัตว์ที่มีหัววงกลมร้อยจมูก ชาวจีนเรียกว่า "ไมวซิว" คนจีนโบราณนิยมประดับ ไมวซิว ไว้ที่ประตูวัด เพื่อป้องกันภูตผีปิศาจ แต่ในระยะต่อมานิยมติดไว้ตามประตูบ้านด้วย (จิตรา ก่อ นันทเกียรติ, 2540 : 49) ส่วนภาพอื่นๆ อาจไม่มีความหมายเป็นนัยมงคล แต่แฝงไว้ด้วยการยกย่อง เกียรติคุณของแม่ทัพทงอินในสมัยสามก๊ก สิ่งเหล่านี้ช่างเขียนได้พยายามเขียนให้สอดคล้องกับองค์รูป เคารพที่อยู่ภายใน โดยที่ช่างจินตนาการตามใจชอบ โดยได้รับแนวคิดจากกรรมการของมูลนิธิ แต่บาง ครั้งก็ลอกเลียนภาพลายเส้นจากหนังสือ โดยนำมาดัดแปลงใส่สีประกอบขึ้นเอง

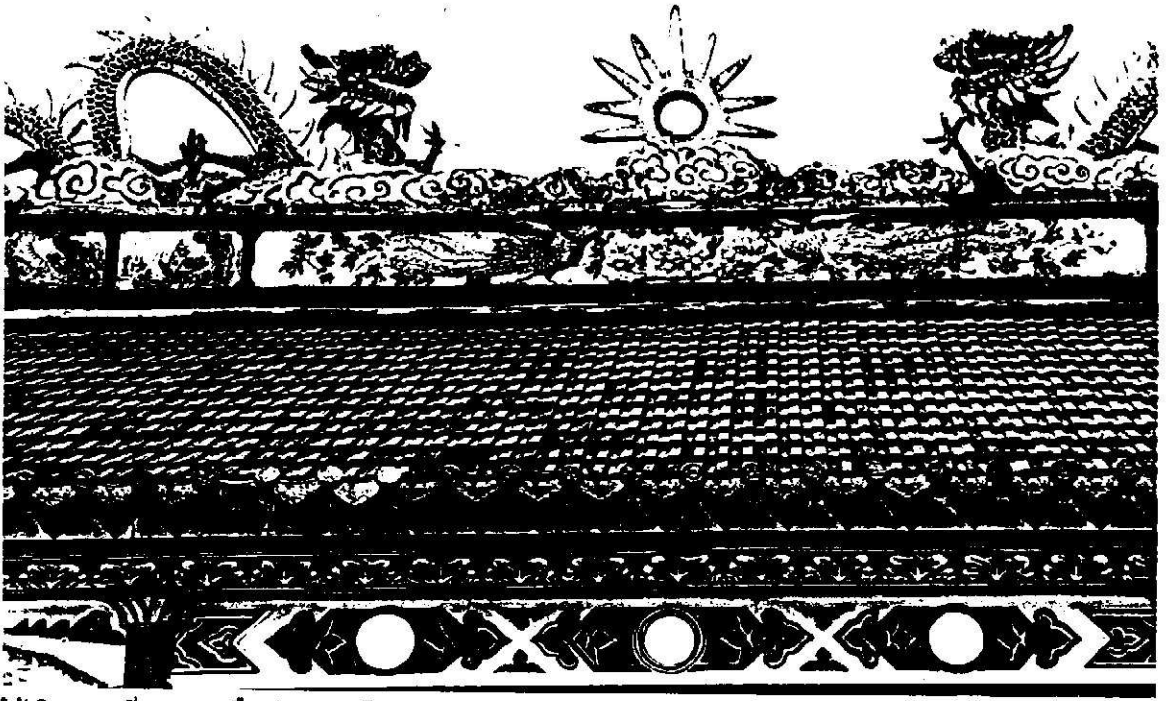
รูปเคารพทงอินี่ชาวจีนให้ความนับถือมาช้านาน บ้างก็เชื่อว่า เป็นเทพแห่งความซื่อ สัตย์ เดิมคือแม่ทัพทงอินซึ่งเกิดขึ้นในสมัยสามก๊ก เช่นเดียวกับเล่าปี่และเตียวหุย มีความเชี่ยวชาญใน

การรบ ภายหลังเป็นขุนพลให้เล่าปี่ จนเล่าปี่ได้ขึ้นราชบัลลังก์ ตลอดชีวิตการรับราชการกวนอูรับใช้บ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และสร้างคุณงามความดีมากมาย จนมีชื่อเสียงโด่งดังกวนอูมีลูกชายชื่อกวนทง และหลานชื่อชู่ซงหรือจิ่วปิงเป็นทหารเอกคู่ใจ ภายหลังกวนอูแพ้ศึกถูกทหารซุนกวนตัดศีรษะและส่งไปให้โจโจ้ โจโจ้นำไม้เนื้อดีมาแกะเป็นร่างกวนอู และทำพิธีฝังพร้อมกับศีรษะกวนอู ส่วนร่างจริงของกวนอูสันนิษฐานว่า ถูกฝังไว้ที่เมืองตงหยาง ซึ่งต่อมาชาวบ้านได้สร้างสุสานกวนอูเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแห่งความดี ภายหลังชาวจีนยกย่องให้เป็นวีรบุรุษและพากันกราบไหว้ให้เป็นเขียน ตามศาลเจ้าต่างๆ ปัจจุบันจึงนิยมมีรูปเคารพกวนอูให้คนได้กราบไหว้บูชา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่า ในสมัยราชวงศ์ซิง ที่เมืองปักกิ่งเคยมีศาลเจ้ากวนอูถึง 116 แห่ง ส่วนที่ได้เห็นเคยมีถึง 500 แห่ง

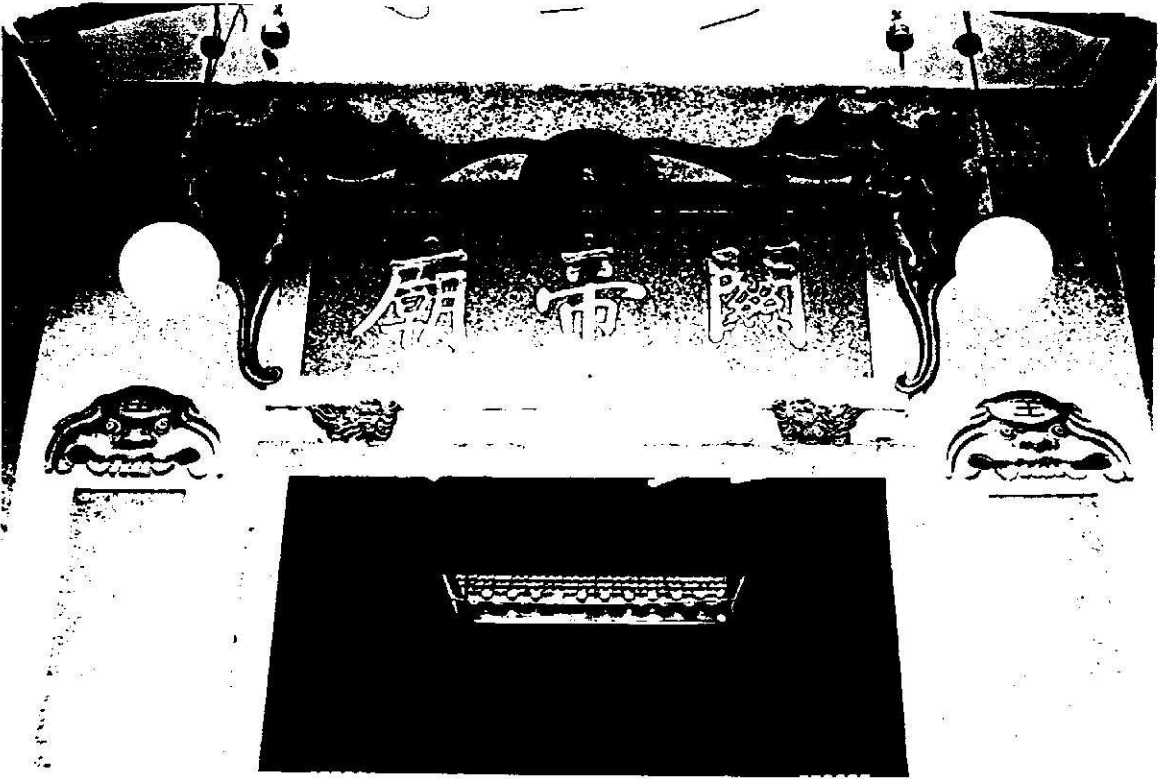
กวนอูนอกจากจะเชื่อว่าเป็นเทพแห่งความซื่อสัตย์แล้ว ยังเชื่อว่าจะช่วยคุ้มครองภัยจากคนคิดคด ใครคิดไม่ซื่อจะมาหลอกหลวงเรา หากได้เป็นหรือสบตากับเทพกวนอูก็จะเกิดความละอายแก่ใจ ไม่กล้าทำ นอกจากนี้ใครที่ถูกโกงหรือมีหนี้ หากไปไหว้ขอกับเทพกวนอู หากเป็นคนดีจริงท่านจะช่วยให้หนี้หายและไม่ถูกคดโกง (จิตรา ก่อพันธ์เกียรติ, 2541 : 163-165)

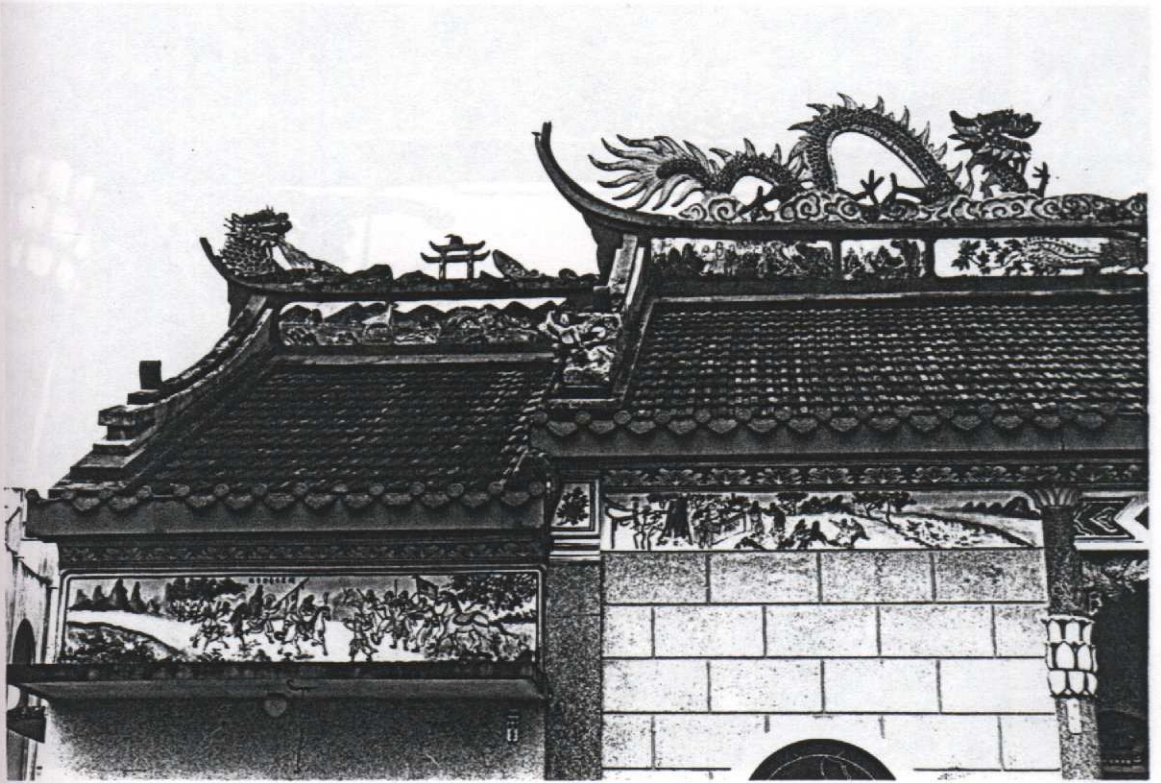
ด้านหน้าอาคารจะเห็นว่า จัดวางลักษณะสมดุล เจาะช่องวงกลมบนผนังทั้ง 2 ข้าง สันหลังคาเป็นรูปมังกรคู่ มีมุขอัคนีอยู่กึ่งกลาง ถัดลงมาเป็นหงส์คู่กับดอกโบตั๋น

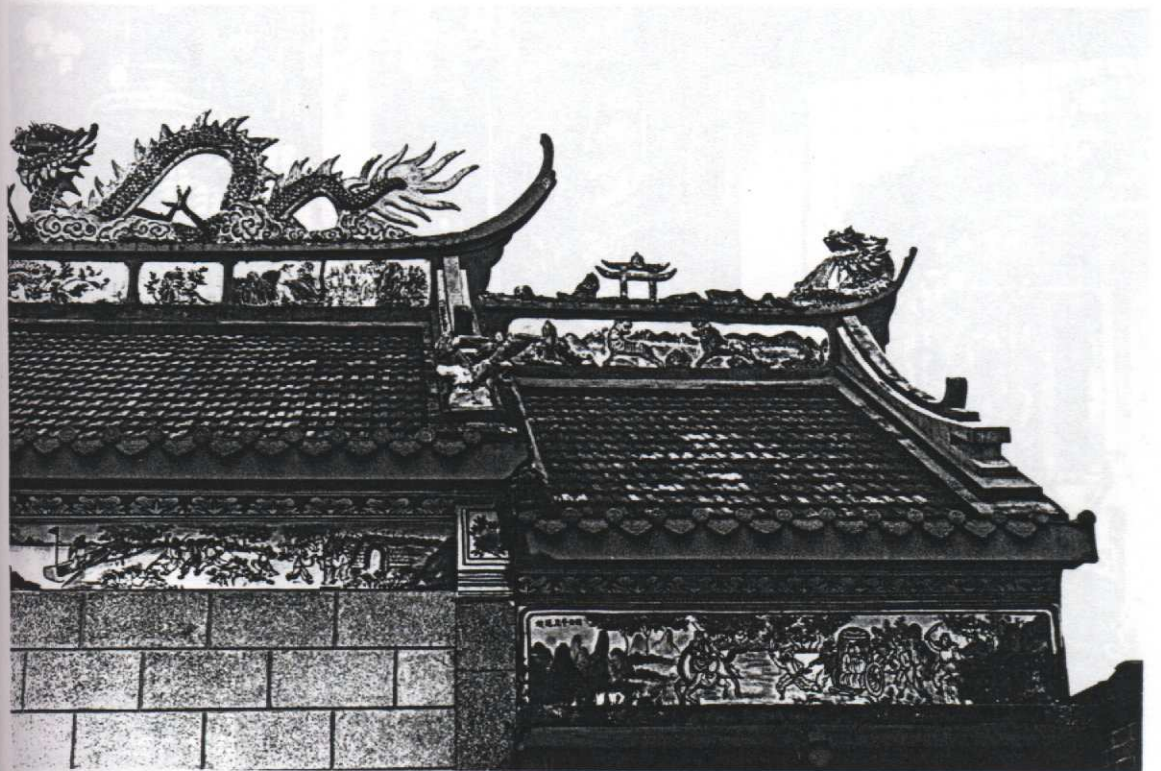
ได้เชิงชายเขียนลายพีชประดับเป็นแนว ลายเรขาคณิต ประดับพร้อมกระจกเงากลม 3 บาน ชาวจีน
เชื่อว่า กระจกจะช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป

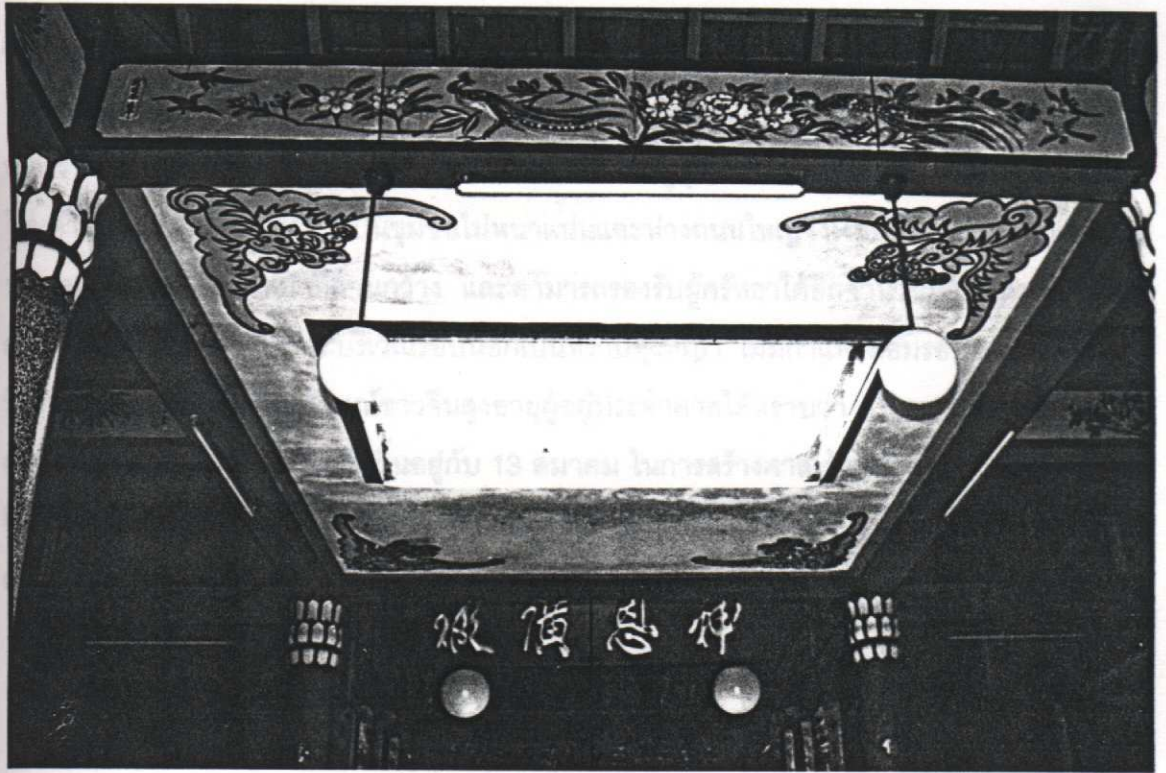
บริเวณเหนือประตูประดับรูปคางคางกางปีก 2 ตัว รูปลูกสิงห์ 2 ตัว และโผนซิว 2 ตัว ตำแหน่งการ
วางอยู่ในลักษณะสมมาตรเช่นกัน

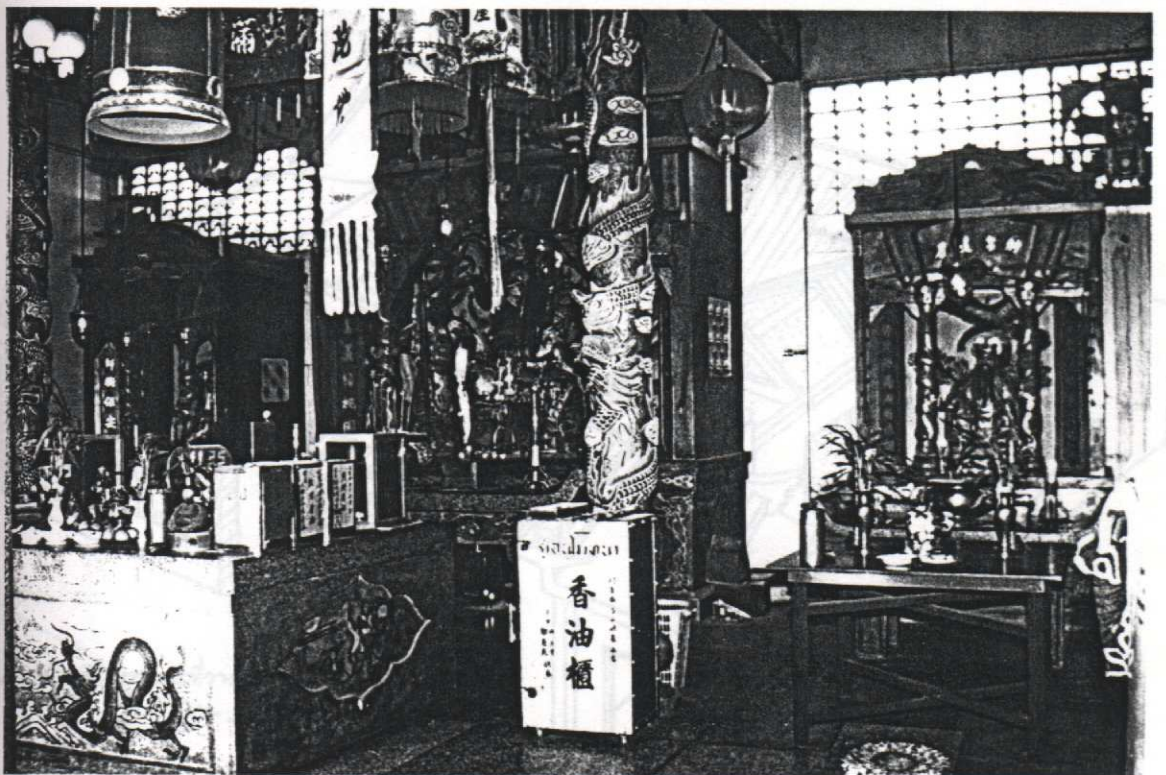
ที่สันหลังคาลดระดับทำรูปมังกรพ่นน้ำ มีซุ้มประตูจำลอง ตามแนวยาวถัดลงเป็นรูปสัตว์ พืช ธรรมชาติ ปลายสันด้านสกัดขึ้นไปประดับรูปเทพแห่งฟ้าร้องและฟ้าแลบ ลักษณะนี้ทำคล้ายกันทั้ง 2 ซ้าง

บริเวณใต้เชิงชายเขียนภาพเกี่ยวกับการทำศึกสงครามของแม่ทัพกวนอูเป็นแนวยาว

ภายในอาคารเจาะช่องเพดานรูปสี่เหลี่ยม เขียนภาพค้างคาว 4 ตัวประดับแต่ละมุม ชาวจีนเชื่อว่า ค้างคาวเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี ความมีอายุยืน

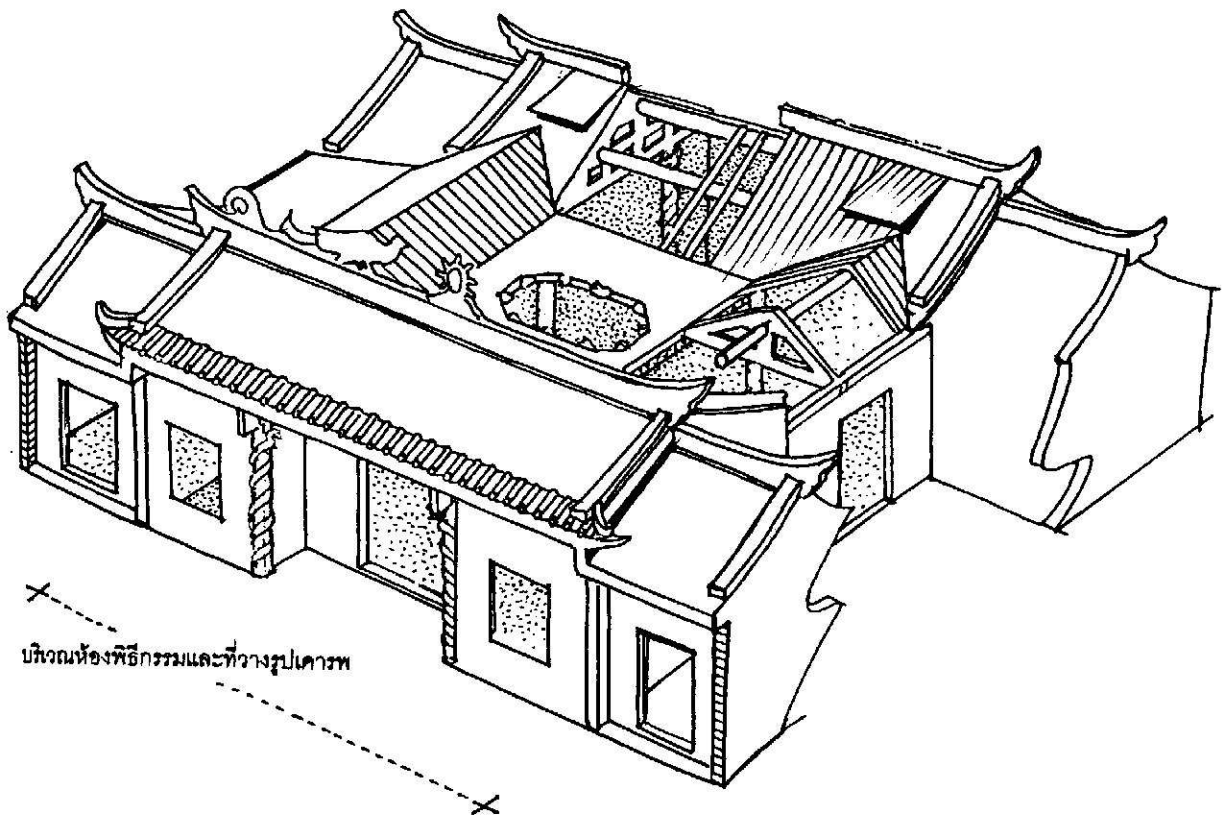
ภายในวางประจํารูปเคารพ 3 จุด ประจําใหญ่กึ่งกลางใช้วางรูปกวนอู และประจําเล็กทั้ง 2 ข้างวางรูปเคารพองค์รอง ที่เสาประดับรูปมังกรพันเสาและก้อนเมฆอย่างสวยงาม

4.5 ศาลเจ้าตั้งกึ่งหยงยา

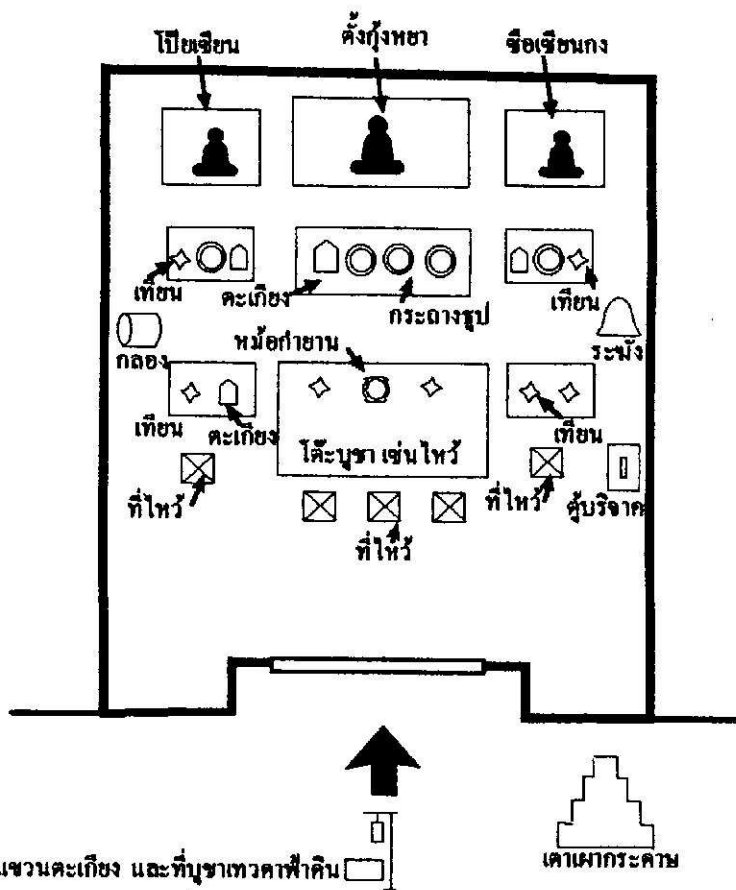
ศาลเจ้าตั้งกึ่งหยงยาตั้งอยู่ซอย 1 ถนนละม้ายสงเคราะห์ ใกล้กับศาลเจ้ากวนอู เป็นอาคารขนาดใหญ่ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปค่อนข้างดี ตั้งอยู่สุดซอยที่ไม่มีอาคารบ้านเรือนมากนัก พื้นทีโปรงด้านหน้าเป็นทุ่งหญ้า เป็นชุมชนไม่หนาแน่นและห่างถนนใหญ่จึงเงียบสงบ เหมาะแก่การประกอบพิธีกรรม ด้านหน้ามีลานกว้าง และสามารถรองรับผู้ศรัทธาได้อีกจำนวนมาก หากลานหน้าศาลมีเนื้อที่ไม่เพียงพอ เพราะบริเวณรอบนอกเป็นที่ราบทุ่งหญ้า ไม่มีกำแพงล้อมรอบ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก จากการสัมภาษณ์ชาวจีนสูงอายุผู้อยู่ประจำศาลได้ทราบว่า สร้างมาแล้วประมาณ 30 กว่าปี โดยมูลนิธิเด็กเขียนทอง ซึ่งขึ้นอยู่กับ 13 สมาคม ในการสร้างศาลเจ้าเหล่านี้นอกจากเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจแล้ว เงินที่ได้จากการบริจาคด้วยความศรัทธา ส่วนหนึ่งนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ อีกด้วย

รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ มีชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ปูกระเบื้องแผ่น (ซีแพคโมเนีย) แผ่นผนังห้องพิธีหรือที่ตั้งรูปเคารพเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านกว้างไปทางทิศตะวันออก

ภายในอาคารมีประจำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ตรงกลางเป็นประจำใหญ่ ด้านซ้ายและขวาเป็น ประจำขนาดเล็กรองลงมา ประจำใหญ่กึ่งกลางตั้งรูปเคารพตั้งกึ่งหยา มือถือธำมรงค์ ประจำด้านขวาดังรูปชู เที่ยนกง มือซ้ายถือไม้เท้า มือขวาถือลูกท้อ ประจำด้านขวาดังรูปเคารพเปียเขียน 8 องค์ ด้านหน้าแต่ละ ประจำมีโต๊ะหินขัด ถัดออกมาเป็นโต๊ะหินขัดอีกตัวหนึ่ง ส่วนด้านซ้ายและขวาเป็นโต๊ะไม้บนโต๊ะหินขัด ตรงกลางวางตะเกียง และกระถางรูปหุ่นห้าสัตว์ 3 ใบ ด้านซ้ายและขวามีตะเกียง กระถางปึกชูป และที่ปักเทียน ที่โต๊ะไม้ถัดมาวางตะเกียง ที่ปักเทียน โดยเฉพาะโต๊ะหน้ามีพื้นที่ใหญ่กว่าใช้วางเทียน แจกัน และมูหิ ซึ่งใช้ประกอบพิธีสวดมนต์ ด้านหน้าสุดมีเบาะที่กราบไหว้ 3 จุด ตรงกลาง ด้านซ้าย และด้านขวาอย่างละจุด ด้านบนแขวนผ้าห้อยเขียนอักษรธรรมะหรือคำสวดมนต์ ตู้บริจาคเงินอยู่ติด ผังด้านขวา ด้านขวาแขวนระฆัง ด้านซ้ายแขวนกลอง เครื่องตีเหล่านี้ใช้ตีเมื่อเข้ามากราบไหว้องค์ตั้ง กึ่งหยา

เสาแขวนตะเกียง และที่บูชาเทวดาฟ้าดิน

เคาแคกระดาม

การตกแต่งภายในเริ่มจากเสา 2 ตัว ด้านหน้าประจำใหญ่ ทำเป็นรูปมังกกรปูนปั้นระบาย สีสันเสาโดยรอบ บนคานและผนังปูนเขียนภาพต่างๆ ที่คานส่วนใหญ่เขียนภาพนกกทิงหรือหงส์ นกกระเรียน นู กุ้ง ปลา ไบไม้ ดอกโบตั๋น ดอกเบญจมาศ ลูกท้อ ลูกมะนาวนิ้วมือ (Finger-Lemon) เป็นต้น ผังด้านขวาตอนกลางเขียนภาพขนาดใหญ่เกี่ยวกับพระอรหันต์ 9 องค์ และผังด้านซ้ายอีก 9 องค์ รวมเป็น 18 องค์ ที่ชื่อคานบางส่วนตกแต่งด้วยไม้ระแนงประดับดอกไม้อย่างสวยงาม บน เพดานกลางเจาะช่องเพดาน 8 เหลี่ยม ประดับหัวมังกร ส่วนนี้สามารถมองเห็นท่อน้ำที่ส่งแดด

และฝนสามารถลงมาถึงพื้นล่าง ซึ่งทำเป็นอ่างน้ำไว้สำหรับรองรับน้ำฝน ช่องเพดานโหว่รูป 8 เหลี่ยม
ประดับด้วยหัวมังกร แต่ละด้านเขียนภาพสัญลักษณ์วิปริตกัวยหรือไตรแกมส์ทั้ง 8

ด้านนอกมีการตกแต่งเขียนลวดลายอย่างวิจิตรบรรจง ส่วนหลังคาบนสันทำเป็นรูป
หงส์ 2 ตัว หันหน้าเข้าหากัน ที่ปลายสันงอนขึ้นประดับลายกนกปูนปั้น (ที่ส่วนนี้โดยทั่วไปมักทำเป็น
รูปมังกรแต่ที่แห่งนี้พบว่า รูปมังกรหันเข้าหากันกลับทำอยู่ที่สันหลังคาตอนหลัง) หลังคาซ้อนกัน 2 ชั้น
ช่องล่างที่สันหลังคา ทำเป็นรูปกิเลนหันหน้าเข้ากึ่งกลาง ที่แถบสันหลังคาตลอดแนวเขียนลายต้นไม้
ดอกไม้มงคลประดับ ที่ปลายสันด้านสกัดงอนขึ้นและประดับรูปชุ้มประตูลง ที่สันนอกใต้ สันด้าน
สกัดและคานทาสีแดงล้วน หลังคาส่วนใหญ่ปูกระเบื้องแผ่น ยกเว้นส่วนหน้าบริเวณชายคา ที่ปูแบบ
แผ่นเรียบผสมแบบกระบอกไม้ไผ่ ด้านหน้าศาลเจ้าโดยเฉพาะเว็จที่เป็นทางเข้า เขียนภาพประดับลวด
ลายอย่างสวยงาม แต่ฝีมือค่อนข้างขาดความประณีต ลวดลายเขียนตามความนึกคิดของช่างศิลป์ แต่
ส่วนใหญ่ตัดแปลงจากพันธุ์พฤกษา ภาพที่เขียนมีทั้งภาพนก ต้นพืช ใบพืช ภาพเกี่ยวกับเขียน และ
ตำนานทางศาสนา ที่ค้ำยันและคานหน้าประตูเขียนลวดลายเช่นกัน เสาประดับลายมังกรและลาย
เมฆบันนูนระบายสีพื้นรอบเสาทั้ง 2 ด้าน ที่หน้าต่างทั้ง 2 ข้าง ประดับรูปโป๊ยเขียนข้างละ 4 องค์ เหนือ
หน้าต่างเขียนภาพเกี่ยวกับนิยายพื้นบ้าน ประตูทางเข้ามี 3 ช่อง ช่องกลางจะมีขนาดใหญ่สุด เป็นทาง
เข้าสู่ห้องพิธี โดยตั้งส่วนข้างเปิดเป็นครึ่งคราวข้างขวาเข้าที่ทำการมูลนิธิ ข้างซ้ายเข้าที่แท่นวางป้าย
ชื่อบรรพบุรุษหรือชื่อถาง แต่ทางเข้าทั้ง 3 เชื่อมเข้าหากันได้ เหนือประตูใหญ่ที่กรอบประตูประดับรูป
สิงห์ 2 ตัว ขึ้นไปเฉียงเล็กน้อยเจาะช่องวงกลมติดเหล็กตัด

การจัดองค์ประกอบมีลักษณะสมดุลเท่ากัน มีเครื่องประดับด้านซ้ายก็ต้องมีเครื่อง
ประดับด้านขวาด้วย การเขียนกรอบลายจะเหมือนกันทั้ง 2 ข้าง ยกเว้นภาพภายในที่อาจเปลี่ยนไป
จุดสนใจยังขึ้นอยู่กับมังกรหันเสานหันหน้าเข้าปากยื่นออกมาด้านประตูทางเข้า ช่วยเพิ่มความมี
ชีวิตชีวาบริเวณคาน ค้ำยันหรือส่วนบนจะเน้นลวดลายเป็นพิเศษ ลายบางอย่างที่ปรากฏบนค้ำยันตัด
แปลงจากรูปนก มังกร หรือปลา ให้เข้ากับพื้นที่จำกัดของ เครื่องค้ำยัน ผนังฉาบปูนขัดผิวด้วยหินขัดสี
ชมพูเรื่อๆ ลักษณะนี้ช่วยผลักดันลวดลายให้ปรากฏออกมาอย่างเด่นชัด กระเบื้องหลังคาที่ปูทั้ง 2
แบบนี้ช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างแบบใหม่และแบบเก่าตามประเพณี ลักษณะนี้คล้ายกับว่า แม้
หลังคาแบบใหม่ (ซีแพคโมเนีย) หาง่ายกว่า และไม่ยุ่งยากในการปูผ่านกระเบื้อง แต่ในความเป็นจีน
และการยึดมั่นประเพณีการสร้างศาสนสถานมาตั้งแต่เมืองจีน จึงยังคงลักษณะประเพณีนิยมไว้ด้วย
แม้เป็นเพียงส่วนน้อย ดังเช่น กระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ และติดยาชากระเบื้องกลมลายดอกโบตั๋น ซึ่ง
ทอดยาวเป็นเส้นตามแนวลาดของหลังคา กระเบื้องมีสีเขียวตัดกันเชิงชายสีแดง ยิ่งเห็นรูปร่าง
กระเบื้องชายคาอย่างแจ่มชัด

ภาพที่นำมาเขียนเป็นลวดลายประดับคล้ายกับศาลเจ้าทั่วไป ที่นำสิ่งของมงคลมาเขียน ภาพหงส์ ดอกโบตั๋น ดอกเหมย ปลา เบ็ด ลูกท้อ ลูกมะนาวนิ้วมือ เหล่านี้ล้วนมีความหมายทั้งสิ้น ดังเช่น เบ็ด 2 ตัวที่หมายถึง ความสุขของชีวิตคู่ ลูกมะนาวนิ้วมือหรือฟูซู (Fo-Shou) ในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นนิ้วของพระพุทธองค์ แต่โดยทั่วไปหมายถึง ความสุขและชีวิตที่ยาวนาน (Eberhard, 1986 : 104) สัญลักษณ์เบียด้วยบนเพดานเป็นความคิดของเต๋า แสดงถึง พลังหยิน หยาง รวมทั้งธาตุ ฤดูแล้ง ทิศ และสิ่งต่างๆ โดยปกติสัญลักษณ์นี้มักติดไว้หน้าอาคาร เพื่อเป็นมงคลและแก้ปัญหาด้านสุขภาพ นอกจากนี้มีภาพนิทานพื้นบ้าน เช่น นางพญาชวาก็นำมาเขียนประดับด้านหน้าอาคาร เป็นตอนที่นางพญาชวาวและนางพญาจูเอียวกววนน้ำทะเลให้บ้านป่วนท่อมวัด

ส่วนรูปเคารพองค์สำคัญคือ ตั้งกุ่มหยยา ชาวจีนถือว่าเป็นเขียนอีกองค์หนึ่ง มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ สามารถแสดงอภินิหารต่างๆ เป็นที่เลื่อมใสของชาวบ้านทั่วๆ ไป พลิกโถงด้านในออกมาล้าง หรือเอาไม้ไผ่ตีน้ำให้ปลาขึ้นฝั่งไปกินหญ้า เมื่อตีอีกครึ่งปลาก็กลับมาที่น้ำเหมือนเดิม จนเมื่อ 12 ปี จึงยกย่องให้เป็นเขียน (ข้อมูลได้จากการสอบถามชาวจีนสูงอายุผู้ดูแลศาล) ส่วนองค์ชูเขียนกง ชาวจีน ถือเป็นเทพแห่งการลิขิตชีวิตให้ยาวนาน หรือชีวิต นั่นเอง โดยปกติมีลักษณะมือข้างหนึ่งถือลูกท้อ อีกข้างหนึ่งถือไม้เท้า ตามตำนานกล่าวว่า อาศัยอยู่ชั่วโลกที่แหวดล้อมไปด้วยสมุนไพรมานาชนิดที่ทำให้ชีวิตเป็นอมตะ (Eberhard, 1986 : 167)

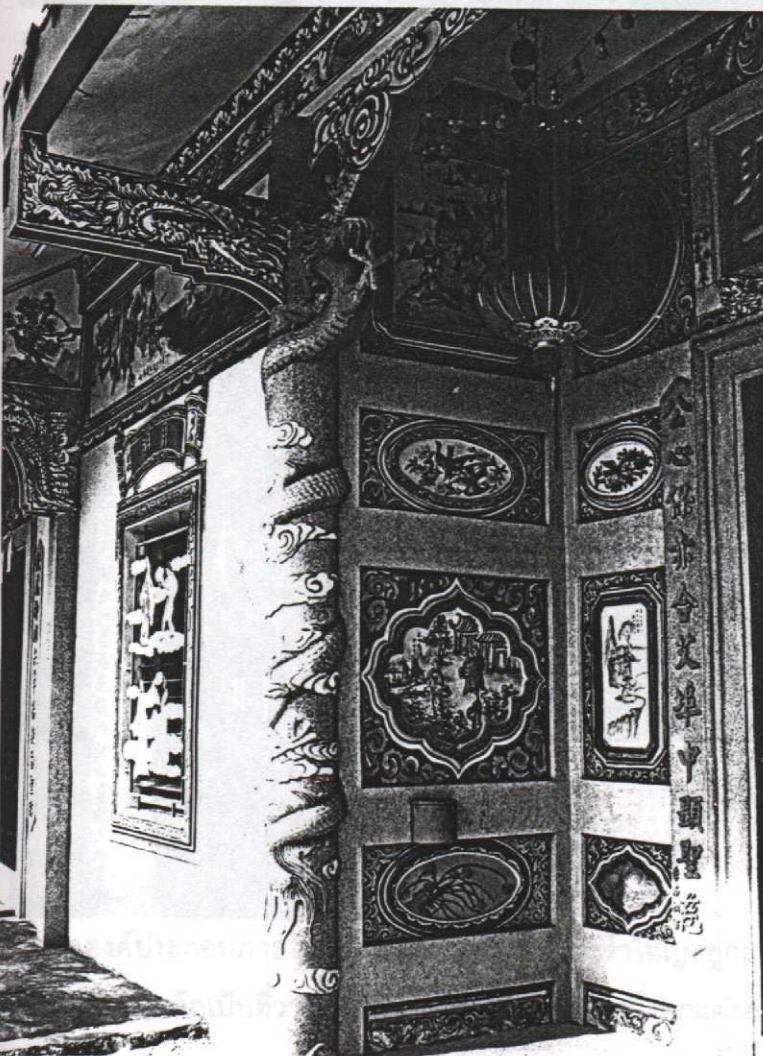
ด้านหน้าอาคารวางองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุล บนสันหลังคาเป็นรูปหงส์คู่หันหน้าหาวงรัศมีซึ่งอยู่กึ่งกลาง

บริเวณเว็งก่อนเข้าประตูเขียนภาพเป็นส่วนๆ แต่ละภาพมีลักษณะกรอบแตกต่างกัน เช่น วงรี ผืนผ้า และเขียนลวดลายตกแต่งอย่างสวยงาม เสาทั้ง 2 ทำรูปมังกรอ้าปากเลื้อยขึ้นเสา หันหน้าหาประตู

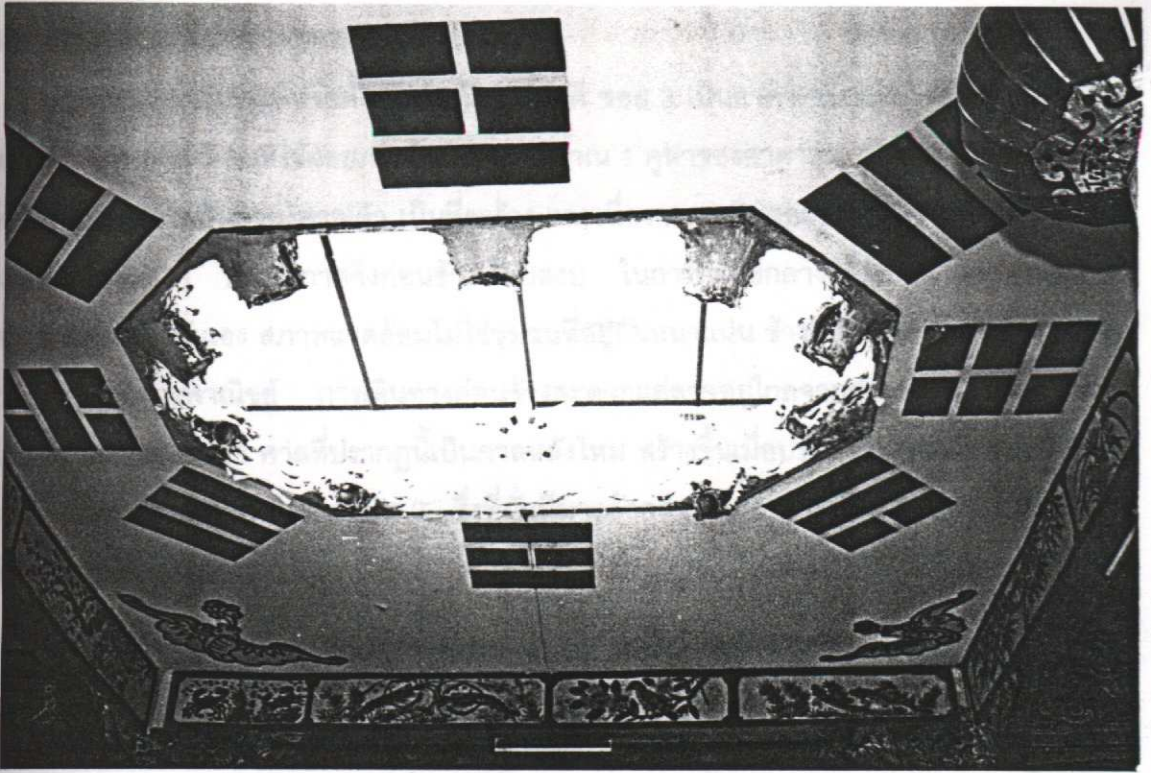

เหนือประตูเขียนภาพลวดลายพรรณพฤกษา รูปใบไม้ ดอกไม้ เถาไม้ ที่ประดิษฐานคายเป็นลวดลายอย่างวิจิตรบรรจง รวมทั้งลายก๊อนเมฆ เหนือกรอบประตูจะมีรูปสิงห์ 2 ตัว

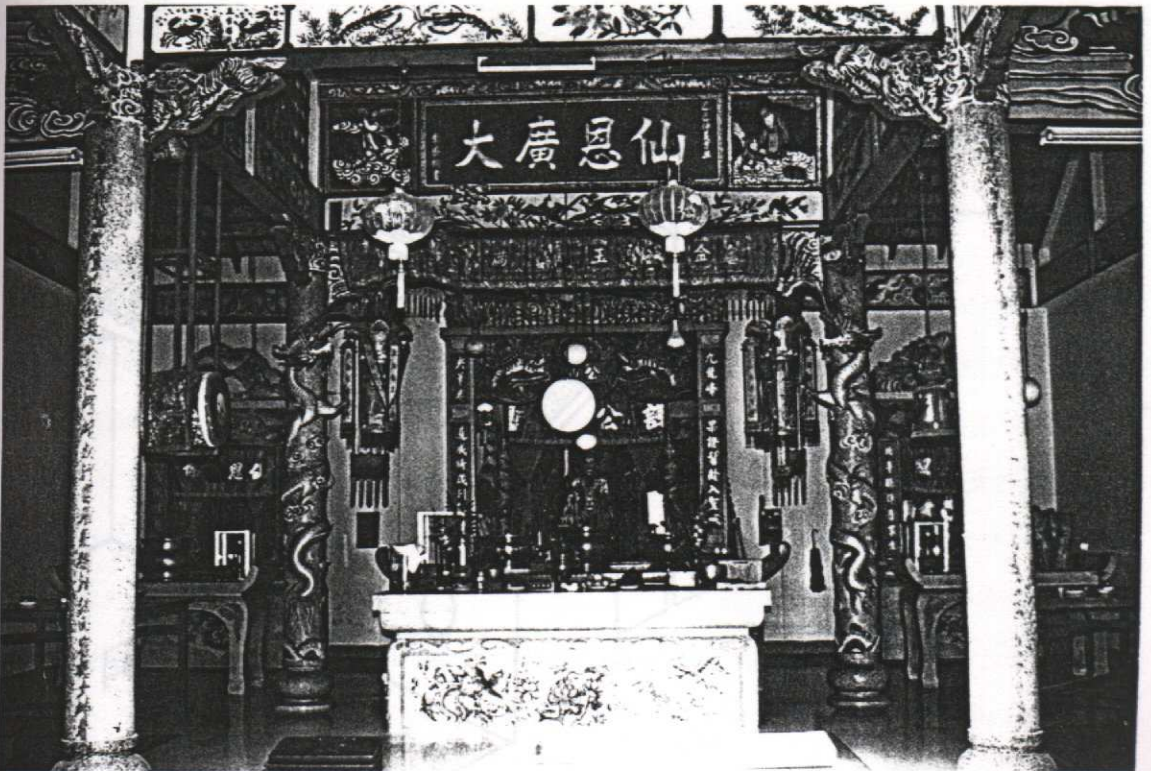

ได้ขยายทางด้านหนึ่งเขียนลายพิช
รูปปลา มีลายประแจเป็นกรอบ
บริเวณเครื่องค้ำยันเขียนรูปกุ่ม
สิงห์ ก้อนเมฆ ส่วนนี้หากเป็น
อาคารจีนโบราณมักทำเท้าแขน
ภาพนี้เป็นอาคารประยุกต์ใช้คอน-
กรีตเสริมเหล็กแทน

มุมหนึ่งเขียนภาพที่ออกแบบกรอบ
แตกต่างกัน แต่ตั้งอยู่ในทรงสี่เหลี่ยม
ทั้งสิ้น ภาพที่เห็นมีสัตว์ ดอกไม้ คน
รูปเทพจากตำนาน ที่หน้าต่างประดับ
รูปปี่เขียนข้างละ 4 องค์ (ในภาพ
เห็นข้างเดียว)

ภายในเจาะช่องเพดานเป็นรูป 8 เหลี่ยม มีหัวมังกรโผล่หน้าออก 9 หัว รอบๆ เขียนภาพสัญลักษณ์
โป๊ยก้วยหรือไตรแกรมส์ ที่มุมทั้ง 4 มีรูปคางคาว ที่คานโดยรอบเขียนรูปสัตว์และพืชประกอบ

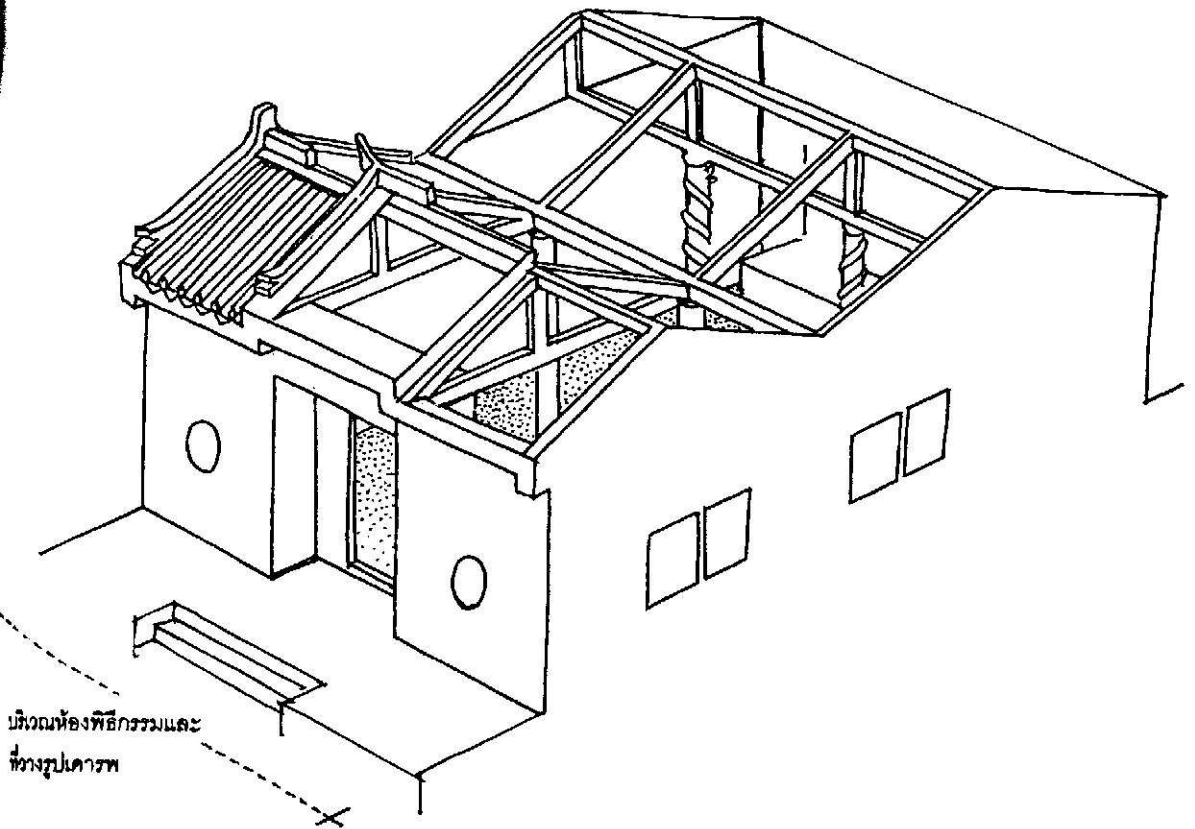
การจัดองค์ประกอบภายในอยู่ในลักษณะสมดุล ประรำใหญ่อยู่กลางเป็นที่วางรูปเคารพตั้งกึ่งหยา ขนาบ
ข้างด้วยประรำเล็กเป็นที่วางรูปเคารพองค์รอง ที่เสาคู่หนึ่งตกแต่งด้วยมังกรเลื้อยขึ้นเสาศ

4.6 ศาลเจ้าแห่งเจีย (ทุ่งเสา)

ศาลเจ้าแห่งเจียตั้งอยู่บนนิพัทธ์ภักดี ซอย 3 เป็นอาคารขนาดเล็ก หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ใช้สอยภายในน้อย ประมาณ 1 คูหาของอาคารพาณิชย์ ภายนอกมีบริเวณพอสมควร แต่ไม่ใช่พื้นที่ของศาลเจ้า เป็นที่รกร้าง และเนื่องจากอยู่ในซอยซึ่งตันจคคลอง จึงไม่ใช่ทางผ่านของรถราต่างๆ บรรยากาศจึงค่อนข้างเงียบสงบ ในการทำพิธีกลางแจ้งส่วนมาก ทำบนถนนคอนกรีตของซอยนั่นเอง สภาพแวดล้อมไม่ใช่ชุมชนที่อยู่กันหนาแน่น ซ้ำๆ มีลักษณะเป็นบ้านไม้มากกว่าตึกหรืออาคารพาณิชย์ การเดินทางค่อนข้างสะดวกแต่อาจอยู่ไกลจากย่านธุรกิจ ชาวจีนผู้อยู่ประจำศาลได้อธิบายว่า ศาลที่ปรากฏนี้เป็นศาลหลังใหม่ สร้างขึ้นเมื่อประมาณ 5 ปีที่แล้ว โดยย้ายมาจากที่เดิมบริเวณสุดถนนพัทธ์อุทิศ 3 ซึ่งที่นั่นมีมาแล้วกว่า 40 ปี เป็นศาลของเอกชนรายหนึ่ง ซึ่งทำได้ด้วยความศรัทธา

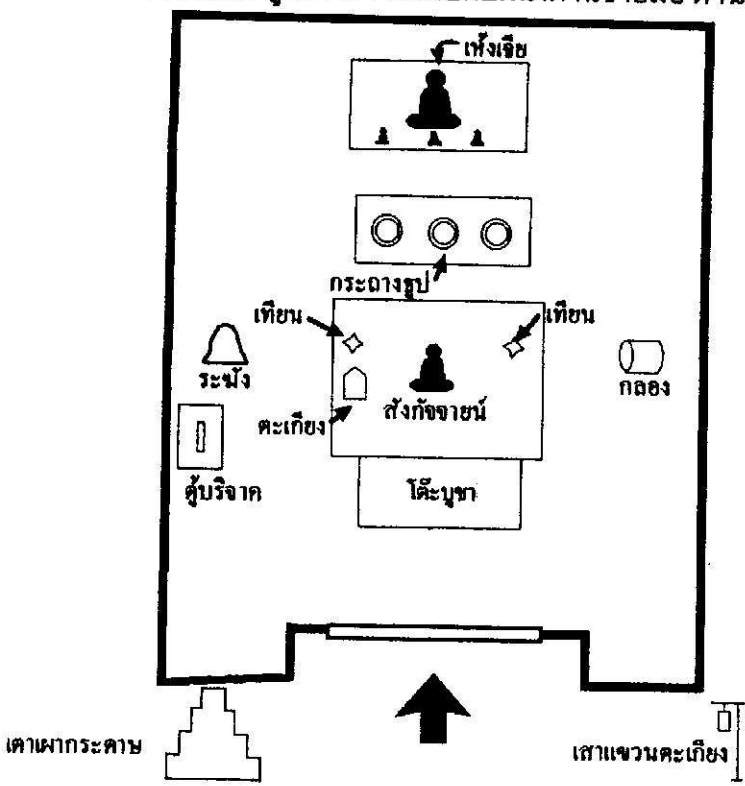
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ชั้นเดียว ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน โครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ปูกระเบื้องแผ่นและกระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ (Tong Wa) ผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โครงหลังคา (คานหรือดั่ง) เป็นปูนทั้งหมด มีประตูทางเข้าแห่งเดียวอยู่กึ่งกลาง

บริเวณห้องพิธีกรรมและ
ที่วางรูปเคารพ

ภายในอาคารมีประำจตุเดียววางกึ่งกลาง บนประำมีรูปเคารพแห่งเจียขนาดใหญ่สุด
 ซ่างหน้ามีรูปเคารพอีก 3 องค์ วางเรียงแถวหน้ากระดาน ได้แก่ รูปแห่งเจียขนาดเล็ก รูปพระศากยมุนี
 และพระโพธิสัตว์กวนอิม ได้ประำระดับเสมอพื้นเจาะช่องวางรูปแป๊ะกง ถัดจากประำเป็นโต๊ะปูน มี
 กระถางรูป 3 ใบ และวางกระบอกลงเขียนซี ได้โต๊ะมีเจ้าที่ รูปเสือและกระถางรูป ถัดออกมาเป็นโต๊ะไม้
 ใช้วางเครื่องเช่นไห้ว มีที่ปักเทียนทั้ง 2 ซ่าง ตะเกียงน้ำมันตรงกลาง วางพระสังกัจจายน์ น้ำมันต์ หน้า
 ลุดวางบาตร หม้อก้ำยาน และมุหฺย (บางคนเรียกหัวปลาหมึก) ซึ่งใช้เคาะระหว่างสวดมนต์ ด้านซ้าย
 แว่นระฆัง ด้านขวาแว่นกลอง ตู้บริจาควางแนบกับผนังด้านซ้ายมือ ด้านนอกซ้ายมือ

การตกแต่งภายในเน้นการเขียนภาพพระบายสีตามผนังปูนซึ่งมีสีขาว ตอนหน้าที่ผนัง
 ในอาคารด้านซ้ายเขียนภาพนางฟ้าทั้ง 7 ที่ผนังด้านขวาเขียนรูปโปิยเขียนทั้ง 8 ตอนหลังที่ผนังด้าน
 ซ้ายเขียนภาพคนถือร่มและคนถือเจดีย์ ผนังด้านขวาเขียนภาพคนถือพิณและคนถือดาบกับงู ภาพ
 เหล่านี้ก็คือ ท้าวจตุโลกบาล นั้นเอง ที่เสาทั้ง 4 ต้น ด้านหน้าประำทำเป็นรูปมังกรพันเสา หันหัวและอ้า
 ปากทางประตูเข้า บางครั้งเมื่อเข้าไปแล้วให้ความรู้สึกสะทึงกลัวน่าซึ่งซัง เสาและโต๊ะเน้นหนักที่สีแดง
 รวมทั้งผ้าห้อยคำสวดมนต์หรือคำอวยพร นอกจากนี้ยังมีภาพอื่นๆ ที่เขียนตามโต๊ะ ผนัง หรือคาน เช่น
 ดอกเหมย ดอกเบญจมาศ ต้นไม้ ลูกท้อ มะนาวนิ้วมือ ต้นไผ่ นก ผีเสื้อ กวาง เป็นต้น

การตกแต่งภายนอกเริ่มจากสันหลังคาที่ทำเป็นรูปมังกร 2 หัว หันหน้าเข้าหามุขอัครี
 ซึ่งอยู่กึ่งกลาง มังกรเหยียบบนลายเมฆ ที่แถบสันเขียนภาพดอกโบตัน ปลายสันด้านสกัดวางพาด
 คล้ายมังกรอ้าปากตามการลาดเอียงของหลังคา ชายคาด้านหน้าประดับกระเบื้องกลมและกระเบื้อง

สามเหลี่ยมลายดอกโบตัน ด้านหน้าอาคารเขียนลายซึ่งดูค่อนข้างจะจัดกระจาย ด้านบนเป็นลายค้ำคาวผลสมลายเมฆ ด้านขวาประตูเป็นลายมังกรและเปียก้วยหรือไตรแกรมส์ ด้านซ้ายประตูเป็นลายหงส์และเปียก้วย ภายในวงเปียก้วยยังแทรกเครื่องหมายหยินหยาง นอกจากนี้ยังเจาะวงกลมประดับขอบลายประแจจีนเหมือนกันทั้ง 2 ข้าง ด้านล่างเขียนลายอิฐสีแดง ประตูเขียนรูปทวารบาล ด้านนอกซ้ายมือมีไม้โตะ และเสาแขวนตะเกียงทวดตาฟ้าดิน และขวามือมีเตาเผาขอน้ำเต้า

การจัดองค์ประกอบต่างๆ ของอาคารมีลักษณะสมดุลยึดแกนกลางเป็นหลัก แม้ภาพเขียนจะมีลักษณะแตกต่างกันบ้างก็ตาม ดังจะเห็นจากการวางรูปเคารพ การวางกระถางรูปเทียนหรือแผ่นผ้าแขวน หลังคาใช้สีค่อนข้างตัดกันอย่างเห็นชัด คือ สีเหลือง สีแดง สีเขียว หลังคากระเบื้องกระบอกไม้ไผ่สีเขียวกับแผ่นเรียบสีแดง ช่วยเน้นให้เห็นแนวเส้นตามการลาดเอียงของหลังคาอย่างเด่นชัด แต่ส่วนใหญ่เน้นสีแดงเป็นหลัก ลักษณะด้านหน้าโดยทั่วไปค่อนข้างราบเรียบ เนื่องจากมีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมไม่ซับซ้อนมากนัก เครื่องประดับตกแต่งบนหลังคามีน้อยเมื่อเทียบกับศาลเจ้าใหญ่ๆ อาจเป็นเพราะเป็นของเอกชนรายเดียว ไม่ใช่ของมูลนิธิใดๆ จึงมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ลวดลายที่นำมาใช้มีความหมายเป็นนัยมงคล ดังเช่น ภาพค้ำคาวซึ่งคนจีนโบราณเชื่อก็คือเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี ความสุข ภาพผีเสื้อ ซึ่งมีความหมายถึงอายุยืน ภาพกวางมีความหมายถึง ความมั่งคั่งร่ำรวย และความมีอายุยืนยาว ภาพหงส์ (ทางตะวันตก เรียกฟีนิกซ์) ซึ่งมีความหมายมาตั้งแต่โบราณถึงความดี 5 ประการ อันได้แก่ คุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความประพฤติที่ถูกต้อง ความเมตตากรุณา และความไว้วางใจ (Eberhard, 1986 : 235) ภาพสัญลักษณ์หยินหยางซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเต๋า ภาพที่เห็นเป็นสีขาวยและดำสลับกันเป็นการแสดงถึงอำนาจพื้นฐาน 2 อย่างที่มีความเกี่ยวข้องกันเสมอในจักรวาล กล่าวคือ ทุกสิ่งต้องมีอะไรที่ตรงข้ามเสมอ เช่น ชายกับหญิง ร้อนกับหนาว ทิศเหนือกับทิศใต้ เป็นต้น ปัจจุบันนิยมทำร่วมกับเปียก้วย ถือเป็นยันต์มงคล

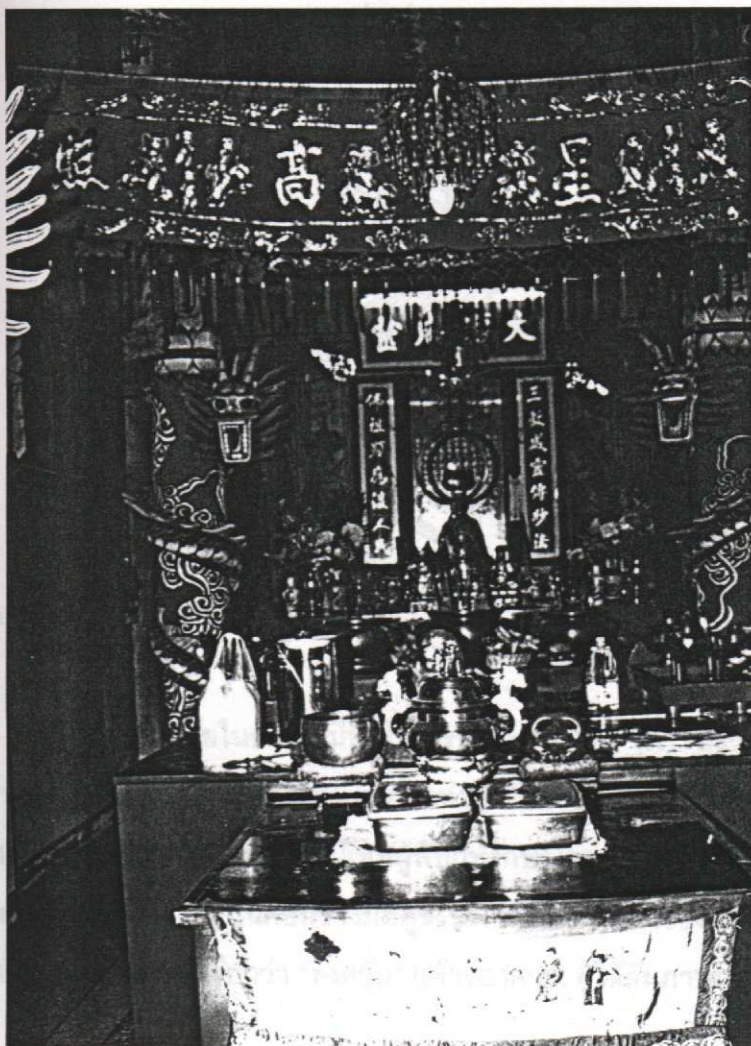
การทำสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏตามอาคารนี้จึงเป็นการรวมเอาพื้นฐานความคิดทางแบบเต๋า ศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ดังเช่น รูปเคารพกวนอิมซึ่งเป็นคติของมหายาน หรือการนับถือแห่งเจียเป็นเสมือนเซียนองค์หนึ่ง ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์ต่างๆ นานา ตามคติของเต๋า อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับแห่งเจียนี้ปรากฏว่า มีศาลเจ้าหลายแห่งที่มีรูปเคารพแห่งเจียร่วมอยู่ด้วย บางแห่งก็ถือเป็นรูปเคารพระดับรอง บางแห่งก็ถือเป็นรูปเคารพระดับประธาน ดังเช่นที่ศาลเจ้าแห่งนี้ แห่งเจียมีลักษณะเด่นที่ใบหน้าเป็นลิง มีหลายตำนานบางตำนาน กล่าวว่า เป็นผู้ช่วยพระถังซัมจั๋งไปแสวงบุญที่อินเดีย แต่บางตำนานกล่าวว่า เป็นลิงวิเศษมีอำนาจปาฏิหาริย์อย่างยิ่ง จนภาพหลังเป็นผู้ที่ทักซ์แห่งสวรรค์ นอกจากนี้ชาวจีนยังเชื่อว่าจะช่วยรักษาความเจ็บป่วย และป้องกันปีศาจร้ายด้วย

ด้านหน้าอาคารออกแบบอย่าง-
สมดุจด และตกแต่งด้วยการเขียน
ภาพพระบายสีอย่างสวยงาม

สันหลังคาประดับรูปมังกรคู่บนก้อน
เมฆ มีวงรัศมีเปลวอยู่กึ่งกลาง ถัด
ลงมาเป็นรูปหงส์คู่ มีดอกโบตั๋นอยู่
กึ่งกลาง

ด้านหน้าข้างประตูมีรูปสัญลักษณ์
โป๊ยก้วยหรือไตรแกรมส์ทั้ง 2 ข้าง
ด้านหนึ่งมีรูปหงส์ประกอบ อีกด้าน
หนึ่งมีรูปมังกรประกอบ เหนือประตู
เป็นรูปค้ำคาว ก้อนเมฆ เปลวไฟ
และดวงอาทิตย์

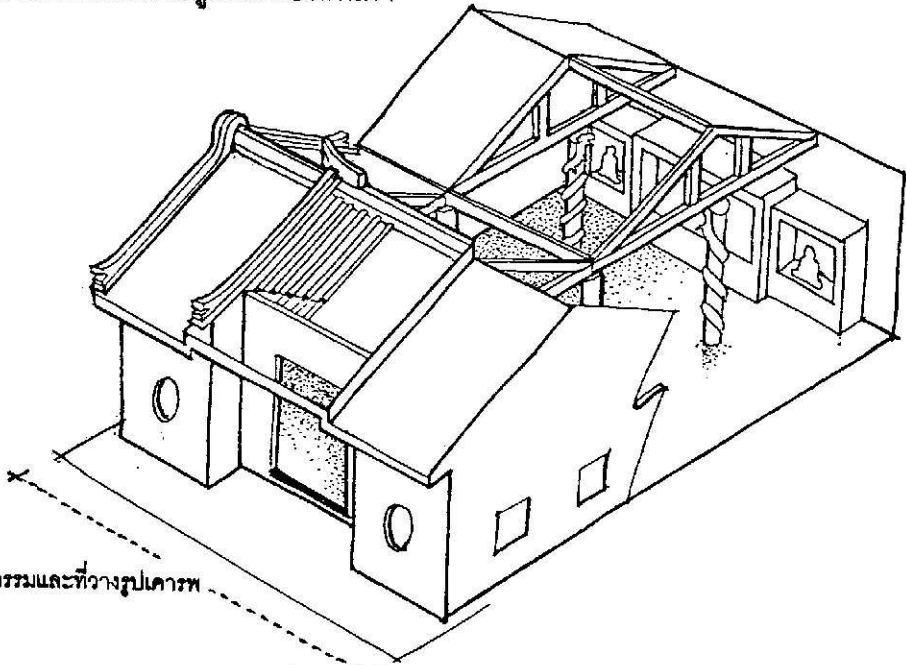
การจัดโต๊ะพิธีและประจำจัดใน
ลักษณะสมดุล เสาประดับรูป
มังกรต้นเมฆเลื้อยพันเสา หัน
หน้าไปทางประตูเข้า

4.7 ศาลเจ้าแห่งเจีย (คลองเรียน)

ศาลเจ้าแห่งเจียตั้งอยู่ถนนคลองเรียน 2 ซอย 9 เป็นอาคารขนาดเล็ก หันหน้าไปทางทิศตะวันออก สภาพทั่วไปค่อนข้างเจียบ เนื่องจากอยู่สุดซอยและมีบ้านเรือนรอบข้างไม่หนาแน่นมากนัก มีพื้นที่ใช้สอยไม่มากนัก การทำกิจกรรมต่างๆ มักทำบริเวณถนนด้านหน้า หรือพื้นที่ว่างชั่วคราว ไม่มีสถานที่จอดรถโดยเฉพาะ แต่ก็หาที่จอดไม่ยากนัก เนื่องจากเป็นซอยตัน และมีคนเข้าออกไม่มากนัก ลักษณะศาลเจ้ามองจากภายนอกค่อนข้างทรุดโทรม ชาติการซ่อมแซม ลวดลายต่างๆ เลือนราง แม้ภายในลวดลายเขียนสีตามชื่อคานก็ไม่ปรากฏชัดเจน ศาลเจ้าสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 10 กว่าปีผ่านมาแล้ว แต่เป็นที่นิยมศรัทธามาก มีการเข้าทรงอยู่เสมอ เป็นที่พึ่งของชาวจีนและไทยที่มีความเดือดร้อน และขอให้เจ้าช่วย เพื่อแก้เคล็ด หรือปกป้องสิ่งชั่วร้าย หรือเพื่อความเป็นสิริมงคล

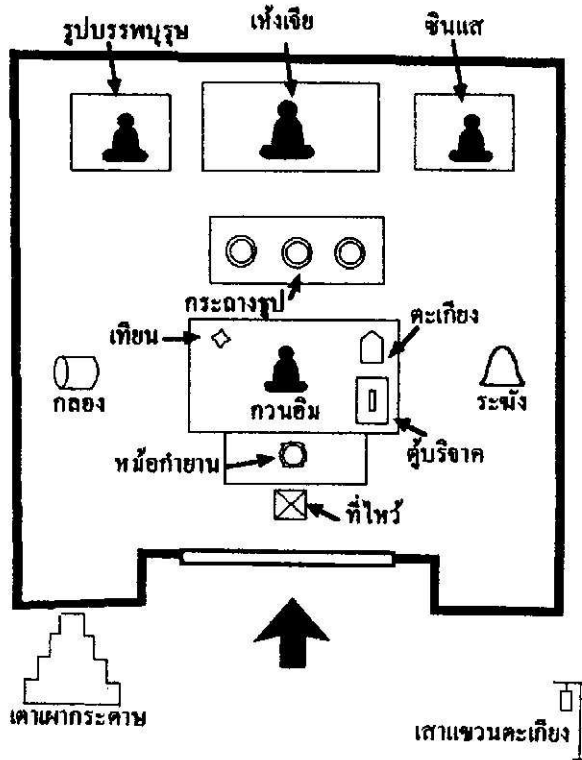
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูนใช้ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว กระเบื้องแผ่นเรียบและกระเบื้องไม้ไผ่ พื้นหินขัดและผนังฉาบปูน ผนังห้องพิธีเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

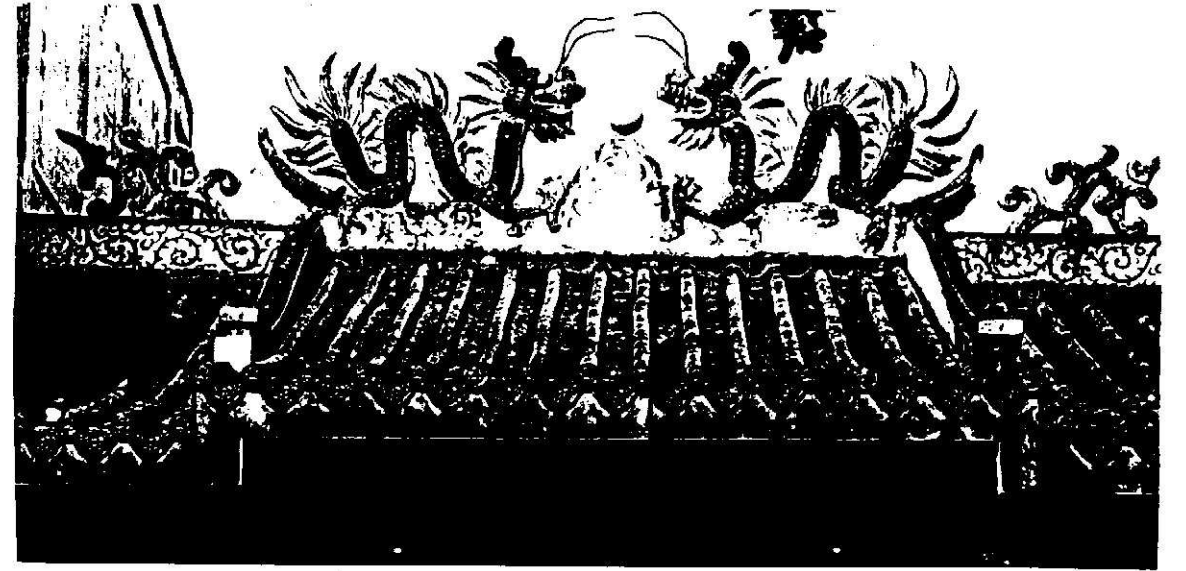

ภายในอาคารมีปะรำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ปะรำที่อยู่กึ่งกลางจะกว้างยาวเป็นพิเศษ หนาข้างซ้ายปะรำเล็กลงมาในขนาดเท่าๆ กันปะรำกลางวางรูปเคารพหลายองค์ แต่ที่เด่นมากคือรูปเคารพแห่งเจีย ปะรำขวาตั้งรูปเทพผู้พิทักษ์รักษาโรค ปะรำซ้ายตั้งรูปท่านอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาและล่วงลับไปแล้ว ภายในค่อนข้างมืดดูขึงขัง เต็มไปด้วยสิ่งของที่วางอย่างระเกะระกะ มีผ้าห้อยจารึกอักษรมงคล หรือที่เรียกว่า "ทงคว้น" (เจ้าของศาล, ผู้ให้สัมภาระณ์, วันที่ 1 พฤศจิกายน 2542) หน้าปะ

จำมีโต๊ะวางเครื่องเช่นไห้วและกระถางรูปเทียน มีแผ่นกระดาษและชั้นน้ำที่ใช้ในการประกอบพิธี มี
กลองตั้งอยู่ด้านซ้าย ระฆังอยู่ด้านขวา การเข้าสู่ภายในมีเพียงประตูด้านหน้าแห่งเดียวและมีประตู
แคบๆ ด้านข้าง

การตกแต่งมีน้อยและที่มีอยู่มีสภาพเลือนลาง ที่เห็นชัดคือ การทำลวดลายปูนปั้นตัว
มังกรพันเสาทั้ง 4 เสา ส่วนเครื่องหลังคาทำคล้ายกับศาลเจ้าอื่นๆ ที่ประดับด้วยรูปมังกร 2 ตัว หันหัว
เข้าหากัน แถบสันนอกโค้งเวียนลายใบโบตัน หลังคาผสมแผ่นเรียบกับกระบอกไม้ไผ่ ตกแต่งชายคาด้วย
กระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมดอกโบตัน ผนัง 2 ข้างประตูเจาะช่องหน้าต่างกลม เหนือหน้าต่างเขียน
ภาพเกี่ยวกับหิ้งเจีย ที่เสาทั้ง 2 เขียนลายมังกร ประตูเขียนรูปทวารบาล ด้านหน้ามีเตาเผาและเสา
แขวนตะเกียงบูชาเทวดาฟ้าดิน

ด้านหน้าอาคารจัดวางในลักษณะสมดุลง ประติมากรรมอยู่กึ่งกลาง หน้าต่างกลมอยู่ด้านข้างทั้ง 2 ด้านหลังคาเป็นรูปมังกรคู่หันหน้าเข้าหากันอยู่กึ่งกลาง ผนังด้านบนเขียนรูปเกี่ยวกับหิ้งเจี๋ย

รูปปั้นพระพุทธรูป รูปเคารพ พระอาจารย์เสกต่าง

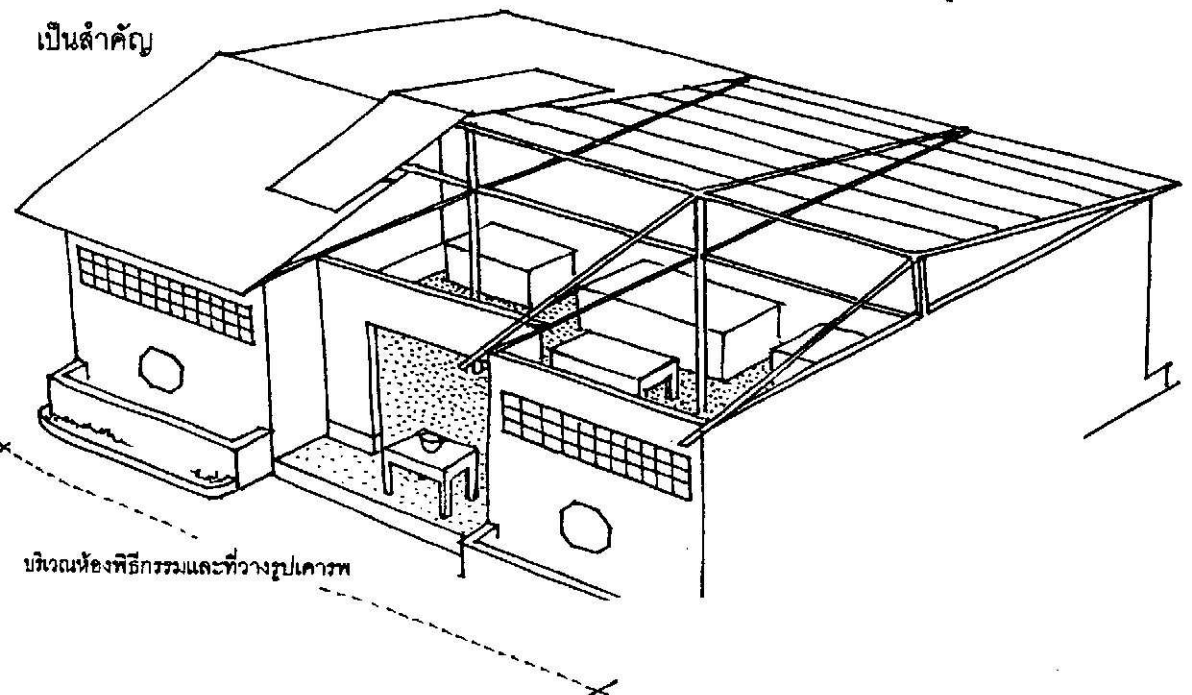
ภายในอาคารจัดวางลักษณะสมดุลง ประติมากรรมอยู่กึ่งกลาง เป็นที่วางรูปเคารพหลายๆ องค์ องค์ประธานอยู่กลางคือ รูปเคารพหิ้งเจี๋ย เสาทำเป็นรูปมังกรเลื้อยพันเสา

4.8 ศาลเจ้าเจ่งจ๋วยโจวซือ

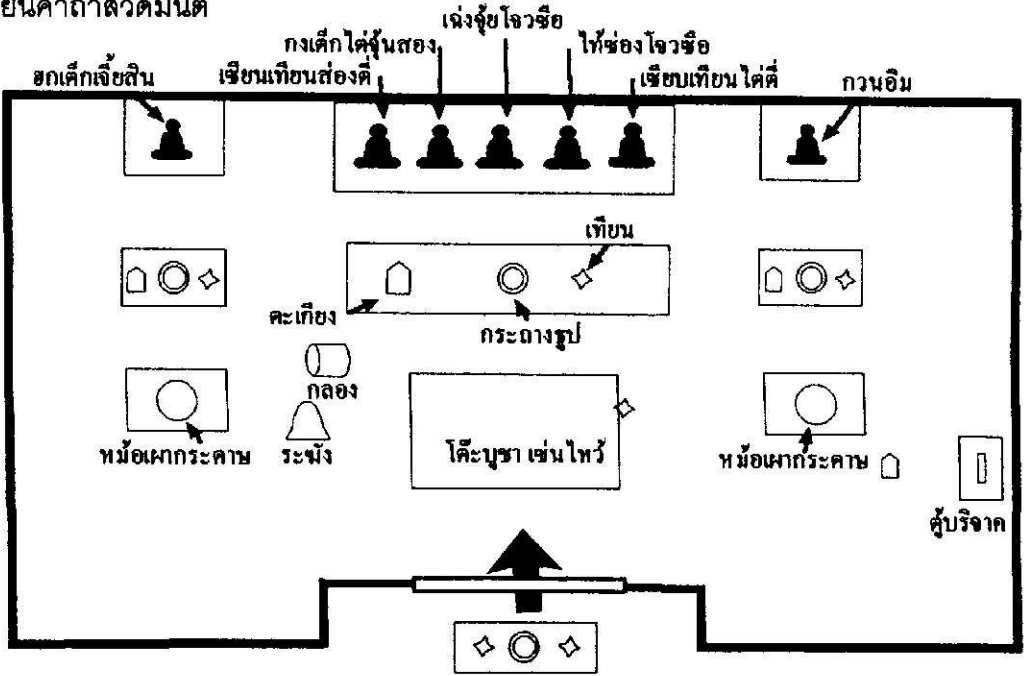
ศาลเจ้าเจ่งจ๋วยโจวซือตั้งอยู่ที่ถนนทุ่งเสลา 2 ซอยท่าอุทิศ 3 มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า ศาลเจ้าฮกเงี้ยมเก็ง เป็นศาลเจ้าค่อนข้างใหญ่ แต่เป็นแบบชั่วคราวทำอย่างง่ายๆ หันหน้าทางทิศตะวันออก อยู่ในซอยที่มีอาคารไม่หนาแน่น บริเวณรอบศาลเป็นพื้นที่ว่างเปล่า แต่ไม่ใช่ลานที่เป็นของศาลเจ้าโดยเฉพาะ การทำพิธีกลางแจ้งมักจะล้าออกมาบนถนนสาธารณะ และที่ดินเอกชนรายอื่นๆ เนื่องจากอยู่สุดซอยจึงไม่มีปัญหาเรื่องเสียงรบกวนทั้งจากผู้คนและรถ ลักษณะพื้นที่ที่โล่งออกไปและปลอดโปร่งจึงเหมาะกับการทำพิธีกรรมใหญ่ๆ โดยเฉพาะการเข้าทรง การแสดงปาฏิหาริย์ของร่างทรงมักปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ โดยเริ่มจากศาลเจ้านี้และแห่แหนไปตามถนนสายสำคัญ ศาลเจ้าสร้างขึ้นประมาณ 3 ปีกว่า นับว่าเป็นศาลเจ้าแห่งใหม่ในหาดใหญ่ แต่เป็นที่ศรัทธาของชาวมาเลเซียและสิงคโปร์มาก มีการทำพิธีแห่เจ้าเข้าทรงโดยตลอด อย่างไรก็ตามการเรียก "ฮกเงี้ยมเก็ง" นี้เป็นการนำเอาคำมงคล คือ ฮก ซึ่งหมายถึงโชคลาภ วาสนา เจี้ยมหมายถึงความสงบ ความราบรื่น ความสุขสบาย และเก็งหมายถึงวัดหรือศาลนสถานมารวมกัน (ขนาด ขจรสกุลวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2542) สำหรับรูปเคารพหลักหรือองค์ประธานของศาลเจ้านี้คือ เจ่งจ๋วยโจวซือ ดังนั้นจึงเรียกศาลเจ้าเจ่งจ๋วยโจวซือ

รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบทั่วไป ที่ทำขึ้นอย่างง่ายๆ ชั้นเดียว ยกพื้นสูง ใต้เส้าและคาน หลังคาจั่ว อาคารก่ออิฐถือปูน ฉาบปูนทาสีขาว โครงหลังคาใช้เหล็กฉนวน ตัวอาคารและหลังคาเป็นลอนคล้ายบ้านเรือนหรือโกดังเก็บของทั่วไป ไม่มีภาพสัญลักษณ์ลายมงคล การตกแต่งเพื่อความสวยงามและยึดถือประเพณีโบราณใดๆ บนผนังทั้งภายในภายนอก ปล่อยให้เห็นสีเรียบๆ ปราศจากลวดลายหรือภาพมงคล จึงถือเป็นศาลเจ้าที่ออกแบบอาคารอย่างง่าย แต่เน้นที่รูปเคารพและพิธีกรรมเป็นสำคัญ

ภายในอาคารมีโต๊ะไม้ตั้งรูปเคาท์ 3 จุด โต๊ะใหญ่และยาวอยู่กึ่งกลาง ขนาดข้างด้านซ้ายและขวาด้วยโต๊ะตั้งรูปเคาท์ขนาดรองลงมา โต๊ะกลางมีรูปเคาท์หลายองค์ องค์ที่โดดเด่นถูกจัดวางเรียงเป็นแถวมี 5 องค์ องค์สำคัญที่สุดซึ่งถือเป็นประธานของศาลเจ้าคือ เถ่งจ๋วยโจวซือ มีลักษณะลำตัวสีดำ สวมมงกุฏ นั้งสมาธิ ในมือมีลูกแก้วสารพัดนึก หากนับจากองค์ขวามือมีดังนี้ เขียนเทียนใต้ (ถือทวน) ใต้ช่องใจคุณ (ถือแส้) เถ่งจ๋วยโจวซือ (ถือแก้วสารพัดนึก) เขียนเทียนสองตี (ถือดาบ) และ กงเด็กไคจุ่นสอง (มือทั้ง 2 กำวางบนเข่า) โต๊ะด้านขวามีรูปเคาท์กวนอิม ส่วนโต๊ะด้านซ้ายมีรูปเคาท์แป๊ะกง แต่ละโต๊ะยังประกอบด้วยรูปเคาท์อื่นๆ ขนาดเล็กๆ อีกมากมาย หน้ารูปเคาท์แต่ละแห่งมีโต๊ะวางเครื่องเช่นไห้ว วางกระถางรูปเทียน ตะเกียง และแจกัน ถัดออกมามีโต๊ะอีกชุดหนึ่งวางเครื่องเช่นไห้ว วางหม้อเผากระดาษ สำหรับโต๊ะกลางวางสิ่งของมากเป็นพิเศษ เช่น ขันข้าวสารผสมเกลือเสก (เอี่ยมปี้) น้ำมัน (อู๋จ๋วย) หมึกแดงและพู่กันจีน (อิน จู ปิด) ไม้อาญาสิทธิ์ (ฮ้องจี้) แส้ (ฮวบไช่) เป็นต้น สิ่งของเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้ในพิธีกรรมเข้าทรง ส่วนประกอบอื่นๆ ที่ปรากฏภายในศาลเจ้า เช่น กลอง ระฆัง ฆ้อง รำมะนา ซึ่งวางในจุดเดียวกัน มีตู้บริจาค ด้านบนแขวนธงควั่นหรือด่องสองแถบผ้าห้อยเขียนคาถาสวดมนต์

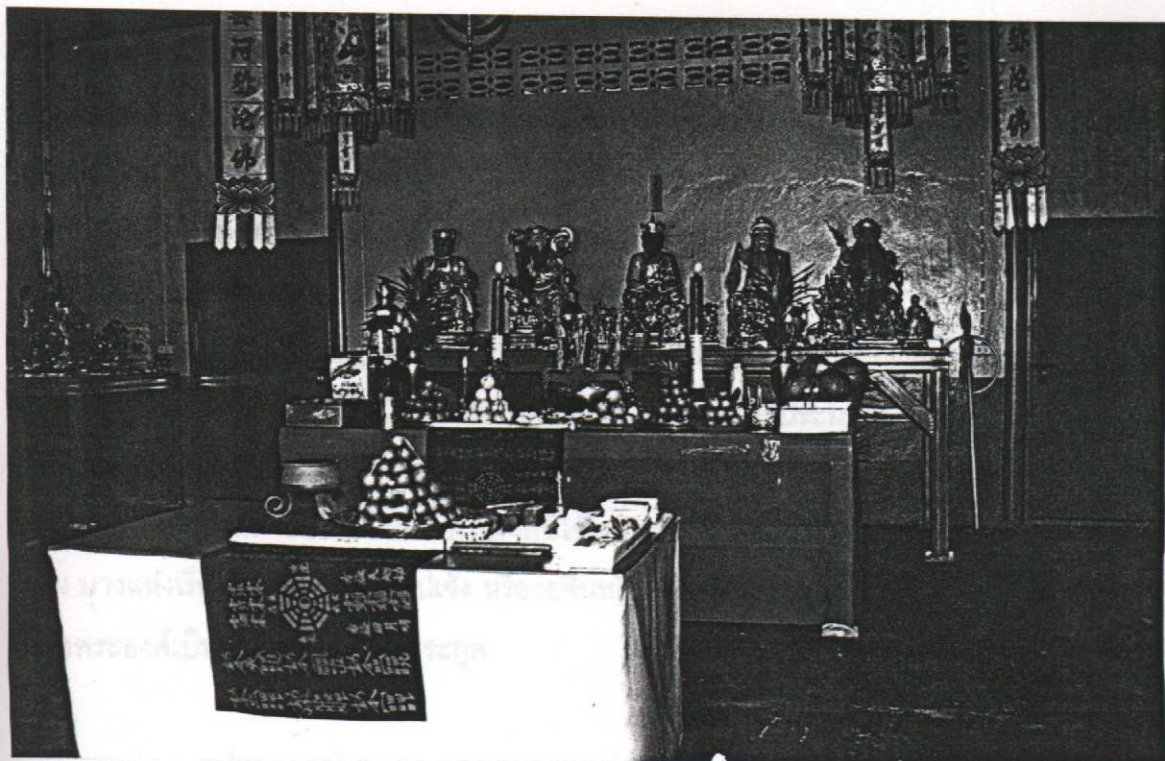
แม้เป็นอาคารที่สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ แต่ก็ยึดหลักแกนกลางหรือความสมดุลแบบเท่ากัน ทั้ง 2 ข้าง ดังจะเห็นว่า ประตูใหญ่ทางเข้าอยู่กลาง มีโต๊ะอยู่นอกประตูในลักษณะกึ่งกลางเช่นกัน มีปีกซ้ายขวาเหมือนกัน ส่วนนี้เจาะช่องหน้าต่างเป็นรูปสัญลักษณ์มียิปท่วยและมีสัญลักษณ์หยินหยางอยู่ภายใน ผนังภายนอกทาสีขาวล้วน เสาใช้สีแดง รวมถึงกรอบมียิปท่วย โคมลอยโต๊ะบูชา โต๊ะวางรูปเคาท์ หรือแม้สิ่งของต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีสีแดง ผนังภายในหลังรูปเคาท์ใช้สีเหลือง สีที่เห็นชัดภายในมีสีแดงและสีเหลืองเป็นส่วนใหญ่

สัญลักษณ์แปดเหลี่ยมและหยินหยางเป็นเครื่องสะท้อนถึงความเชื่อแบบเต๋าที่สังเกตเห็นง่ายที่สุด มีความหมายลึกซึ้ง โดยทั่วไปจะปรากฏตามศาลเจ้ามากกว่าวัด สัญลักษณ์แปดเหลี่ยมมีรูปร่าง 8 เหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมมีเส้นขาดหรือต่อเนื่องไม่เหมือนกัน เป็นการแทนความหมายของธาตุ ทิศ ฤดู หรือสิ่งของต่างๆ กัน ส่วนหยินหยางมีลักษณะวงกลมแบ่งครึ่งภายในระหว่างขาวกับดำ สีขาวคือหยาง สีดำคือหยิน เป็นการแสดงถึงจักรกรรมของสิ่ง 2 สิ่งที่เป็นจริงเสมอ คนจีนบางคนเรียกสัญลักษณ์นี้ว่า "ไท่เก๊กไต่่ว" ภายในศาลเจ้าจะมีรูปหัวทหาร 5 หัว หรือที่เรียกว่า "ง้อเอี้ยเจี๋ยม" แต่ละหัวใช้สีต่างกัน บั๊กลงกระดางรูปที่อยู่บนโต๊ะ ในตำนานกล่าวว่า เป็นสัญลักษณ์ของทิศและธาตุทั้ง 5 กล่าวคือ หัวที่ 1 คือ "ตง" เป็นสัญลักษณ์ของธาตุไม้มีสีเขียว มีทหารในความดูแลถึง 99,000 นาย หัวที่ 2 "หน้่า" อยู่ทางทิศใต้ เป็นสัญลักษณ์ธาตุไฟ มีสีแดง มีทหาร 88,000 นาย หัวที่ 3 "ไซ" อยู่ทางทิศตะวันตก สัญลักษณ์ธาตุทอง มีสีขาว มีทหาร 66,000 นาย หัวที่ 4 "ปัก" อยู่ทางทิศเหนือ สัญลักษณ์ธาตุน้ำ มีสีดำ มีทหาร 55,000 นาย หัวที่ 5 "ต้ง" อยู่ตอนกลางสัญลักษณ์ธาตุดิน มีสีเหลือง มีทหาร 33,000 นาย จะเห็นว่าสัญลักษณ์และเครื่องมือพิธีกรรมต่างๆ จะสัมพันธ์กับธาตุ ทิศ ดวงดาว เทพเจ้าหรือความสมดุลของหยินหยางเป็นส่วนใหญ่

สำหรับความเป็นมาของเจ๋งจ้วยใจวซือนั้น ในบางตำนานกล่าวว่า มีกำเนิดขึ้นเมื่อ 800 ปีที่ผ่านมาแล้วเป็นชาวมณฑลฮกเกี้ยน ท่านเลื่อมใสในพุทธศาสนา บวชเรียนมาตั้งแต่อายุ 9 ปี เมื่ออายุ 20 ปีก็เดินทางไปทางอุดงค์ นิ่งจำศีลภาวนา จนได้สำเร็จญาณ ท่านยังสามารถในการใช้ยารักษาโรค จนเป็นที่นับถือของคนทั่วไป ต่อมาได้ยกย่องให้เป็นเทพ บางคนก็เชื่อว่าท่านคืออวตารของพระโพธิสัตว์ที่ลงมาโปรดสรรพสัตว์หรือช่วยเหลือมนุษย์ (นาคตล ขจรสกุลวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤศจิกายน 2542)

ด้านหน้าจัดวางอย่างสมดุล ผั่งทั้ง 2 ด้าน ทำรูปสัญลักษณ์แปดเหลี่ยมและหยินหยางอยู่ภายใน

ภายในมีโต๊ะวางรูปเคารพ 3 จุด โต๊ะกลางใช้วางรูปเคารพองค์สำคัญๆ โต๊ะบูชา โต๊ะวางเครื่องเซ่นไหว้ จะวางอยู่ด้านหน้าของแต่ละประจำ และวางในลักษณะสมดุลงัน

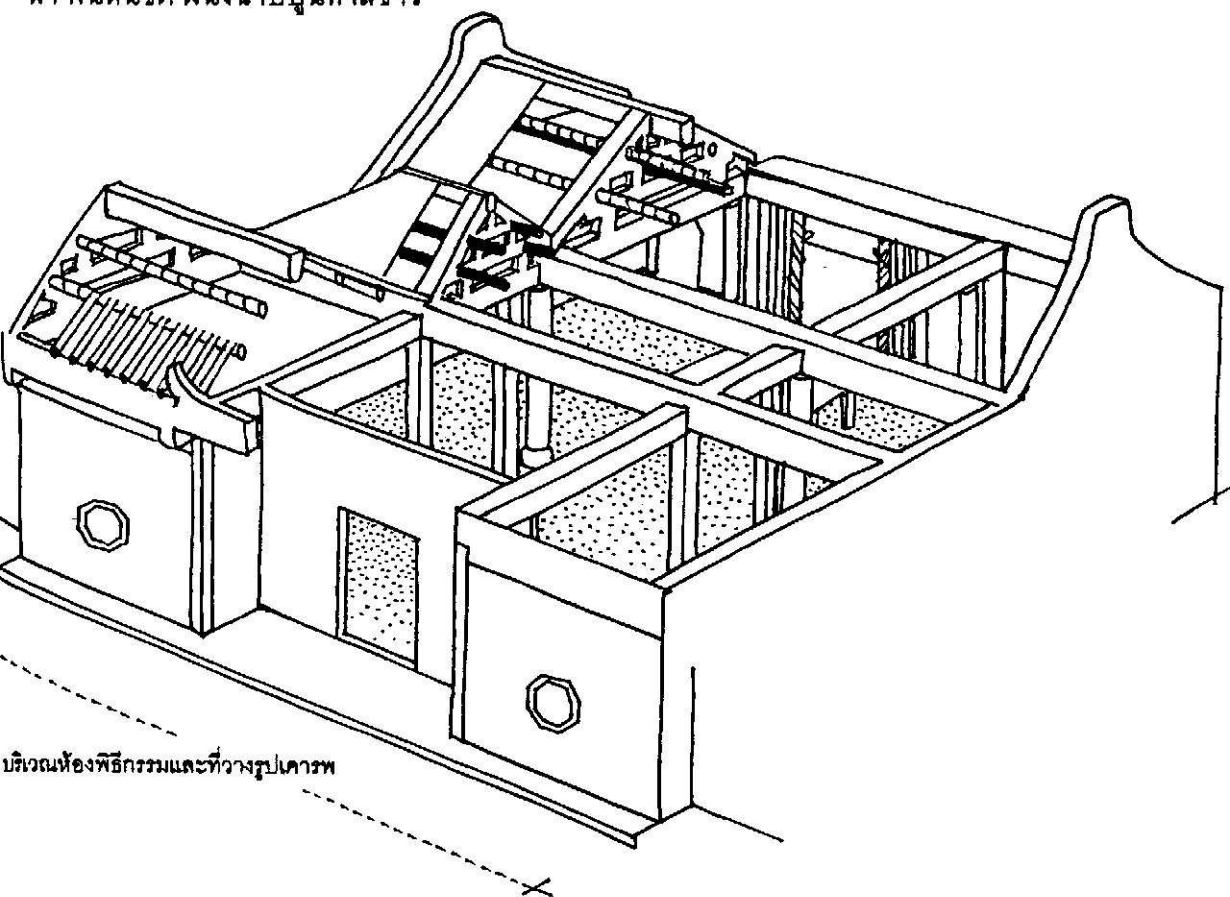
ที่โต๊ะกลางมีรูปเคารพอยู่ 5 องค์ องค์กลางเป็นองค์ประธานคือ เจ้าจ้วยโจวซือ (มิวสีดำ) นอกจากนั้น เป็นรูปตุ๊กตาจีนเล็กๆ ซึ่งวางอยู่ด้านหน้าอีกหลายองค์

4.9 ศาลเจ้าเชียงซุนไต่ตี้

ศาลเจ้าเชียงซุนไต่ตี้ตั้งอยู่ที่ถนนทุ่งเสลา 2 ซอย 6 ในอาคารมูลนิธิตระกูลโจ้วสามัคคีธรรมสงเคราะห์ เป็นอาคารขนาดใหญ่ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหน้ามีลานบริเวณกว้างพอสมควร สำหรับทำพิธีกรรมกลางแจ้ง มีรั้วล้อมรอบ อาคารแวดล้อมไม่หนาแน่น เนื่องจากอยู่ห่างย่านชุมชน และเป็นป่าอย่างที่เพิ่งบุกเบิกขยายเมืองออกไป อยู่ในทำเลที่มีถนนผ่านทั้งด้านหน้าและด้านข้างทั้ง 2 จึงเดินทางได้ง่ายและไม่มีปัญหาที่จอดรถ แม้มีถนนตัดผ่านหลายสาย แต่ก็เงียบ มีรถน้อยไม่มีเสียงจอแจ จากการสัมภาษณ์ชาวจีนผู้ดูแลศาลได้ความว่า สร้างมาแล้วประมาณ 17 ปี เชียงซุนไต่ตี้เป็นเทพองค์หนึ่งที่คนจีนให้ความเคารพนับถือมาแต่โบราณ เป็นเซียนที่มีความสามารถเคยเป็นทั้งนักปกครอง เป็นแม่ทัพคุมทหาร และเป็นหมอรักษาคนไข้ แต่อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามสำเนียงจีนแต่ละแคว้น บางแห่งเรียกจิงกุนไต่ตี้ หรือโปเซ้ง หรืออจิ้นหยิน หรือโจ้ว อันเป็นที่มาของตระกูลโจ้ว และการนับถือพระองค์เป็นรูปเคารพประจำตระกูล

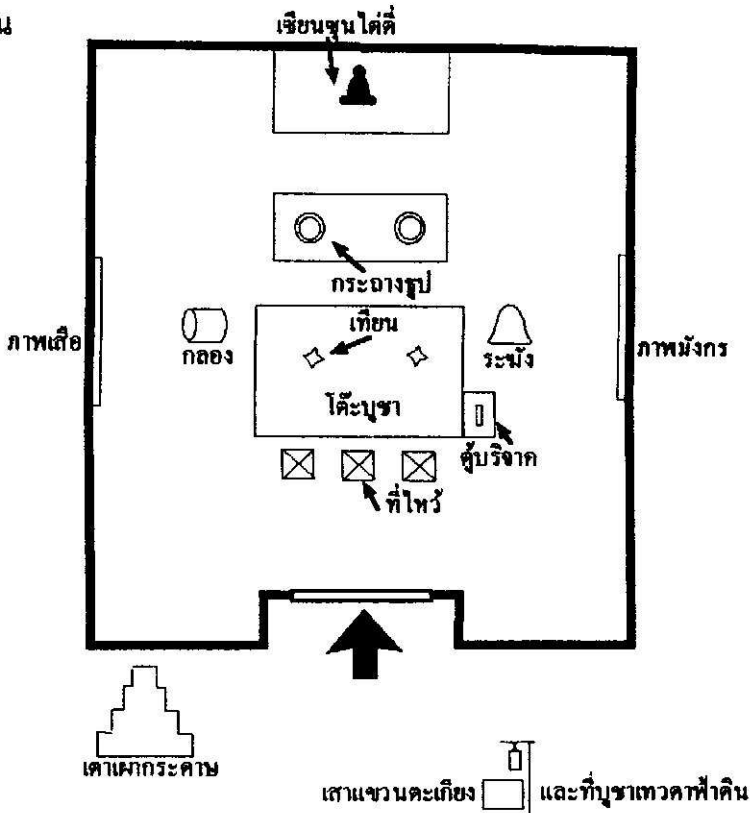
รูปแบบ รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่วผสมปั้นหย่า ผนังห้องพิธีและรูปเคารพเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้า พื้นหินขัด ผนังฉาบปูนทาสีขาว

บริเวณห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ภายในอาคารมีประจำแห่งเดียวอยู่กึ่งกลาง อันเป็นที่ตั้งรูปเคารพของเวียนขุนไต้ มีลักษณะนั่งบัลลังก์ทำเหยียบสิงห์ทั้ง 2 ข้าง มีอชวาถือคทา เศราดำ หน้าประจำมีโต๊ะหินขัดวาง กระจ่างรูปเทียน มีตะเกียงอยู่ข้าง ถัดออกมาเป็นโต๊ะเหล็กทาสีแดง วางเครื่องเช่นไห้ว อาหารเจ แจกัน กระบอกเตียมซี มีตู้บริจาควางอยู่ข้าง ด้านหน้ามีเบาะรองรับที่กราบไหว้ ที่คานด้านซ้ายแขวน กลอง ด้านขวาระฆัง สภาพสิ่งของภายในมีน้อย บรรยากาศค่อนข้างโปร่ง และมีแสงเข้าอย่างทั่วถึง ประกอบกับการจัดวางเป็นระเบียบดูสะอาดสะอ้าน ดังเช่น ธงควั่นหรือผ้าห้อยเขียนคำสวดมนต์จะ แขนงไว้บริเวณคานเท่านั้น

แม้มีสิ่งของน้อยไม่ระเกะระกะ แต่ก็พิถีพิถันในการตกแต่งทั้งภายในภายนอก ภายใน จะเห็นได้ชัดในส่วนประจำ ดังเช่น เสาประจำทำรูปมังกรโอบล้อม ระบายสีแดงประกอบเมฆ ด้านอก หลังรูปเคารพเขียนลายมังกรประกอบเมฆเช่นกัน ตัวมังกรเขียนสีอย่างวิจิตรบรรจง ใช้สีเส้นสดใ สฐาน บัลลังก์ก็ประดับลายประแจจีนและลายเมฆแบบโบราณ ลงพื้นสีแดงตัวลายสีทอง ด้านล่างประจำเขียน ลายที่ขพันธุ์ธรรมชาติ เสาภายในทุกต้นทาสีแดง โคนเสาทาสีเหลือง เสาบริเวณโต๊ะบูชาเป็นทรงกลม นอกนั้นเป็นทรงสี่เหลี่ยม ผนังทั้ง 2 ด้าน ผนังด้านซ้ายประดับลายปูนปั้นขนาดใหญ่เป็นรูปเสือ ผนัง ด้านขวาเป็นรูปมังกร

การตกแต่งภายนอกส่วนใหญ่เป็นงานปูนปั้นและเขียนภาพระบายสี เริ่มจากสันหลัง คาที่ทำเป็นรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันกึ่งกลาง กระเบื้องสีเขียวทั้งหมด ขายหลังคาประดับ กระเบื้องวงกลมสลักกับรูปสามเหลี่ยมลายดอกโบตั๋น หลังคาด้านหน้าลดหลั่นกัน 2 ระดับ ระดับบน

นอกจากสร้างความสวยงามไว้ที่มังกรแล้ว ที่คานได้ขายคาส่วนปลายได้ยกอนสูงขึ้น และประดับปูนปั้นมังกรลายกนก ผนังด้านหน้าเขียนภาพระบายสีตามส่วนต่างๆ เหนือประตูเป็นภาพต้นสนปูนปั้นสูง ผสมกับภาพเขียนลูกหงส์ทั้ง 2 ภาพ ต่ำลงมาเป็นภาพชก ลก ชิว ภาพปลาคู่ ภาพอินสีอหวง ภาพเปิดกับดอกบัว ภาพเขียนมองเห็นวัด เป็นต้น ด้านบนสุดยังทำลายปูนปั้นรูปกระเช้าใส่ลูกท้อ กำแพงด้านหน้าซึ่งยื่นออกมา เจาะช่องหน้าต่างเป็นรูป 8 เหลี่ยมใส่ลายตราสัญลักษณ์ปิยก่วยหรือ ไตรแถมส์ ตรงกลางเป็นตัวอักษร ซึ่งมีความหมายว่าไว้้ว ด้านบนกรอบประตูทำรูปหน้าเสือ 2 ตัว โผล่ออกมา ด้านล่างทำรูปวงกลมคล้ายลูกล้อหมายถึงเหรียญ ซึ่งแสดงนัยถึงโชคลาภ ขอให้มั่งคั่งร่ำรวย ด้านล่างของแท่นที่วางเขียนสัญลักษณ์ทางโชคลาภเช่นกัน นอกอาคารมีรูปสิงห์ 2 ตัว สิงห์ด้านซ้ายเท้าแตะลูกสิงห์ สิงห์ด้านขวาเท้าแตะลูกบอล สิงห์ 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันทางประตู เหมือนคอยสอดส่องผู้เข้าออกประตู บานประตูเขียนรูปทวารบาล 2 องค์ สำหรับภาพทวารบาลจะพบเห็นอยู่หลายแห่ง เป็นการสืบทอดประเพณีการตกแต่งประตูตามศาสนสถานของชาวจีน มีบางตำนานกล่าวว่า รูปภาพเหล่านี้มีที่มาจากขุนพลทหาร ที่ชื่อขุนพลชิงเคี้ยง และอวยซีเกียง ซึ่งมีฝีมือในการรบ และมีหน้าต่าเกรงขามเป็นที่เกรงกลัวของศัตรู ครั้งหนึ่งจักรพรรดิทรงประชวรและฝันร้ายถูกผีหลอกตลอดคืน ปรากฏว่ามีอำมาตย์หัวโตนแนะนำให้วาดรูปขุนพลทั้ง 2 นี้ไว้ที่ประตู เสมือนว่าท่านมายืนเป็นยาม ทำให้ภูตผีปีศาจเกรงกลัว เพราะขุนพลทั้ง 2 เป็นคนดี น่าดู ตัวใหญ่ จักรพรรดิจึงทรงให้วาดไว้ที่ประตู ตั้งแต่นั้นมาไม่เคยฝันว่าถูกผีหลอกอีกต่อไป ตั้งแต่นั้นมาเป็นที่นิยมเขียนภาพขุนพลไว้ที่บานประตูวัง วัด หรือศาลเจ้า เพื่อช่วยคุ้มครองสถานที่และผู้อยู่อาศัยจนถึงทุกวันนี้

หากสังเกตลักษณะของศาลเจ้านี้จะพบว่ายึดหลักตามแกนกลางเช่นกัน ด้านซ้ายและขวาจะมีลักษณะสมดุล ตามลักษณะสัดส่วน ระยะห่างตามแกนกลาง และตำแหน่งความสูงต่ำ ความสวยงามยังอาจพิจารณาได้จากคานได้ขายคาส่วนกลางที่ตัดโค้งบนสูงขึ้น คานและเสาใช้สีแดง ทำให้เห็นรูปร่างอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้กระเบื้องหลังคาสีเขียวทำให้เห็นสีแดงสดใสมยิ่งขึ้น แต่โดยทั่วไปจัดเป็นอาคารค่อนข้างเรียบง่าย ไม่ระบายสีเลอะเทอะและประดับลายปูนปั้นมากเกินไป

ด้านหน้าอาคารจัดวางอย่างสมคุด บานประตูเขียนรูปทวารบาล ผั่งด้านข้างเจาะช่อง 8 เหลี่ยมและ
ติดสัญลักษณ์โยียก้วย ถัดออกมาเป็นรูปสิงห์ 2 ตัว ด้านซ้ายเป็นตัวเมีย ด้านขวาเป็นตัวผู้

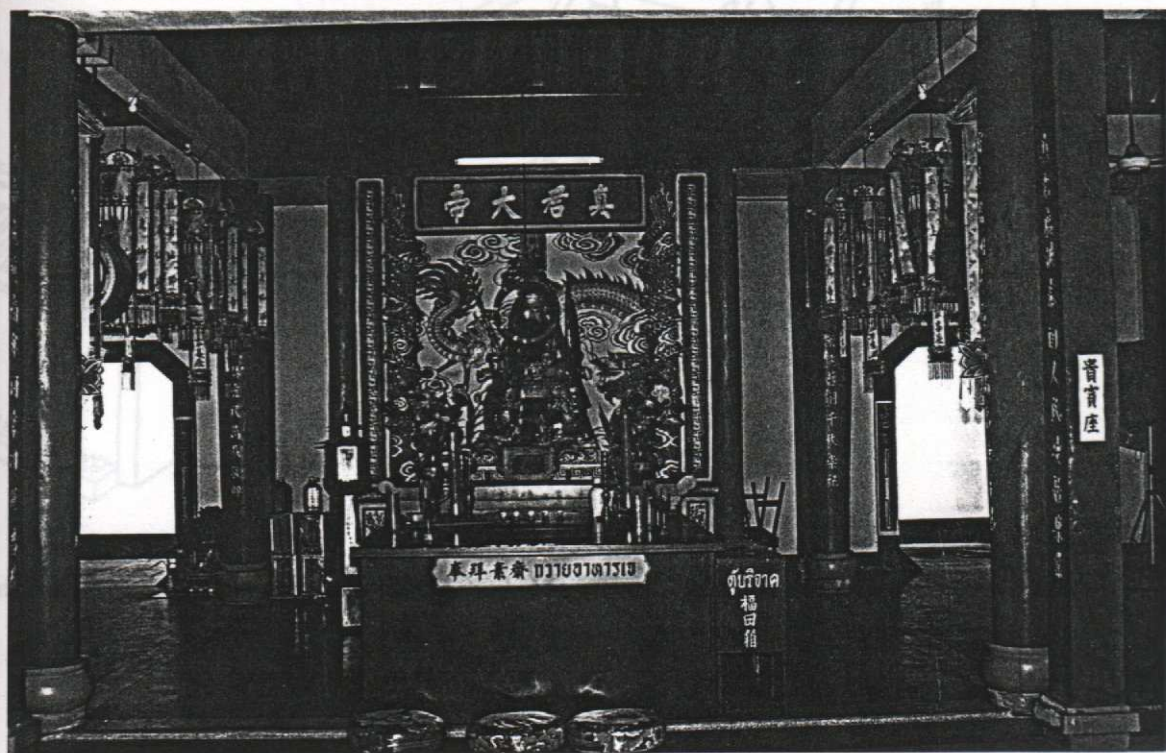

สันหลังคาประดับรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันอยู่กึ่งกลาง

มุมมองด้านหนึ่งก่อนถึงประตู
เขียนภาพใส่กรอบเป็นแนวตั้ง
ตลอดผนัง ภาพกลางเป็นรูป
ฮก ลก ชิว ด้านล่างข้างประตู
วางรูปวงกลมคล้ายวงล้อ ซึ่ง
หมายถึง เหมยฉวน อันมีนัยสัญลักษณ์
ลักษณะของโชคลาภ

ภายในอาคารจัดวางในลักษณะ
สมดุลง รูปเคารพเขียนขุนไต้ตีวง
อยู่ในปะรำกึ่งกลาง ด้านหน้าเป็น
โต๊ะวางเครื่องพิธีหรือเครื่องเซ่นไหว้

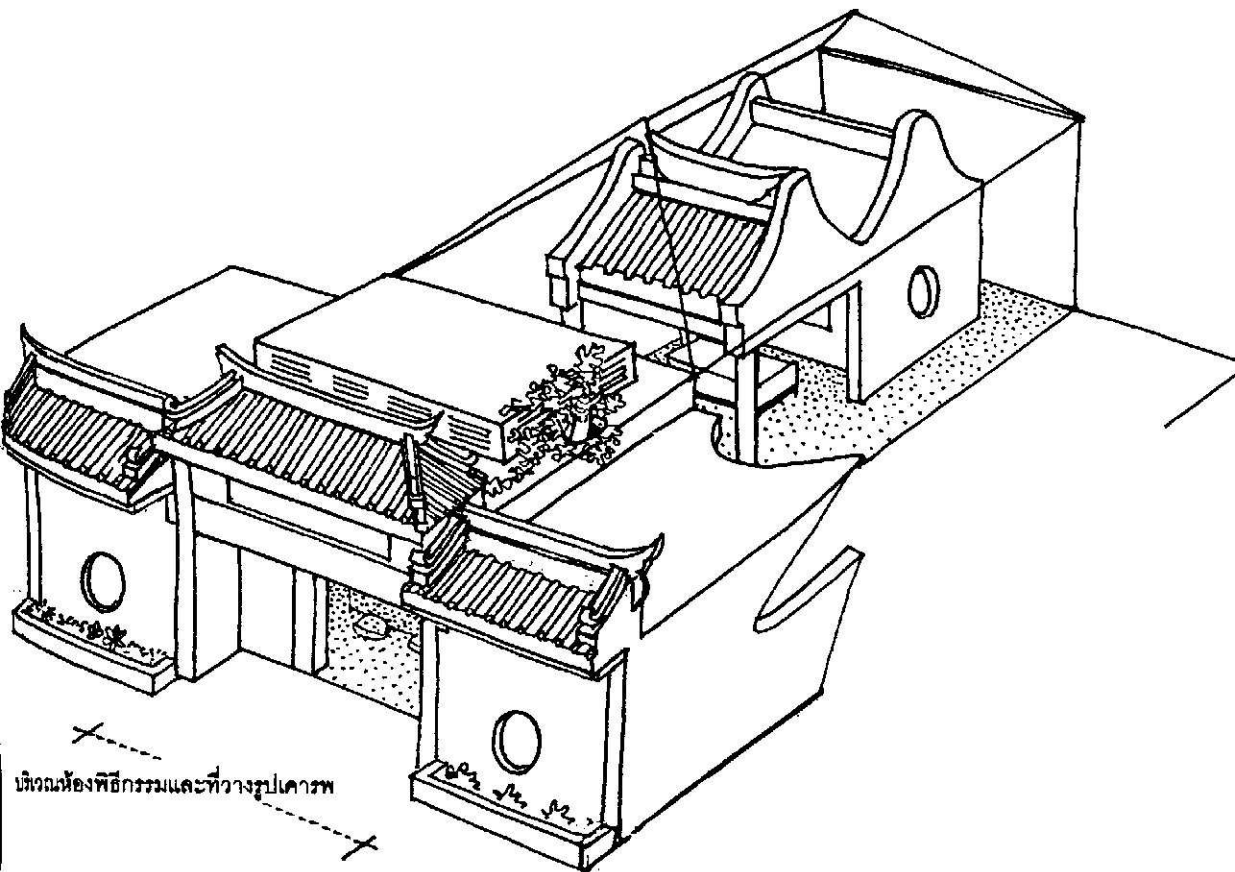

4.10 ศาลเจ้าชกเด็กแป๊ะกง

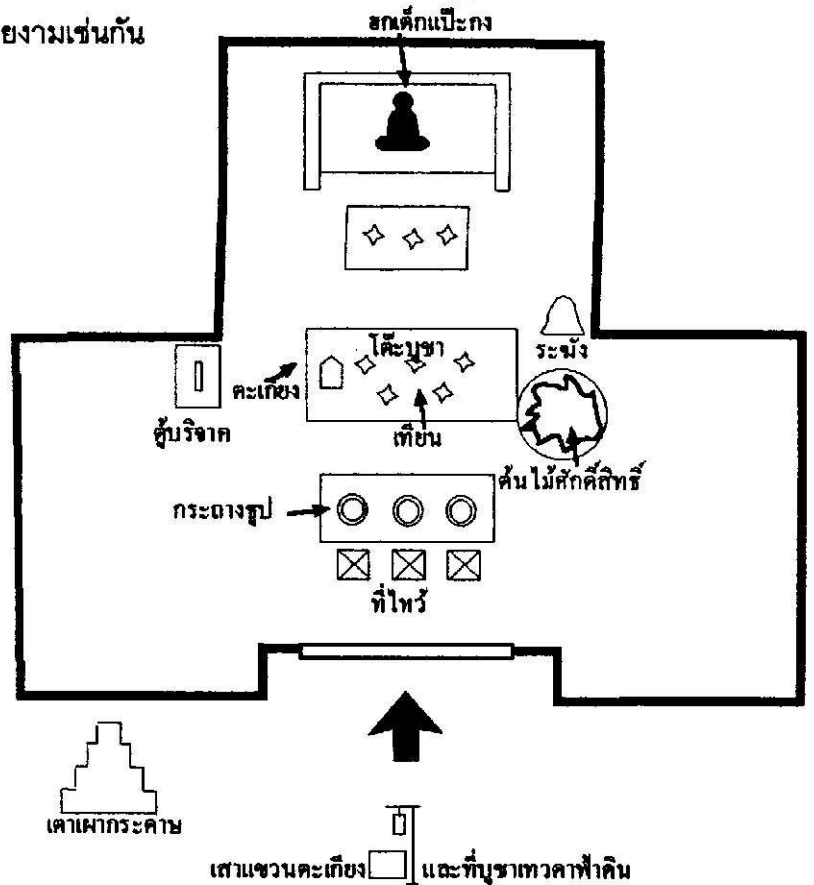
ศาลเจ้าชกเด็กแป๊ะกงตั้งอยู่ที่ถนนเชื่อมรัฐ เป็นอาคารขนาดกลาง หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ในชุมชนหนาแน่นและย่านธุรกิจ คือบริเวณตลาดสดพลาซ่า แต่ไม่มีปัญหาเรื่องความคับแคบ ด้านหน้ายังมีบริเวณลานกว้างรองรับผู้มาประกอบพิธีจำนวนมาก เสียงรบกวนมีไม่มากนัก เนื่องจากอยู่ห่างถนนและไม่ใชถนนสายสำคัญที่มีรถวิ่งพลุกพล่าน ศาลเจ้ามีมาแล้วประมาณ 70 กว่าปี แต่ก็มีมีการปรับปรุงเรื่อยมา เดิมก็คือ เจ้าที่ประจำต้นไม้ขนาดใหญ่ ต่อมาเมื่อผู้คนเคารพนับถือมากขึ้น จึงได้สร้างอาคารถาวรขึ้นและเจาะช่องหลังคาให้ต้นไม้โผล่กิ่งก้าน ภายในทำศาลเล็กๆ ตั้งรูปเคารพชกเด็กแป๊ะกง

รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่วและปั้นหย้า กระเบื้องแบนเรียบผสมกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่ แต่ตอนหลังใช้กระเบื้องธรรมดาและโครงเหล็ก พื้นหินขัดและหินอ่อน ผ้าม่านปูนทาสีขาว ผ้าม่านห้องพิธีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ภายในมีประจำตั้งรูปเคารพจุดเดียวอยู่ตรงกลาง คือ รูปแป๊ะกง ลักษณะประจำตั้งอยู่ในศาลเจ้าเล็กๆ ที่ทำอย่างสถาปัตยกรรมจีนประเพณี และถูกครอบด้วยอาคารหลังใหญ่อีกชั้นหนึ่ง จึงดูแปลกกว่าศาลเจ้าแห่งอื่น ด้านหน้ารูปเคารพมีโต๊ะวางแจกัน วางกระบอกเซียมซี ถัดมาเป็นโต๊ะวางเทียนเล็กๆ ถัดมาเป็นโต๊ะยาวขนาดใหญ่ และวางเทียนสีแดงขนาดใหญ่ ถัดจากนั้นเป็นโต๊ะวางกระถางรูปและเบาะที่กราบไหว้ด้านหน้า 3 จุด ภายในยังประกอบด้วยระฆัง ตู้บริจาค โคมลอย ส่วนที่เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ภายในทำรั้วกันเพียงเข้ามีกระถางรูปและที่กราบไหว้เช่นกัน ด้านข้างทั้ง 2 เปิดช่องเป็นห้องสำหรับชงชา เตรียมอาหารห้องหนึ่งและสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศาลเจ้าอีกห้อง ห้องทั้ง 2 มีการตกแต่งเขียนลายอย่างสวยงามเช่นกัน

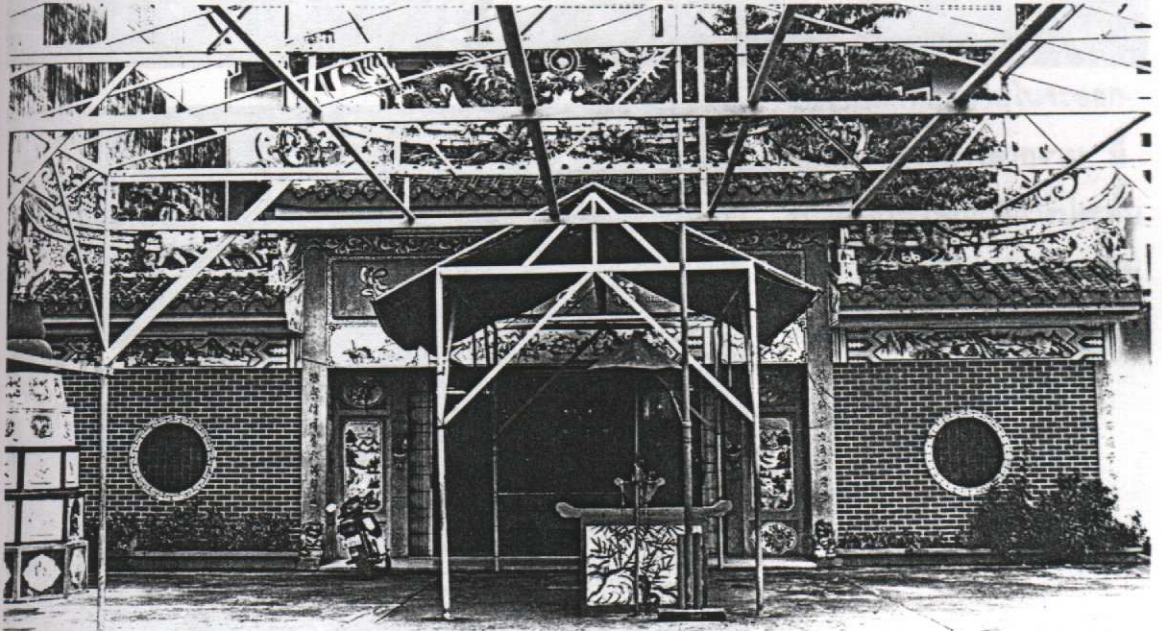
การตกแต่งภายในส่วนใหญ่อยู่ที่การเขียนภาพพระบายสีตามชื่อคานและฝาผนัง ด้านบนเป็นภาพสัตว์ เช่น กวาง ปลา กุ้ง นกยูง กระต่าย เป็นต้น ภาพพืช เช่น ดอกโบตั๋น ดอกเบญจมาศ ไม้ ดอกเหมย เป็นต้น ภาพเปิดคู่กับดอกบัว ภาพเกี่ยวกับการผจญภัยของพระถังซัมจั๋ง หรือเขียนจับกับเหล่าผู้ติดตาม คือ เหงาเจีย โป๊ยก่าย และซัวเจ๋ง ภาพค่านานเทพและนิทานชาวบ้าน ที่ผนังด้านซ้ายเขียนภาพคนตกปลาถึง 2 ภาพ ภาพลักษณะนี้ในสมัยโบราณมีนัยความหมายถึงอำนาจวาสนาด้วย มีตำนานหนึ่งที่กล่าวว่า ฟูซี (Fu-Xi) เป็นคนแรกที่แนะนำให้ชาวจีนจับปลากิน ซึ่งต่อมากลายเป็นแหล่งอาหารสำคัญรองจากข้าว เรื่องเหล่านี้ต่อมามักนำมาเขียนเป็นจิตรกรรมในวัดหรือศาลเจ้าเสมอ (Eberhard, 1986 : 108) นอกจากนี้มีภาพเทพเจ้าสู้รบกับมังกรยักษ์ ภาพชาย 2 คนพยายามลากลูก

ห้อยยกขึ้นไปจากชีวิต ภาพเหล่านี้บางภาพจึงมีความหมายในทางมงคลด้วย ดังเช่น ภาพเปิดแมนดาริน 2 ตัวกับดอกบัว มีความหมายมงคลให้มีความสุขในชีวิตครอบครัว (จิตรภา ก่อฉันทเกียรติ, 2540 : 60) กระต่ายมีความหมายถึงความยืนยาว (Eberhard, 1986 : 139) เป็นต้น

การตกแต่งภายนอกมีลักษณะคล้ายกับศาลเจ้าอื่นๆ ที่เขียนลายระบายสีภาพตามคานและเว้าก่อนเข้าประตู การทำปูนปั้น ตกแต่งด้วยกระเบื้อง ที่แห่งนี้จะตกแต่งแก้วสีตามหลังคา บนสันหลังคาประดับลายมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหาหมวกที่อยู่ตรงกลาง ด้านข้างทั้ง 2 ลดระดับหลังคาลงอีกชั้นหนึ่ง ส่วนนี้มีการตกแต่งด้วยเช่นกัน เช่น ลายกนกขนหงส์ ด้านซ้ายทำลายปูนปั้นรูปแกะติดด้วยชิ้นแก้วสี เป็นริ้วๆ ให้ดูคล้ายขนแกะ และมีต้นไม้ซึ่งดูลักษณะคล้ายต้นสน ทำใบเป็นเส้นๆ ด้วยกระเบื้องสีเช่นกัน ถัดมาเป็นภาพมังกร 2 ตัวหันหน้าเข้าหาไข่มุก ภาพหงส์กับดอกโบตั๋น ส่วนด้านขวามีปูนปั้นรูปไก่ฟ้าติดกระเบื้อง รูปต้นกล้วยสุลัดต้นก้านใบอย่างโดดเด่น บริเวณคานส่วนหน้าเขียนภาพหลายเรื่องราว ภาพหนึ่งซึ่งดูเด่นมากและเขียนอยู่เหนือประตูคือ ภาพโป๊ยเขียนทั้ง 8 องค์เรียงแถวหน้ากระดาน มีตะกร้าใส่ลูกท้อหลายลูกอยู่กึ่งกลาง นอกนั้นมีภาพนางพญางูขาวนางพญางูเขียว ภาพชาวจีนเล่นหมากรุก เล่นเครื่องดนตรี สำหรับเว้าก่อนถึงประตูเขียนภาพปลาคู่ กวาง นกกระเรียน ไม้เหินกอบประมุขมีรูปสิงห์ 2 ตัว มังกรกำแพง 2 ข้างเจาะช่องหน้าต่างกลมและเขียนลายอิฐด้านล่างที่มุมหนึ่งวงสิงห์ แต่เป็นสิงห์ที่เท้าแตะลูกบอลหรือลูกโลกทั้ง 2 ตัว แทนที่อีกตัวหนึ่งจะแตะลูกสิงห์ ด้านนอกมีเสาดตะเกียงบุชาเทวดาฟ้าดินและเตาเผา เฉพาะเสาดตะเกียงวางอยู่กึ่งกลางศาลพอดี

ลักษณะการออกแบบอาคารและการตกแต่งยึดหลักความสมดุลตามแกนกลาง ประตูมีช่องเดียวอยู่กึ่งกลาง ขนาบข้างกำแพงที่เจาะช่องหน้าต่างกลมอย่างเสมอกัน แม้ภายในอาคารก็จัดโดยให้ขยายจากกึ่งกลาง มีเพียงต้นไม้ที่อยู่นอกใจกลาง เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ส่วนหลังคาน้ำมีการเล่นระดับ 2 ชั้น คือ ระดับบนและระดับด้านข้างทั้ง 2 ซึ่งลดต่ำลงมา ระดับล่างจะสั้นกว่าระดับบน แต่ก็ไม่ทำให้เสียความงดงามแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกับส่วนล่างจะช่วยผลักดันให้ส่วนบนโดดเด่นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะรูปมังกรซึ่งอยู่เหนือสุด หลังคาเป็นสีเขียวทั้งหมด ที่ชายคาประดับด้วยกระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมลายดอกโบตั๋นเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังคาแบบจีนของศาลเจ้านี้เป็นเพียงการประดับตกแต่งในส่วนหน้าเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อการครอบคลุมอาคารนี้ทั้งหมด ลักษณะนี้เหมือนเป็นการลวงตาให้คนดูเข้าใจผิด เพราะหากมองจากด้านหน้า จะเห็นหลังคาเหมือนกับศาลเจ้าทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะความลำบากของช่างที่จะต้องเว้นช่องให้ต้นไม้โผล่ขึ้นมา การทำหลังคาแบนราบบริเวณต้นไม้จึงดูเหมาะสมกว่าโครงสร้างหลังคาแบบจั่ว ภายในอาคารยังใช้เหล็กยาวเป็นจันทันและแปกระเบื้องลอนธรรมดา ซึ่งเป็นของที่ทำขึ้นใหม่อย่างเห็นได้ชัด ส่วนอาคารเล็กที่อยู่ภายในใช้โครงไม้ หลังคาแบบจีนประเพณี ซึ่งดูเป็นลักษณะเดิมมากกว่า อีกทั้งการตกแต่งก็คล้ายกับศาลเจ้าอื่นๆ แต่มีขนาดเล็กกว่า สูงประมาณสี่ระยะ เพราะใช้เป็นที่ตั้งรูปเคารพและโต๊ะบูชาตัวเล็กเท่านั้น

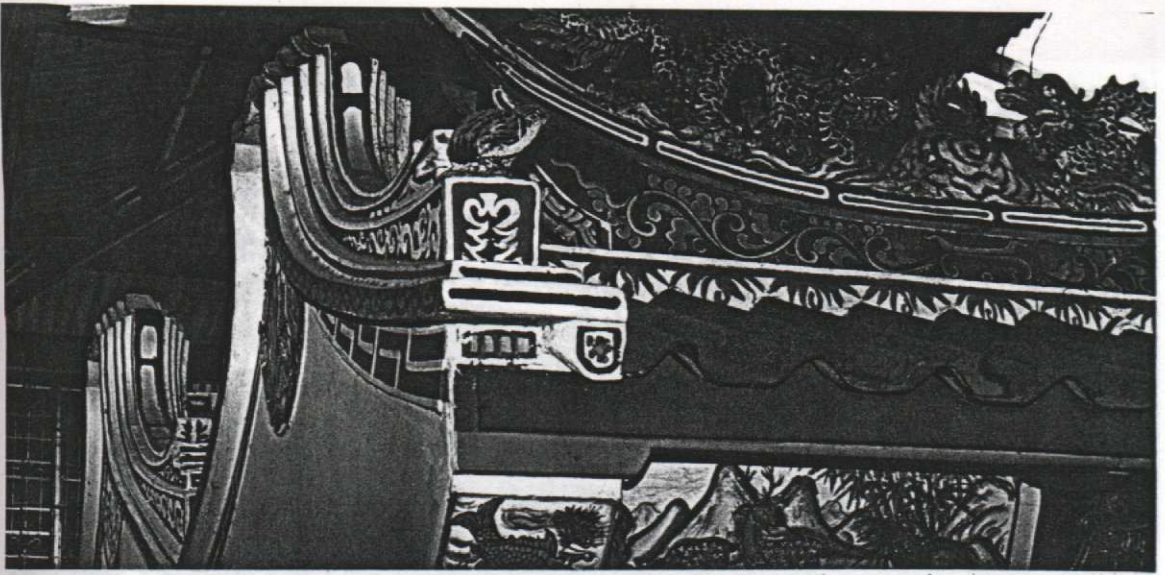
ภาพที่นำมาประดับตกแต่งด้านหน้าศาลส่วนใหญ่มีความหมายเป็นมงคลเช่นกัน เช่น ภาพคนเล่นดนตรีหมายถึงการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ภาพคนเล่นหมากรุก หมายถึง ความเฉลียวฉลาด มีปัญญา ความเป็นผู้มีการศึกษา (จิตรรา ก่อนันทเกียรติ, 2540 : 76-77) แกะหรือแพะเป็นสัญลักษณ์ของความกตัญญูรู้คุณ หรืออาจใช้เป็นสัญลักษณ์ของหยางหรือผู้ชาย (Eberhard, 1986 : 264) ต้นสน หมายถึง ความมีอายุยืน ความมั่นคง ลูกท้อ หมายถึง ความมีอายุยืน ความสุข เป็นต้น การเขียนภาพท้อหลายลูกท่ามกลางหมู่ไผ่เขียนจึงเป็นการเสริมความเป็นสิริมงคลยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามภาพบางชิ้นไม่มีความหมายมงคลใดๆ นอกจากช่างศิลป์จะจินตนาการขึ้นเอง หรือตามความต้องการของผู้ว่าจ้าง

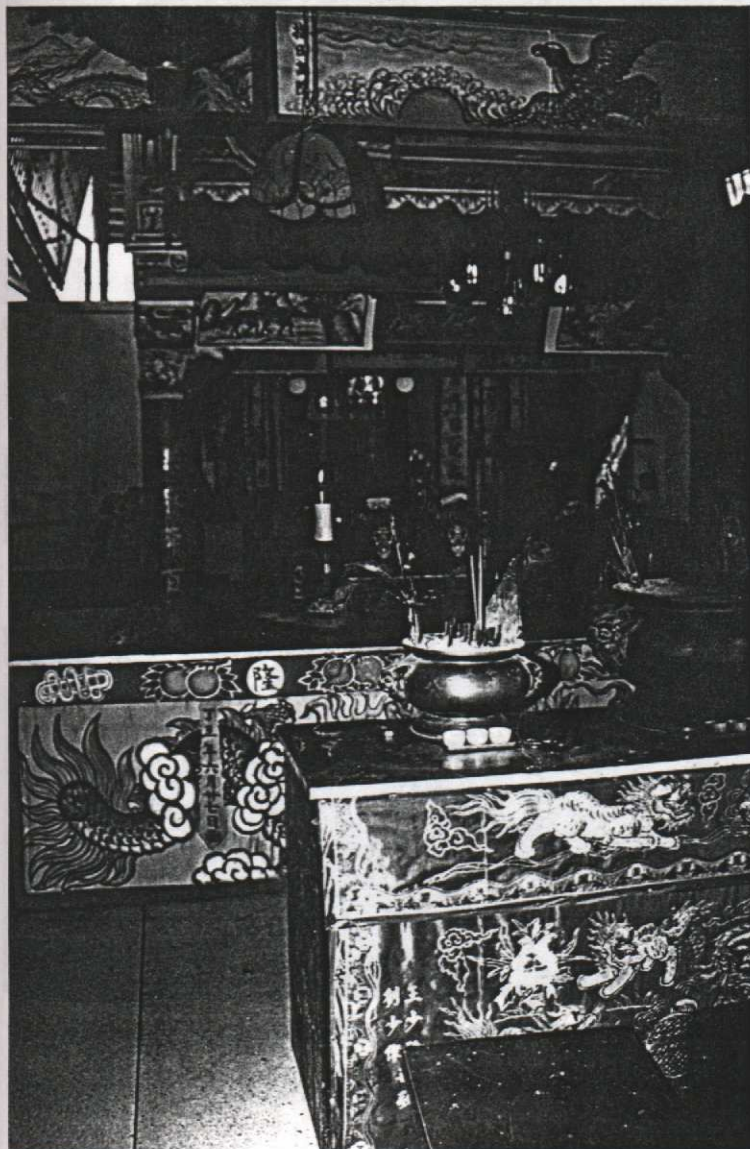
ด้านหน้าอาคารจัดวางในลักษณะสมดุลงานผนังด้านข้างทั้ง 2 ด้านเจาะช่องหน้าต่างกลม

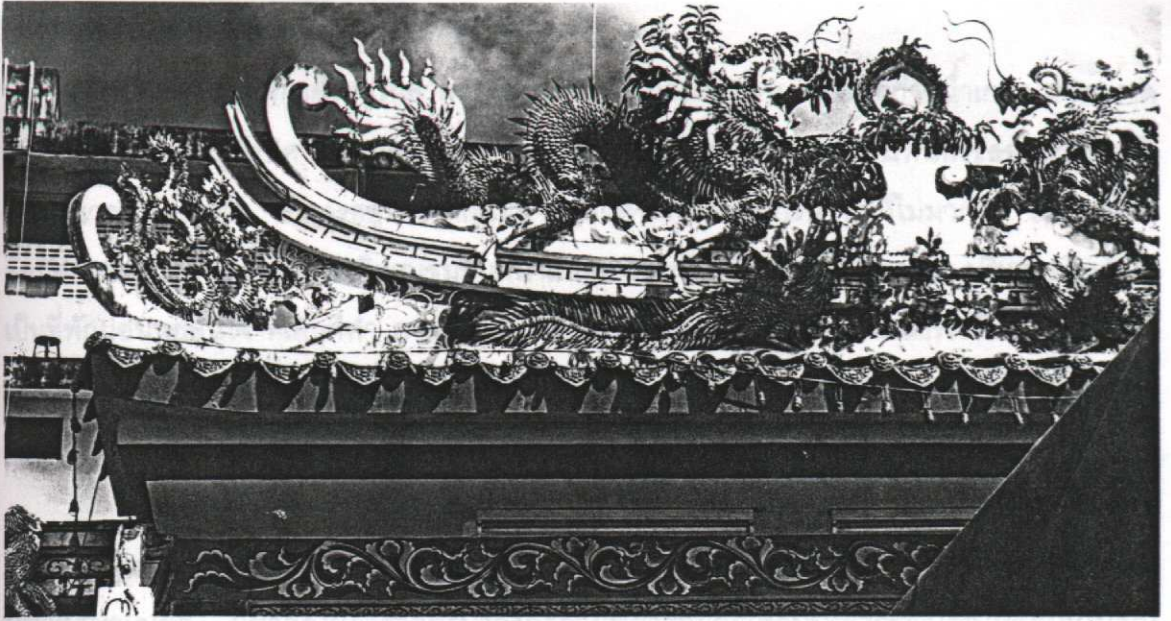
ภายในอาคารตกแต่งอย่างสวยงาม รูปเคารพขงเด็กแป๊ะกงอยู่กึ่งกลาง

อาคารเล็กที่อยู่ภายในจะออกแบบตกแต่งอย่างสวยงาม มีรูปแบบประเพณี มีการประดับปูนปั้นมังกรคู่หันหน้าเข้าหากันตามแนวสันเขียนลวดลายใบไม้เถาไม้

บริเวณใต้ระวางเครื่องพิธีตกแต่งด้วยภาพมงคลต่างๆ ภาพผลไม้ มงคล หรือสัตว์มงคล แต่ส่วนใหญ่เน้นพื้นสีแดงฉูดฉาด

สันหลังคาประดับปูนปั้นรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันขณะนี้ ถัดลงมาเป็นรูปหงส์คู่กับดอกโบตั๋น บริเวณคานใต้ชายคาเขียนลายพีชพรรณเป็นแนวยาว

หลังคาลดระดับด้านหนึ่งประดับรูปแกะและต้นสน ติดด้วยแผ่นแก้วสีเป็นริ้วอย่างวิจิตรบรรจง ด้านริมบนสุดทำลวดลายม้วนนก กว้างขดไปวนมา ติดด้วยแก้วสีตัดเป็นชั้นๆ หลายสี

4.11 ศาลเจ้าจี้กง

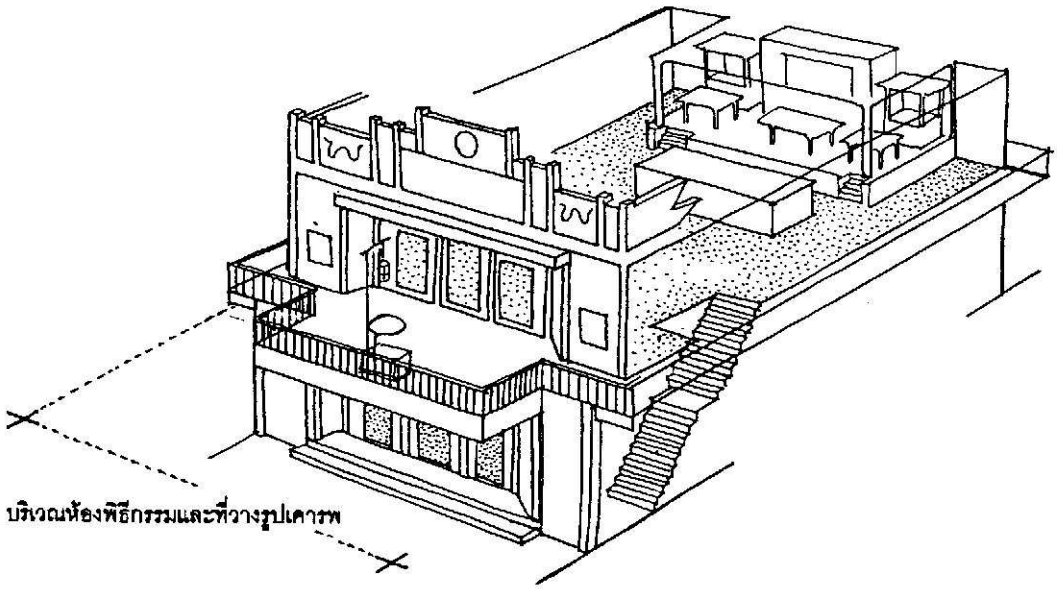
ศาลเจ้าจี้กงตั้งอยู่ในอาคารของมูลนิธิเทิดทูนจิตรภาพ หรือเด็กก่าจี้น้ำเกาะ สาขาหาดใหญ่ บนถนนราชบุรีอุทิศ เป็นอาคารขนาดใหญ่ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีพื้นที่ใช้สอยมากและมีลานบริเวณกว้างขวาง อาคารอยู่ห่างจากถนนจึงปลอดภัยจากเสียงรบกวน แต่ก็ไม่มากนัก อาคารแวดล้อมค่อนข้างน้อย เพราะไม่ใช่บริเวณชุมชนหนาแน่นอาคารมีรั้วล้อมรอบ มีที่จอดรถ บริเวณลานยังใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่เล่นกีฬา ภายในอาคารใช้เป็นที่เผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมจีน เป็นที่จัดกิจกรรมของสมาคมการวางแผนประชาสงเคราะห์แก่สังคม ส่วนชั้นบนเป็นที่วางรูปเคารพจี้กงและรูปเคารพอื่นๆ

ศาลเจ้าจี้กงสร้างเมื่อประมาณ 30 ปีผ่านมาแล้ว ทำขึ้นพร้อมกับตั้งมูลนิธิเด็กก่าความเป็นมาของเด็กก่านี้มีมานาน และขยายสาขาไปทั่วประเทศและต่างประเทศ เริ่มก่อตั้งครั้งแรกที่ประเทศมาเลเซีย แนวคิดในการจัดตั้งมาจากความพยายามดักเตือนประชาชนชาวโลกให้ยึดมั่นในคุณงามความดี และที่สำคัญคือการประสานคุณธรรมความดีงามจาก 5 ศาสนา คือ คริสต์ อิสลาม พุทธ (หินยาน) พุทธ (มหายาน) เต๋าและขงจื้อ โดยเชื่อว่า ทุกศาสนาล้วนมีเจตนาสั่งสอนให้ตั้งตนเป็นคนดี ดังคำว่า “เด็ก” หมายถึง คุณธรรม “ก่า” หมายถึง ลัทธิหรือกลุ่ม โดยที่คุณธรรมจะเผยแพร่และสอดแทรกในกิจกรรมต่างๆ ที่มูลนิธิจัดขึ้น (ทักษิณ ตันติพิบูลพันธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2542) และด้วยจิตสำนึกแห่งคุณธรรมความดีงามของพระผู้เป็นเจ้า จึงได้สร้างศาลและตั้งรูปเคารพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอีกทางหนึ่ง

หลักคุณธรรมเหล่านี้จะติดไว้ข้างๆ รูปเคารพ ด้านซ้ายมี 8 ข้อ เรียกว่า “เด็กก่าแปดบัญญัติ” ด้านขวามี 10 ข้อ เรียกว่า “เด็กก่าสิบบำเพ็ญ” คุณธรรมสิบบำเพ็ญ ยกตัวอย่างเช่น ความกตัญญูกตเวที รักที่รักน้อง รักดี ศีลสัตย์ เป็นต้น คุณธรรมแปดบัญญัติ ยกตัวอย่างเช่น ไม่เบียดเบียนรังแก ไม่เสแสร้ง ไม่โลภ ไม่เห่อเหิม เป็นต้น (มูลนิธิเทิดทูนจิตรภาพฯ หาดใหญ่, ม.ป.ป. : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

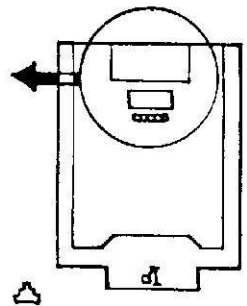
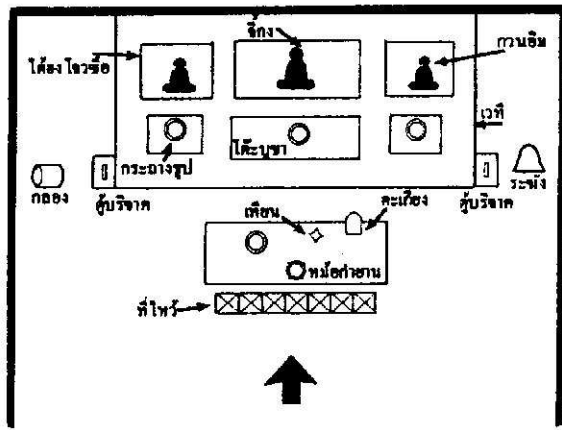
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบสากลนิยม ก่ออิฐถือปูน ระบบโครงสร้างแบบคานและเสา แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาคารมี 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นลานกิจกรรมหรือเอนกประสงค์ ชั้นบนเป็นที่ตั้งวางรูปเคารพ

บริเวณห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ชั้นบนบริเวณประรำยกพื้นเป็นเวทีเดียวๆ บนเวทีมีประรำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ประรำใหญ่อยู่กลาง ขนาดข้างด้วยประรำขนาดเล็กรองลงมาทั้งด้านซ้ายและขวา ประรำใหญ่มีรูปเคารพจิ้ง ประรำซ้ายมีรูปเคารพพระโพธิสัตว์กวนอิม ประรำขวามีรูปเคารพได้ฮงโจวชื่อ หน้าประรำทั้ง 3 มีโต๊ะวางรูปและเครื่องบูชา และมีโต๊ะใหญ่อีกจุดหนึ่งวางถัดลงมา ในระดับต่ำกว่าเวที

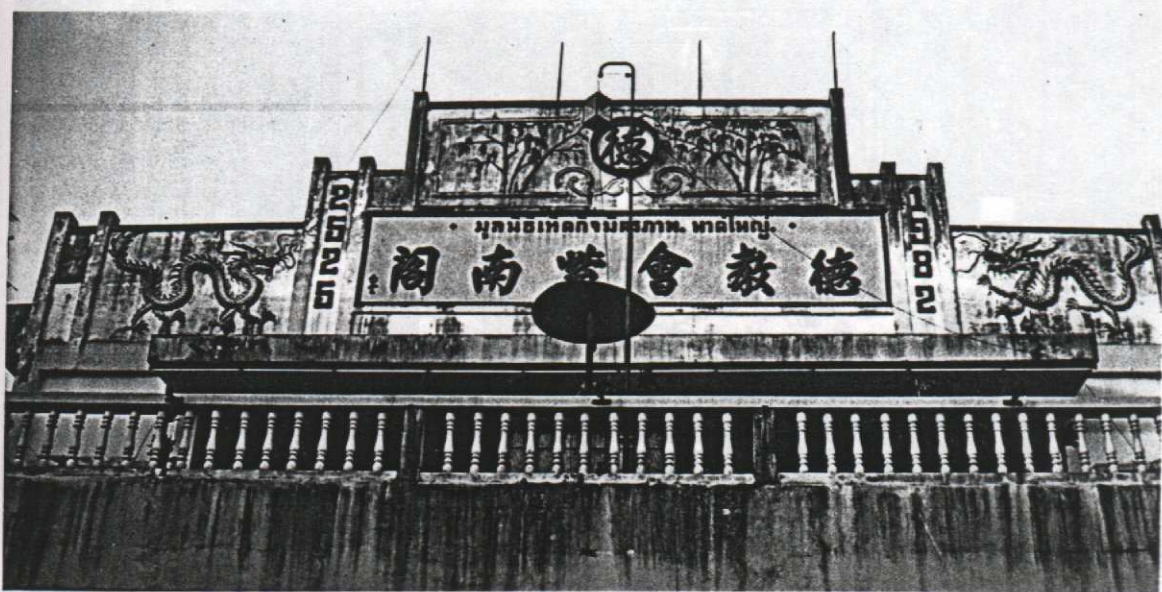

ตามเข็มนาฬิกาและที่บูรณะภาพฝาผนัง

ลักษณะเวทีตกแต่งอย่างสวยงาม ด้านบนประดับลายมังกรผ่าเมฆ แกะสลักทั้ง 2 ข้าง ส่วนด้านหลังรูปเคารพเขียนรูปมังกร 2 ตัวหันหน้าเข้าหากัน สีสันจุดขาดเห็นเด่นชัด ด้านหน้าเวทีระดับพื้นตั้งโต๊ะขนาดใหญ่บนโต๊ะมีกระถางรูปเทียนแจกัน ตะเกียงน้ำมัน หม้อกำยาน กระบอกใส่เทียนซี พื้นโต๊ะปูหินอ่อนและฉาบปูน ด้านข้างติดกระเบื้องลายไม้ไม้เขียว ด้านหน้ามีเบาะรองรับการกราบไหว้เรียงกันเป็นแถว ผนังด้านซ้ายวางกลอง ผนังด้านขวาวางระฆัง บริเวณที่บูชาและบริเวณเวทีดูเหมือนจะไม่กว้างนักหากเปรียบเทียบกับเนื้อที่ทั้งหมด หรือมีประมาณ 20% ของเนื้อที่ชั้น

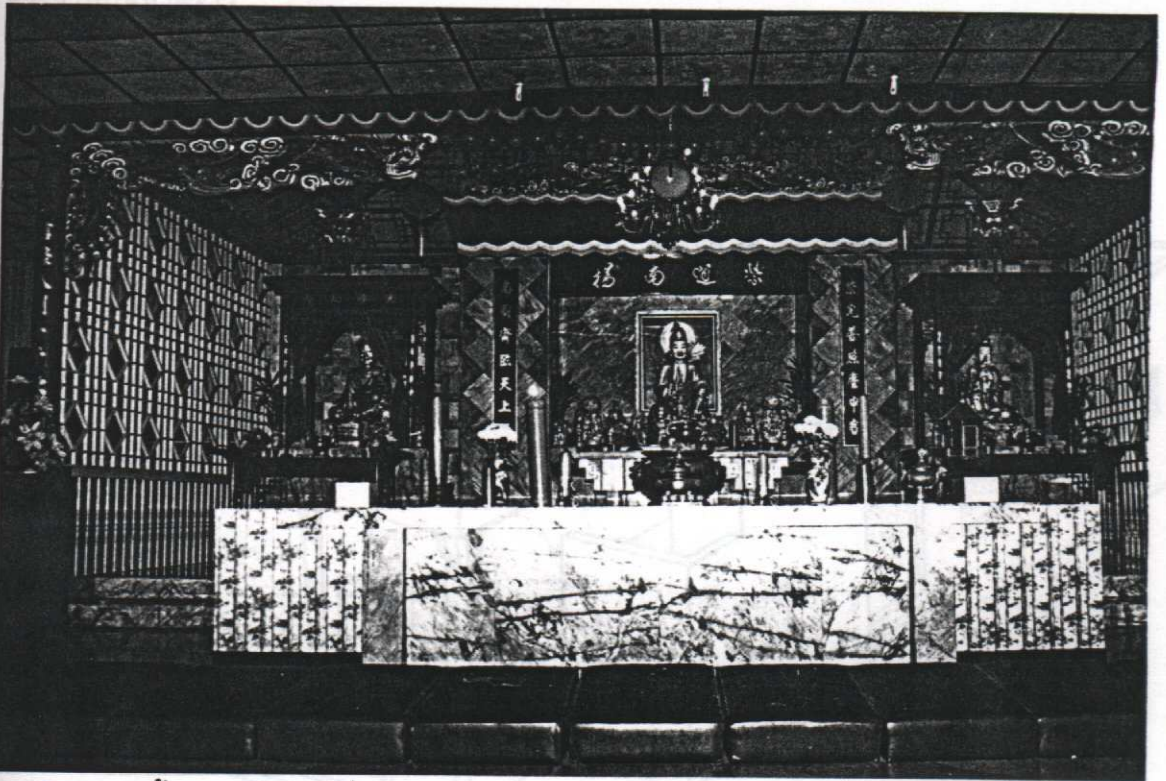
สอง เพดานติดเป็นลายนกระเรียนทั้งหมด ผนังฉาบปูนประดับโมเสกหลายต่างๆ บางส่วนลายเรขาคณิต บางส่วนเป็นลายกล้วยไม้ในกระเช้า ลายเหล่านี้ล้วนสะท้อนความหมายอย่างดี ด้านข้างมีบอร์ดีบันทึกบัญญัติเด็กก่า เพื่อให้ผู้กราบไหว้ได้สำนึกถึงหลักคุณธรรมพร้อมกันด้วย ด้านระเบียบชั้นสอง มีเสาแขวนและกระดางรูปไหว้เทวดาฟ้าดิน หน้าอาคารด้านบนสุดประดับลายปูนปั้นรูปต้นไม้ ส่วนด้านข้างประดับปูนปั้นรูปมังกร 2 ตัวหันหน้าสู่กึ่งกลาง สำหรับไม้แล้วคนจีนโบราณถือว่า เป็นสัญลักษณ์ของความอ่อนโยน ความทนทาน ความก้าวหน้า ความมีอายุยืนยาว ส่วนมังกรเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ความโชคดี การสร้างสรรค์ ความคล่องแคล่ว รวมแล้วมีนัยความหมายมงคลทั้งสิ้น

อาคารถูกออกแบบอย่างสมดุล ในลักษณะเท่ากันทุกประการ ประตูทางเข้ามี 3 ช่อง ทั้งชั้นล่างและชั้นบน ประตูเข้าตรงกลางจะใหญ่และสูงกว่าด้านข้างทั้ง 2 ส่วนด้านนอกตกแต่งด้วยกระเบื้องโมเสกสีครีม สีน้ำตาล และสีแดงสลับขาว ด้านบนมีระเบียบล้อมรอบ ส่วนหน้ายื่นออกมาเล็กน้อย ลักษณะอาคารยังดูคล้ายกับศาลแห่งอื่นที่ว่า ด้านข้างของอาคารทั้ง 2 ทำผนังที่มีช่องหน้าต่าง ประตูทางเข้าอยู่ในส่วนที่เว้าเข้าไป สำหรับส่วนนี้จะประดับโมเสกอย่างสวยงาม ในขณะที่ส่วนข้างปล่อยให้เห็นพื้นผนังขาวโพลง ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นส่วนกลางอย่างเด่นชัด และเรียกร้องความสนใจยิ่งขึ้น เพดานด้านนอกแขวนโคมกระดาษ ด้านในไม่มีสิ่งใดแขวน ปล่อยให้เห็นพื้นเพดานว่างเปล่าอย่างเรียบร้อยและสะอาดตา ภายในอาคารจึงดูสะอาด มีระเบียบในการจัดวางสิ่งต่างๆ ไม่ยุ่งเหยิงระเกะระกะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีพื้นที่มากมาย ประกอบกับอาคารไม่ได้ออกแบบมาให้เป็นศาลเจ้าโดยเฉพาะ จนบางคนไม่เรียกว่าศาลเจ้า เพราะลักษณะภายนอกต่างจากศาลเจ้าอื่นๆ โดยทั่วไป แต่หากคำนึงถึงองค์ประกอบจำเป็น เช่น เสาแขวนตะเกียงบูชาเทวดาฟ้าดิน เตาเผากระดาษ ก็ล้วนเป็นปัจจัยหลักของศาลเจ้าทั้งสิ้น ลักษณะนี้จึงเข้าข่ายศาลเจ้า แม้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแตกต่างกัน

อาคารด้านหน้าวางในลักษณะสมดุลด้านบนสุดประดับปูนปั้นลายต้นไม้ ถัดลงมาทั้ง 2 ด้านทำรูปมังกร หันหัวสู่กึ่งกลาง

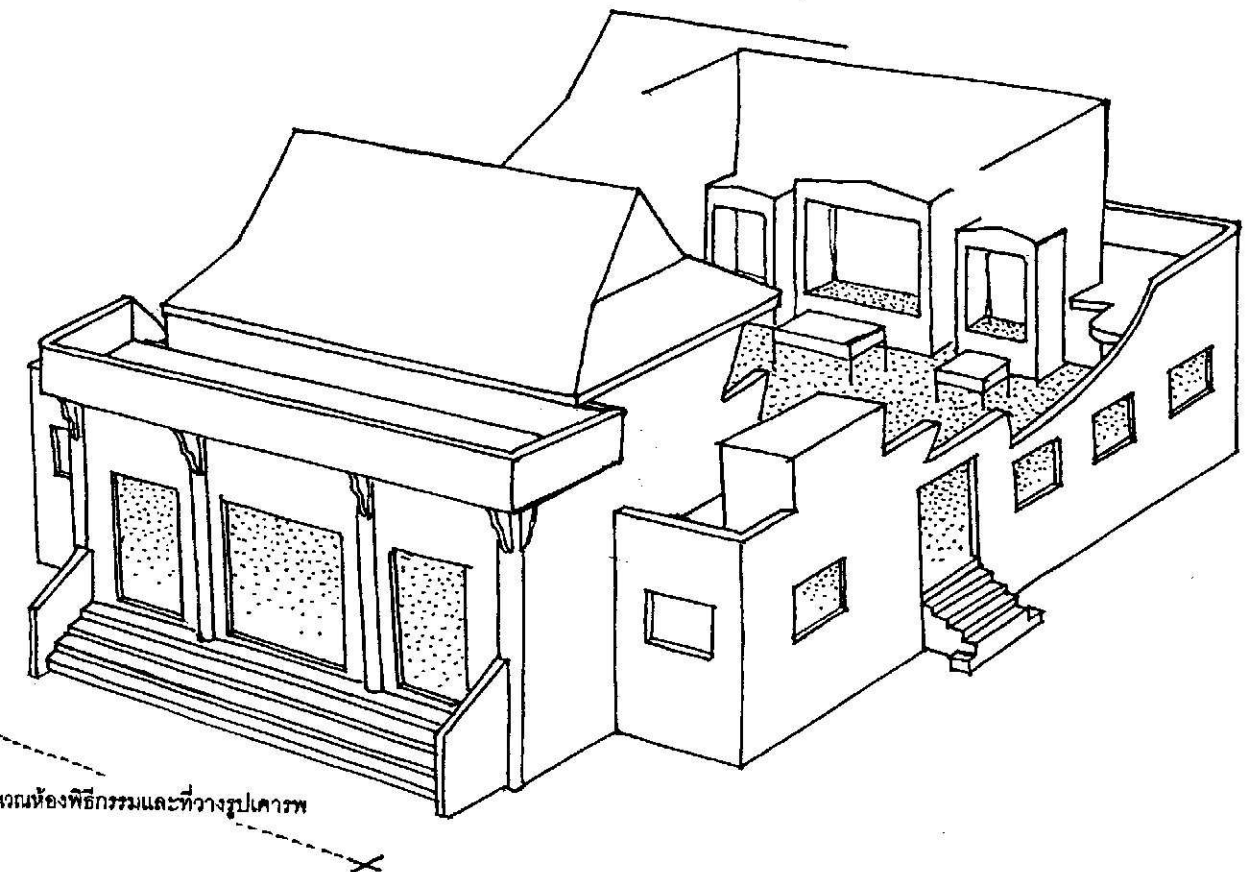
ภายในอาคารชั้นสอง ทำปะรำที่เคารพ 3 จุด ปะรำกลางมีขนาดใหญ่เป็นที่วางรูปเคารพจี๋กิง ด้านหน้าเป็นโต๊ะวางเครื่องพิธี ที่ข้างโต๊ะตกแต่งด้วยลายไม้ไผ่

4.12 ศาลเจ้าชาเจียงกุน

ศาลเจ้าชาเจียงกุนตั้งอยู่ภายในวัดหงส์ประดิษฐาราม ถนนเพชรเกษม เป็นศาลเจ้าขนาดใหญ่ตั้งอยู่ภายในวัด หันหน้าทางทิศตะวันตก อาคารแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นกุฏิสงฆ์ บรรยากาศทั่วไปจึงค่อนข้างสงบ และไม่มีผู้คนพลุกพล่าน บริเวณลานโดยรอบไม่กว้างมากนัก นับเป็นแห่งเดียวในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ที่ศาลเจ้าจีนตั้งอยู่ในอารามแบบเถรวาท ศาลเจ้าชาเจียงกุนสร้างขึ้นราว พ.ศ.2498-2500 โดยหลวงปู่ฮุย เขมาภิรโต ซึ่งเป็นพระองค์หนึ่งของวัดคอกหงส์ 9 ขณะนั้น (อาคารที่เห็นปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่) ท่านเป็นพระที่เคร่งครัดจริยาวัตรมาก ถือสุตงค์และปฏิบัติกรรมฐานจนบรรลุญาณชั้นสูง จากปากคำของท่านเมื่อมีชีวิตอยู่นั้น ได้กล่าวไว้ว่า มีความผูกพันทางภพชาติกับเทพเจ้าเจียงกุนเป็นอันมากจนได้ลงเคราะห์กันมาถึงชาติปัจจุบัน และเชื่อว่าเทพเจ้าเจียงกุนเป็นผู้ต่ออายุให้กับท่าน เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจมุทิตาจึงได้สร้างศาลเจ้านี้ขึ้นมา (การบูรณ, 2539 : 10) ปัจจุบันศาลเจ้าชาเจียงกุนเป็นที่จัดตั้งเสาหลักเมืองประจำเมืองหาดใหญ่ด้วย

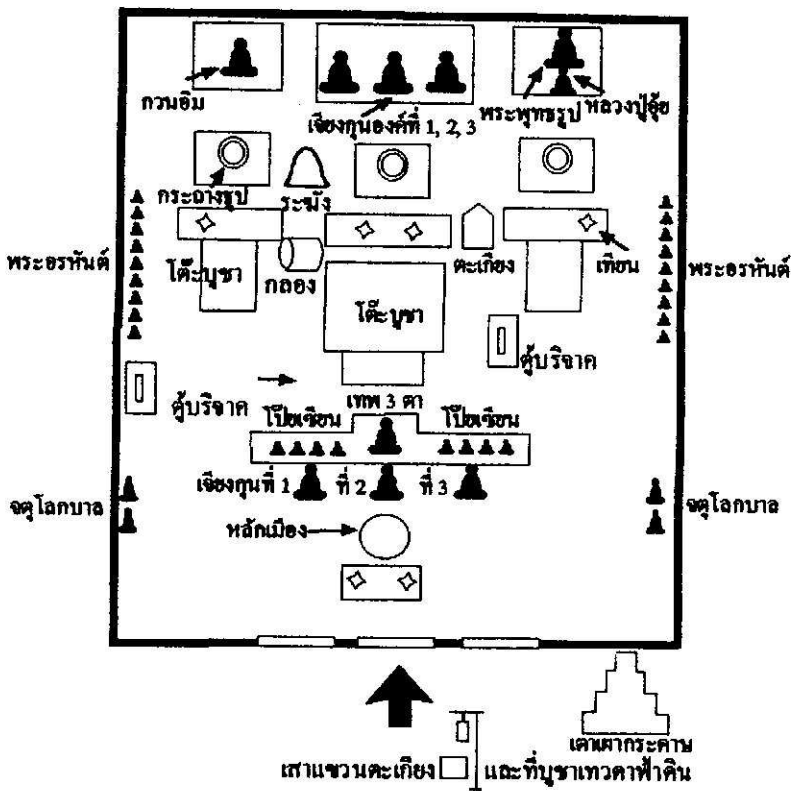
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบสากลนิยม ชั้นเดียว ยกพื้นสูง ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่วผสมปั้นหยา กระเบื้องลอน แพนผังห้องพิธีและรูปเคารพเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้า พื้นปูน ผังฉาบปูนทาสีขาว

แผนห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ภายในอาคารมีประำาตั้งรูปเคารพ 3 จุด ประำาใหญ่อยู่กลาง ประำาเล็กอยู่ทางซ้ายและขวาในลักษณะสมดุล ประำาใหญ่ตั้งรูปเทพเจ้าเจียงกุน 3 องค์ องค์ที่ 1 อยู่ตรงกลางมีหนดเศรดา มือถือดาบทั้ง 2 ข้าง องค์ที่ 2 อยู่ทางขวา มีหนดเศรดาขวามือขวาถือดาบข้างเดียววางบนดัก องค์ที่ 3 อยู่ด้านซ้าย ใบหน้าดูนุ่ม มือขวาถือดาบแต่ยกขึ้น รูปเคารพแต่ละองค์มีขนาดใหญ่และน่าเกรงขาม ประำาด้านขวาดั้งพระพุทธรูปและหลวงปู่ฝั้น เชมากิโรด ประำาซ้ายตั้งรูปเคารพพระโพธิสัตว์กวนอิม แต่ละประำามีโต๊ะวางกระดางรูปเทียน และเครื่องเซ่นไหว้อยู่ด้านหน้า ผ่นังด้านข้างวางรูปพระอรหันต์ข้างละ 9 องค์ ด้านหน้าเทพเจียงกุนยังวางรูปเคารพเทพเจ้า 3 ตา กับโป๊ยเขียนในลักษณะเมฆิณหน้า เทพเจ้า 3 ตาเป็นอีกองค์หนึ่งที่ถูกล่าวไว้ในตำนานเทพเจ้าเจียงกุน มีลักษณะพิเศษคือ มีตาที่ 3 อยู่บนหน้าผาก นอกจากนั้นมึรูปเคารพอื่นๆ เช่น ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 พระโพธิสัตว์กวนอิม 24 กร พระสังกัจจายน์ แป๊ะกง ม้า เป็นต้น ส่วนประกอบอื่นๆ ได้แก่ กลอง ระฆัง ตู้บริจาค

การตกแต่งของศาลเจ้าชาเจียงกุนมีน้อยมากทั้งภายในภายนอก อาจเป็นเพราะเป็นอาคารแบบสากลนิยม การเขียนลวดลายมงคลหรือปูนปั้นลายมังกรบนสันหลังคาไม่มีให้ปรากฏ จะมีลวดลายมังกรบ้างตรงส่วนของประำาตั้งรูปเคารพด้านบน บนเพดานบริเวณประำาเขียนรูปสัญลักษณ์หยินหยางขนาดใหญ่ เสาหน้าประำาทาสีทอง จากหลังทาสีแดง เสาอื่นๆ ทาสีขาวแต่เน้นหัวเสาและโคนเสาด้วยสีแดง บนเพดานแขวนธงคว้นหรือผ้าห้อยอักษรมงคล ส่วนภาพนอกไม่มีการตกแต่งใดๆ นอกจากทาสีขาวและเน้นกรอบประตูด้วยสีเหลืองและสีน้ำเงิน

การออกแบบอาคารแม้เป็นแบบสมัยใหม่ แต่ก็จัดวางอย่างสมดุลเท่ากันทั้ง 2 ข้าง ตามแกนกลางมีประตู 3 ช่องประตู ช่องกลางกว้าง ประตูข้างทั้ง 2 แคนลงมาแต่จัดอย่างเสมอกัน เป็นที่น่าสังเกตว่ารูปเคารพทำวศุโลกบาลยังจัดให้สมดุล คือ ด้านซ้าย 2 องค์ ด้านขวา 2 องค์ หรือ พระอรหันต์ทั้ง 18 องค์ ที่จัดข้างละ 9 องค์ทำให้เห็นว่า การจัดวางรูปเคารพภายในยังยึดถือตาม ประเพณี ด้านหน้าภายนอกศาลตั้งเตาเผาและเส้าขวานตะเกียง

การตั้งรูปเคารพต่างๆ นั้นแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อแบบผสมผสานอย่างชัดเจน และที่แปลกกว่าที่อื่นๆ ก็คือ รวมเอารูปเคารพทั้งแบบเต้า แบบพุทธศาสนา นิกายมหายาน และพุทธ ศาสนา นิกายหินยานหรือเถรวาท ในขณะที่ศาลเจ้าอื่นๆ จะเป็นแบบเต้าและมหายานเท่านั้น หรือ แบบที่ชาวจีนให้ความศรัทธาเชื่อถือเป็นส่วนใหญ่ การนำพระพุทธรูปแบบประเพณีไทยมาตั้งเด่นเป็น สง่าบนปะรำอาวาสหลายประการ สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะศาลเจ้าตั้งอยู่ภายในวัดไทย แวดล้อม ด้วยพระสงฆ์หรือชาวไทยพุทธที่มาทำบุญ ลักษณะนี้จึงเป็นทางเลือกสำหรับผู้มากราบไหว้ที่มีความ ศรัทธาในลัทธิต่างๆกัน พระพุทธรูปที่ตั้งอยู่เหนือหลวงปู่ชุย เขมาภิรโตยังอาจแสดงถึงความเลื่อมใส ของหลวงปู่ชุยที่มีต่อพระพุทธศาสนาและพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง และมีมากกว่านิกาย มหายานและเต้า ด้วยเหตุนี้จึงไม่ตั้งร่วมกับปะรำของพระโพธิสัตว์กวนอิม หรือแม่ทัพเจียงกุน และที่ เห็นชัดอีกประการหนึ่งถึงความเป็นเต้า คือ สัญลักษณ์หยินหยาง ซึ่งดูเหมือนจะเน้นเป็นพิเศษ เพราะ ที่นาคานอนกว้างใหญ่ไม่มีสิ่งใดเลย นอกจากสัญลักษณ์นี้ หยินหยางเป็นการแสดงความหมาย 2 สิ่งอันเป็นแก่นแท้ของสรรพสิ่งทั้งหลาย ภาพมีลักษณะวางวงกลมแบ่งเป็น 2 ซีก คือ ขาวและดำ สำหรับมหายานนั้นสังเกตได้จากรูปเคารพกวนอิมซึ่งมีอยู่มากมายหลายองค์ เช่นองค์ที่อยู่บนปะรำ ซ้ายประทับนั่งบนดอกบัว องค์ด้านหน้าประทับยืนมี 24 กร แต่ละครือสิ่งของต่างๆ กัน และอีกองค์ ประทับยืนถือคนโท นอกจากนี้มีพระสังกัจจายน์หรือพระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรย์ (ชาวจีนนิยมเรียก "หนี่เต็ก") ซึ่งมีลักษณะยิ้ม อ้วนและพุงพลุ้ย รวมทั้งเจียงกุนทั้ง 3 องค์ซึ่งเป็นเทพประธานของศาลเจ้า นี้ก็จัดเป็นคติความเชื่อแบบมหายาน

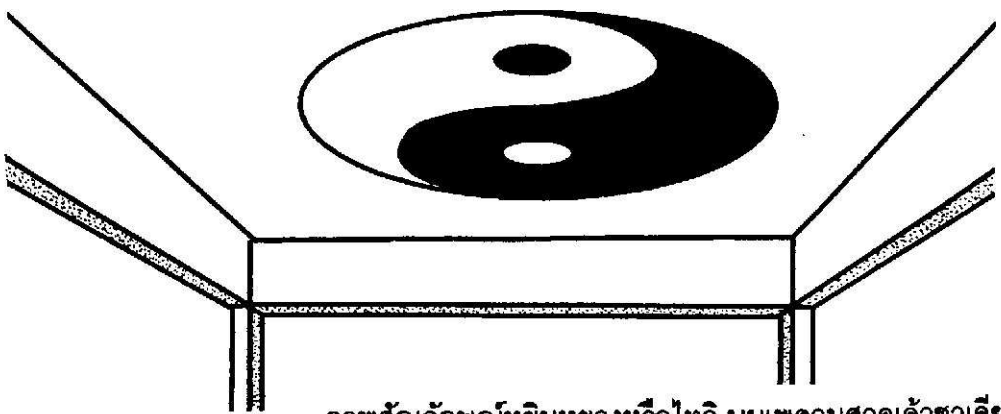
เทพเจ้าเจียงกุนเป็นเทพเจ้าชั้นจตุรหาราช ภูมิที่ 6 ในฝ่ายมหายาน ดำรงตำแหน่ง เป็นองครักษ์ชั้นพิเศษของเทพเจ้าเจ็กเซียนฮ่องเต้ ได้สำเร็จมรรคผลชั้นเทพ ซึ่งเทียบชั้นได้กับพระ โพธิสัตว์ ในตำนานของจีนกล่าวไว้ว่า เมื่อครั้งเทพแห่งเจียได้ก่อศึกสงครามสวรรค์ เทพเจียงกุนทั้ง 3 องค์ ได้ร่วมกับเทพเอ้อหลง (เทพเจ้า 3 ตา) นำทหารสวรรค์ออกด้อนกองทัพแห่งเจีย และล้อมจับเทพ แห่งเจียได้ในช่วงแรกของศึกสวรรค์

ตามประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้บนผนังศาลเจ้าตัวเจียงกุนหลังเก่า ก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรมตามลัทธิเหมาในยุคแก๊งสี่สหาย ซึ่งต่อมาศาลเจ้าก็ถูกทำลายหมดสิ้น ก่อนจะบูรณะขึ้นใหม่ใน เวลาต่อมา เมื่อประเทศจีนกลับสู่การปกครองแบบสังคมนิยมของเติ้งเสี่ยวผิงได้มีบันทึกกล่าวไว้ว่า เทพ

เจ้าเจียงกนุทั้ง 3 องค์ เป็นแม่ทัพปราบศึก และช่วยกษัตริย์จีนในสมัยนั้นก่อตั้งราชวงศ์ซาง (Shang) (ราว 1619 ปีก่อน ค.ศ.) ในบันทึกยังระบุไว้ว่า เทพเจียงกนุองค์ที่ 1 มีใบหน้าดุดัน มีหนวดเคราดำมีความคิดสุขุมลุ่มลึก และมักคาดเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างไม่มีผิดพลาด บางตำนานกล่าวว่า มีอำนาจบารมีมาก แม้เพียงจ้องมองใครจะสยบจิตทันที ไม่ต้องลั่นวาจา หรือแสดงกิริยาใดๆ เมื่อสำเร็จเป็นเทพเจ้าได้รับสมญาจากเง็กเซียนฮ่องเต้ว่า "เทพชำนาญศึกเป็นเลิศ"

ต่อมาได้เกิดกบฏขึ้นมีผู้ก่อกวนคิดกบฏต่อเทพเจียงกนุที่ 1 แต่ก็ไม่มีใครสามารถปราบได้ ปรากฏว่ามีแม่ทัพชาผู้หนึ่งมีหนวดเคราหมมและคิ้วสีขาว มีกำลังยุทธเพลงทวนแกร่งกล้ามาก อาศัยอยู่ในป่า คุมทหารจำนวนหนึ่งออกมาช่วยเทพเจียงกนุที่ 1 และทราบต่อมาภายหลังว่าเป็นเทพเจียงกนุองค์ที่ 2 (ด้วยเหตุนี้จึงนิยมสร้างในป่า ดังเช่น ศาลเจ้าเจียงกนุที่ 2 ในเขตป่าทุ่งสูง อ. พะตุง หรือรอยต่อหาดใหญ่-สะเตา) นอกจากนี้ยังมีความรู้ทางการแพทย์ ใช้สมุนไพรในการรักษาคนชำนาญการทำลายคุณไสย มนต์ดำต่างๆ บางตำนานกล่าวว่าเก่งเพลงมวยและเพลงทวน จนหาใครเทียบไม่ได้ (เพลงง้าวผู้ที่เก่งที่สุดคือ กวนอู) จนได้รับสมญาจากเง็กเซียนฮ่องเต้ว่า "นักรบพระหมอ"

ต่อมาทางตอนใต้ของจีนได้เกิดกบฏขึ้นแยกแผ่นดิน และยากที่กอบกู้คืนกลับมา ปรากฏว่ามีชายหนุ่มอายุน้อยผู้หนึ่งเป็นผู้นำสำคัญ แม้เทพเจียงกนุองค์ที่ 1 และ 2 ใช้เวลาสู้รบผ่านไป แล้ว 3 ปี ก็ไม่สามารถเอาชนะแม่ทัพหนุ่มนั้นได้เป็นที่ถูกใจยิ่งนัก จึงออกอุบายสู้รบตัวต่อตัว จนชนะและร่วมกันสาบานเป็นพี่น้องกัน 3 คน ชายหนุ่มนั้นก็ชื่อ เทพเจียงกนุองค์ที่ 3 นั้นเอง บางตำนานกล่าวว่า เทพเจียงกนุองค์นี้เป็นผู้มีสติปัญญา มีวาทศิลป์ดีเลิศ ครั้งหนึ่งมีพระมาบิณฑบาตรและถามธรรมะ แต่เทพเจียงกนุตอบไม่ได้ เพราะไม่สามารถบรรยายความรู้สึกของคำว่า "สุขกว่านั้นสงบไม่มี" จึงสนใจธรรมะยิ่งขึ้น และได้ศึกษาธรรมกับสำนักนั้นอยู่นาน จนบรรลุธรรมระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังเก่งกล้าการเจรจาใช้ความคิดในการแก้ยุทธวิธี เมื่อเป็นเทพเจ้าจึงได้รับสมญาจากเง็กเซียนฮ่องเต้ว่า "เทพผู้มีสติปัญญาและวาทศิลป์เป็นเลิศ" บางตำนานกล่าวว่าเทพเจ้าเจียงกนุทั้ง 3 เป็นต้นกำเนิดบรรพบุรุษของผู้ก่อตั้งตระกูลลิ้มในอดีตกาลดังในประเทศจีน โดยเฉพาะทางตอนใต้ ชาวจีนแซ่ลิ้มส่วนใหญ่จึงนิยมบูชาเทพเจ้าเจียงกนุ (ป้ายนิเทศในศาลเจ้าราชาเจียงกนุ, วันที่ 2 พฤศจิกายน 2542)

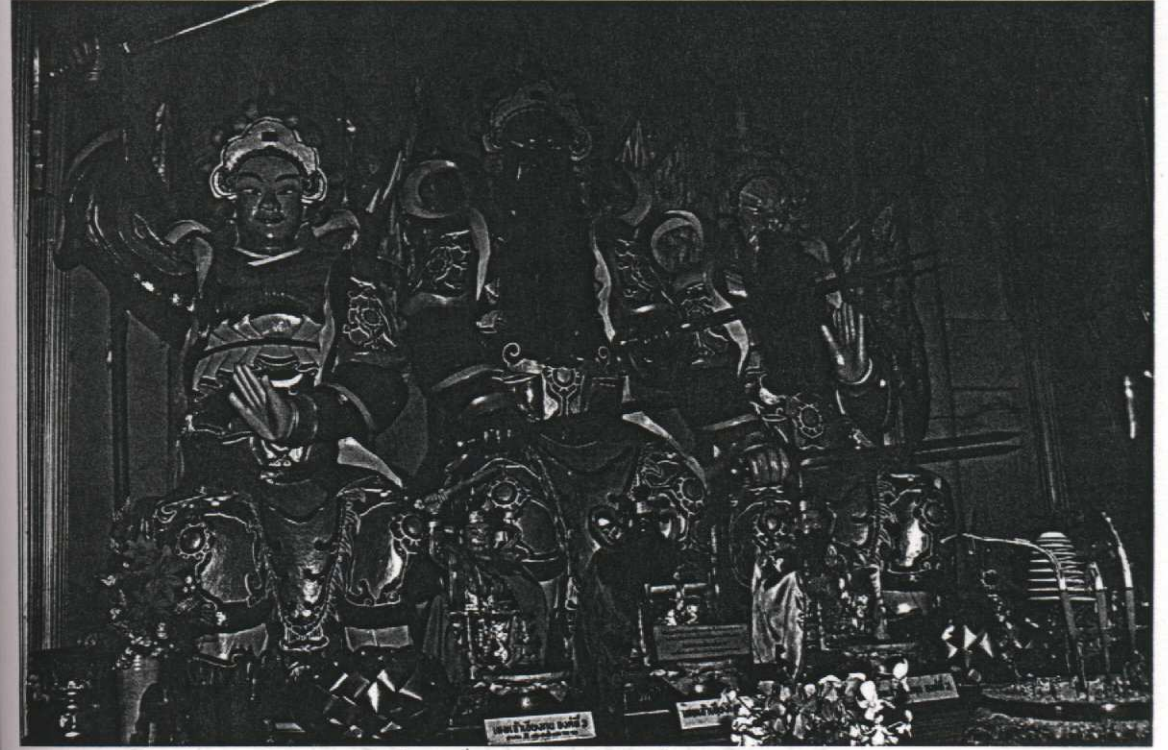

ภาพสัญลักษณ์หยินหยางหรือไทจิ บนเพดานศาลเจ้าราชาเจียงกนุ

4.13 ศาลเจ้าบาจาโจโจ

ด้านหน้าอาคารแม้เป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แต่ก็วางอย่างสมดุล ยึดหลักแกนกลาง
 รูปเคารพเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นหินขัด ผนังเป็นสีปูนฉาบ (ไม่ระบายสี)

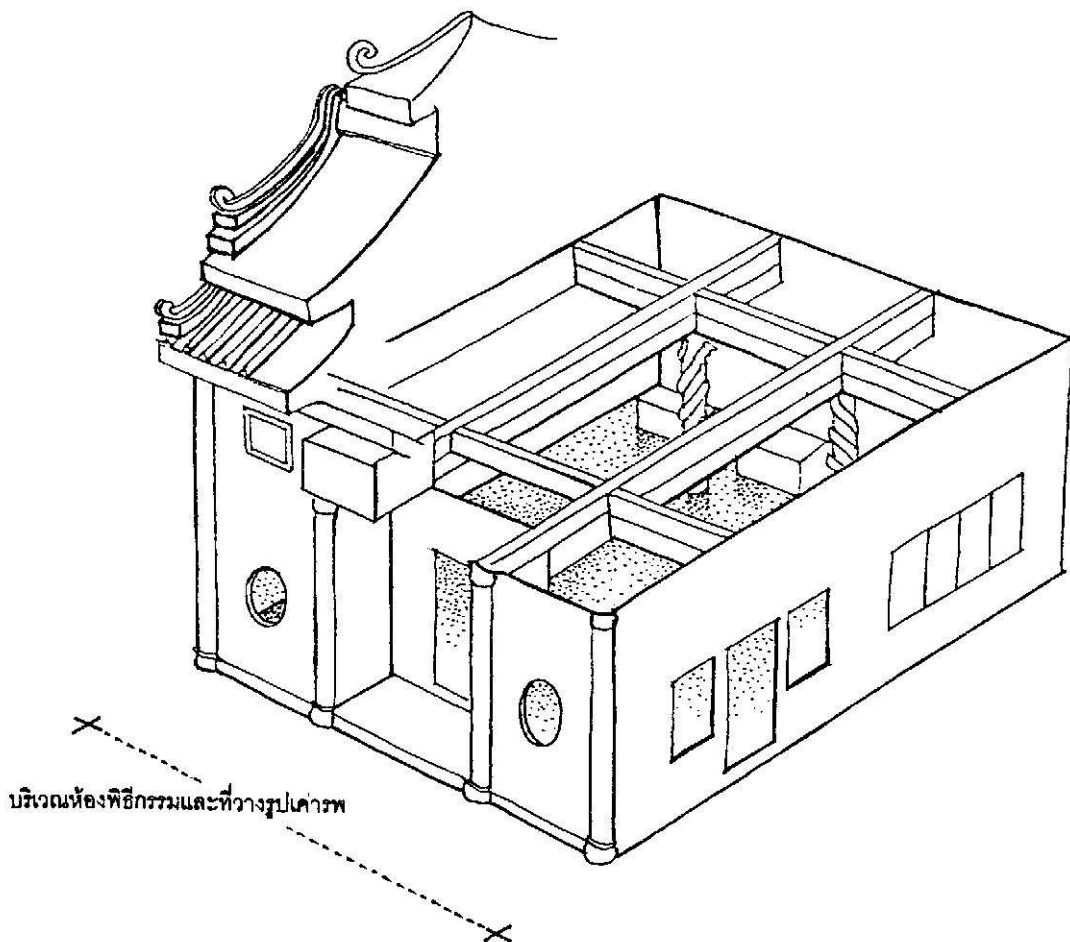
ปะรำกลางซึ่งมีขนาดใหญ่สุด เป็นที่วางรูปเคารพเจียงกุนทั้ง 3 องค์

4.13 ศาลเจ้านาจาไทจื้อ

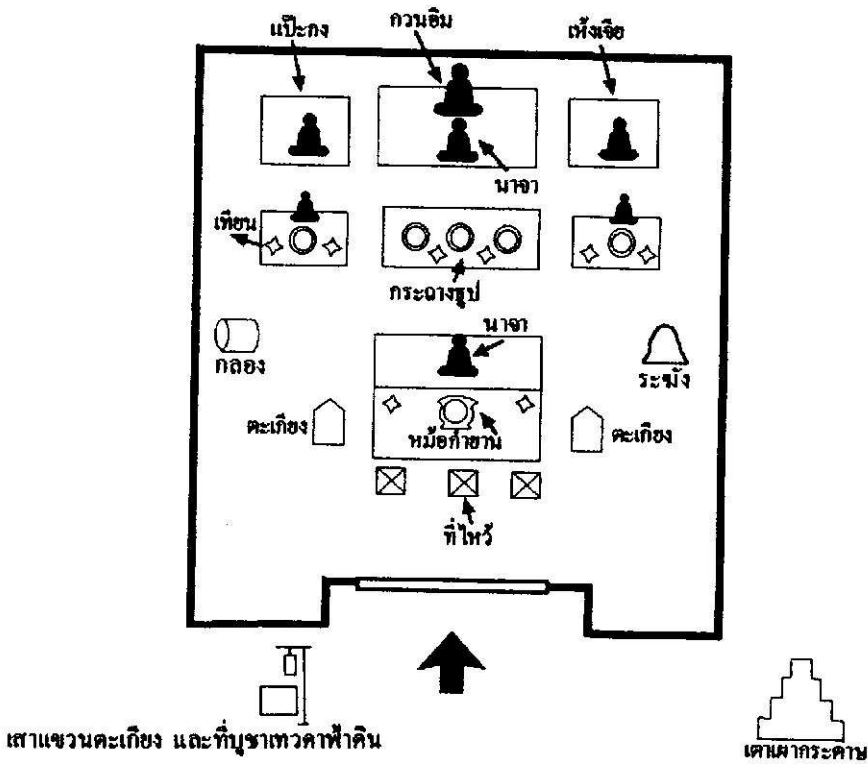
ศาลเจ้านาจาไทจื้อตั้งอยู่ถนนจิระนคร ซอย 1 สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปค่อนข้างสงบเงียบ ไม่มีรถพลุพลาซ่า ไม่มีบ้านเรือนอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นอาคารขนาดกลาง มีพื้นที่ใช้สอยไม่มากนัก และไม่มีลานบริเวณประจำศาลเจ้า ศาลเจ้าตั้งอยู่ท่าเลที่เป็น 3 แยก มีบางส่วนของศาลเจ้าตั้งอยู่อีกบนถนนอีกด้านหนึ่ง เช่น เตาเผา ศาลเจ้าตั้งอยู่ริมถนนที่ไม่กว้างนักประมาณซอย ดังนั้นหากมีพิธีกรรมที่ใช้คนจำนวนมากก็จะล้นถนน อีกทั้งไม่มีที่จอดรถโดยเฉพาะ ผู้เข้ามากราบไหว้ต้องจอดรถข้างถนน แต่ก็ถือว่าเป็นศาลเจ้าที่สะดวกต่อการเดินทางเพราะอยู่กลางใจเมือง และช่วยสนองความศรัทธาของชาวจีนที่อยู่แถบนี้ ศาลเจ้าเพิ่งสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 6 ปีที่ผ่านมา โดยมูลนิธิเทพโกมินทร์ ซึ่งเป็นองค์กรการกุศล เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์

รูปแบบ รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นแบบสถาปัตยกรรมจีนประยุกต์ มีชั้นเดียว ยกพื้นสูง ระบบโครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่วและปั้นหย่า กระเบื้องแบบผสมกระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ ผนังห้องพิธีและรูปเคารพเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นหินขัด ผนังเป็นสีปูนฉาบ (ไม่ระบายสี)

ภายในมีโต๊ะหินขัด (ไม่ใช่ปะรำที่มีหลังคาเหมือนศาลเจ้าแห่งอื่นๆ) ซึ่งใช้เป็นที่ตั้งรูปเคารพ โต๊ะมี 3 จุดเช่นเดียวกัน โต๊ะใหญ่อยู่กลางซึ่งใช้ตั้งรูปเคารพองค์สำคัญ คือ พระโพธิสัตว์กวนอิม นาคา และองค์เล็กๆ อีกหลายองค์ โต๊ะทางขวาวางรูปเคารพหิ้งเจีย ทางซ้ายวางรูปเคารพแป๊ะกง โต๊ะซ้ายและโต๊ะขวาทำช่องใต้โต๊ะวางกระดางรูปและเสื่อหมอบ ซึ่งหมายถึงเจ้าที่ แต่ละโต๊ะรูปเคารพจะมีโต๊ะวางเครื่องบูชาอยู่ด้านหน้า โต๊ะบูชาที่อยู่กลางจะใหญ่กว่าใช้วางกระดางรูป 3 ใบ และแจกัน โต๊ะบูชาซ้ายและขวาวางกระดางรูป 1 ใบพร้อมแจกัน และมีรูปเคารพขนาดเล็กแบบเดียวกับรูปใหญ่ด้านหลัง ถัดมาตามแนวแกนกลางมีโต๊ะใหญ่วางชิดกัน ใช้วางรูปนาคาขนาดเล็กแบบย่อส่วนจากด้านหลัง นาคาที่ปรากฏทั้ง 2 จุดนี้จึงมีลักษณะคล้ายกัน คือ ถือออก ถือสร้อย เท้าเหยียบวงกลมคล้ายลูกกลิ้ง บนโต๊ะยังวางหม้อก๋ายาน เทียน เครื่องสังเวช รวมถึงเครื่องเสี้ยงทวย ช้างโต๊ะเป็นตะเกียงน้ำมัน ทั้ง 2 ช้าง หน้าสุดเป็นที่รองรับการกราบไหว้ 3 จุด ด้านซ้ายแขวนกลอง ด้านขวาแขวนระฆัง มีตู้บริจาคเงินอยู่ด้านซ้ายติดฝาผนัง ด้านบนแขวนแผ่นผ้าที่เขียนคำสวดมนต์

การตกแต่งภายในเริ่มจากผนังส่วนหลังรูปเคารพทั้ง 3 ทางซ้ายจะเขียนรูปเสื่อ ตรงกลางและด้านขวาเป็นรูปมังกร เสอทั้ง 2 หน้ารูปเคารพตกแต่งด้วยลายปูนปั้นระบายสี รูปมังกรพันเสอ ลักษณะมังกรอ้าปากแยกเขี้ยวดูหน้าสะทึงกลัว การตกแต่งส่วนชื่อกานด้านในส่วนใหญ่เขียนภาพมงคลทั้งหลาย ดังเช่น ปลาคู่ นกยูง กวาง ม้า เปิด โป๊ยเซียน เป็นต้น หัวเสอทำเป็นรูปดอกบัวอย่างสวยงาม สีเน้นหนักที่สีแดง แม้กระทั่งวัตถุสิ่งของ เช่น เทียน หรือกระบอกเขียนสีก็นิยมใช้สีแดง

การตกแต่งภายนอกเริ่มจากหลังคาบนสุดประดับมังกรูปปั้น 2 ตัวหันหน้าเข้าหาหมุก ซึ่งอยู่กึ่งกลางบนลายเมฆ ที่สันทั้งสองนอกโก่และสันตัดมุมตะหวัดงอนขึ้นอย่างอ่อนช้อย และมีลายกนกขนหงส์ทั้ง 4 มุม ส่วนสันนอกโก่ยังเขียนภาพหงส์ 2 ตัวหันหน้าเข้าหาดอกโบตัน หลังคาส่วนนี้เป็นแบบปั้นหย่า (Hipped Roof) ถัดลงมาเป็นหลังคาจั่วซ้อนกัน 2 ระดับ อย่างไรก็ตามส่วนนี้ไม่มีรูปปั้นปั้นประดับ นอกจากลายเขียนสีเป็นรูปใบไม้ ดอกไม้ โดยเฉพาะบริเวณคานจะเขียนลวดลายที่พรรณตามแนวยาวอย่างสวยงาม ชายคาประดับกระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมลายดอกโบตัน ส่วนบริเวณด้านหน้าตามประตูเข้า เขียนลายประดับปั้นอย่างสวยงามเช่นเดียวกัน เสาทั้ง 2 หน้าประตูประดับรูปมังกรอ้าปากพันเส้า หัวเส้าเป็นกลีบบัว ภาพเขียนบนผนังกำแพงหน้ามีลักษณะคล้ายกันทั้ง 2 ซ้าง คือ เขียนภาพชายชรา หนวดเครายาว ถือไม้เท้ากับผลทับทิม อีกด้านหนึ่งถือไม้เท้ากับผลท้อ ภาพนี้อาจหมายถึง เทพเจ้าแห่งอายุยืน หรือกล่าวกันว่า ในน้ำเต้านั้นมีอายุวัฒนะที่ทำให้อายุยืนยาว ด้านล่างเขียนลวดลายพรรณพฤกษาที่ล้อมอักษรจีนขนาดใหญ่ ถัดลงมาเป็นรูปสิงห์หรือไช้ทั้ง 2 ซ้างเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เป็นภาพอื่นๆ ภาพทุกภาพจะเขียนกรอบเป็นลวดลายธรรมชาติ หรือลายเรขาคณิต ซึ่งวางในระดับเสมอกัน บนกรอบประตูดวงรูปสิงห์ 2 ตัว หันหัวออกจากกัน

อาจกล่าวได้ว่า การจัดภาพ หรือองค์ประกอบต่างๆ ของศาลเจ้ายึดหลักแกนกลางทั้งสิ้น โดยให้ประตูเป็นแกนกลาง ความสวยงามอาจพิจารณาได้จาก การจัดระเบียบแบบแผนอย่างตรงไปตรงมา ลักษณะนี้มีส่วนช่วยอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดเอกภาพ (Unity) ขององค์ประกอบต่างๆ แกนกลางสามารถพิจารณาได้ตั้งแต่สันหลังคาลงมาจนถึงพื้นล่าง แต่แต่ละส่วนจะวางลีลาจังหวะแตกต่างกัน ดังเช่นหลังคาตอนบนที่ดูเหมือนวางพาดอยู่บนสันหลังคา โดยมีแผ่นป้ายอักษรจีนเป็นเครื่องค้ำยันลดหลั่นลงมาเป็นหลังคาขยายกว้างขึ้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังคากระเบื้องทั้งแบบเรียบและกระบอกไม้ไผ่มีสีเดียวกัน ซึ่งต่างจากหลายๆ แห่งที่ทำให้สีต่างกัน เช่น สีแดงกับสีเขียว ทั้งแผ่นประดับรูปวงกลมและสามเหลี่ยม ลายดอกโบตันมีสีเดียวกัน ลักษณะนี้ช่วยทำให้เกิดเอกภาพได้ง่าย การทำขอบหลังคาด้านสกัดจะยกสูงขึ้นมาเป็นชั้นๆ ขึ้นบนตะหวัดโค้งงออย่างสวยงาม ส่วนนี้เขียนลายระบายสีเช่นกัน แต่สภาพปัจจุบันค่อนข้างเลือนลาง ด้านหน้าศาลทางซ้ายของประตูวงเส้าแฉวนตะเกียงและกระถางธูปบูชาเทวดาฟ้าดิน

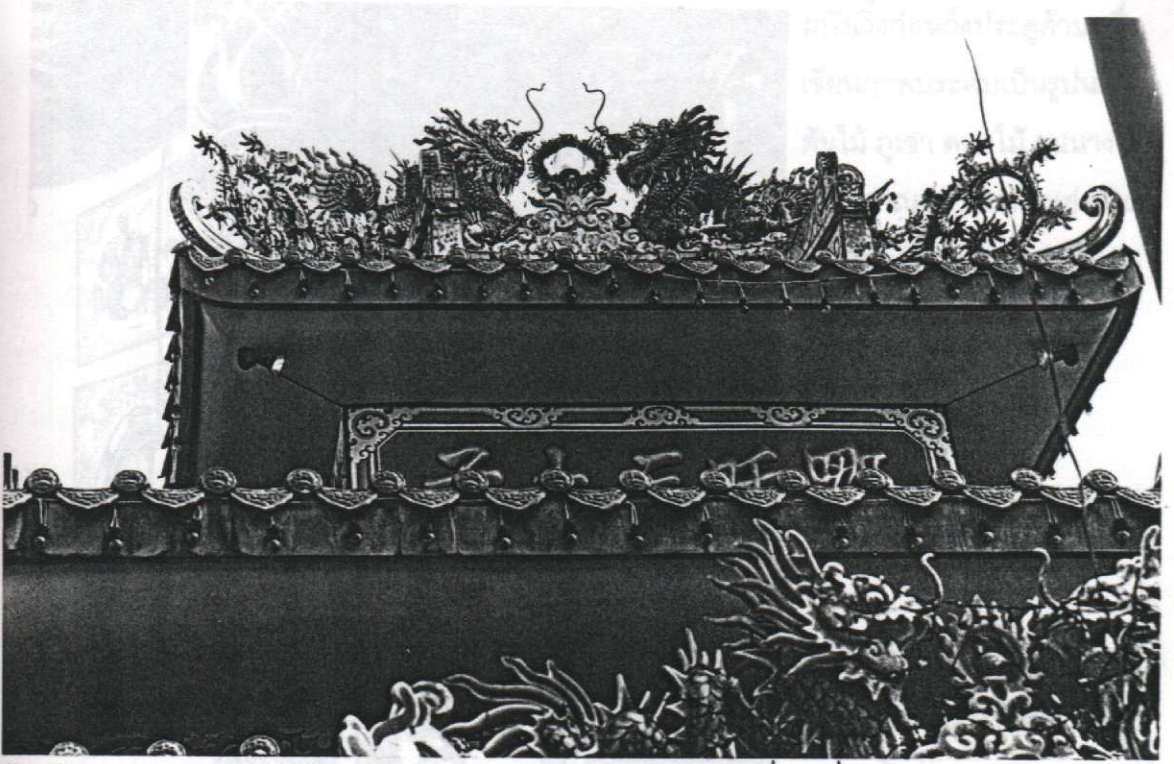
ภาพที่นำมาใช้ล้วนมีความหมายมงคลทั้งสิ้น ดังเช่น ภาพนกยูงที่เขียนตกแต่งคานภายใน เป็นสัญลักษณ์ของความงาม ความสง่าผ่าเผย และยังเชื่อว่าจะช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป ภาพม้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรง ความรวดเร็ว ภาพกวางสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ความมีอายุยืนยาว เป็นต้น สำหรับรูปเคารพภายในจะเห็นว่าแม้ว่าจะเป็นองค์สำคัญ แต่ก็มีขนาดเล็กกว่าพระโพธิสัตว์กวนอิม และดูเหมือนว่าองค์พระโพธิสัตว์กวนอิมจะวางเด่นสง่างามกว่า ลักษณะนี้ทำให้เห็นว่าเป็นการรวมเอาคติความเชื่อทั้งเต๋าและมหายานเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามความศรัทธาต่อองค์

นาจาซึ่งถือเป็นเทพองค์หนึ่งนั้นไม่ยิ่งใหญ่เท่ากวนอิมอันเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางของชาวจีนในปัจจุบัน องค์นาจาจะวางตำแหน่งด้านหน้า ดูเหมือนจะเป็นผู้คุ้มครองมากกว่า นาจาคือตำนานวีรบุรุษองค์หนึ่งในหลายๆ เรื่องของจีนโบราณ กล่าวกันว่าด้วยความซื่อสัตย์ต่อบิดา จึงยอมตายโดยแลเนื้อตนเองออกเป็นชิ้นๆ เพื่อรักษาชีวิตบิดาที่ต้องเผชิญกับกษัตริย์มั่งกร แต่ก็ได้รับการชุบชีวิตขึ้นใหม่จากพระอาจารย์ และได้มอบหอกเป็นอาวุธ พร้อมกับวงล้อลมและไฟ เพื่อว่าจะได้เดินทางได้รวดเร็ว ดังนั้นที่ปรากฏวงกลมคล้ายลูกล้อที่เท้า ซึ่งหมายถึงวงล้อลมและไฟนั่นเอง

ด้านหน้าอาคารออกแบบอย่างสมดุล และตกแต่งลวดลายอย่างวิจิตรบรรจง หลังคาซ้อนชั้นอย่างสวยงาม ที่เห็นด้านหน้าคือเสาดตะเกียงและที่บูชาเทวดาฟ้าดิน จะเห็นว่าตกแต่งได้ประณีตเช่นกัน

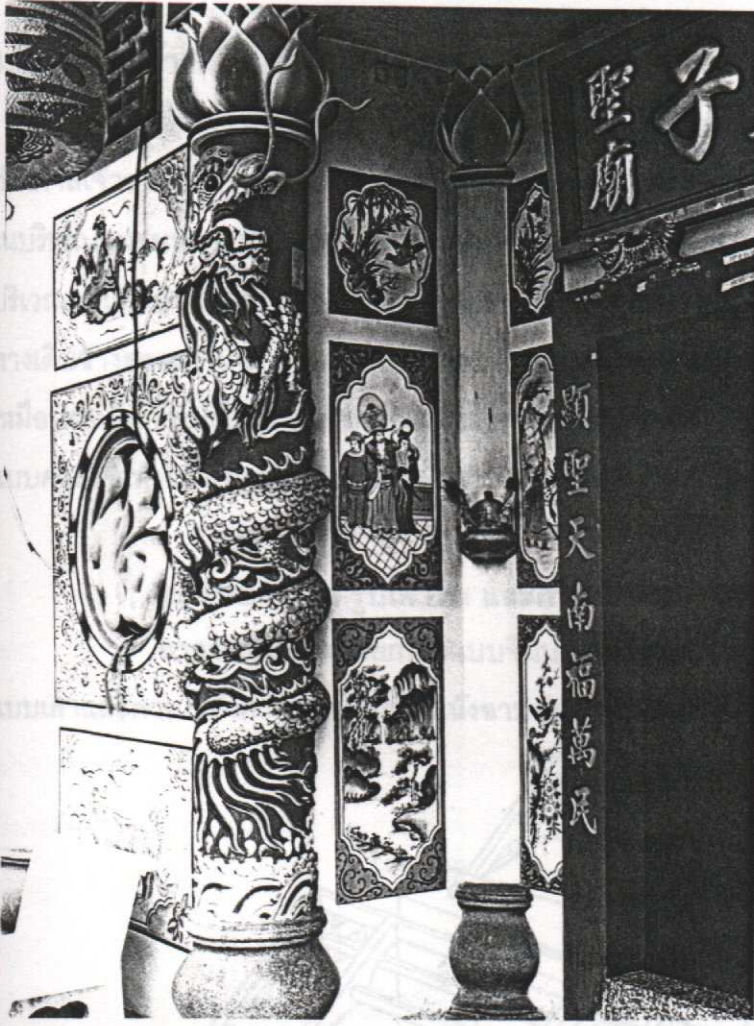
ภายในมีพระพุทธรูปและสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ มากมายและสวยงามมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือโคมไฟที่ดูประณีตและเป็นของคู่กาย ด้านหน้ามีลูกธนูที่ปักด้านหน้าเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งหมายถึงเทพธิดาแห่งความงาม

ด้านหลังคาตอนบนสุด ประดับรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหามุกอฉนิซึ่งอยู่กึ่งกลาง ด้านข้างประดับลายกนกขนหงส์ติดพลาตติงสีอย่างแพรวพราว

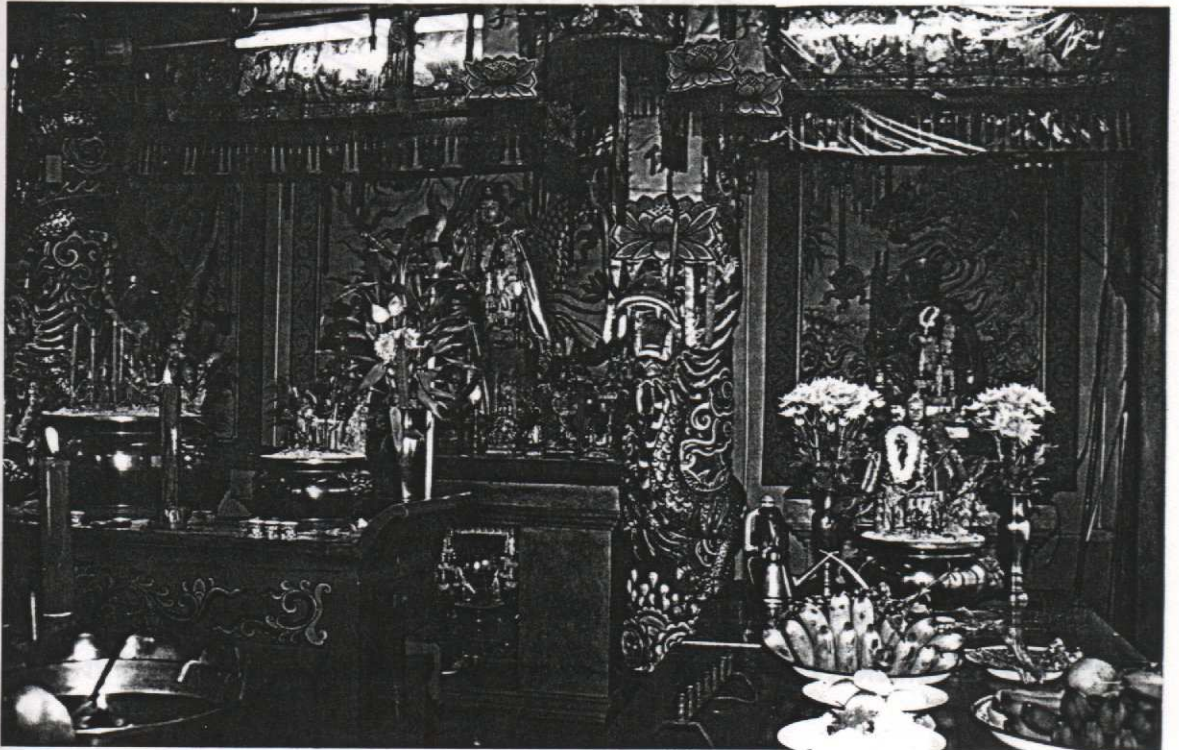

ผนังด้านหน้าเกือบทั้งหมดถูกเขียนภาพ โดยแบ่งออกเป็นส่วนๆ แต่ละส่วนตีกรอบรูป 4 เหลี่ยม ภายในเขียนภาพและห้อมล้อมด้วยลายพรรณพฤกษา ภาพบนเป็นชีว หรือเขียนชีว ถือไม้เท้าผูกน้ำเต้าเป็นของคู่กาย ด้านหนึ่งนั่งดูผลท้อ อีกด้านหนึ่งนั่งดูผลทับทิม ซึ่งล้วนมีความหมายมงคล

ผนังเว้าก่อนถึงประตูด้านหนึ่ง
เขียนภาพประดับเป็นรูปนก
ต้นไม้ ภูเขา ดอกไม้ ชุนนาง
จีนโบราณ หัวเสาตกแต่งเป็น
รูปกลีบบัวซ้อน บนกรอบประ-
ตุ ประดับรูปสิงห์เล็ก ๆ 2 ตัว

ภายในจัดวางประรำและโต๊ะ
บูชาในลักษณะสมดุลง ประรำ
ใหญ่อยู่กลางวางรูปนาจาและ
กวนอิม เสาด้านหน้าประดับ
รูปมังกรต้นเมฆเลื้อยขึ้นเสา
หันหน้าอ้าปากไปทางประตู

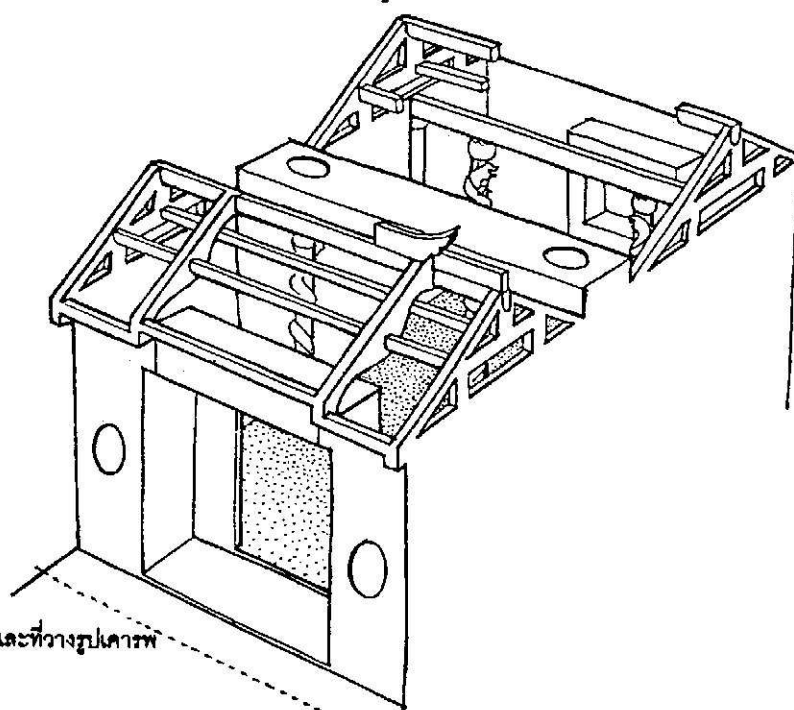

4.14 ศาลเจ้าเทียนโหว

ศาลเจ้าเทียนโหวตั้งอยู่ถนนประชาธิปไตย มีชื่อเรียกเป็นทางการ คือ ศาลเจ้าแม่อัมพร เป็นศาลเจ้าขนาดเล็ก ขนาดประมาณ 1 ห้องแถวของอาคารพาณิชย์ สภาพทั่วไปค่อนข้างแออัด อยู่ในบริเวณชุมชนหนาแน่นและเป็นย่านธุรกิจสำคัญ มีรถวิ่งจอดแฉะตลอดวัน พื้นที่ใช้สอยมีน้อยมาก แม้บริเวณลานด้านหน้าก็เป็นที่แคบ เพียงพอกับการตั้งเตาเผากระดาษ ตั้งเสาชนวนตะเกียงเจ้าที่ และทางเดินข้างนอกเท่านั้น แต่มีการทำกำแพงและลูกกรงอย่างหนาแน่น ลักษณะอาคารดังกล่าวดูเหมือนว่าเป็นการปรับเปลี่ยนจากตึกแถวเป็นศาลเจ้า โดยดัดแปลงลักษณะอาคารและหลังคาให้เป็นแบบศาลเจ้าทั่วไป มีอายุโดยประมาณไม่เกิน 15 ปี

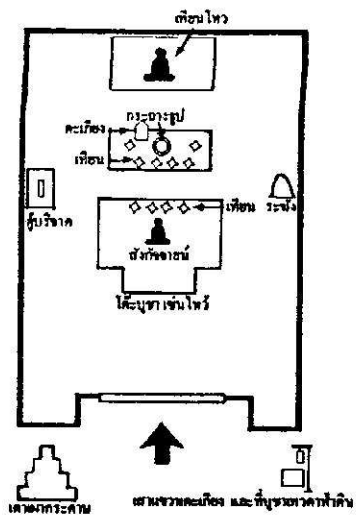
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน โครงสร้างแบบเสาคาน หลังคาจั่ว พื้นหินขัด ผนังฉาบปูนเรียบ เสาบางต้นใช้หินขัดเช่นกัน

บริเวณห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ภายในอาคารมีปะรำจุดเตี๋ยตั้งอยู่กึ่งกลาง ในปะรำมีรูปเคารพเทียนโหวขนาดใหญ่ จนมองเห็นโดดเด่นกว่ารูปอื่นๆ ซึ่งมีขนาดเล็ก แต่อยู่ภายในปะรำเดียวกัน ด้านหน้าปะรำมีโต๊ะวางกระถางรูปเทียน ถัดมาเป็นโต๊ะวางเทียนเครื่องบูชา และเครื่องเสียงทนาย ตรงกลางวางรูปพระดังกัจจายน์ ที่ข้างผนังวางกลองและระฆังอย่างละข้างมีประตูช่องเดียวอยู่กึ่งกลาง ขนาบด้วยกำแพงสูงแต่เจาะช่องหน้าต่างกลมข้างละช่อง ด้านนอกมีเตาเผากระดาษและเสาชนวนตะเกียงโหวเจ้าที่ แต่โดยทั่วไปยังคงดูรกรุงรังและอึดอัด

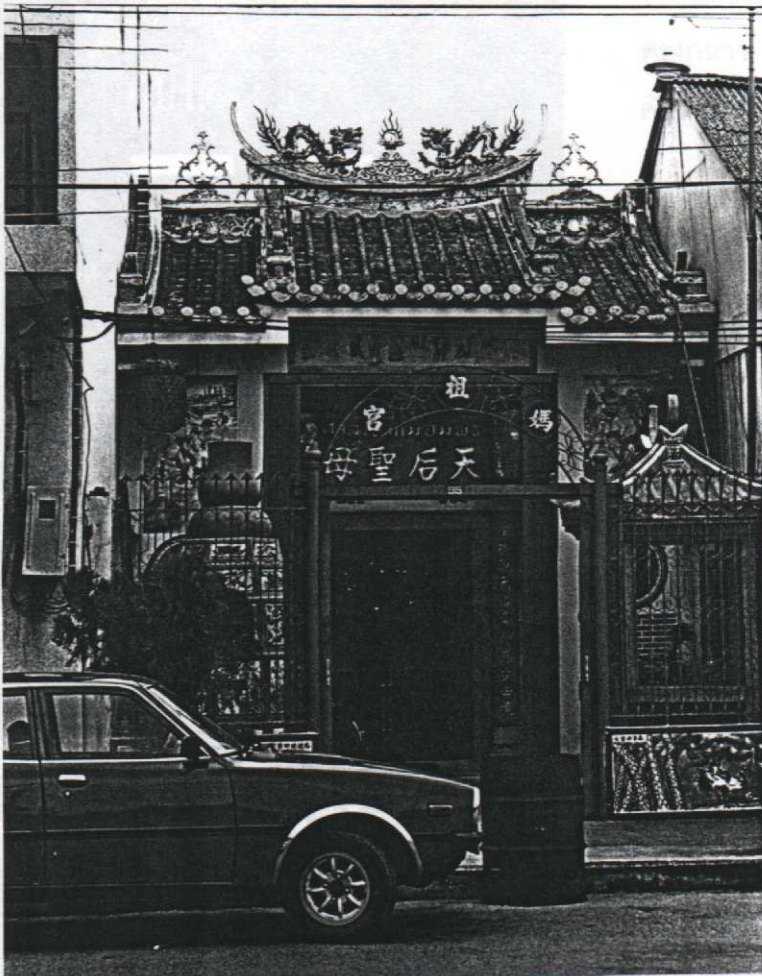
แม้เป็นอาคารเล็กๆ แต่ภายในมีการตกแต่งมากพอสมควร และอาจจะมากกว่าศาลเจ้าขนาดใหญ่บางแห่ง เริ่มจากบริเวณชื่อกานเขียนลายตกแต่งเป็นรูปสัตว์ หรือพิธีที่ให้ความหมายมงคล ที่เสาด้านหน้าประจำทั้ง 4 ด้าน ตกแต่งลายปูนปั้นเป็นรูปมังกรระบายน้อยอย่างสวยงาม ลักษณะของมังกรเหมือนกำลังโผล่เด่น ชูขาด้านหน้าให้เห็นความคมของเล็บ ปากอ้าเผยอมองเห็นเขี้ยวอย่างน่าสะทึงกลัว หัวนี้จะหันมายังกึ่งกลางบริเวณด้านหน้าประจำ หัวเสาดตกแต่งเป็นรูปกลีบบัวระบายน้อยชมพู่อ่อนๆ ระบายนขอบกลีบด้วยสีเข้มตัดกันชัดเจน เหนือเสาบบริเวณตำแหน่งคานที่พาดอยู่ปรากฏเป็นรูปหงส์หันหัวเข้าหากึ่งกลางเช่นกัน ที่วางเครื่องบูชาระบายน้อยแดง ด้านหน้าเขียนลายที่ชมงคล เช่น อรุณ ท้อ ทับทิม พลับ สำหรับลูกพลับนั้น ชาวจีนยกย่องว่า เป็นผลไม้มงคลที่แสดงนัยถึงความสุข ความสดชื่น อรุณแสดงนัยถึงอายุยืนยาวและความงาม (จิตรรา ก้อนันทเกียรติ, 2540 : 115-116)

การตกแต่งด้านนอกเริ่มจากหลังคาซึ่งทำเป็นรูปมังกร 2 ตัว หันหัวไปยังไข่มุกอัคนี ซึ่งอยู่ตรงกลาง ได้มังกรปั้นรูปลายเมฆประกอบด้วย ปลายสันหลังคาตัดโค้งมนตลอดกลดมกลืนกับหางมังกรที่ยื่นสู่ท้องฟ้า มังกรประดับกระเบื้องสีอย่างสวยงามกับหมวดซึ่งยาวเลื้อยสู่ด้านบน สันหลังคาที่ลดระดับลงมาทั้ง 2 ด้าน ประดับรูปดอกไม้ที่บรรจบกันเป็นรูปดอกบัว แถบขยายของสันหลังคาด้านข้างเขียนภาพพิชิตพญานาค มีทั้งดอกไม้ และผลไม้มงคล กระเบื้องหลังคาเป็นแบบกระเบื้องไม้ไม้ที่ซ้อนโค้งเป็นแถวยาวลาดลงมาสลับกับกระเบื้องแบนเรียบ ที่ชายคาตกแต่งด้วยกระเบื้องวงกลมและสามเหลี่ยมที่มีรูปลายดอกโบตั๋น ได้ชายคาที่ตำแหน่งเหนือประตูเขียนภาพโฝยเขียนทั้ง 8 ผนังส่วนกลางทำเป็นเว้าก่อนเข้าถึงประตู ส่วนนี้ยังมีการเขียนภาพระบายน้อย เป็นรูปเทพแห่งโชคลาภ รูปยกกำลังถือลูกท้อลูกใหญ่ มีภาพภูเขา ภาพเกาะกลางทะเล ภาพภูเขาสูงหน้าผาสูงชันนี้ ตามความเชื่อของคนโบราณ ถือว่าเป็นที่อยู่ของเตียน ส่วนเกาะนั้นก็เชื่อว่าเป็นสวรรค์ เป็นที่สถิตของผู้ต้องการอมตะหรือความสุขที่ไม่มีอันสิ้นสุด ในระยะแรกๆ นั้น กล่าวกันว่า ผ้าห่อศพของชาวจีนมักตกแต่งด้วยภาพเกาะ เพื่อให้ผู้ตายรู้สึกว่ามีวิญญาณของพวกเขา ได้พบกับความสุข ความมั่งคั่งสมบูรณ์ตลอดไปแล้ว (Eberhard, 1986 : 152)

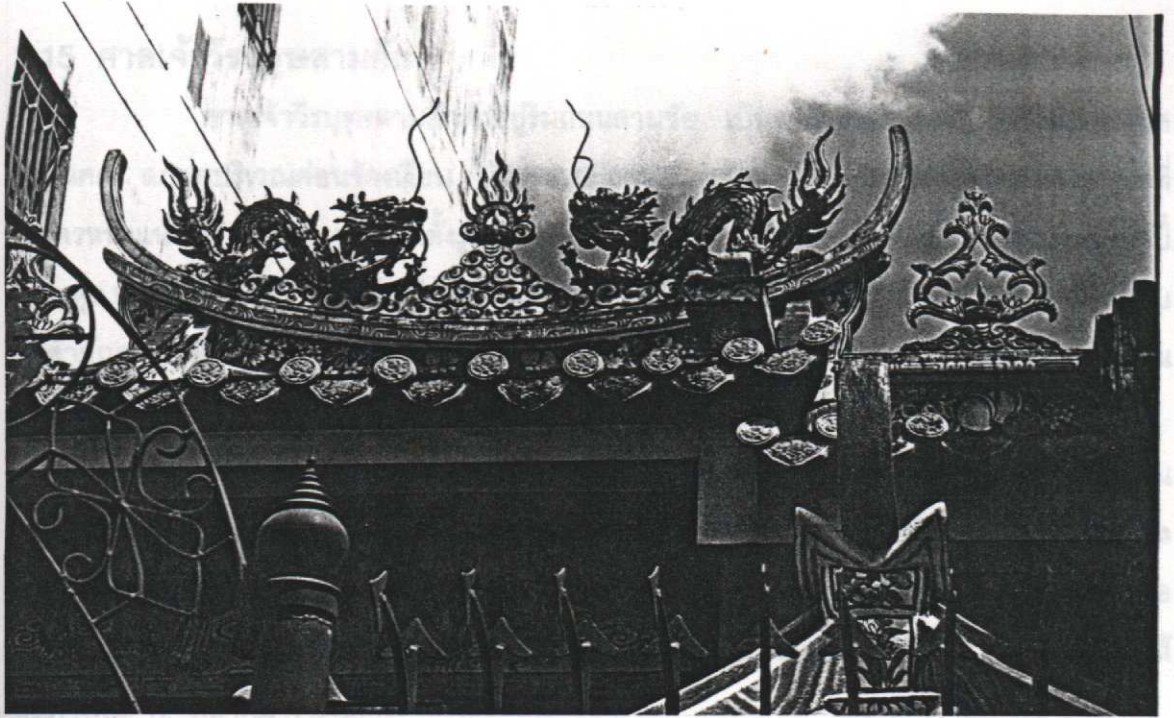
การออกแบบอาคารอยู่ในลักษณะสมดุล ตั้งแต่การเจาะช่องหน้าต่างกลมระดับเสมอกันการวางตำแหน่งของภาพ และการออกแบบลวดลายที่เกือบจะเหมือนกันทั้ง 2 ด้าน หรือด้านในที่วางโต๊ะและประรำกึ่งกลางประตูทางเข้าพอดี จนพิจารณาได้ว่า รูปเคารพต่างๆเหล่านี้จะต้องหันออกประตูมของทะเลไปสู่ภายนอกได้

สำหรับรูปเคารพเทียนโหวเป็นอีกองค์หนึ่งที่ได้รับการนับถืออย่างสูง มีชื่อเรียกเต็มๆว่า เทียนโหวเซ่งฮงฮง ชาวจีนแต่จี๊เรียก "เทียนโหวเซี้ยบ๊ว" หรือ "ม้าโจ้ว" ชาวฮกเกี้ยนเรียก "มาจู่" เป็นที่นับถือมากของชาวจีนแต่จี๊และชาวฮกเกี้ยน ชาวจีนเชื่อว่าเป็นเทพีผู้ปกป้องชาวเรือ

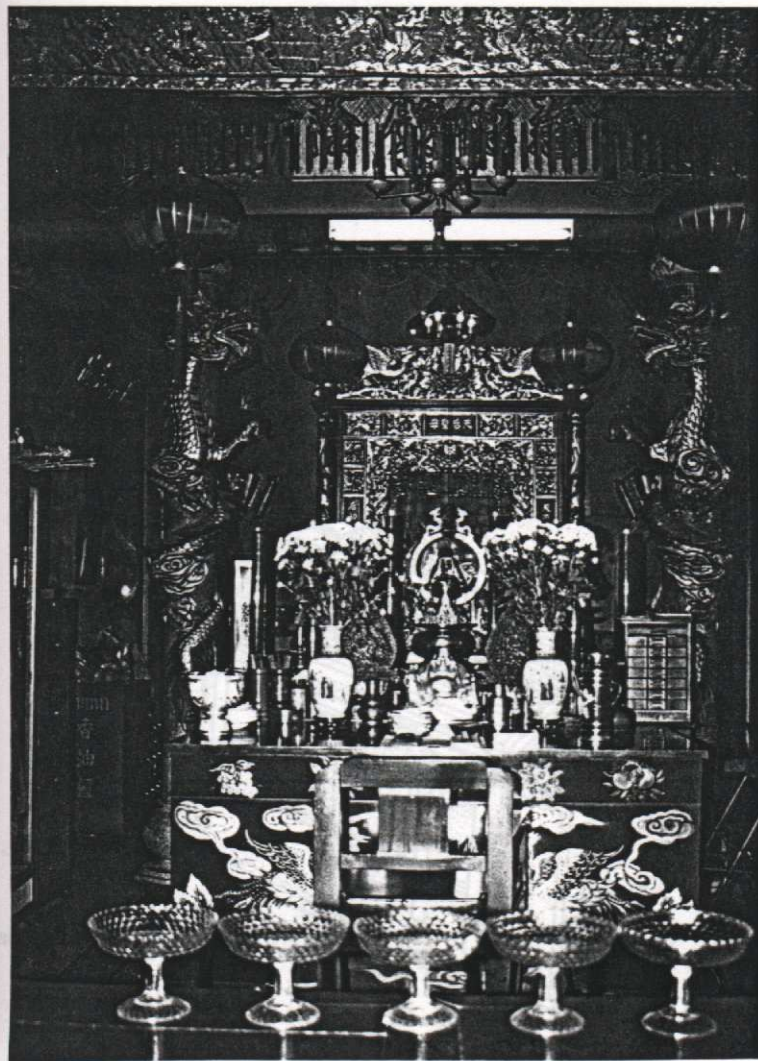
ในตำนานกล่าวว่า เดิมคือ ส่วยเว่ยเหี้ยว เป็นบุตรสาวของชาวประมง ครั้งหนึ่งได้ฝันเห็นพ่อของนางแล่นเรือออกไปกลางทะเลท่ามกลางพายุร้าย จึงได้ออกไปยังชายหาดตั้งภาวนา สำนวรมจิตให้ลอยอยู่บนทะเล (บางตำนานกล่าวว่าได้กลายเป็นน้ำทะเล) เพื่อช่วยเหลือพ่อของเธอ กลับคืนมา นอกจากนั้นยังทำให้บรรดาเรือที่กำลังหาปลารอดพ้นจากอันตราย หลังจากนั้นก็ได้ขนานนามว่า "เทียนโหว" (Tien Hou) ในบางตำนานกล่าวว่า นางยังถือเป็นสนมแห่งสวรรค์ (Heaven Concubine) (Katz, 1995:98)

อาคารแม้มีขนาดตึกแถวคูหาเดียว แต่ก็ออกแบบอย่างสมดุล

ด้านหลังคาประดับรูปมังกรคู่
หันหน้าเข้าหามุกอันนี้ซึ่งอยู่
ตรงกลาง หลังคาชั้นลดประ-
ดับหลายเท่าไม้เลื้อยรูปบัวตูม

ภายในปะรำจัดวางอยู่จุดเดียว
อยู่กึ่งกลาง เป็นที่ตั้งรูปเคารพ
เทียนไหว โต๊ะบูชาหน้าปะรำ
อยู่ในลักษณะแกนกลาง เสา
ประดับรูปมังกรเลื้อย หันหน้า
เข้าหากันอย่างสวยงาม

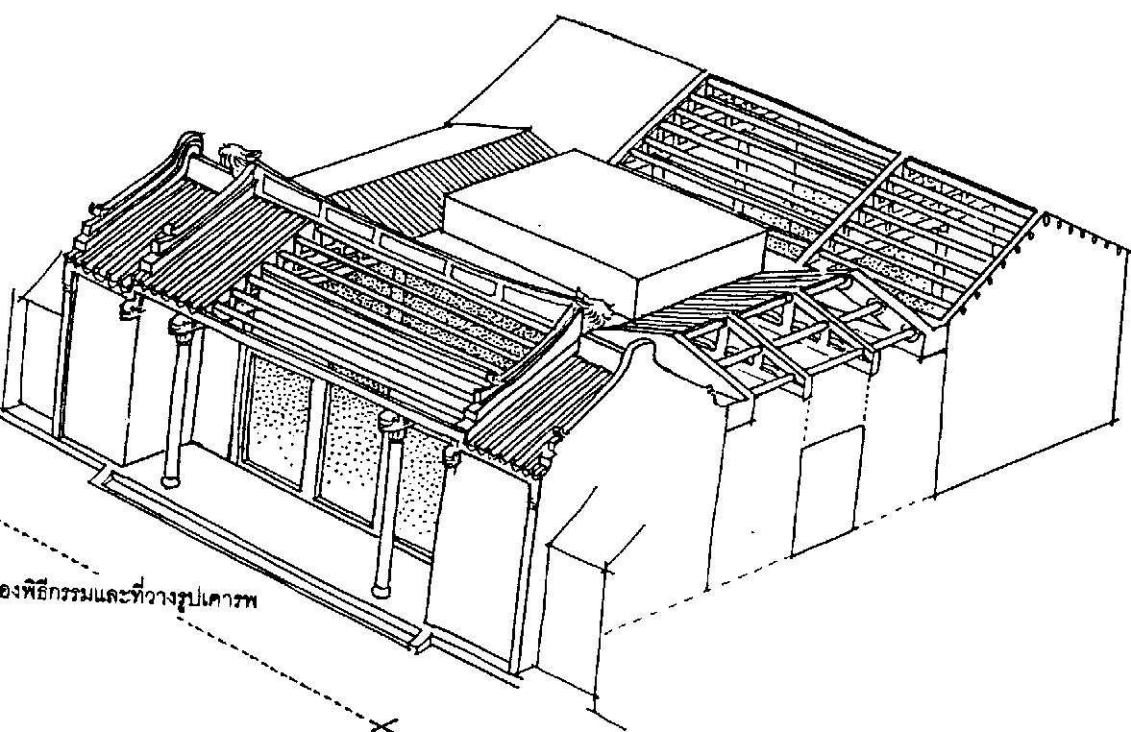
3.15 ศาลเจ้าวีรบุรุษสามก๊ก

ศาลเจ้าวีรบุรุษสามก๊กตั้งอยู่ริมถนนสามชัย เป็นอาคารขนาดใหญ่ หันหน้าทางทิศตะวันตก สภาพบริเวณค่อนข้างเรียบ เนื่องจากมีลานกว้างด้านหน้า อยู่ห่างถนนและไม่ใช่ทำเลที่จรรยาหนาแน่น ภายในอาคารเป็นที่ตั้งรูปเคารพของวีรบุรุษเรื่องสามก๊ก ได้แก่ เตียวจูล่ง กวนอู เล่าปี่ เตียวหุย และซ่งเบ้ง ลักษณะทั่วไปยังไม่อาจจัดเป็นศาลเจ้าโดยสมบูรณ์ ไม่มีเตาเผา ไม่มีการประกอบพิธีสำคัญๆ แต่ที่จัดให้เป็นศาลเจ้าส่วนหนึ่งด้วยเพราะเป็นสถานที่ตั้งรูปเคารพบูชา มีที่วางเครื่องเซ่นไหว้ มีกระถางธูปเทียน และชาวจีนยังนิยมไปกราบไหว้ขอพร

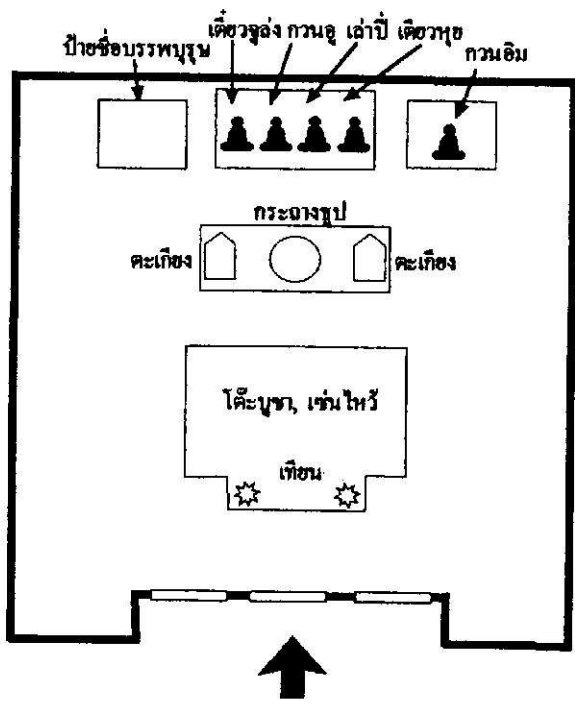
จากการสัมภาษณ์ชาวจีนสูงอายุผู้หนึ่ง ซึ่งอยู่ประจำศาล ได้ความว่า สร้างขึ้นประมาณ 20 ปีล่วงมาแล้ว โดยมูลนิธิ 4 ตระกูลหลงกิง เพื่อเป็นที่ร่วมกิจกรรมต่างๆภายในตระกูล ตระกูลดังกล่าวได้แบ่งออกเป็นตระกูลย่อยๆ 4 ตระกูล แชน่เตียว ซึ่งมาจากเตียวจูล่ง (ปัจจุบันเหลือน้อย) แชน่กวน มาจากกวนอู แชน่เล่า มาจากเล่าปี่ แชน่เตียว มาจากเตียวหุย (กิม แชน่เตียว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2542)

รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน โครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว ปูกระเบื้องแบนและกระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ ที่ขอบชายคาเสริมกระเบื้อง (หน้าตัดสามเหลี่ยมและหน้าตัดกลม แผ่นผนังห้องวางรูปเคารพหรือที่ประกอบพิธีมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ภายในมีประจำ 3 จุด เรียงแทนแบบหน้ากระดาน ประจำใหญ่อยู่กลาง ขนาดข้างด้วยประจำเล็กรองลงมาทั้งด้านซ้ายและขวา ประจำใหญ่อยู่กลางมีรูปเคารพวีรบุรุษสามก๊ก เรียงกัน 4 รูป ขนาดเท่ากัน เรียงจากซ้ายไปขวา คือ เตียวจูล่ง มีท่าทางมือซ้ายเท้าขวา มือขวาชู 2 นิ้ว กวนอูมือซ้ายถือหนังสือ มือขวาจับเครา เล่าปี่ มือซ้ายถือคทาอยู่ มือขวาเท้าแขน เตียวหุยมือซ้ายวางคว่ำบนเข่า มือขวายกขึ้นหงายฝ่ามือ ประจำด้านขวามีรูปธงเบ้งองค์เดียว ธงเบ้งมีท่าทางมือซ้ายแตะบนไหล่ มือขวาวางคว่ำบนเข่า จีบนิ้วชี้และหัวแม่มือเป็นวง เป็นที่น่าสังเกตุว่า ทุกรูปจะมีกระจกเงาขนาดเล็กกว่ากระดาษ A4 วางด้านหน้า ส่วนประจำด้านซ้ายไม่มีรูปเคารพ แต่ทำเป็นที่วางป้ายชื่อบรรพบุรุษ ด้านหน้าประจำกลางมีอาวุธค้ำยาว 4 ชนิด มีโต๊ะวางกระถางรูป วางโคมไฟ และไรทั้งตัวผู้ตัวเมีย ได้ะดีดมา มีขนาดใหญ่มาก ใช้วางเครื่องบูชาประกอบพิธี ด้านมุมที่วางเทียน ที่ประจำทั้ง 3 แกะสลักเสاءและกรอบเหนือประจำเป็นลายมังกรและนก ระบายสีทองอย่างสวยงาม

การตกแต่งภายในดูเรียบง่าย พื้นหินขัด ผนังปูนทาสีขาว โครงหลังคาเบื้องบนทาสีแดง ที่คานบางส่วนตั้งรูปสิงห์หมอบ การตกแต่งภายนอกในส่วนหลังคา ทำเป็นรูปหัวมังกรยื่นออกข้างนอกไม่มีลำตัว แต่ลักษณะสันโค้งหลังคานั้นได้เชื่อมประสานตัวมังกรทั้ง 2 เข้าด้วยกันอย่างสวยงาม โครงหลังคาเขียนเป็นรูปภาพต่างๆ ดอกโบตั๋น ดอกเหมย นก ฯลฯ ที่สันด้านสกัดก็เช่นเดียวกัน ที่ชายคาตรงเชิงชายเขียนรูปดอกโบตั๋นคล้ายลายกนกเต็มทั้งแถบ ส่วนคาน 4 คานที่ยื่นไหลออกจากชายคาทำเป็นรูปคล้ายหัวมังกร ด้านหน้าบริเวณประตูเขียนเป็นรูปต่างๆ บางภาพเป็นการคัดลอก

อักษรโบราณ ที่เป็นอักษรจีนเขียนเป็นคำกลอนสนวนใจ ภาพที่นำมาใช้ประกอบบริเวณคาน เช่น ดอกเบญจมาศ ดอกโบตั๋น กล้วยไม้ ฯลฯ ถัดลงมาเขียนบนผนังกำแพง เป็นภาพประกอบอักษร เช่น คนตกปลา ปลาตี้อื้อคู่ ชาวนาถือคันไถ ต้นไม้ ดอกเหมย ปู 2 ตัว คนอ่านหนังสือ คนถือแผ่นผ้าอักษร ชาวนาหอบข้าว ผลท้อ ที่คาน ได้แก่ ทับทิม นก และภาพเดี่ยวๆ วิวทิวทัศน์ที่มีน้ำ เรือ ภูเขา เจดีย์ เหนือประตูกลางมีรูปสิงห์หมอบหันหน้าเข้าหากัน 2 ตัว ที่บานประตูเขียนรูปทวารบาล นอกนั้นเป็นภาพตัวละครในตำนานจีนโบราณ โดยที่ช่างเขียนอาจคัดลอกมาจากภาพลายเส้นในหนังสือจีน

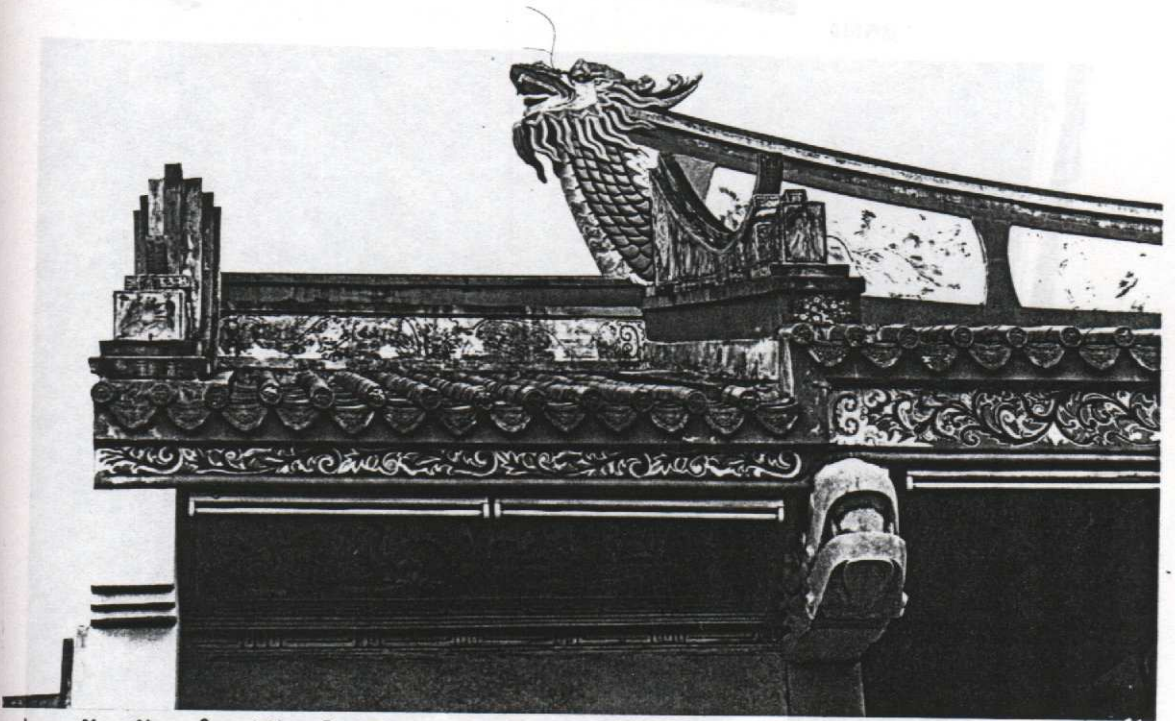
การจัดภาพใช้หลักความสมดุล 2 ข้างเท่ากันทุกประการ ประตูใหญ่อยู่กลางชานาบข้างด้วยประตู ขนาดลดระดับรองลงมาอีก 2 ประตู หากยึดประตูใหญ่ตรงกลางจะเห็นเหมือนแยกเป็น 2 ข้างอย่างเสมอกัน นับตั้งแต่ ลัดส่วนของกรอบภาพ ระดับสูงต่ำของภาพระยะห่างจากใจกลาง พื้นใช้สีขาว มีอักษรพื้นชมพูอ่อน สลับตามตำแหน่งของช่องเสา กระเบื้องไม้ไม้ใช้สีส้ม สันมังกรแถบเขียวดีเป็นกรอบใส่รูปภาพ เสา 2 เสาด้านหน้าทำหัวเสาเป็นรูปกลีบบัวรองรับหัวมังกรที่อยู่ด้านบนอย่างสวยงาม

ภาพส่วนใหญ่เป็นภาพที่มีนัยความหมาย ดังเช่น คนตกปลาหรือชาวประมง คนอ่านหนังสือหมายถึง ผู้คงแก่เรียน ชาวนาหรือชาวชนบทหมายถึง การมีตำแหน่งในหน้าที่ราชการ (Eberhard, 1986 : 107) ภาพคนถือแผ่นผ้ามีอักษรข่อยพราจหมายถึงใช้ชิงเฉี่ย หรือเทพเจ้าแห่งโชค ลาก ภาพปูมีความหมายในเชิงขับไล่สิ่งชั่วร้าย ในประเทศจีนบางแห่งจะนิยมนำปูมาตากแห้ง และแขวนไว้ตรงประตูทางเข้าบ้าน หรือไม้กั้นภาพปูแขวนไว้เหนือประตูบ้าน ทำนองเดียวกับภาพเสือ โดยเชื่อว่าจะขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป (Eberhard, 1986 : 74) ดอกเบญจมาศ หมายถึง ความมีชีวิตยืนยาว ความทนทาน เจดีย์หมายถึง ความสุข ความสงบ

กระจกที่นำมาตั้งอยู่หน้ารูปเคารพนั้นยังเป็นที่น่าสงสัยว่า ทำขึ้นเพื่ออะไร แต่โดยทั่วไป ชาวจีนเชื่อว่า กระจกทำให้วิญญาณนั้นมองเห็นได้ ที่เรียกว่า "กระจกพิศวง" (Magic Mirrors) กระจกยังเป็นที่นิยมของพระในพุทธศาสนา กล่าวกันว่า จะทำให้วิญญาณนั้นไปเกิดใหม่ มีเรื่องเล่าว่า ถ้าคนใดดูกระจกแล้วจำหน้าตนเองไม่ได้แสดงว่า จะถึงที่ตายในไม่ช้า (Eberhard, 1986 : 188) ในสมัยก่อนนิยมแขวนกระจกเหนือประตูทางเข้า เพื่อสะท้อนวิญญาณชั่วร้ายออกไป บางแห่งเชื่อว่า เมื่อปีศาจมองกระจกแล้วจะหลงจับเงาตัวเองจนตกใจแล้วหนีไปทันที นอกจากนั้นยังเชื่อว่า หากใครถูกปีศาจร้ายเข้าสิงก็อาจจะรักษาได้ โดยการส่องดูตนเองในกระจกเงา ลักครุ์มันจะออกจากร่างด้วยความตกใจ ที่เห็นร่างปีศาจของตน (ลิป, 2542 : 87)

อาคารด้านหน้าจัดวางในลักษณะสมดุล บานประตูเขียนรูปทวารบาล

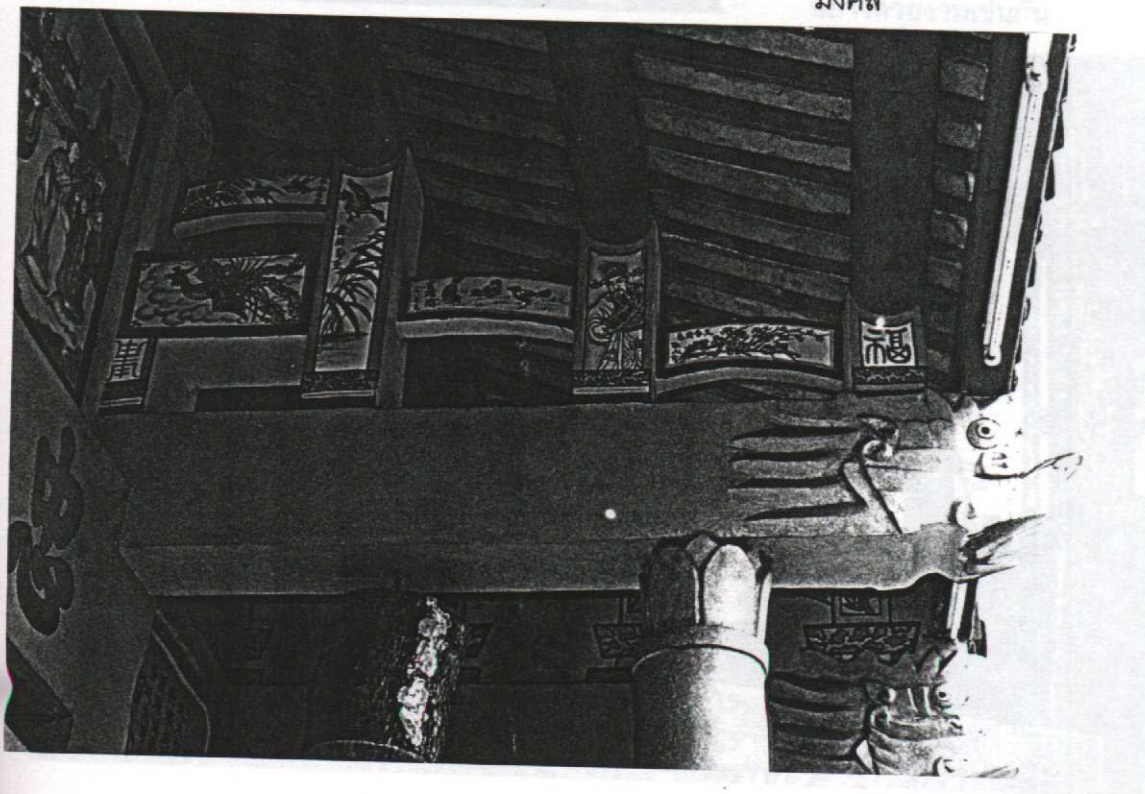
ปลายด้านหลังคาทำรูปมังกรโผล่หัว สัมพันธ์กับแนวยาวของสัน เเชิงชายเขียนลายใบไม้ เถาไม้ เว้น
จังหวะช่องไฟอย่างสวยงาม ชายคาประดับกระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมลายดอกโบตั๋น

มุมด้านหนึ่งตกแต่งด้วยภาพวิ
ทิวทัศน์ และอักษรจีนโบราณ

ภายใน ศาลเจ้ากษัตริย์ 3 องค์
แปลว่าศาลเจ้าใหญ่ใช้ทำรูป

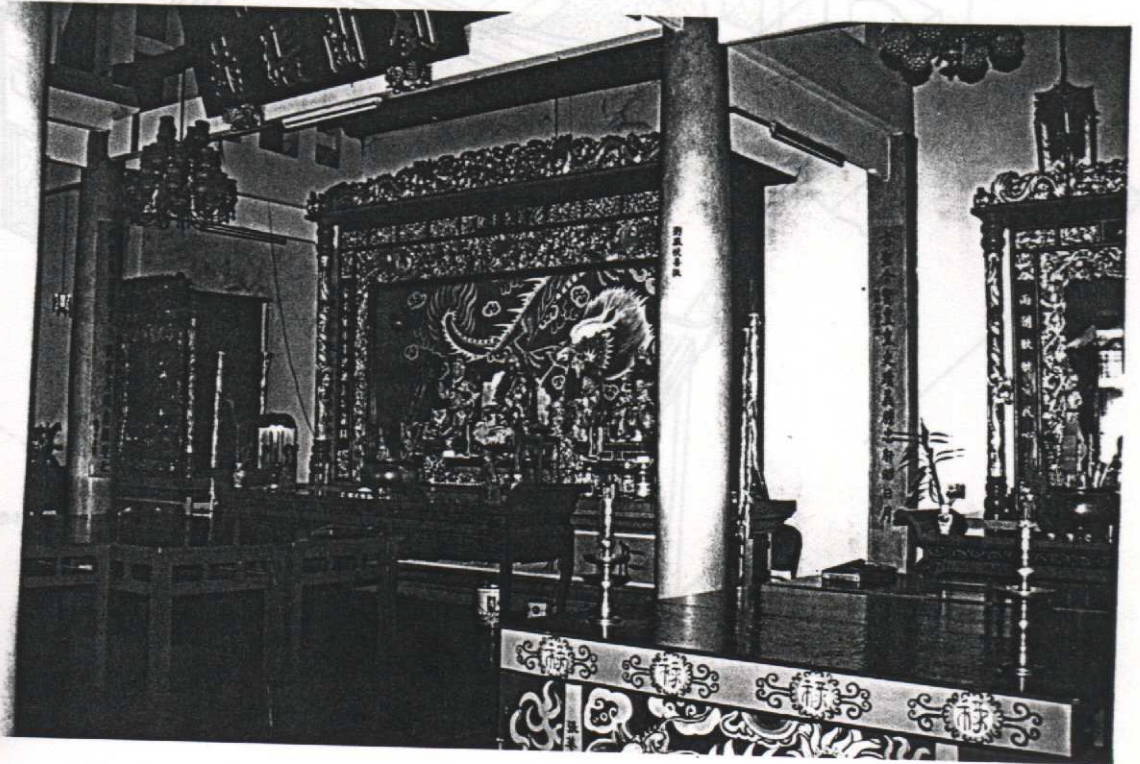
ปลายชื่อถูกออกแบบเป็นรูปหัว
มังกร เหนือชื่อหรือดั่งที่ใช้ค้ำยัน
แปเขียนภาพพระบายสีเป็นภาพต่างๆ
ทั้งภาพสัตว์ ต้นไม้ คน และอักษร
มงคล

บานประตูกลางเขียนรูปทวารบาล มือซ้ายจับเครา มือขวาถือคทาอยู่

ภายในอาคารจัดวางประรำ 3 จุด ประรำกลางมีขนาดใหญ่ใช้วางรูปเคารพเดี่ยวจุล่ง กวนอู เล่าปี่ เตียวหุย ขนาดข้างด้วยประรำเล็ก แต่ละประรำมีโต๊ะวางเครื่องพิธีหรือ เช่นไห้ว ในส่วนของประรำตกแต่งอย่างสวยงามเช่นกัน

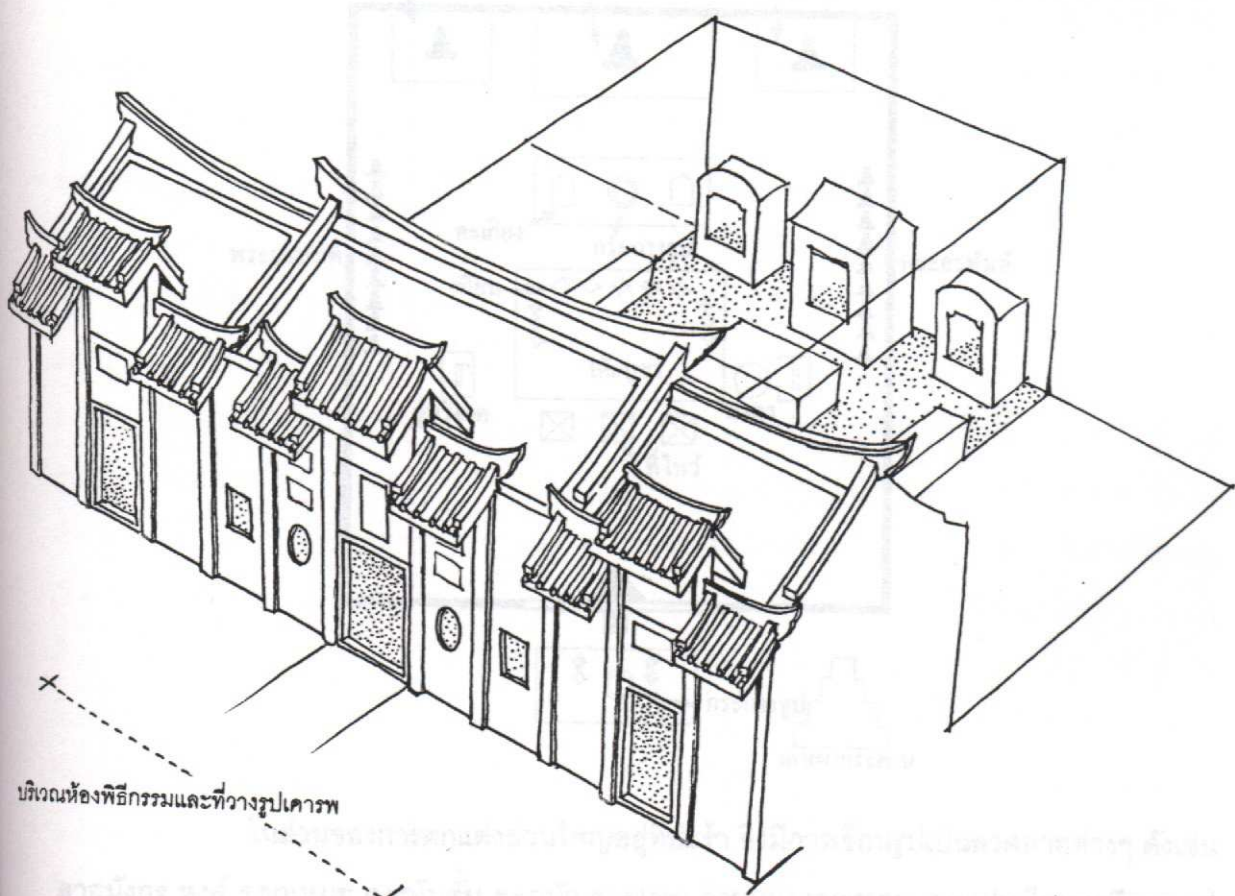

3.16 วัดเลียบฮั่วเกาะ

วัดเลียบฮั่วเกาะตั้งอยู่ที่ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 เป็นอาคารขนาดใหญ่ หันไปทางทิศตะวันตก มีพื้นที่ใช้สอยไม่มากนัก เพราะอยู่ในย่านธุรกิจ ด้านหน้ามีลานค้ำแคบไม่เหมาะกับการทำพิธีกรรมใหญ่ๆ ปลอดภัยน้อยมาก อยู่ติดถนนสายสำคัญที่มีสภาพจราจรคับคั่ง และไม่มีที่จอดรถโดยเฉพาะ ภายนอกอาคารตกแต่งพิถีพิถัน แต่ภายในค่อนข้างเรียบง่าย แทบไม่มีการตกแต่งประดับสิ่งใดตามส่วนประกอบภายในอาคารเลย

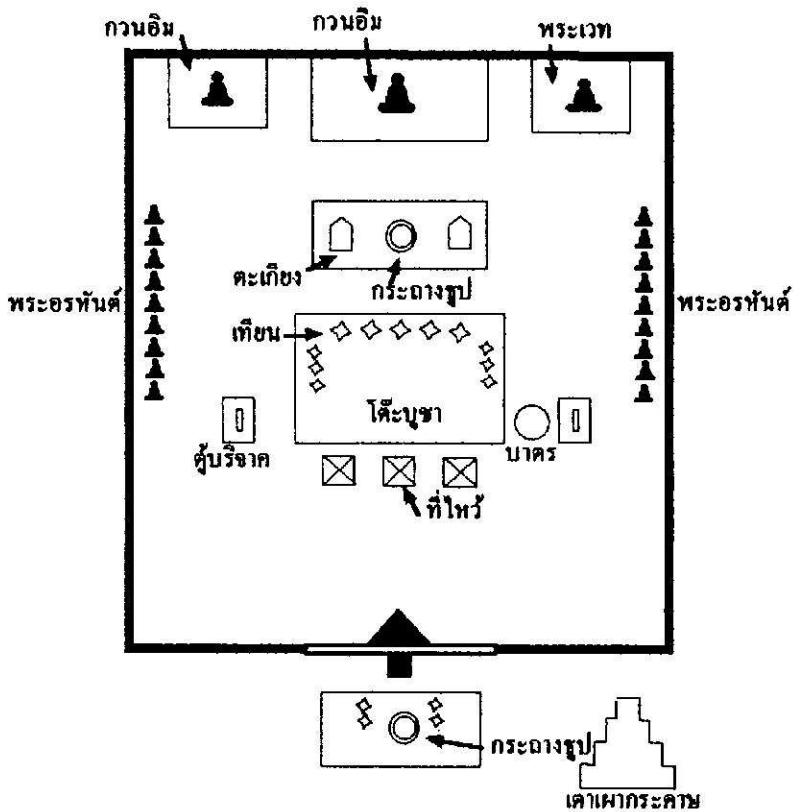
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ ชั้นเดียว ไม่ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน โครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาจั่ว กระเบื้องธรรมดาแบบลูกฟูกผสมกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ส่วนหน้า แผนผังห้องพิธีและรูปเคารพมีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

บริเวณห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ภายในมีประำตั้งรูปเคารพ 3 จุด ประำกลางจะสูงเด่นเป็นพิเศษ ตั้งรูปเคารพพระโพธิสัตว์กวนอิม ประำด้านขวาตั้งรูปเคารพพระเวทโพธิสัตว์ ประำด้านซ้ายตั้งรูปเคารพพระโพธิสัตว์ประทับนั่งบนสิงห์ หรือพระโพธิสัตว์ปวงษ์ นอกจากนี้แต่ละประำยังมีรูปเคารพขนาดเล็กๆ หลายรูปแบบ เช่น พระสังกัจจายน์ พระศากยมุนี กวนอิมหลายกร กวนอิมขุ่มเด็ก หรือแม้แต่พระบรมรูปรัชกาลที่ 5 แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาของชาวจีน ที่คล้อยตามคติความเชื่อแบบไทย ที่ผนังด้านซ้ายมีรูปเคารพพระอรหันต์ 9 องค์ ด้านขวาก็ 9 องค์ รวมเป็น 18 องค์ แต่ละประำมีโต๊ะปูนสำหรับวางกระถางธูปเทียน โดยเฉพาะโต๊ะของประำกลางมีขนาดใหญ่สุด โต๊ะที่ใกล้ประำที่สุดใช้วางเครื่องเช่นบูชา ถัดมาเป็นโต๊ะวางกระถางธูปซึ่งอยู่กึ่งกลาง ตะเกียงน้ำมันด้านซ้ายและขวา บนโต๊ะยังมีกระบอกเสียงเซียมซีและไม่ทำนายเหวินไป ถัดออกมาเป็นโต๊ะใหญ่อีกหนึ่งตัวในแนวแกนกลางใช้วางแท่นเทียนขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก มีแจกันและบาตร ด้านหน้ามีเบาะรองรับที่กราบไหว้ระดับพื้น ด้านข้างทั้ง 2 มีตู้บริจาค โต๊ะวางบาตรใหญ่ด้านขวา และมูหีด้านซ้าย

ในส่วนของการตกแต่งส่วนใหญ่อยู่ที่ประำ ซึ่งมีการเขียนรูปเป็นลวดลายต่างๆ ดังเช่น ลายมังกร หงส์ ดอกเหมย ดอกโบตั๋น ดอกบัว ลายเมฆ ส่วนผนังและเพดานฉาบปูนเรียบทาสีขาว แต่เนื่องจากอยู่เบื้องบนเครื่องเผาไหม้ เช่น รูปหรือเทียน ทำให้มีเขม่าควันจับจนดูเป็นสีทึบๆ หม่นๆ พื้นเป็นหินขัด ส่วนเพดานฉาบปูนเรียบระดับขนานพื้น ผนังด้านซ้ายมีภาพวาดขนาดใหญ่ รูปคนถือดาบ

และคนถือร่ม ผนังด้านขวารูปคนถือพิณและคนถืออุซึ่งหมายถึงท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ด้านหน้ามี
กระดางรูปงูชวา แต่สภาพทั่วไปค่อนข้างเรียบง่ายและอิมคริม

การออกแบบหลังคาภายนอกและการตกแต่งด้านหน้าดูประณีตสวยงาม โดยเฉพาะ
การวางชั้นเชิงของหลังคา การเขียนลวดลาย และการประดับปูนปั้น ลวดลายปูนปั้นบนหลังคา ได้แก่
รูปมังกร หงส์ ปลาครุ่ ลวดลายขนหงส์ ชุ่มประตุ พระโพธิสัตว์ประทับบนสิงห์ รูปสิงห์คู่ ส่วนลวดลาย
เขียนสี ได้แก่ ลายเมฆ ลายนก ดอกท้อ ดอกบัว มะนาวนิ้วมือ ไม้ ไบโบริต้นและดอกไบตัน ด้านหน้าคอก
แต่งผนังโดยทำเป็นลายอิฐตลอดจนถึงหลังคา ที่หัวเสาทำเท้าแขนรองรับชายคา ภาพที่ปรากฏอยู่
เหนือประตูกลาง ภาพมังกรคู่ และภาพเรื่องราวเกี่ยวกับพระถังซัมจั๋ง

การออกแบบอาคารด้านหน้ามีลักษณะสมดุลอย่างเห็นได้ชัด ประตูกึ่งกลางเหมือน
เป็นแกนแบ่งให้สองข้างเท่ากัน ดังเช่น มีหน้าต่างวงกลมด้านซ้ายและขวา มีหน้าต่างสี่เหลี่ยมด้านซ้าย
และขวา หรือประตูอีก 2 ช่อง ซึ่งอยู่ด้านซ้ายและขวาเช่นเดียวกัน การแสดงอิฐซ้อนเหลื่อมล้ำนับว่า มี
ส่วนช่วยอย่างยิ่งทำให้ผนังไม่ดูราบเรียบเกินไป สลับกับเสาที่วางเรียงแนวตั้ง ตัดกับพื้นผนังสีแดงสด
เป็นช่วงๆ รวมทั้งหลังคาเล็กใหญ่ที่วางสลับซับซ้อนลดหลั่นกันอย่างได้จังหวะ อย่างไรก็ตามหลังคา
ทรงกระบอกไม้ไผ่ส่วนหน้าทำขึ้น เพื่อการตกแต่งตามประเพณีนิยมมากกว่าใช้เพื่อป้องกันแดดฝน

ภาพปูนปั้นและระบายสีรูปมังกรคู่ถือเป็นจุดเด่นของอาคาร มังกรอยู่บนพื้นสีฟ้าซุทาง
ขึ้น ลักษณะนี้มีปรากฏอยู่ที่สันหลังคาด้วย มังกรคู่นี้สมัยโบราณถือเป็นลวดลายของจักรพรรดิ เป็นการ
แสดงถึงพลังอำนาจ แต่โดยทั่วไปลายมังกรคู่มีความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ภาพ
เขียนในกรอบทั้ง 4 ภาพแสดงเกี่ยวกับพระถังซัมจั๋ง ดังจะเห็นว่า มีปรากฏอยู่เสมอหากเป็นศาสน
สถานของพุทธศาสนา นิกายมหายาน รวมทั้งที่เกี่ยวกับกวนอิมซึ่งสอดคล้องกับรูปเคารพที่ปรากฏอยู่
ภายใน ตามหัวเสายังวางรูปสิงห์หรือเสือนานตเล็ก ซึ่งถือเป็นสัตว์มงคลและมักปรากฏอยู่ตามศาสน
สถานของชาวจีนเกือบทุกแห่ง สำหรับการทำหน้าที่ต่างวงกลมและสี่เหลี่ยมแม้จะช่วยให้แสงแดดส่อง
เข้าสู่ภายใน แต่การเน้นรูปร่างที่มีเฉพาะวงกลมและสี่เหลี่ยมเท่านั้น เป็นความพยายามนำคติความ
เชื่อที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งเชื่อว่า โลกนั้นมีสี่ฐานสี่เหลี่ยมและสวรรค์กลม อันเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบูชา
ฟ้าดิน โดยทั่วไปจะพบว่า ตามศาลเจ้าหรือวัดจีนนิยม เจาะช่องหน้าต่างเป็นวงกลมมากกว่าสี่เหลี่ยม
อันแสดงนัยความหมายถึงหนทางเข้าสู่แดนสวรรค์นั่นเอง เพราะชาวจีนที่มากرابไหว้เช่นหลวงเทพเจ้า
ภายใน เหตุผลก็คือ การหลุดพ้นจากความทุกข์ และความปรารถนาถึงความสุขอันเปรียบเสมือน
สวรรค์ รูปเคารพทั้ง 3 ประำ ในความจริงแล้วก็คือ พระโพธิสัตว์ทั้งหมด กวนอิมในภาษาสันสกฤตก็
คือ "อวโลกิตศวรร" (อวโลกิตตรงกับภาษาจีน "กวนซี" อิศวรรตรงกับภาษาจีน "อิม") พระโพธิสัตว์องค์นี้
ถือเป็นองค์สำคัญ ผู้จุติมาช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลาย และเป็นโพธิสัตว์ประจำพระศากยมุนี ผู้เป็น
พระศาสดาประจำชาตินี้ อีกองค์หนึ่งชาวจีนเรียกว่า "นังจู้" ในภาษาสันสกฤตคือ พระโพธิสัตว์มัญชุศรี

รูปเคารพของพระองค์นิยมทำให้ประทับนั่งบนสิงห์หรือราชสีห์ ในบางตำนานกล่าวไว้ว่า พระองค์ทรงเป็นหัวหน้าของบรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่มาชุมนุมเฝ้าพระศากยมุนี มีความเป็นเลิศทางปัญญา และมีความสามารถสูงในการแสดงธรรม ในนิกายมหายานแบบทิเบตนิยมวางพระโพธิสัตว์มีญชุศรีอยู่กลางซึ่งหมายถึงปัญญา พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอีกด้านหนึ่งซึ่งหมายถึงแสงสว่าง และพระโพธิสัตว์วัชรปาณีอยู่อีกด้านหนึ่ง (ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2527 : 34) ส่วนท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ที่เขียนตามผนังทั้ง 2 นั้น เป็นรูปเคารพที่มีมาช้านานเช่นเดียวกัน วัดหรือศาลเจ้าบางแห่งทำเป็นประติมากรรมขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับรูปเคารพอื่นๆ แต่ที่วัดแห่งนี้เขียนภาพบนผนังแทน เช่นเดียวกับศาลเจ้าหั่งเจีย (ทุ่งเสลา) ถือเป็นองค์ผู้คุ้มครองวัด คนจีนโบราณเชื่อว่า ทรงเป็นเทพธรรมาบาลและโลกบาล เป็นผู้ช่วยพิทักษ์รักษาประเทศและประชาชนด้วย ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ที่ถือร่มก็คือไม่หลิตง หรือท้าววิรุฬหก ถือดาบถือไม่หลิตซิงหรือท้าววิรูปักษ์ ถือพิณถือไม่หลิตโยหรือท้าวธศักร์ภูสู ถืองูถือไม่หลิตโจหรือท้าวภูเวร สำหรับไม่หลิตโจมีบางภาพที่ทำเป็นถือเจดีย์ โดยเฉพาะปัจจุบันนิยมทำให้ถือเจดีย์มากกว่า

ด้านหน้าออกแบบตกแต่งระบายน้ำสวยงาม เน้นสีแดง ผนังเขียนเป็นลายอิฐ หลังคาทำเครื่องค้ำยันเลียนแบบท้าวแสนโบราณ หลังคาว่างลดหลั่นหลายช่วงหลายระดับ แต่เว้นจังหวะช่องไฟสวยงาม

องค์ประกอบต่างๆ หน้าอาคารถูกจัดวางอย่างสมดุล โดยยึดถือประตูใหญ่เป็นแกนกลาง ผนังข้างประตูทั้ง 2 ข้างเจาะช่องหน้าต่างกลมและสี่เหลี่ยม

บริเวณเหนือประตูตกแต่งด้วยภาพมังกรคู่ชูหางขึ้นผสมหลายเมฆ มีมุขฉัตรนี้อยู่ด้านบน บนเสาตั้งรูปสิงห์ มีภาพ 4 ภาพเขียนกรอบเป็นลายประแจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าจินและกวนอิม

บริเวณหลังคาด้านหนึ่งประดับปูนปั้นรูปมังกร ปลา เก้งจิ้น ดอกไม้ ผลไม้ ใบไม้ เถาไม้ที่ตัดแปลงเป็นลวดลาย ที่สันนอนประดับลายกนกคดโค้งอย่างกลมกลืน

หลังคาส่วนกลางประดับรูปต่างๆ กึ่งกลางเป็นพระโพธิสัตว์ประทับบนนิลเลน ขนาบข้างด้วยลายกนก ขนหงส์และปลา ด้านล่างเป็นหงส์ 2 ตัวหันหน้าเข้าหามังกร ได้ชายคาเขียนรูปเมฆและวงรูปสิงห์

ภายในมีปะรำ 3 จุด ปะรำกลางสูงสุด ขนาดข้างด้วยปะรำเตี้ยลงมา ปะรำกลางเปรียบเสมือนแกนกลางที่ทำให้ทุกส่วนอยู่ในลักษณะสมดุล โต๊ะเครื่องพิธีถูกจัดอยู่ในลักษณะสมดุลเช่นกัน

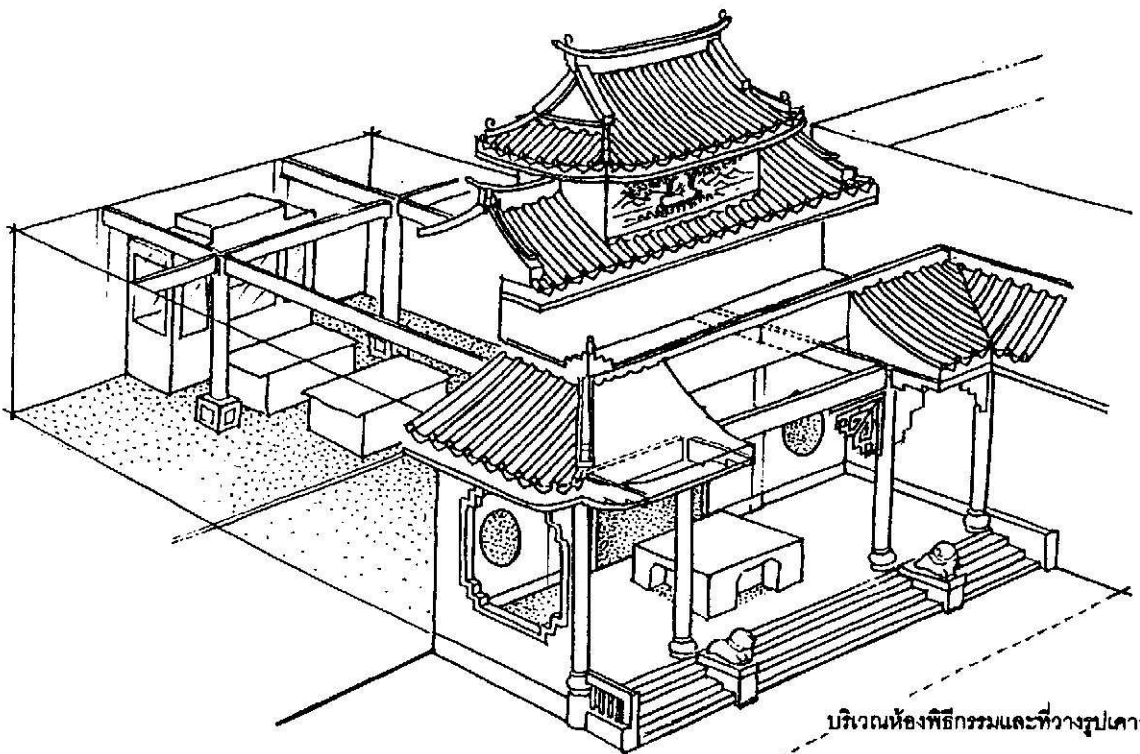
ปะรำกลางเป็นที่ตั้งรูปเคารพกวนอิมและมีรูปเคารพอื่นๆ อีกหลายองค์ แต่มีขนาดเล็กกว่า แต่ละปะรำยังถูกออกแบบตกแต่งเขียนภาพอย่างสวยงาม

3.17 วัดกวนอิมกิ้วซื่ออัม

วัดกวนอิมกิ้วซื่ออัมตั้งอยู่ริมถนนซีอุทิศ ซึ่งเป็นย่านชุมชน เป็นอาคารขนาดใหญ่หันหน้าทางทิศตะวันออก แต่เนื่องจากเป็นถนนสายที่ไม่สำคัญมีรถวิ่งผ่านปานกลาง บรรยากาศภายในจึงไม่อึกทึกมากนัก มีกำแพงล้อมรอบและมีลานด้านหน้าก่อนถึงอาคารพิธี มีอาคารน้อยใหญ่ อาคารขนาดใหญ่เป็นอาคารทำพิธีและตั้งรูปเคารพ อาคารอื่นๆ อาจใช้เป็นที่พักของคนดูแลวัด เป็นโรงครัวหรือเอนกประสงค์ อาคารที่ปรากฏปัจจุบันเป็นอาคารใหม่สร้างมาแล้วประมาณ 12 ปี แต่ความเป็นมาของวัดนี้ มีมาตั้งแต่ 70 กว่าปีมาแล้ว ซึ่งเดิมเป็นอาคารไม้ ต่อมาเปลี่ยนเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน สำหรับในการศึกษาวัดจีนครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาอาคารทุกหลัง แต่เน้นอาคารที่ตั้งรูปเคารพบูชา หรือที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

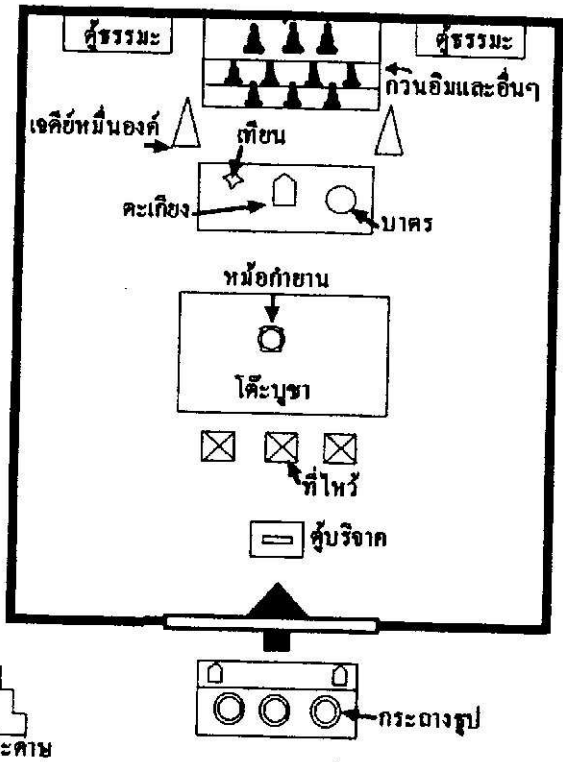
รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ มี 2 ชั้น หลังคาคลุมลดหลั่นกัน 3 ชั้น ส่วนอาคารพิธีกรรมอยู่ชั้นล่าง ยกพื้นสูงอาคารก่ออิฐถือปูน โครงสร้างแบบเสาและคาน แม้เครื่องบนหลังคาแสดงอาคารแบบจีน แต่ภายในนั้นผสมกับการก่อสร้างแบบสากลนิยม พื้นเป็นหินอ่อน ผังก่ออิฐฉาบปูน แต่ติดกระเบื้องเซรามิคประดับผิว ผืนผนังอาคารพิธีเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

บริเวณห้องพิธีกรรมและที่วางรูปเคารพ

ภายในอาคารมีประรำเดี่ยวอยู่ตำแหน่งตรงกลาง แต่มีขนาดใหญ่ ใช้บรรจุรูปเคารพต่างๆ จำนวนมาก ด้านซ้ายและขวาเป็นตู้เก็บหนังสือธรรมะ ซึ่งต่างจากศาลเจ้าที่มักจะมีประรำขนาดเล็กขนานข้างอยู่เสมอ ในประรำจะแบ่งระดับเพื่อวางรูปเคารพคล้ายชั้นบันได ประกอบด้วยรูปเคารพ กวนอิมหรือพระโพธิสัตว์ ซึ่งอยู่บนสุดและมีขนาดใหญ่สุด รูปพระศากยมุนี รูปเด็กชายหญิง รูปพระเวท รูปพระช้ำป้อ 3 องค์ โป๊ยเซียนทั้ง 8 องค์ พระกัณฑ์ห่อง พระตีจ้งหวังหรือตีจู้ พระสังกัจจายน์ รูปกวนอิมเล็กๆ ในท่าทางแตกต่างกัน รูปพระพุทธรเจ้าตามลักษณะประเพณีไทย ด้านล่างประรำทำช่องไว้รูปแป๊ะกง นอกจากนี้ยังมีรูปอื่นๆ อีกมาก ด้านหน้ามีโต๊ะปูนผิวหินขัด วางตะเกียง ต้นไม้เงินต้นไม้ทอง บาดรใหญ่ใส่เหรียญหรือป้ายกระดาษ มุขยี่ซึ่งใช้เคาะประกอบพิธีกรรมสวดมนต์ ข้างโต๊ะมีพุ่มวันฝ่อ เต็งหรือเจดีย์หมื่นองค์ทั้ง 2 ข้าง พุ่มนี้มีลักษณะทรงกรวยมีป้ายชื่อคนโดยรอบ แต่ละชื่อวางติดอยู่กับรูปแกะสลักพระพุทธรูปทุกองค์ คนใดมีเคราะห์ก็ให้เขียนชื่อปักไว้ นับว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อพระพุทธรองค์ ถัดมาเป็นโต๊ะไม้วางตะเกียง วางกำยานและผลไม้ ด้านหน้ามีเบาะที่กราบไหว้ 3 จุด ถัดมาอีกกระยะหนึ่งเป็นตู้บริจาค ซึ่งอยู่ตำแหน่งกลางเพียงตู้เดียว ถัดมาซึ่งอยู่นอกประตูเป็นโต๊ะใหญ่วางทั้งตะเกียงน้ำมัน กระถางปักรูป 3 ใบ ด้านล่างเจาะช่องไว้กระถางรูปอีก 1 ใบ และมีรูปเสื่อหมอบหันหน้าออกมา ภายในอาคารยังมีส่วนประกอบอื่นๆ มีกลองแควนทางด้านซีกซ้ายมีระฆังแควนทางด้านซีกขวา มีผ้าห้อยแควนคำสวดมนต์

การตกแต่งภายในมีลักษณะราบเรียบ ผนังติดกระเบื้องโมเสกสีขาว บางส่วนจัดเป็นภาพเจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ และภาพภูเขาทิวัตศรัทธมชาติ พื้นด้านหน้าปูพรมตลอดถึงประตู เสากลมติดกระเบื้องโมเสกเช่นกัน เพดานฉาบปูนสีขาว ทำลวดลายตกแต่งเล็กน้อย ลายมีรูปวงกลม

คล้ายธรรมจักร และมีรูปกรอบสี่เหลี่ยมหักสามบริเวณมุมทั้ง 4 ติกรอบขนานไปกับแนวคาน ส่วนอื่นๆ ได้แก่ ประรำที่แกะสลักตกแต่งด้านหน้าเป็นลายนกและดอกไม้ ลงสีทอง ซึ่งช่วยสร้างให้เกิดจุดเด่นและเพิ่มคุณค่าให้กับรูปเคารพภายใน การตกแต่งภายนอกเริ่มจากหลังคาชั้นบนสุด ที่สันอกไก่ของหลังคามีรูปมังกร 2 ตัวหันหน้าเข้าหากัน ตรงกลางมีรูปคล้ายศาลาจีน มีมุกอยู่ภายใน ที่ปลายสันยกองสูงชัน มีลายกนกประดับดอกไม้ แถบล่างเขียนลายสิริมงคลซึ่งมีลักษณะเจือจาง หลังคาส่วนบนนี้มีลักษณะกึ่งจั่วกึ่งปั้นหยา (Half Gabled Roof / Half Hipped) ที่ปลายมุมชายคาประดับรูปหงส์ ได้หลังคาเขียนภาพพระศากยมุนีได้ต้นไม้ท่ามกลางรูปดอกบัว ด้านหน้าอาคารชั้นล่างเขียนลายเรขาคณิตประดับคาน มุมหัวเสาประดับลายสานคล้ายลายกัก ช้างบันไดมีรูปสิงห์หรือไซ 2 ตัว ด้านซ้ายเป็นสิงห์ตัวเมียหรือจิวไซจิว เท้าและลูกไซ ด้านขวาเป็นสิงห์ตัวผู้หรือหวงไซจิว เท้าและลูกบอลหรือลูกโลก

ลักษณะอาคารชั้นล่างจะพบว่ามีลักษณะคล้ายศาลเจ้าอื่นๆ ที่มักทำประตูทางเข้าอยู่กึ่งกลาง มีกำแพงเจาะช่องหน้าต่างกลมทั้งด้านซ้ายและขวา อาคารพิธีกรรมด้านหน้าจะวางอยู่อย่างสมดุลเท่ากันทั้ง 2 ข้างทุกประการ ทั้งตัวอาคารและหลังคา ความสวยงามอาจพิจารณาได้จากการเขียนลวดลายตกแต่งตามคาน ซึ่งมีทั้งลายเรขาคณิต ลายประแจจีน และลายกัก ลวดลายไม่ฉูดฉาดมาก เนื่องจากมีหลายสีผสมกัน ที่ขาดไม่ได้คือสีแดง ซึ่งยืนพื้นทั้งที่คานและเชิงชาย หลังคาวางซ้อนลดหลั่นกันอย่างมีจังหวะ คล้ายทรงพีระมิด แต่ละชั้นปูกระเบื้องแบบทรงกระบอกไม้ไผ่และแผ่นเรียบชายคาประดับแผ่นกระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมสีเขียวรูปดอกโบตั๋น เมื่อตัดกับเชิงชายสีแดง ยิ่งเห็นของการตัดกันของกระเบื้องชายคาเหล่านี้สวยงาม

ภาพที่นำมาใช้ล้วนมีความหมาย ดังเช่น ดอกโบตั๋นที่เขียนตามแผ่นสันหลังคา มีนัยความหมายถึงความรุ่งเรือง ความสดชื่นสำเริง ลายธรรมจักรที่เพดานภายในอาคาร ลายกักที่เพดานและมุมเสาและคานด้านนอก ในทางพุทธศาสนา นิกายมหายานถือว่า เป็นสัญลักษณ์พุทธมงคล หรือเป็น 2 ใน 8 พุทธมงคล ที่เรียกว่า “โป๊ยเกียกเชียง” ซึ่งได้แก่ ธรรมจักร (Chakra or Wheel) หอยสังข์ (Conch Shell) ร่ม (Umbrella) ประรำ (Canopy) ดอกบัว (Lotus) แจกัน (Vase) ปลาคู่ (Paired Fish) และลายกักหรือลายขมวดที่ไม่สิ้นสุด (Endless Knot) หรือที่เรียกอีกอย่างว่า ลายไส้ไก่ (Entrails) (Medley, 1979 : 92) เนื่องจากเป็นลายม้วนวกไปวนมาอย่างไม่สิ้นสุด จึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมีชีวิตยืนยาวอีกด้วย แต่ลายที่ปรากฏตามมุมหัวเสานี้เป็นการดัดแปลงให้เข้ากับความคิดช่างตกแต่งเอง และสอดคล้องกับตำแหน่ง พื้นที่ตกแต่ง ส่วนลายอื่นก็เช่นเดียวกันเป็นการประยุกต์ขึ้นใหม่ เช่น ลายประแจจีนที่ขมวดคล้ายกับกันหอยก็ทำโดยให้สอดคล้องกับพื้นที่ตกแต่ง มากกว่ายึดหลักประเพณีเดิม หากสังเกตที่รูปเคารพบางองค์ภายในประรำจะพบว่า มีสัญลักษณ์รูปสัตว์สถิตอยู่ด้วย สัญลักษณ์นี้มักปรากฏตามพระอุระพระพุทธรูปของนิกายมหายาน

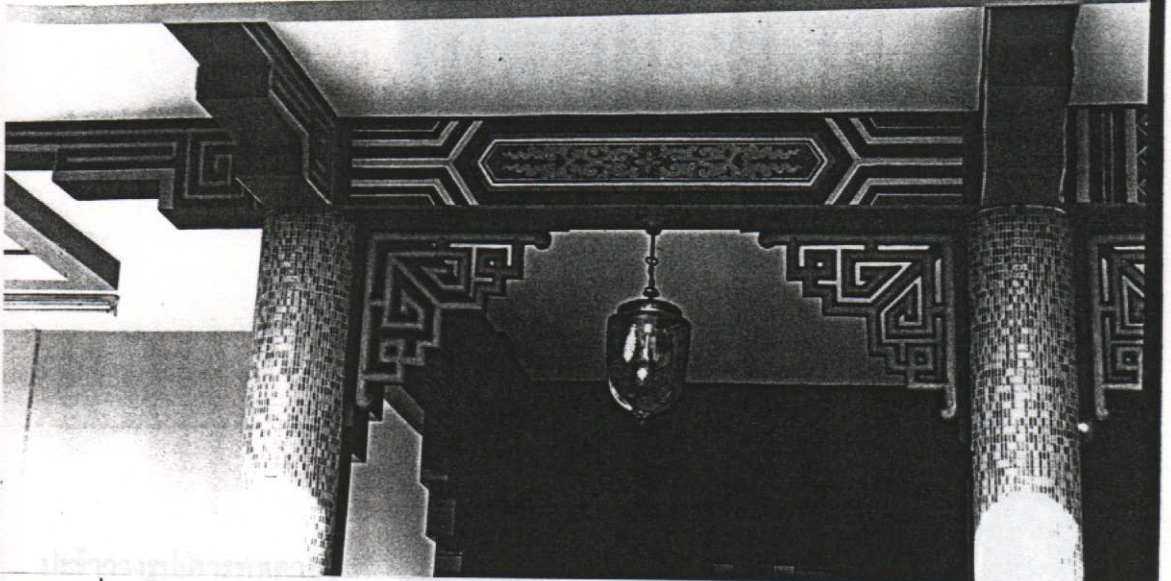
ด้านหน้าอาคารออกแบบจัด
วางในลักษณะสมดุลงด ประตุ
อยู่กลาง ผนึ่งเจาะช่องหน้า
ต่างกลมทั้ง 2 ซ้าง

มุมอาคารด้านหนึ่งยกสูงอน
อย่างสละสลวย ปลายช่อคาน
ตกแต่งเขียนลายประแจ และ
ทำเป็นชั้นๆ รองรับชายคาอย่าง
ลงตัว หน้าต่างเบิกกว้างหยักมุม
เขียนลายประแจเป็นกรอบ หน้า
บันไดตั้งรูปสิงห์ 2 ตัว

หลังคาวางซ้อนกันหลายชั้น หลังคาบนสุดประดับด้วยรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหาเรือนจีนจำลอง ถัดลงมาเป็นรูปหงส์กระพือปีก ส่วนรูปวาดขนาดใหญ่คือ พระศากยมุนีประทับนั่งบนดอกบัว

บริเวณชื่อกานเขียนเป็นลายพีช ลายเรขาคณิต มุมเสาประดับลายกั๊กอย่างกลมกลืน ชายคาประดับ กระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมลายดอกโบตัน

ภายในมีประจำตัวจัดอยู่ที่กลาง
ถัดออกมาเป็นโต๊ะวางเครื่องพิธี
หรือเครื่องเซ่นไหว้ โดยยึดหลัก
แกนกลางเช่นกัน

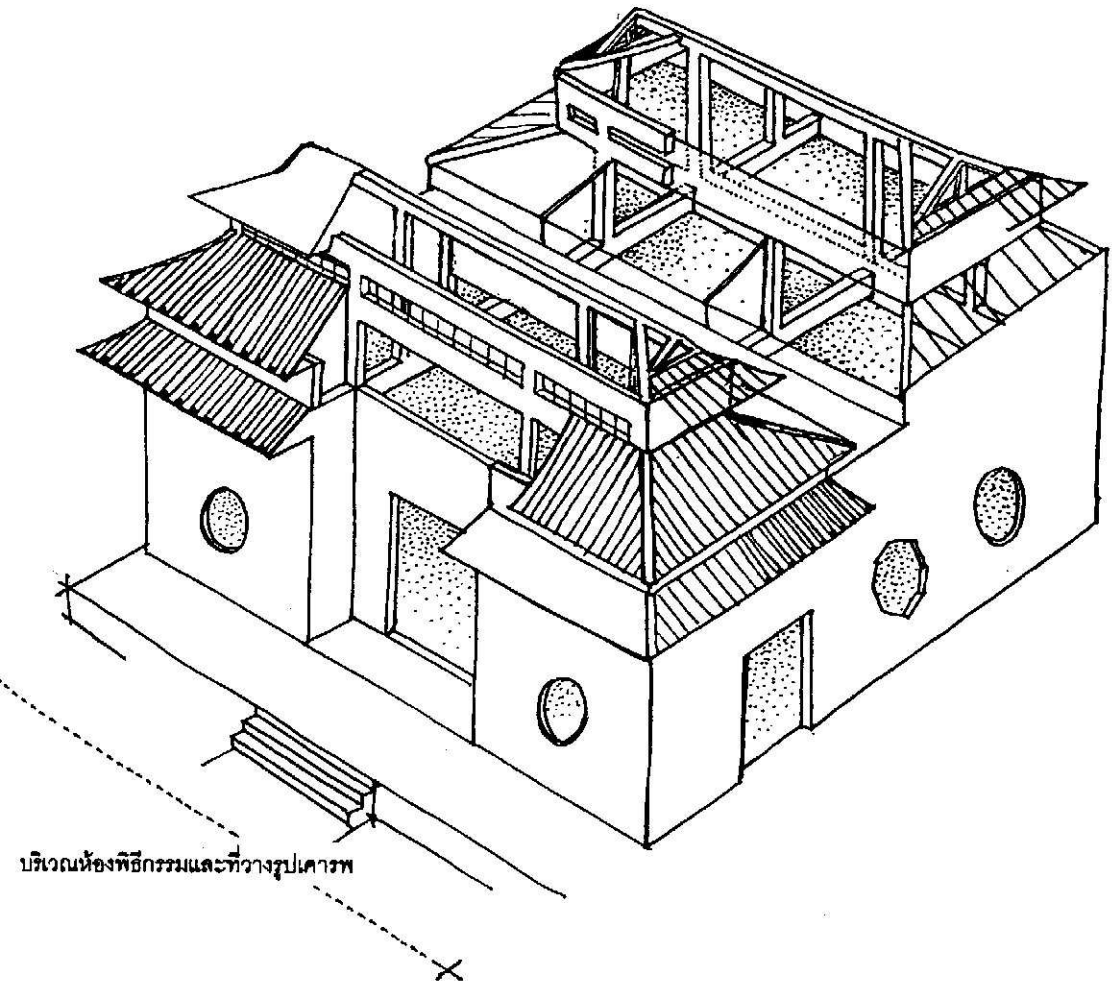
ประจำวางรูปเคารพหลายองค์
องค์ใหญ่ถือเป็นประธาน คือ
รูปกวนอิม หน้าประจำถูกออก-
แบบตกแต่อย่างสวยงาม

3.18 วัดถาวราราม

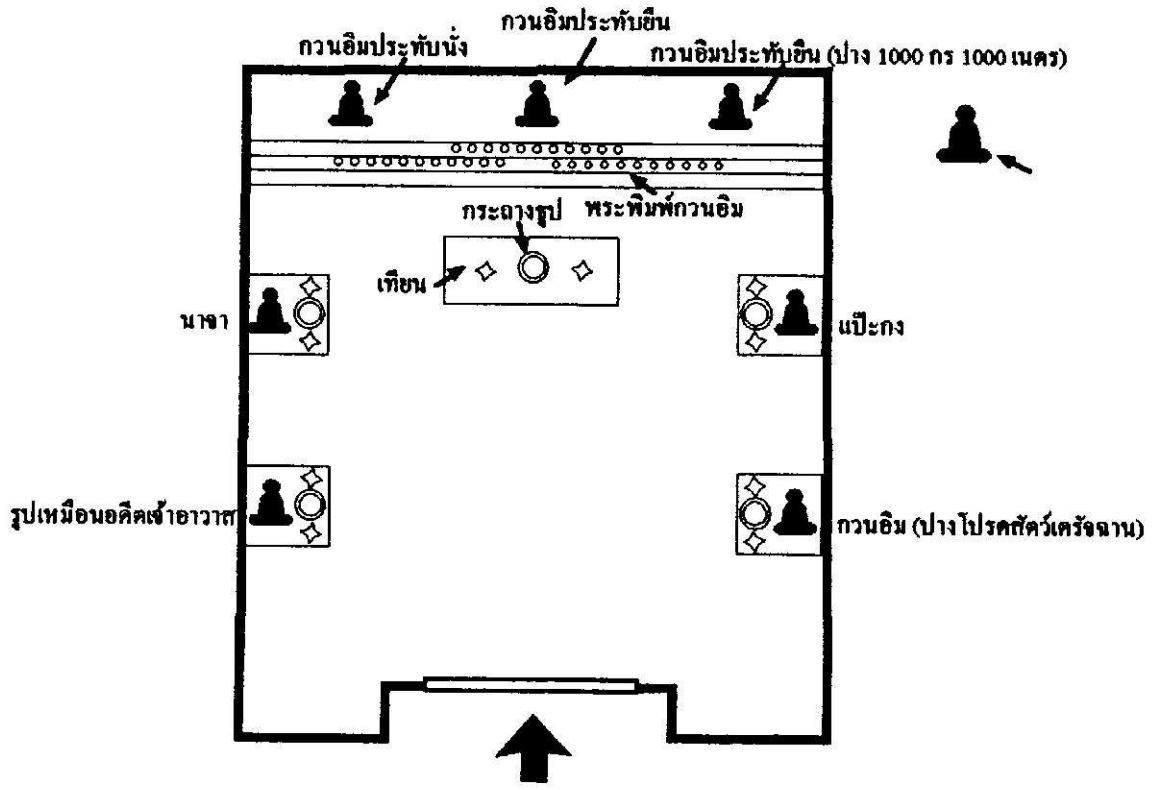
วัดถาวรารามตั้งอยู่ถนนประชาธิปไตย เป็นวัดจีนขนาดใหญ่ที่สุดในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ สภาพทั่วไปค่อนข้างแออัด เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณชุมชนหนาแน่น มีบริเวณน้อยและมีกำแพงล้อมรอบ ทำเลที่ตั้งอยู่บนถนนสายรอง มีรถวิ่งน้อยจึงไม่มีเสียงรบกวนมากนัก ปัจจุบันอยู่ระหว่างการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ซึ่งมีหลายชั้น เป็นวัดที่มีอาคารน้อยใหญ่หลายหลัง แต่ที่จะกล่าวในที่นี้เป็นอาคารที่ใช้วางรูปเคารพ ซึ่งสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นอาคารขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่ง และโครงสร้างหลังคาซับซ้อน วัดสร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2599 แต่อาคารวางรูปเคารพที่สร้างไปแล้วเพิ่งทำเสร็จเมื่อปี 2537

รูปแบบอาคาร รูปเคารพ และการตกแต่ง

อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์ ยกพื้นสูง อาคารก่ออิฐถือปูน โครงสร้างแบบเสาและคาน หลังคาปั้นหยามสมจั่ว ปูกระเบื้องเรียบสลับกับกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่ ผนังอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผนังหินอ่อนสีครีม ส่วนเสาดัดสี่เหลี่ยม พื้นหินแกรนิตเคลือบเงา

ภายในอาคารมีแท่นวางรูปเคารพยาวตลอดความกว้างของอาคาร ทำลักษณะลดหลั่น คล้ายขั้นบันได บนแท่นวางรูปเคารพองค์ใหญ่ๆ 3 องค์ คือ พระโพธิสัตว์กวนอิมประทับยืนอยู่ตรงกลาง พระโพธิสัตว์ 1000 กร 1000 เมตรประทับยืนอยู่ด้านขวา และพระโพธิสัตว์ 1000 กร 1000 เมตรประทับนั่งอยู่ด้านซ้าย ด้านหลังทำช่องเล็กๆ ใ้มีมากมายเต็มผนังสำหรับตั้งรูปพระโพธิสัตว์ 1000 กร 1000 เมตรขนาดเล็ก ด้านหน้าวางพิมพ์พระพักตร์พระโพธิสัตว์เป็นแถวยาว นอกจากนี้มีรูปเคารพอื่นๆ เช่น พระพุทธรูป กวนอิมขนาดเล็ก แจกัน มุหฺยี่ ที่ตั้งเทียน กระบอกลใส่เทียนซี ด้านหน้ากึ่งกลางแท่นวางโต๊ะกระถางธูปเทียน ผนังด้านยาวมีแท่นวางรูปเคารพอีกข้างละ 2 องค์ ด้านขวาวางรูปแป๊ะกงถือไม้เท้าและก้อนเงินก้อนทอง กับรูปพระโพธิสัตว์ปางโปรดสัตว์เดรัจฉานหรือปราบมาร ซึ่งจะเห็นเงี้ยวออกออกจากปากและคูศุร้าย ด้านซ้ายเป็นรูปเทพบุตรนาจา กับรูปเหมือนเจ้าอาวาสวัดในอดีตผู้ล่วงลับไปแล้ว แต่ทุกรูปมีกระถางธูปไว้บูชาเช่นกัน รูปเหล่านี้ส่วนใหญ่ผู้ศรัทธาได้นำมาถวายไม่ใช่วัดสร้างเอง ทำให้เห็นว่าชาวจีนในปัจจุบันส่วนใหญ่จะผสมผสานคติความเชื่อทั้งศาสนาพุทธ นิกายมหายานและแบบเต๋าเข้าด้วยกัน เนื่องจากเทพบุตรนาจานั้นเป็นคติความเชื่อของเต๋า

การตกแต่งภายในส่วนใหญ่เป็นลวดลายเขียนสีตามชื่อคานหรือดั่ง เป็นภาพสัตว์ พืช ผล อันเป็นสัญลักษณ์มงคล เช่น ปลา นกกระเรียน นกอินทรี กวาง กิเลน เสือ ปู หงส์ ดอกโบตั๋น มะนาวนิ้วมือ ดอกบัว เป็นต้น ภาพเหล่านี้ยังซ่อนนัยความหมายบางอย่างตามคติของชาวจีนโบราณ ดังเช่น นกกระเรียนเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนนาน กิเลนเป็นสัญลักษณ์ของวาสนาและความ

มังคัง นกอินทรียังเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาพเขียนสีเกี่ยวกับตำนาน 14 ความกตัญญู และวิถีชีวิตจีนโบราณ ที่คานตอนบนเยื้องตำแหน่งพระโพธิสัตว์เขียนภาพพระโพธิสัตว์ 3 องค์ องค์กลางประทับนั่งสมาธิ องค์ซ้ายประทับนั่งบนหลังช้าง องค์ขวาประทับนั่งบนหลังสิงห์ โครงหลังคานตอนบนทาสีสีแดงล้วน เสาหลังรูปเศียรพาลีทองเหลืองอร่ามกลมกลืนกับองค์พระโพธิสัตว์

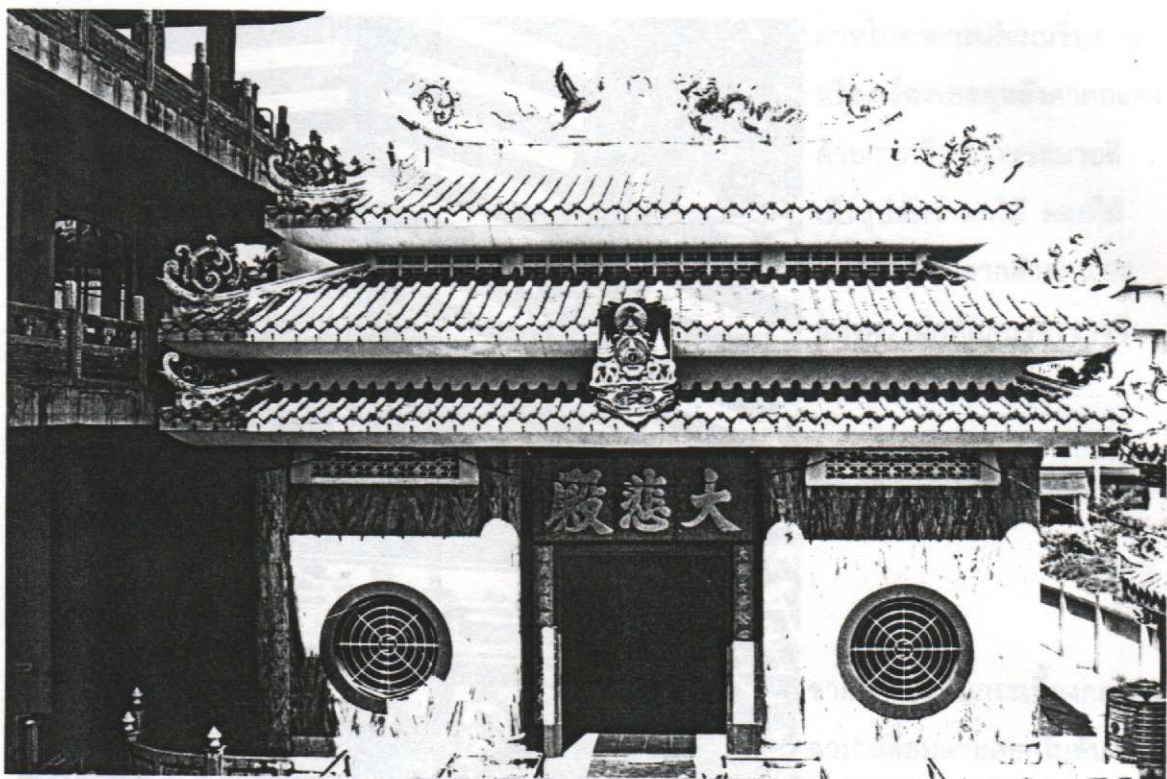
อาคารมีประตูอยู่กึ่งกลางแห่งเดียว และอยู่ระหว่างกำแพงหนาที่เจาะช่องหน้าต่างกลม กำแพงไม่มีการตกแต่งเขียนสีใดๆ นอกจากแสดงลายพื้นผิวธรรมชาติของหินอ่อน หลังคาวางซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น แต่ละชั้นทำลักษณะบันหย้า ชั้นบนสุดจะหดเข้าไปเล็กน้อย สันหลังคาบนสุดตกแต่งลายปูนปั้นรูปหงส์กับมังกรหันหน้าเข้าหาไข่มุกตรงกลาง เขยิบบนลายเมฆ ที่แถบสันเขียน หงส์ 2 ตัว หันหน้าเข้าหาดอกโบตัน กวาง ปลายสันตะหวัดขึ้นอย่างสวยงาม มีลายกนกขนหงส์อยู่ทั้ง 2 ข้าง และปรากฏทั้งสันหลังคามุมประจบของชั้นรองลงมา

ลักษณะอาคารด้านหน้ามีการจัดอย่างสมดุล หรือยึดแกนกลางเป็นหลัก ดังจะเห็นจากช่องลมหรือหน้าต่างกลมที่มีอยู่ทั้ง 2 ข้าง ขนาดสูงต่ำเท่าๆ กัน หลังคาค่อนข้างแข็งกระด้าง ชาติจักรวาลหรือชั้นที่ก่อให้เกิดความสวยงามมากกว่านี้ ทั้งนี้อาจขึ้นกับวัสดุก่อสร้างเอง หรือรูปแบบที่วางราบเรียบและซ้อนกันอย่างแน่นทึบ รวมถึงการขานปูนราบเรียบปราศจากลวดลาย อย่างไรก็ตามการจัดส่วนขององค์ประกอบต่างๆ โดยภาพรวมแล้ว ยังดูเหมาะสมและลงตัวหลังคาใช้สีสลับกัน 2 สี คือ สีเขียวและเหลือง ซึ่งเป็นสีที่ค่อนข้างกลมกลืน การใช้สีเขียวกับกระเบื้องไม้ไผ่นั้นทำให้เห็นเป็นขอบเส้นลากผ่านตามแนวลาดเอียงของหลังคาอย่างชัดเจนขึ้น ที่ชายคากระเบื้องยังตกแต่งด้วยกระเบื้องกลมและสามเหลี่ยมลายดอกโบตันเช่นเดียวกัน สันหลังคาที่ประดับด้วยหงส์กับมังกร นับว่าพบเห็นน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นรูปมังกรทั้ง 2 ตัว อย่างไรก็ตาม 2 สิ่งนี้นิยมวางคู่กันในลักษณะอื่นๆ มากกว่าประดับบนสันหลังคา เป็นสัตว์คู่ที่มีความหมายมงคลเกี่ยวกับความสุขและความรุ่งเรืองนั่นเอง

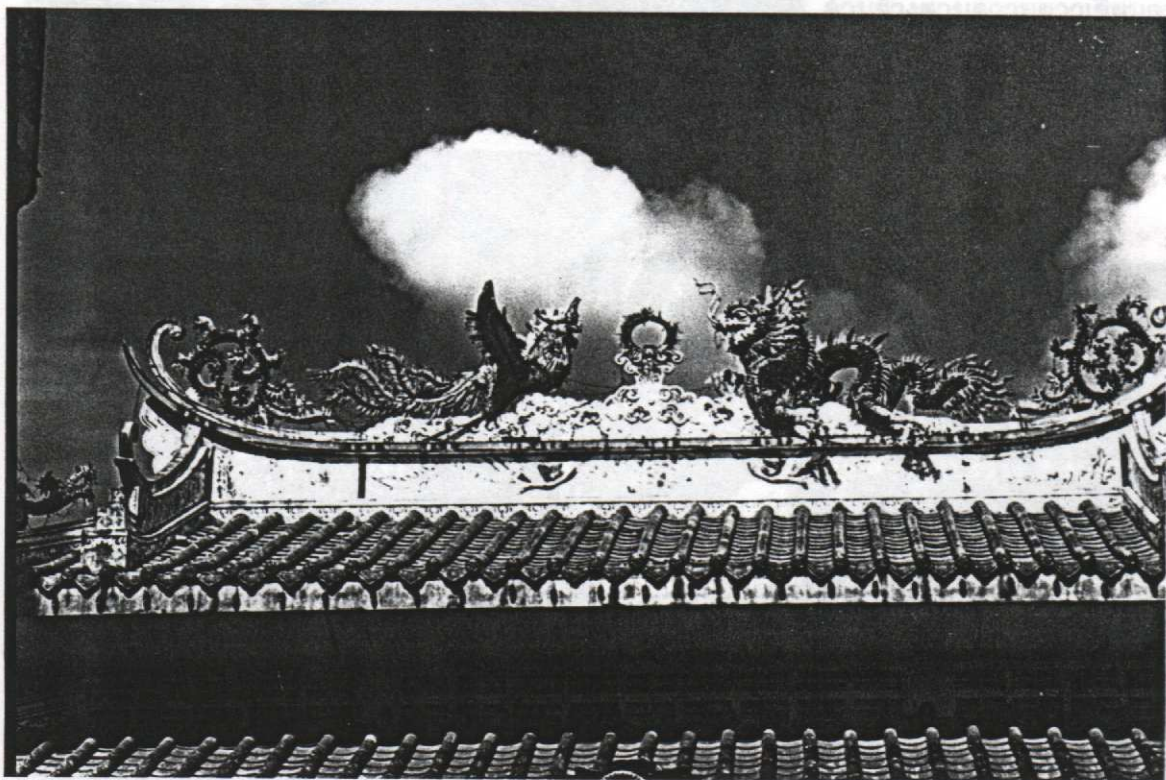
การวางรูปเศียรพาลีในมีความหมายต่อชาวจีนมาก เป็นการแสดงถึงความเชื่อในนิยายมหายาน กล่าวกันว่า ผู้ใดตกอยู่ในห้วงทุกข์ เพียงแต่ภาวนาพระนามกวนอิม ด้วยบุญฤทธิ์ของพระองค์ก็จะช่วยให้ผู้นั้นพ้นทุกข์และประสบความสุขความเจริญได้ จึงเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาคุณและพระบุญญาธิการอย่างยิ่ง พระโพธิสัตว์กวนอิมอาจมีชื่อเรียกและอยู่ในปางแตกต่างกัน ชื่อเรียกที่รู้จักกันดีในหมู่ชนโบราณคดี คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร นอกจากนี้มีชื่อเรียกพระปัทมปาณี พระโลกนาถ เป็นต้น รูปเศียรพาลีของพระองค์อาจอยู่ในปางแตกต่างกัน และปางหนึ่งให้เห็นอยู่มากคือ ปาง 1000 กร 1000 เนตร ตามที่ปรากฏอยู่ในอาคารหลังนี้ องค์พระปฏิมาทำอย่างวิจิตรอลังการมาก ส่วนละเอียดต่างๆ ทั้งมงกุฎ สร้อยพระคอ ทองพระกร วัตถุที่ทรงถือได้ตกแต่งอย่างประณีตบรรจง ตลอดจนชายผ้ารุ่งอร่อนพลั่งงดงามมาก อันเป็นผลงานช่างศิลป์ชั้นสูงที่หาคู่ได้ยาก

อย่างไรก็ตามพระโพธิสัตว์กวนอิมปาง 1000 กร 1000 เนตรนี้ไม่ได้หมายความว่า พระปฏิมาจะมีจำนวน 1000 พระกร และ 1000 พระเนตรเสมอไป ส่วนใหญ่มีน้อยกว่า เนื่องจากเป็น ความลำบาก ของช่างในการทำรายละเอียดของพระกร แต่ชื่อปางนี้เป็นการแสดงนัยถึงพระโพธิสัตว์ที่สามารถตลอดส่งทุกข์สุขของสรรพสัตว์ได้ทั่วถึงทุกภพภูมิ พระกรและพระเนตรจำนวนมากแสดงถึง การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากมากมาย พระโพธิสัตว์ปางนี้ช่างศิลป์จะทำให้แต่ละพระกรมีพระเนตร อยู่ตรงกลางและถือวัตถุสิ่งของแตกต่างกัน เช่น ดอกบัว ดาบ คนโท ตริศูล แฉ่ เจริญ คัมภีร์ ปวง ธรรมจักร เป็นต้น แต่ละอย่างมีความหมายต่างกัน เช่น ดอกบัวหมายถึงความบริสุทธิ์ ดาบหมายถึง ปัญญาฆ่ากิเลส คัมภีร์หมายถึงให้บทพจนศึกษาพระธรรมเสมอ คนโทหมายถึงที่ใส่น้ำทิพย์มนต์รักษา โรค บ่วงหมายถึงเครื่องจุดสัตว์โลกให้พ้นจากอันตราย ธรรมจักรหมายถึง ทรงสืบทอดพระพุทธ ศาสนา พระกรที่ทรงถือสิ่งต่าง ๆ นั้น จึงล้วนเป็นปริศนาธรรม เพื่อช่วยให้ผู้สักการบูชาพระองค์มีจิต น้อมไปสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในพระธรรม เพื่อบรรลुरुธรรมความหลุดพ้นในที่สุด (สมศักดิ์ ต้นตวิวัฒน์, 2542 : 22) พระโพธิสัตว์ 1000 กร 1000 เนตรองค์ขวามือจะเห็นว่ามีพระพักตร์เพิ่มขึ้นถึง 13 พระ พักตร์ ลักษณะนี้เป็นการแสดงนัยถึงการตลอดส่งดูแลทั่วสารทิศเช่นเดียวกัน สำหรับพระโพธิสัตว์องค์ กลางเป็นปางประทับยืนบนดอกบัว ลักษณะของพระองค์ดูเด่นเป็นสง่า ชายผ้าถุงดูพลิ้วสะบัดสวย งามมาก พระกรขวาแสดงอย่างปางประทานอภัย ถือดวงแก้ว พระกรซ้ายวางหงายถืออุณาโลมหรือ ไอศกทองที่บรรจยาชุบชีวิต เหนือพระเศียรมีรูปพระอมิตาภะ ซึ่งเป็นพระอริยานุพุทธประจำพระองค์ ด้านข้างทั้ง 2 มีรูปเด็กชายและหญิง คือ จินตง (Jin-Tong) และยูนุ (Yu-Nu) ดังที่เชื่อว่า พระองค์เป็นผู้ พิทักษ์รักษาเด็กด้วย ชาวจีนบางคนไม่มีบุตรก็มักมาขอพรสวดมนต์ เพื่อขอบุตรจากพระองค์ พระ องค์ยังเป็นเทพสมมติของความมั่งคั่ง โชคลาภ ตลอดจนสุขภาพที่สมบูรณ์

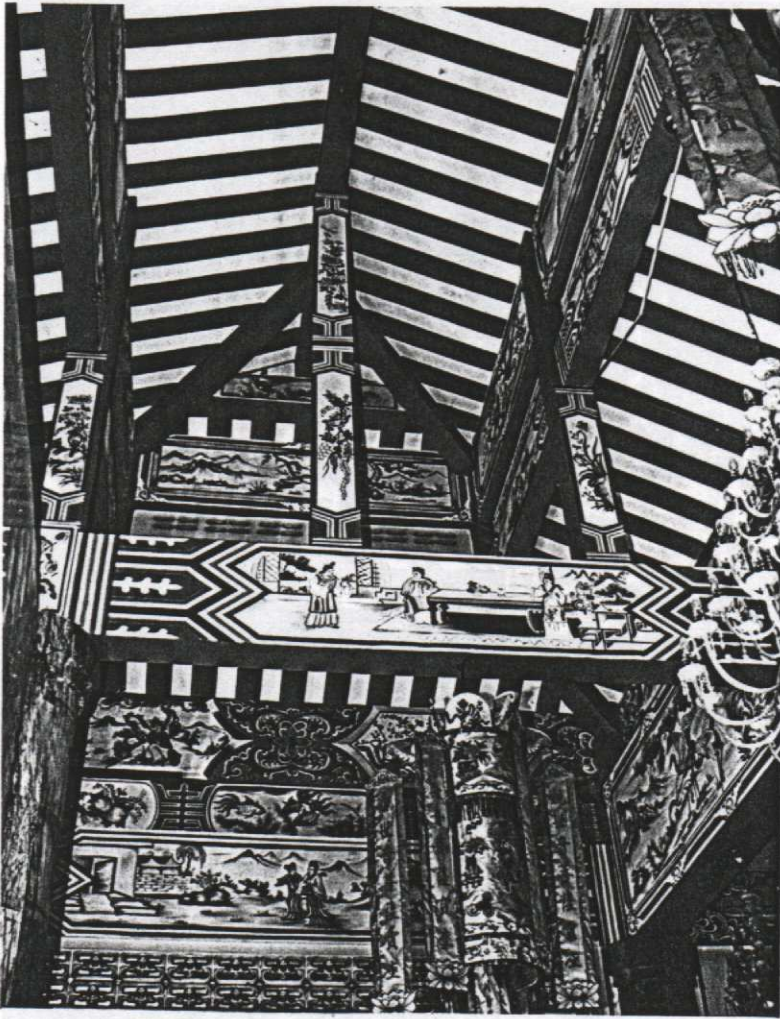
พระโพธิสัตว์ที่เป็นภาพเขียนระบายสีปรากฏอยู่บนคานทั้ง 3 องค์ จากการศึกษา พบว่าองค์กลางก็คือ พระโพธิสัตว์กวนอิมนั่นเอง หรือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร องค์ซ้ายที่ประทับ นั่งบนหลังช้างคือ พระโพธิสัตว์ไมเวเอียง หรือพระโพธิสัตว์สมันตภัทร ส่วนองค์ขวาที่ประทับนั่งบนสิงห์ คือ พระโพธิสัตว์ปู้งู้ หรือพระโพธิสัตว์มีณชุศรี ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นพระโพธิสัตว์จำนวนหนึ่งในอีก หลายๆ องค์ที่กล่าวไว้ในตำนานพระโพธิสัตว์ของจีน (จิตรา ก่อนนทเกียรติ, 2541 : 104-108)

ด้านหน้าอาคารจัดวางในลักษณะสมดุลง ประตูกอยู่กลาง ผนังทั้ง 2 ข้างเจาะช่องหน้าต่างกลม

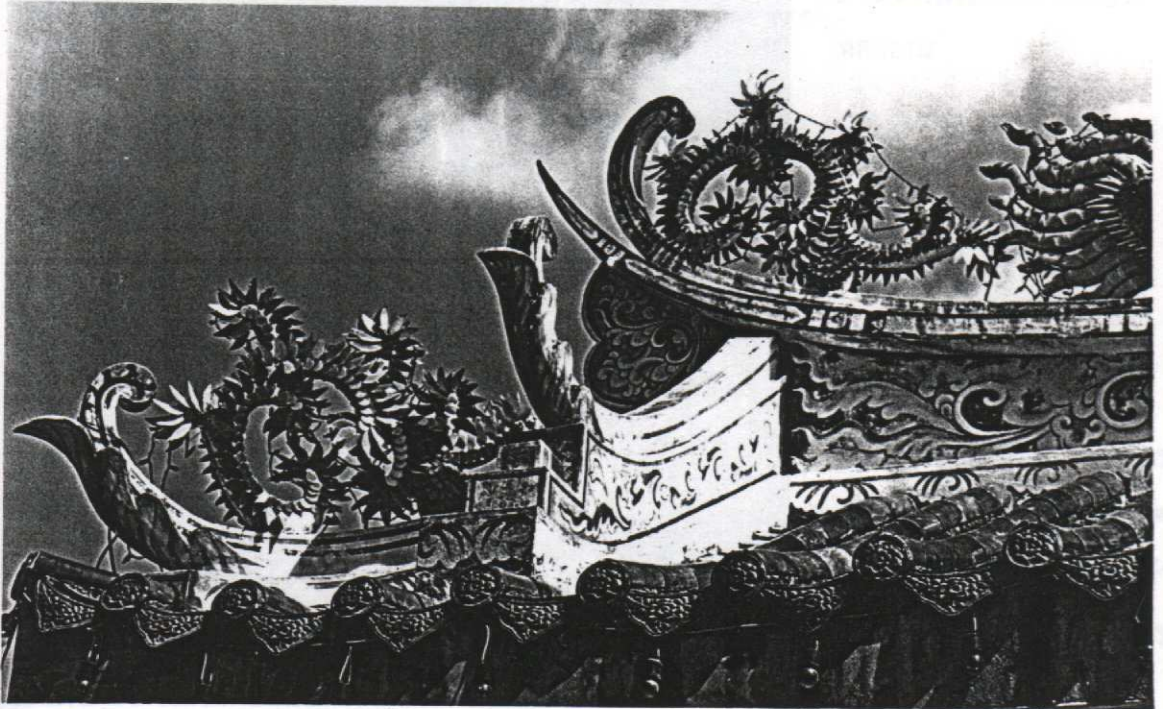

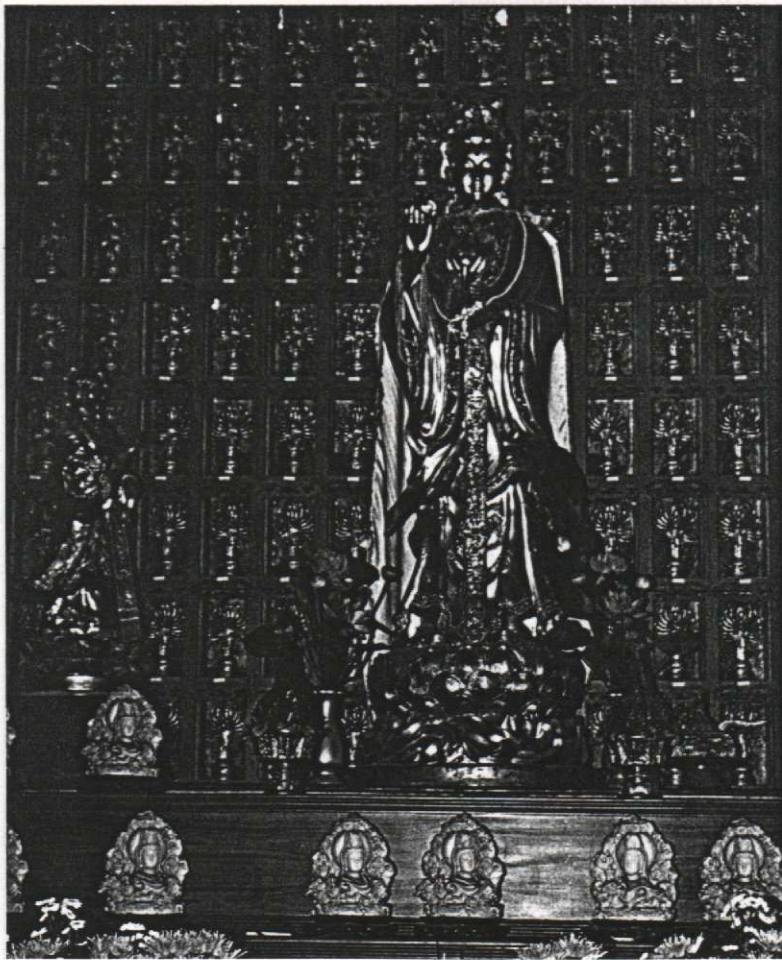
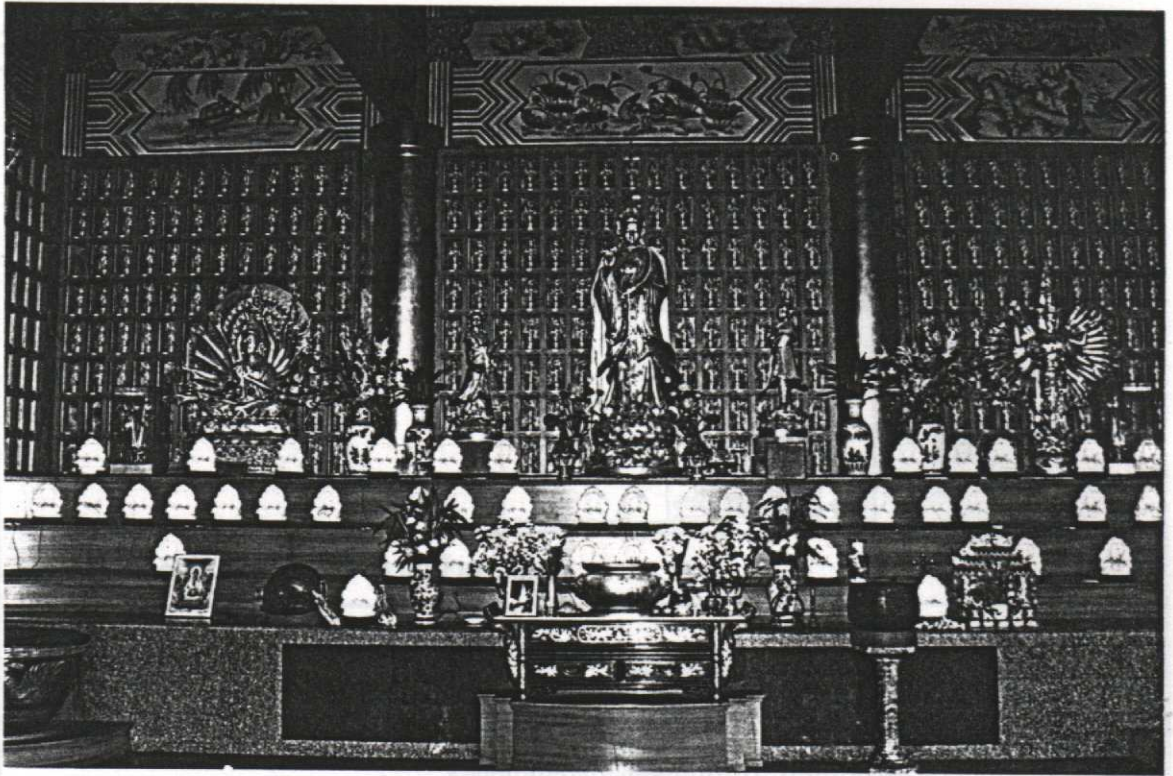
หลังคาซ้อนกันหลายชั้น หลังคาบนสุดทำรูปมังกรและหงส์ หันหน้าเข้าหาจางรัศมี ที่ปลายโค้งอน
ด้านข้างประดับลายกนกขนหงส์อย่างสวยงาม สัมพันธ์กับสวนโค้ง

ภายในอาคารบริเวณชื่อกาน
หรือเครื่องประดับหลังคาตกแต่ง
ด้วยการเขียนภาพพระบายศรี
เป็นรูปสัตว์ ผลไม้ ดอกไม้
และเรื่องราวจากตำนาน 24
แห่งความกตัญญูของชาวจีน
โบราณ

ชายคาประดับกระเบื้องกลมและ
สามเหลี่ยมลายดอกโบตัน บนสัน
ทำลวดลายกนกขนหงส์ ติดด้วย
แก้วสีตัดเป็นริ้วอย่างบรรจง แถบ
ด้านข้างตามความยาวเขียนลาย
ใบไม้ ดอกไม้ และเถาไม้เลื้อย
อย่างกลมกลืน

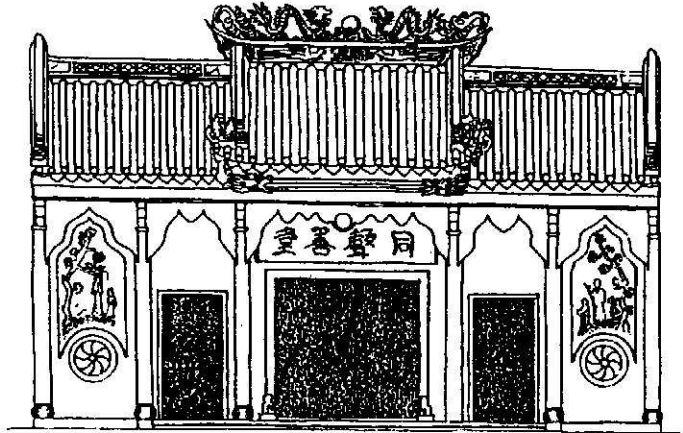
ภายในจัดวางอย่างสมดุลง มี
รูปเคารพสำคัญอยู่ 3 จุด คือ
รูปเคารพทวารโอมหรือพระโพธิ-
สัตว์ องค์กลางประทับยืน องค์
ด้านข้างประทับนั่งและยืน
หลายกร

พระโพธิสัตว์ประทับยืนบนดอกบัว
พระหัตถ์ขวายกขึ้นหันฝ่าพระหัตถ์
ออก พระหัตถ์ซ้ายถือแจกัน ด้าน
หลังเป็นพระโพธิสัตว์ขนาดเล็กบรร-
จุในช่องต่างๆ มากมาย

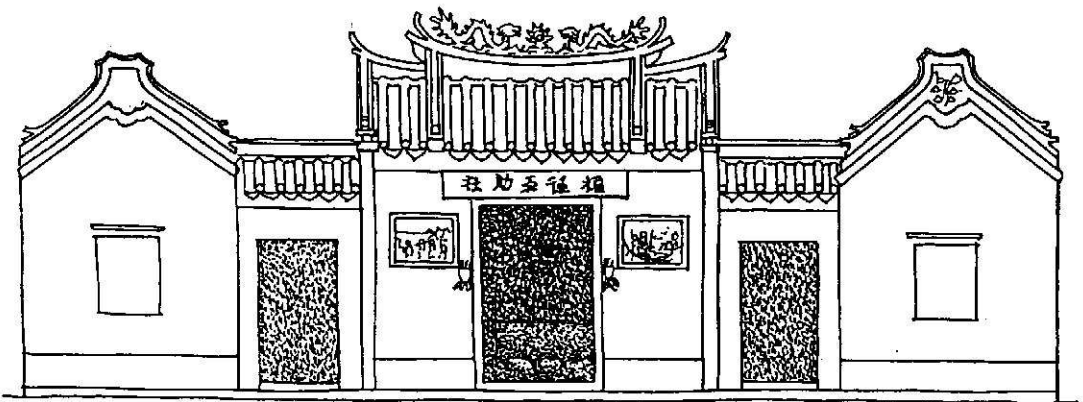
3.19 ภาพแสดงการเปรียบเทียบรูปแบบด้านหน้าของศาลเจ้าและวัดจีนแต่ละแห่ง

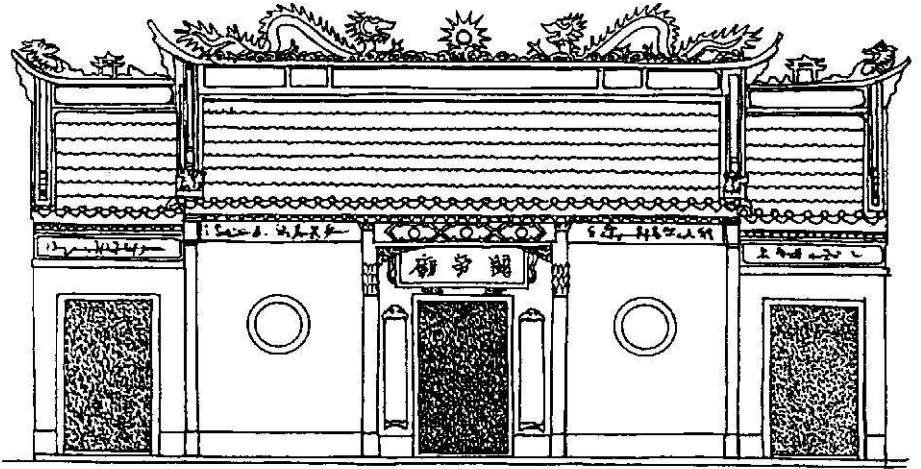
1 ศาลเจ้าเทียนเสียงตี้ (ศาลเจ้าพ่อเสือ)

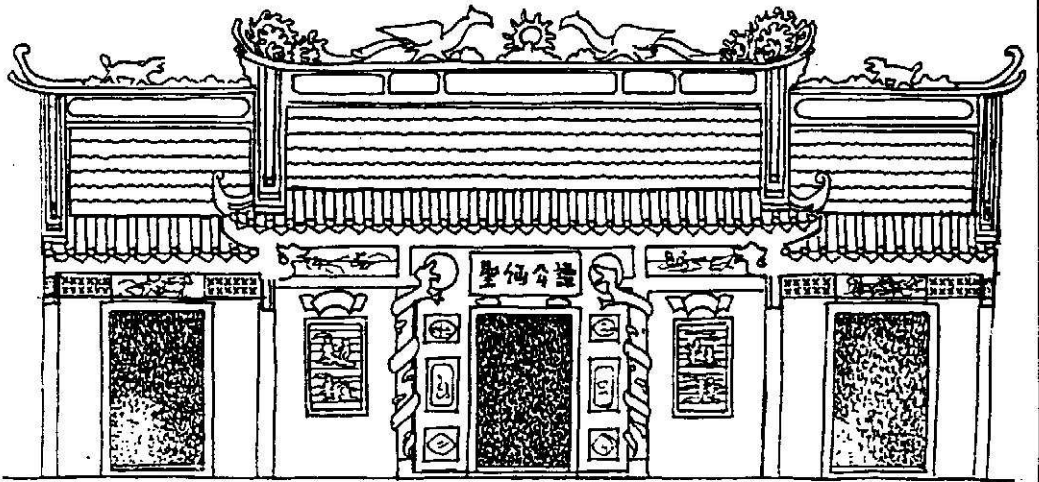
2 ศาลเจ้าไต้ฮงใจซือ

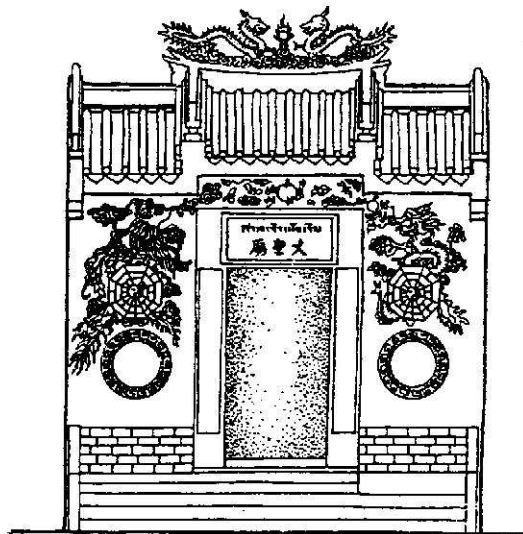
3 ศาลเจ้ากัมเกียมไตตี้

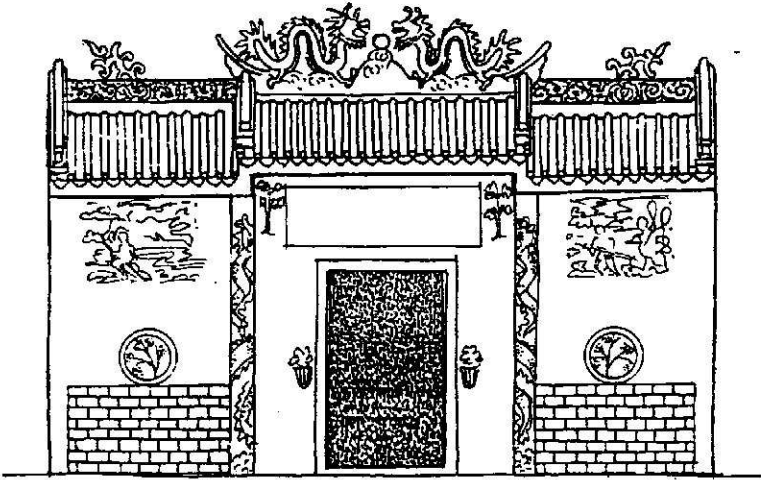
4 ศาลเจ้ากวอนอู

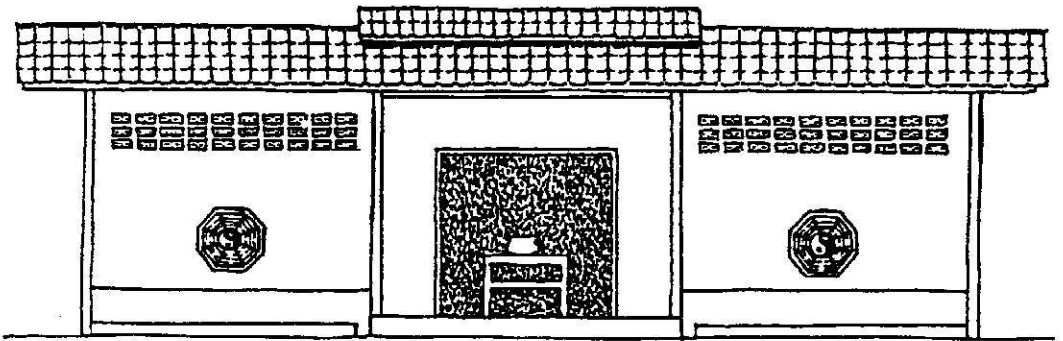
5 ศาลเจ้าตั้งกั๋งหยง

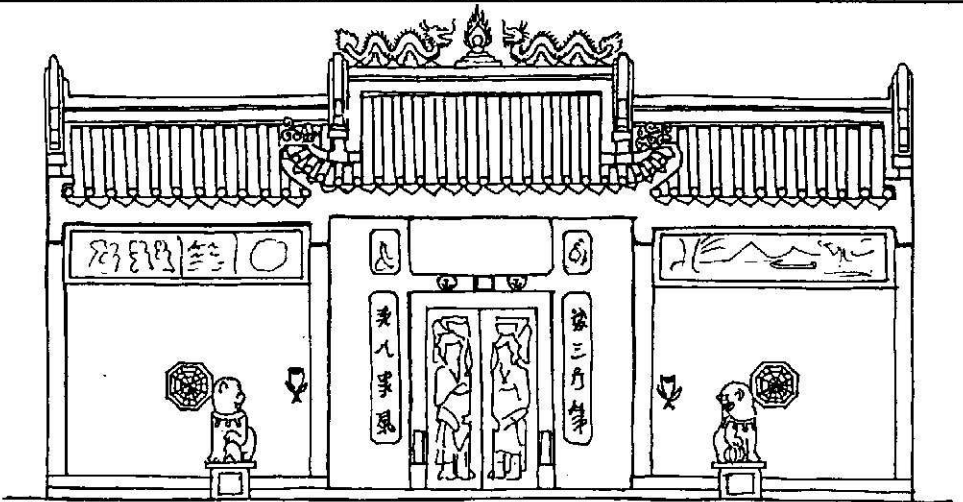
6 ศาลเจ้าหั่งเจีย (ทุ่งเสา)

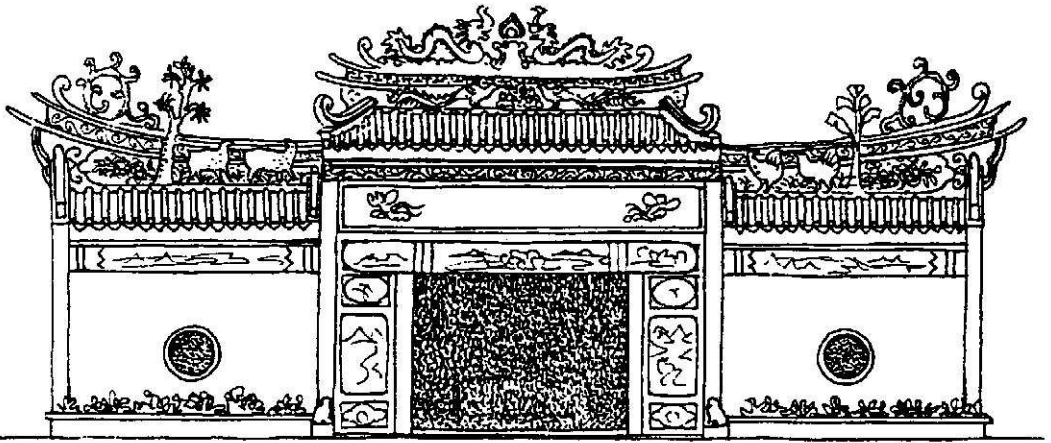
7 ศาลเจ้าเหิงเจีย (คลองเรียน)

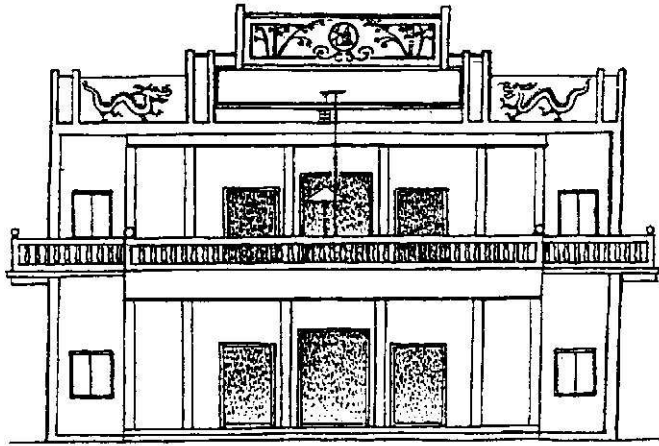
8 ศาลเจ้าเฉ่งจ๋วยโจวซื่อ (ฮกเจียมเก็ง)

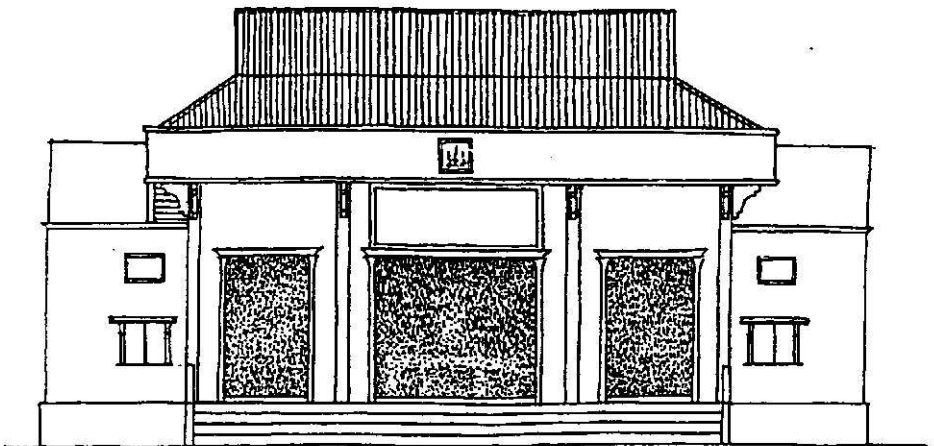
9 ศาลเจ้าเตียงซุนโต๊ต

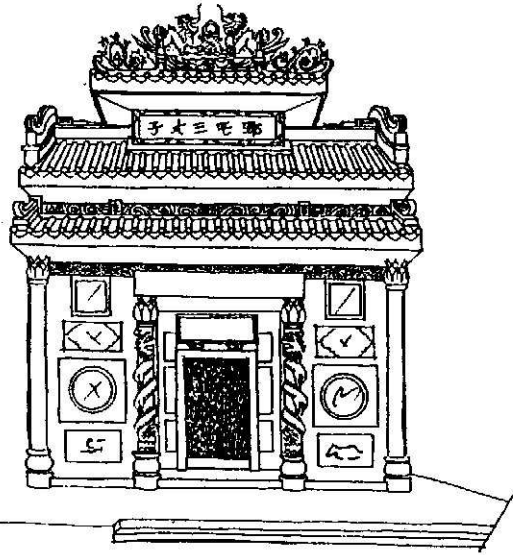
10 ศาลเจ้าชุกเด็กแปะกง

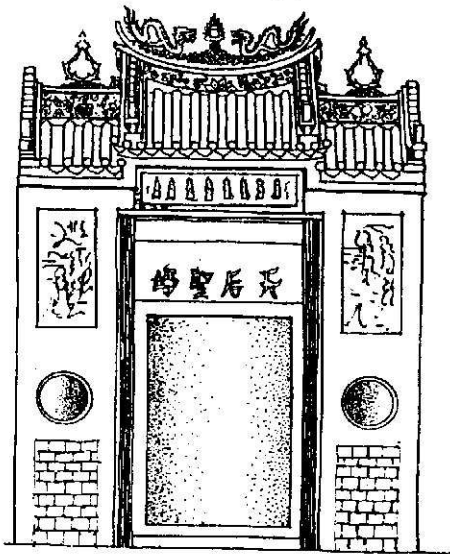
11 ศาลเจ้าจั้ง

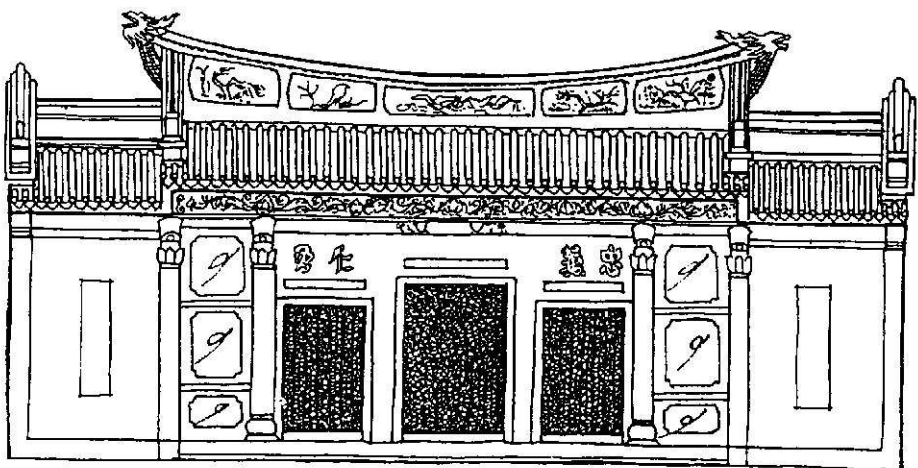
12 ศาลเจ้าซาเจียงกวน

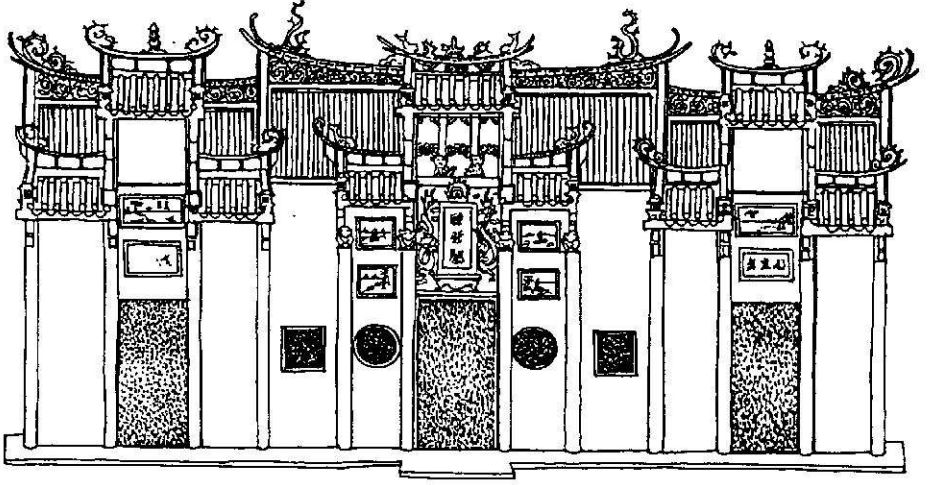
13 ศาลเจ้านางาจาไท้จื้อ

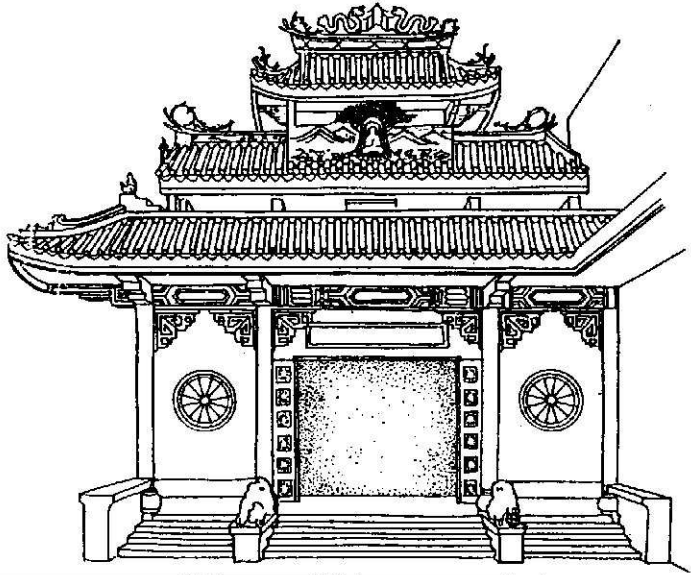
14 ศาลเจ้าเทียนโหว

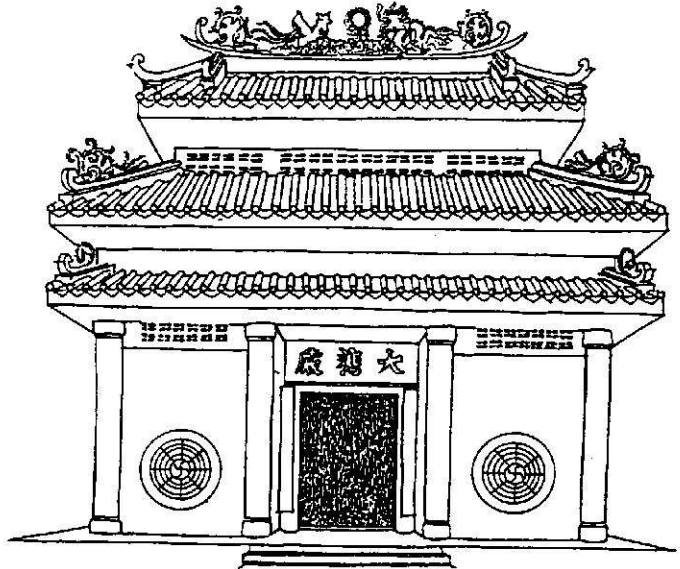
15 ศาลเจ้าวิรมุขสามก๊ก

16 วัดเลี่ยนฮัวเกาะ

17 วัดกวนนิแก้วซ้อฮัม

18 วัดถาวราราม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

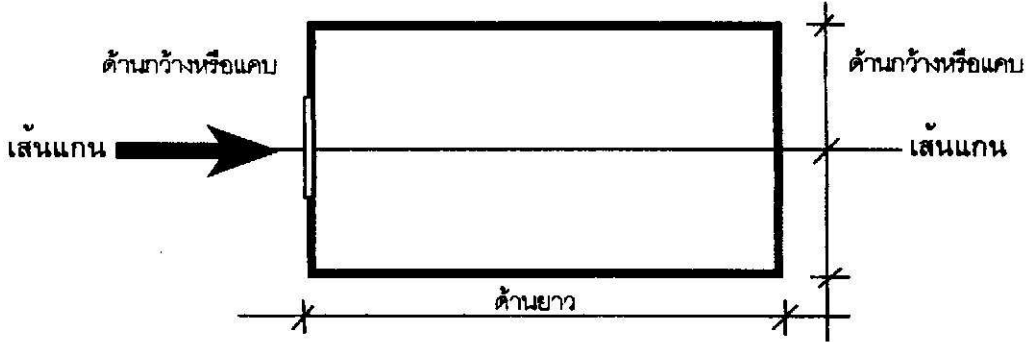
ศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนหนาแน่น มีอายุไม่เกิน 70 ปี และได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมเรื่อยมา จึงถือเป็นอาคารค่อนข้างใหม่ เกิดขึ้นพร้อมกับการเติบโตของหาดใหญ่ ซึ่งถือเป็นเมืองใหม่ของประวัติศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองในภาคใต้ จากการสำรวจพบว่า ศาลเจ้าอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ประเภทแรกเป็นศาลเจ้าที่สังกัดสมาคมหรือมูลนิธิ ศาลเจ้านี้บริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ รายได้จากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาส่วนหนึ่ง นำไปสมทบกองกลางเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ผู้เดือดร้อน หรืออื่นๆ ตามวัตถุประสงค์ของสมาคมหรือมูลนิธิ ประเภทที่ 2 เป็นศาลเจ้าสังกัดเอกชนหรือที่มีเจ้าของรายเดียว ศาลเจ้านี้จะเน้นพิธีกรรมเข้าทรง พิธีทางไสยศาสตร์ การสะเดาะเคราะห์ เพื่อหวังผลทางจิตใจ และอาจแอบแฝงเชิงธุรกิจ ประเภทนี้มักเป็นอาคารขนาดเล็ก ประเภทที่ 3 สังกัดอื่นๆ เช่น วัดไทย ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมการวัด ส่วนวัดจีนใช้ประกอบพิธีทางศาสนาพุทธ การถือศีลกินเจ บริหารงานในรูปแบบการวัดจีนและสังกัดกรมศาสนา รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนมีข้อแตกต่างเล็กน้อย วัดจีนส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่และมีอาคารหลายหลัง แต่ก็พบว่าบางแห่งมีขนาดเล็กกว่าศาลเจ้า และดูคล้ายกับอาคารศาลเจ้าทั่วไป วิธีสังเกตเป็นศาลเจ้าหรือวัดจีนจึงต้องอาศัยหลายปัจจัย ศาลเจ้าส่วนใหญ่มักทำเสาแชนวนตะเกียงไหว้เทวดาฟ้าดินไว้หน้าศาล หรืออาจสังเกตที่รูปเคารพประธานที่อยู่กึ่งกลาง วัดจีนส่วนใหญ่มีรูปพระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นประธาน ศาลเจ้ามีรูปเขียน เทพเจ้า เจ้าที่หรือวีรบุรุษผู้ทำความดี นอกจากนี้วัดจีนจะมีพระหรือชีเป็นผู้ทำพิธีหรือทำหน้าที่อยู่ภายใน อย่างไรก็ตามหากไม่คำนึงถึงหน้าที่ใช้สอยและระเบียบทางกฎหมายแล้ว คำนึงแต่เฉพาะรูปแบบ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะผสมผสานกัน

จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ ได้ผลสรุปทั่วไปว่า องค์ประกอบต่างๆ ส่วนใหญ่มีลักษณะผสมผสานทั้งแบบจีนและแบบตะวันตกหรือสากลนิยม กล่าวคือ ตัวอาคาร รูปทรงหลังคา การตกแต่งทำคล้ายแบบประเพณีดั้งเดิมของจีน แต่วัสดุโครงสร้างเป็นแบบสมัยใหม่ คือ คอนกรีตเสริมเหล็กตามแบบอย่างตะวันตก จึงถือว่าเป็นอาคารจีนแบบประยุกต์ สำหรับผลสรุปในส่วนรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ มีดังต่อไปนี้

5.1.1 การวางผัง

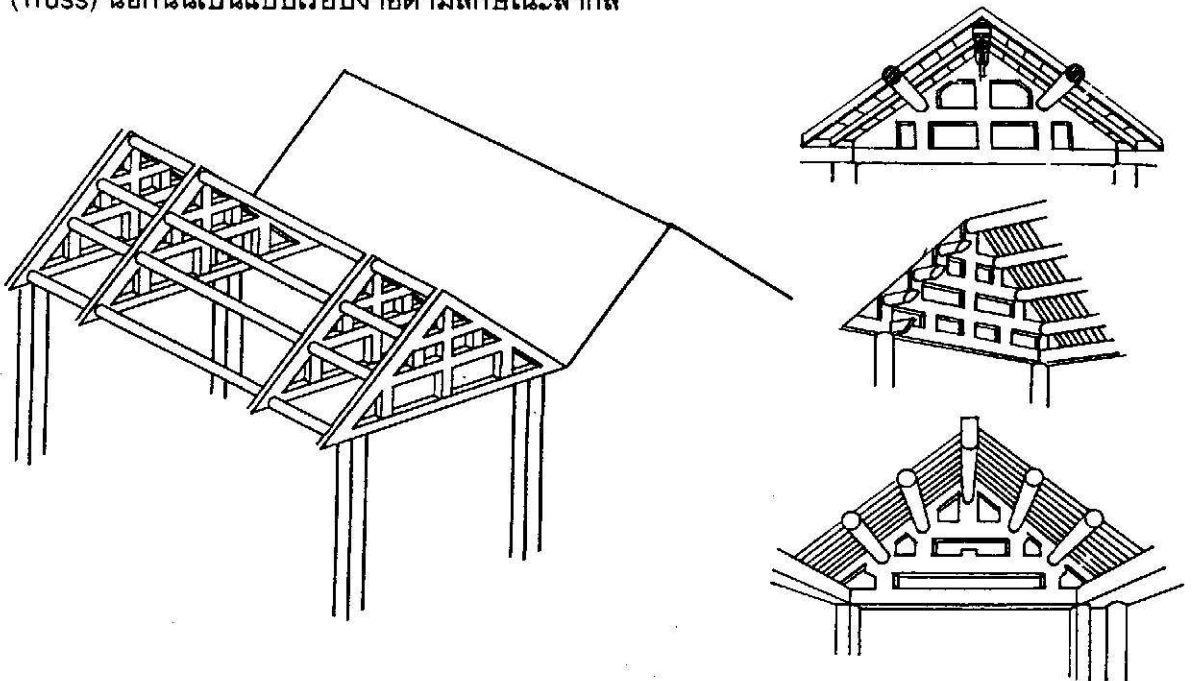
ศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จัดวางองค์ประกอบต่างๆ โดยยึดตามเส้นแกนกลาง หันด้านแคบเป็นด้านหน้า การหันด้านหน้าไปทิศทางใดนั้นจะขึ้นอยู่กับ

ทำเลที่ตั้งเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ หันไปทางถนนหรือพื้นที่โล่ง แต่ก็ยังมีหลายแห่งที่มีทำเลให้หันหน้าไปทางถนนซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกได้ จากการสำรวจพบว่า หันไปทางทิศตะวันออกหรือเฉียงทางทิศตะวันออกมีประมาณ 50% ของทั้งหมด นอกนั้นหันไปตามทิศต่างๆ

5.1.2 โครงสร้าง

ศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่มีโครงสร้างแบบเสาและคาน (Post and Beam) เสาเป็นตัวรับน้ำหนักคานและเครื่องหลังคา ไม่ใช่ผนัง เสาและโครงหลังคาเช่น คาน ชื่อ จันทัน ตั้ง แปก โกว ส่วนใหญ่เป็นปูนหรือคอนกรีตเสริมเหล็ก บางแห่งเป็นปูนแต่ออกแบบให้ดูคล้ายไม้ โครงหลังคาที่สร้างด้วยเหล็กหรือไม้มีบ้างแต่น้อย บางแห่งผสมกันทั้งปูนและไม้ เช่น ปูนใช้กับช่อและคานที่ต้องรับน้ำหนักมากๆ ไม้ทำเป็นแปหรือตีเป็นระแนงตกแต่งบริเวณจั่วลอยในอาคาร เสามี 2 ลักษณะ คือ เสากลมและเสาเหลี่ยม เสากลมมักปรากฏตามที่ว่างกลางอาคาร เสาเหลี่ยมมักอยู่ตามผนังหรือเป็นตัวตั้งผนังกำแพง แปหลังคานิยมออกแบบเป็นทรงกลมรองรับแนวลาดของหลังคา และเป็นตัวเชื่อมจั่วบนผนังด้านข้างทั้งสอง และจั่วลอยตอนกลาง บริเวณจั่วมักออกแบบเครื่องค้ำยันในลักษณะของทราส (Truss) นอกนั้นเป็นแบบเรียบง่ายตามลักษณะสากล

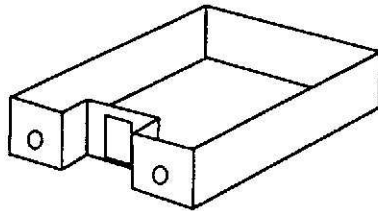

5.1.3 ผนัง พื้น ประตู หน้าต่าง

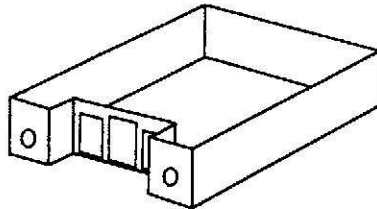
ศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่ทำผนังด้านหน้าให้มีลักษณะพิเศษกว่าส่วนอื่น ผนังด้านหน้ามีลักษณะเท่ากันทั้งสองข้าง ผนังทอดแนวไปตามหน้าแคบหรือด้านกว้าง แต่จะหักมุมเป็นผนังตอนในอีกชั้นหนึ่งที่ส่วนกลาง ส่วนนี้เป็นที่ตั้งของประตูด้วย ทำให้หน้าอาคารตอนกลางมีพื้นที่เว้ากว้างขึ้น ผนังค่อนข้างทึบ ก่ออิฐฉาบปูนจุดคาน อาคารที่ทอดแนวชั้นเดียวด้านหน้ามีเพียงเล็กน้อย ผนังด้านข้างก่อทึบปิดช่องว่างของทรงจั่ว พื้นส่วนใหญ่ทำเสมอระดับพื้นดิน ที่ยกสูงมีเพียงเล็กน้อย

ประตูทรงสี่เหลี่ยมอยู่ทางเข้าด้านหน้ามี 1 ช่องและ 3 ช่อง แต่จะวางโดยยึดหลักแกนกลางเสมอ หน้าต่างส่วนใหญ่อยู่ตรงผนังตอนหน้าด้านข้างประตู จัดวางลักษณะสมดุลเช่นกัน หากเป็นอาคารโตๆ มักทำหน้าต่างที่ผนังด้านข้างด้วย หน้าต่างด้านหน้าส่วนใหญ่กลม แบบสี่เหลี่ยมหรือแปดเหลี่ยมมีบ้างเล็กน้อย รูปแบบต่างๆ ของผนังอาจจำแนกด้วยภาพเป็น 4 ประเภทใหญ่ ดังนี้

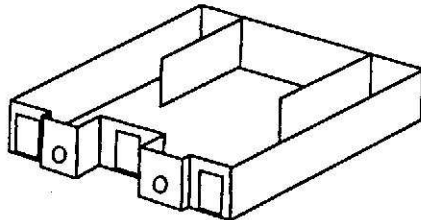
แบบที่ 1 ผนังด้านหน้าหักมุมจุดตอนใน มีประตู 1 ช่อง

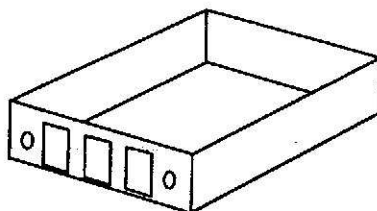
แบบที่ 2 ผนังด้านหน้าหักมุมจุดตอนใน มีประตู 3 ช่อง

แบบที่ 3 ผนังด้านหน้าหักมุมจุดตอนใน มีประตู 1 ช่อง และมีประตูอีก 2 ช่องอยู่แนวผนังด้านหน้า ในลักษณะขนานข้างประตูกลาง แต่ห่างออกไปจากประตูกลาง

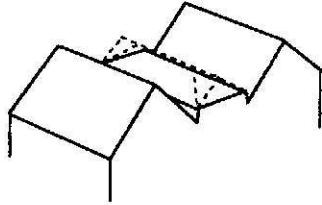
แบบที่ 4 ผนังด้านหน้าเป็นแนวเส้นตรง มีประตู 3 ช่อง

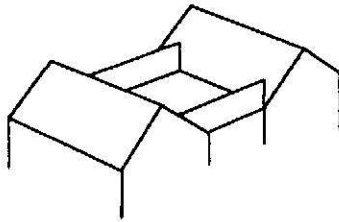
5.1.4 หลังคา

ศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่มีหลังคา 3 ตอน คือ ตอนหน้า ตอนกลาง และตอนหลัง โดยหันชายคาเป็นด้านหน้า หันจั่วเป็นด้านข้างเสมอกับแนวผนัง ตอนกลางทำให้แคบและเตี้ยกว่า หากมี 2 ตอน คือ ตอนหน้าและตอนหลังมีชายคาบรรจบกัน รูปแบบหลังคาออกแบบพิเศษเฉพาะด้านหน้า ส่วนใหญ่ลดชั้นหลังคา 2 ระดับเฉพาะด้านหน้า ส่วนนี้นิยมมุงกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่สลับกับกระเบื้องทรงแบน ที่เหลืออาจมุงด้วยกระเบื้องลอนหรือแบบสากลนิยม มีเพียงเล็กน้อยที่มุงด้วยวิธีนี้ทั้งหมด เพดานภายในส่วนใหญ่ไม่ปรากฏแต่จะปล่อยให้เห็นเครื่องค้ำยันอย่างชัดเจน หลังคาเป็นแบบจั่ว แบบปั้นหย่า แบบกึ่งจั่วกึ่งปั้นหย่า และแบบแบน รูปแบบต่างๆ ของหลังคาอาจจำแนกด้วยภาพเป็น 5 ประเภทใหญ่ ดังนี้

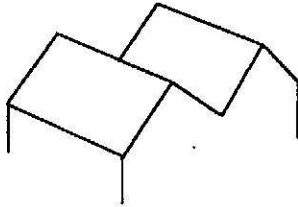
แบบที่ 1 หลังคาจั่ว 3 ตอน ตอนหน้าและตอนหลังเป็นจั่ว ตอนกลางอาจเป็นหลังคาจั่ว ปั้นหย่า หรือแบน

แบบที่ 2 หลังคาจั่ว 3 ตอน ตอนหน้าและตอนหลังเป็นจั่ว ตอนกลางแบน และมีหลังคาจั่วหรือปั้นหย่าวางขวางด้านข้าง

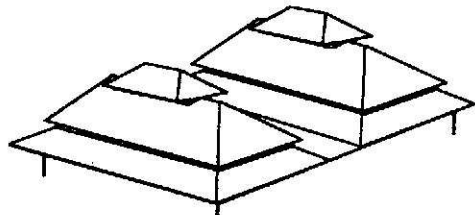
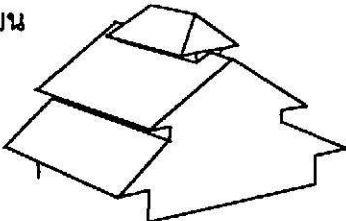

แบบที่ 3 หลังคาจั่ว 2 ตอนบรรจบกัน

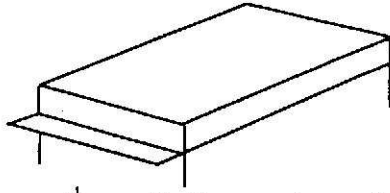

แบบที่ 4 หลังคาจั่วหรือปั้นหย่ามี 1 หรือ 3 ตอน ช้อนมากกว่า 2 ชั้น ตอนกลางของ

แบบ 3 ตอนแบน

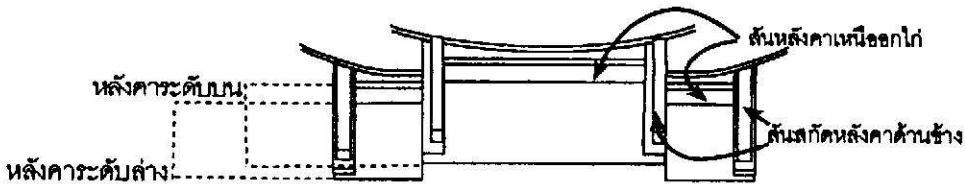

แบบที่ 5 แบบสากลนิยม หรือหลังคาแบบอื่นๆ

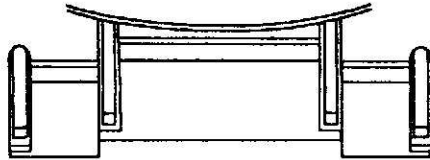

หลังคาแบบที่ 1-4 จัดเป็นแบบประเพณี ซึ่งได้รับการสืบทอดมาช้านาน หลังคาแบบนี้ส่วนใหญ่ยกสันหลังคาสูง ทั้งด้านนอกโก่ ด้านสกัดหลังคา ด้านแนวมุมลาดเอียงของหลังคา สันเหนืออกโก่ของหลังคาระดับบนมักทำตอนกลางให้แอ่นโค้ง ปลายสันเชิงตงอนสูงกว่าระดับจั่ว ส่วนอกโก่ของหลังคาระดับล่างมักเหยียดตรง ปลายสันต่ำกว่าสันสกัดหลังคาหรือเสมอรระดับจั่ว สันสกัดหลังคาทำมุมโค้งคลุมหน้าจั่ว ลักษณะเครื่องบนหลังคาจัดวางอย่างสมดุลเช่นกัน รูปแบบต่างๆ ของสันหลังคาอาจจำแนกด้วยภาพเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

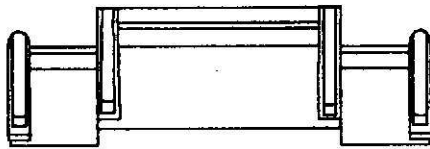
แบบที่ 1 สันหลังคาจั่วบนเชิงตงอน สันหลังคาจั่วล่างเชิงตงอน

แบบที่ 2 สันหลังคาจั่วบนเชิงตงอน สันหลังคาจั่วล่างเหยียดตรง

แบบที่ 3 สันหลังคาจั่วบนเหยียดตรง สันหลังคาจั่วล่างเหยียดตรง

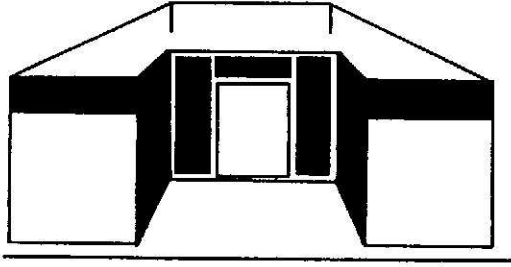

แบบที่ 4 แบบผสม ส่วนใหญ่มีหลังคาซ้อนหลายชั้น ผสมจั่วและปั้นหยา แบบปั้นหยาจะเพิ่มสันตรงแนวมุมลาดเอียงของหลังคา

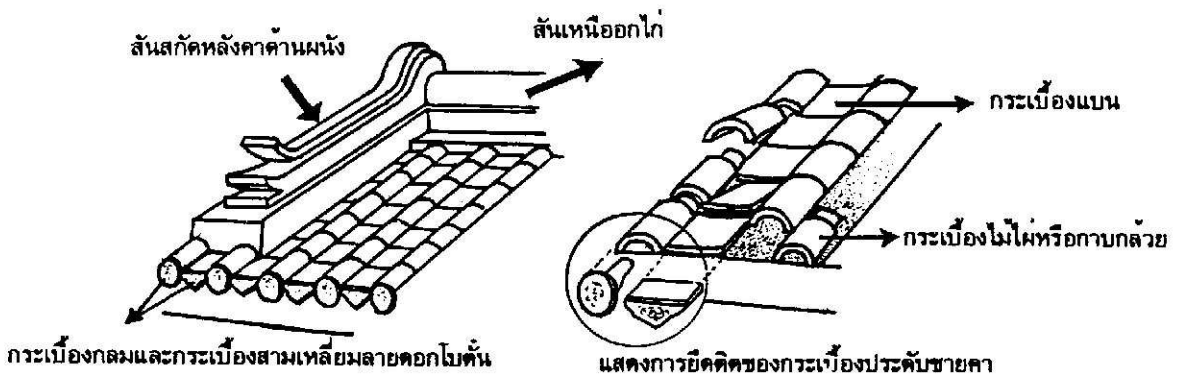
5.1.5 การตกแต่ง

การประดับตกแต่งศาลเจ้าและวัดจีน ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ที่อาคารที่ใช้หลังคาแบบ ประเพณีมากกว่าแบบสากลนิยม การตกแต่งภายนอกอยู่ที่บริเวณผนังด้านหน้าและหลังคา ในส่วน ของผนังด้านหน้าตกแต่งบริเวณตอนบน คาน และเชิงชาย บริเวณเว้าหรือที่กว้างส่วนกลางก่อนถึง ประตู ในส่วนของหลังคาตกแต่งบริเวณสันเหนืออกไก่ สันแนวมุมลาดเอียงของหลังคา และสันสกัด หลังคาจั่วด้านผนัง

สีดำหมายถึง บริเวณตำแหน่งที่นิยมใช้ตกแต่ง

สันหลังคาตอนบนสุดส่วนใหญ่ตกแต่งด้วยงานปูนปั้น และการเขียนภาพพระบายสี บนสุดประดับปูนปั้นลอยตัวรูปมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันหรือวงรัศมีซึ่งอยู่กึ่งกลาง ต่ำลงมา เป็นรูปหงส์ 2 ตัว หันเข้าหากันดอกโบตั๋น นอกนั้นเป็นรูปสัตว์หรือดอกไม้อื่นๆ ผลไม้ เทพ เขียน คนใน ตำแหน่ง ลวดลาย สัญลักษณ์ หรืออื่นๆ เขียนไปตามแนวพาดยาวของสันหลังคา บริเวณสันสกัดหลัง คาแนวลาดเอียงตกแต่งด้วยภาพเหล่านี้เช่นกัน โดยเน้นรูปภาพที่มีความหมายมงคลเป็นสำคัญ ตาม ชายคาของหลังคาด้านหน้าประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องกลมและกระเบื้องสามเหลี่ยมลายดอกโบตั๋น กระเบื้องเหล่านี้จะทำหน้าที่อุดช่องกระเบื้องทรงไม้ไผ่ และปิดรอยต่อของกระเบื้องทรงแบนด้วย อีกทั้งช่วยเพิ่มความเรียบร้อยสง่างามให้กับอาคาร

บริเวณผนังด้านหน้าตอนบนตกแต่งด้วยงานปูนปั้น และเขียนรูปภาพพระบายสี รูปมี ลักษณะคล้ายส่วนที่ตกแต่งบนหลังคา แต่เป็นเนื้อหาเรื่องราวมากกว่า โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับรูปเคารพ ประธานภายใน เรื่องราววรรณคดี จินตนิยาย ชีวิตความเป็นอยู่ชาวจีน เช่นเดียวกับบริเวณเว้ากว้าง ส่วนกลาง ส่วนนี้บางครั้งผสมผสานกับตัวอักษรโบราณ ภาพเขียนใส่กรอบลวดลายอย่างสวยงาม

งาม ผนังด้านหน้าทั้งสองข้างที่มีหน้าต่าง มักเสริมเหล็กดัดเป็นลายมงคลหรือวาครูปเสริมกรอบ เหนือกรอบประตูนิยมประดับรูปสิงห์ 2 ตัว หรือวางนอกอาคารหน้าประตู

การตกแต่งภายในส่วนใหญ่ตกแต่งบริเวณส่วนบน ที่เพดาน โครงหลังคาด้านใน เช่น คาน ฝ้า ฝ้า หรือแป โดยการเขียนรูประบายสีเป็นลวดลาย สัตว์ ดอกไม้ ผลไม้ เทพ เขียน หรือ สัญลักษณ์มงคลต่างๆ การตกแต่งผนังมีเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่ประดับภาพท้าวจตุโลกบาล เสือ และมังกร นอกจากนี้ตกแต่งบริเวณประรำ และโต๊ะวางเครื่องบูชา ตำแหน่งหนึ่งที่น่าิยมมากคือ เสาในอาคารหน้าประรำทั้งสองข้าง ที่มักทำเป็นรูปมังกรเลื้อยพันขึ้นเสา สีที่นำมาใช้ตกแต่งอาคารส่วนใหญ่เป็นสีแดง สีเหลืองหรือสีทอง สีเขียว สีแดงใช้ทาตกแต่งตามโครงหลังคา เช่น คาน ฝ้า หรือจันทัน ตามเสาที่มีมังกรพันเลื้อย หรือโต๊ะเครื่องบูชา

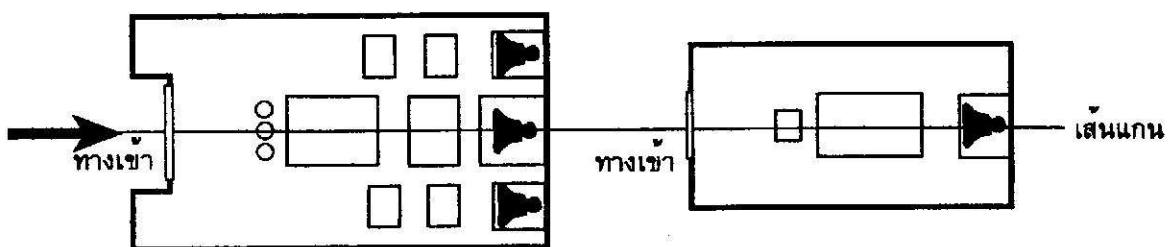
สิ่งที่นำมาใช้ตกแต่งส่วนใหญ่ไม่มีข้อจำกัดในการวางตำแหน่ง เช่น รูปมังกร ท้อ อาจเขียนบนหลังคา ผนังด้านหน้า หรือโต๊ะเครื่องบูชา อาจเขียนด้านบนหรือด้านล่าง ยกเว้นรูปเทพ พระ เขียนจะไม่เขียนด้านล่าง รูปตกแต่งที่นิยมอาจจำแนกเป็น 7 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

- 1 สัตว์ เช่น มังกร หงส์ สิงห์ เสือ ปลา นกกระเรียน กิเลน ค้าวคาว เป็นต้น
- 2 พืช เช่น ท้อ มะนาวนิ้วมือหรือส้มมือ ใบต้น ทับทิม ไม้ เหมย น้ำเต้า เป็นต้น
- 3 ธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล เกาะ คลื่น เป็นต้น
- 4 ลวดลาย เช่น ลายประแจ ลายก๊ก ลายพรรณพฤกษา ลายอักษร เป็นต้น
- 5 สัญลักษณ์ เช่น ปิยก่วย หยินหยาง เป็นต้น
- 6 พระ เขียน ตัวละครในวรรณคดี วิถีชีวิตชาวจีน เช่น พระดังซิมจั้ง จตุโลกบาล

ปิยเขียน สกลกวี หั่งเจีย นาคา นางพญาธูราว กวนอู ชุนนาง นักปราชญ์ ย่องเต้ ชาวนา ชาวประมง เป็นต้น

5.1.6 การจัดที่บูชาและรูปเคารพ

การจัดที่บูชาและรูปเคารพส่วนใหญ่ยึดหลักความสมดุลเท่ากัน การจัดเครื่องบูชา เช่น กระจ่างรูป ที่ตั้งเทียน หม้อกำยาน จะยึดหลักแกนกลางเช่นกัน ประรำส่วนใหญ่มี 3 ตำแหน่ง คือ ซ้าย กลาง และขวา ที่บูชาเหล่านี้ตั้งอยู่ด้านหน้าควบคู่กับประรำเสมอ หากมีประรำเพียงกึ่งกลางก็จะจัดให้ที่บูชาอยู่ตำแหน่งตามแกนกลาง จากประตูถึงกึ่งกลางผนังด้านหลัง

รูปเคารพส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภายในปะรำที่มีหลังคาคลุม ปะรำตำแหน่งกลางเป็นที่ตั้งของรูปเคารพประธานเสมอ ขนาดข้างด้วยรูปเคารพองค์รองซึ่งอยู่ในปะรำด้านข้าง ในกรณีที่มีปะรำเดี่ยวตรงกลาง และมีรูปเคารพหลายๆ องค์ ก็มักทำรูปเคารพประธานให้มีขนาดใหญ่กว่าองค์อื่นๆ หากมีรูป 18 อรหันต์จะวางที่ผนังด้านข้าง ข้างละ 9 องค์ รูปเคารพในศาลเจ้าหรือวัดหนึ่งๆ มักผสมผสานกันทั้งรูปเคารพแบบเต๋าและแบบมหายาน เช่น พระอรหันต์จะปรากฏทั้งในศาลเจ้าและวัดจีน หรือตำแหน่งที่มีกวนอิมซึ่งเป็นคติมหายาน อาจมีรูปฮกหลงซิว หรือวีรบุรุษตามคติแบบเต๋ารวมอยู่ด้วย หากแยกศาลเจ้าและวัดจีนโดยยึดองค์ประธานพบว่า วัดจะมีรูปเคารพประธานเป็นกวนอิมหรือพระโพธิสัตว์ ในขณะที่ศาลเจ้ามีรูปเคารพเป็นวีรบุรุษ เขียนผู้เก่งกล้า อย่างไรก็ตามหากแยกประเภทรูปเคารพทั้งหมดพบว่า มีรูปเคารพจากเขียน วีรบุรุษผู้ทำความดี กวนอิม พระสาวก รองลงมา เป็นรูปตัวละครจากจินตนาการหรือนิทาน รูปเทพเจ้า และเจ้าผู้สถิตในธรรมชาติ

5.1.7 ความหมายของภาพหรือสัญลักษณ์ที่ปรากฏ

การให้ความหมายของภาพหรือสัญลักษณ์ที่ปรากฏตามอาคารพบว่า ภาพบางภาพมีการเขียนขึ้นมาเพื่อให้เป็นมงคลแก่ผู้เข้ามากราบไหว้ โดยแสดงถึงความหมายต่างๆ บางภาพเขียนขึ้นตามความต้องการของผู้ว่าจ้าง โดยมีเนื้อหาสอดคล้องกับรูปเคารพในอาคารนั้น ภาพส่วนใหญ่เขียนขึ้นตามประเพณีที่สืบทอดกันมาสำหรับการตกแต่งอาคารศาสนสถานจีน แต่ก็มีบางภาพที่พบว่า เขียนขึ้นตามความนึกคิดหรือจินตนาการของช่างศิลป์ผู้ได้รับการว่าจ้าง ทั้งนี้เพื่อความสวยงามของอาคารเป็นสำคัญ การให้ความหมายของภาพจะยึดตามภาพที่นิยมนำมาใช้ตกแต่ง ภาพส่วนใหญ่จะมีหลายความหมาย หรือความหมายหนึ่งๆ อาจปรากฏอยู่ในหลายๆ ภาพ ภาพต่างๆ ได้แก่

5.1.7.1 ประเภทสัตว์

มังกรหมายถึงหยาง อำนาจศรัทธา ความสมบูรณ์ การสร้างสรรค์ ความโชคดี ความมั่งมี ความรุ่งโรจน์ หงส์หมายถึงหยิน คุณธรรม ความงาม อำนาจศรัทธา ความซื่อสัตย์ ความเมตตา เสือหมายถึงความเข้มแข็งอดทน ความสง่างาม การกำจัดสิ่งชั่วร้าย ก็เลนหมายถึงความร่มเย็นเป็นสุข ความเมตตา ความฉลาดปราดเปรื่อง นกกระเรียนหมายถึงความมีชีวิดยืนยาว ความเฉลียวฉลาด กวางหมายถึงอำนาจศรัทธา ความมั่นคง อายุยืนยาว ม้าหมายถึงโชคลาภ ความแข็งแรง ความปราดเปรียวรุ่งโรจน์ ปลาหมายถึงความสมบูรณ์ ความมั่นคง ค้างคาวหมายถึงความมีชีวิดยืนยาว ความสุข ความโชคดี

5.1.7.2 ประเภทพืช

ท้อหมายถึงความยืนยาว ความสุข การกำจัดสิ่งชั่วร้าย มะนาวนิ้วมือหรือส้มมือ หมายถึงโชคลาภ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุขตลอดกาล ความมีชีวิดยืนยาว ไบตันหมายถึงโชค

ลาภ ความสำเร็จ ความเฉลียวฉลาด ความรุ่งเรือง ชื่อเสียงเกียรติยศ ความมั่งคั่ง ทับทิมหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ การมีลูกหลานสืบตระกูล ไม้หมายถึงความมีชีวิตยืนยาว ความอ่อนโยน ความ ทนทาน เหมยหมายถึงความโชคดี ความมีชีวิตยืนยาว การขจัดสิ่งชั่วร้าย น้ำเต้าหมายถึงโชคลาภ ความเป็นอมตะ ความมีชีวิตยืนยาว บัวหมายถึงความบริสุทธิ์ ความสงบเสถียร พลังสร้างสรรค์

5.1.7.3 ประเภทพระ เขียน หรือเทพ

พระพุทธรเจ้าและพระโพธิสัตว์หมายถึงความสงบสุข ปิ๊ยะเขียน จตุโลกบาล ทวาร บาลหมายถึงการขจัดสิ่งชั่วร้ายป้องกันอันตราย ชกหมายถึงโชคลาภ ลกหมายถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ชิว หมายถึงความมีชีวิตยืนยาว

5.1.7.4 ประเภทธรรมชาติ

ดวงอาทิตย์หมายถึงหยาง ความดี ความบริสุทธิ์ ดวงจันทร์หมายถึงหยิน ยอดเขา หมายถึงหยาง หุบเขาหมายถึงหยิน เมฆหมายถึงความสุข สันติภาพ ความโชคดี น้ำหมายถึง ความเป็นนิ่มนวล ความอ่อนน้อม

5.1.7.5 ประเภทสัญลักษณ์และลวดลาย

สัญลักษณ์โทจีหมายถึงความสมดุลระหว่างหยินและหยาง หรือหมายถึงสังฆกรรมแห่ง ธรรมชาติที่มี 2 ด้านเสมอ ไตรแกรมส์หรือปิ๊ยะก่วยหมายถึงการขจัดสิ่งชั่วร้าย ป้องกันอันตราย ลาย ก๊กหมายถึงความเป็นอมตะ ความไม่สิ้นสุด ลายประแจหมายถึงการเกิดใหม่ การกลับคืน

5.1.7.6 ประเภทสี

สีแดงหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ ความรื่นเริง หยาง ดวงอาทิตย์ โชคลาภ ยศ ศักดิ์สิทธิ์ สีเขียวหมายถึงการเติบโต ความสง่า ความหรูหรา ความยืนยาว สีเหลืองหมายถึงความมี อำนาจ ความรุ่งเรือง

5.1.8 ความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบ

คติความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบสรุปได้ว่ามี 3 ประการดังนี้

1 ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษ เขียน อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวิญญาณ ลวรรค์ และเทพเจ้า ซึ่งได้ส่งผลต่อการสร้างสถานที่ประกอบพิธีกรรม การสร้างรูปเคารพ การวาง ใต้เครื่องบูชาหรือเครื่องสังเวย และที่กราบไหว้

2 ความเชื่อเกี่ยวกับความสมดุลแห่งธรรมชาติของหยินและหยาง ลักษณะนี้แสดง ออกโดยการยึดถือหลักฮวงจุ้ยหรือภูมิพยากรณ์ (Geomancy) ในการออกแบบวางแผนอาคารและ การจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ของอาคารอย่างสมดุล

3 ความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลของภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งแสดงออกมาเป็นภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ตามอาคาร ทั้งภายในและภายนอก โดยเชื่อว่า จะให้คุณแก่ผู้เข้ามาภาพเหล่านี้อาจทำหน้าที่พร้อมกัน 2 ประการคือ เพื่อความเป็นมงคล และความสวยงามของอาคาร

5.2 อภิปรายผล

จากผลสรุปการวิจัยได้สะท้อนถึงแง่มุมต่าง ๆ ของวัฒนธรรมชาวจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะความเชื่อในลัทธิเต๋าและมหายาน ซึ่งส่งผลต่อการสร้างศาลเจ้าและวัดจีนโดยตรง นอกจากนี้ยังเห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบ ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบประเพณีเดิมต้องประยุกต์ให้สัมพันธ์กับสากลนิยม โดยเฉพาะเมืองหาดใหญ่ที่เติบโตขึ้นพร้อมกับการรับอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มที่ จึงไม่พบศาสนสถานจีนแห่งใดที่เป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมจากประเทศจีนอย่างชัดเจน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับเมืองสงขลา เมืองป็นัง หรือสิงคโปร์ ศาลเจ้าและวัดจีนยังคงรูปแบบประเพณีเดิมอยู่มาก สะท้อนถึงความใหม่และความเป็นแหล่งชุมชนชาวจีนในหาดใหญ่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในดินแดนแถบนี้

รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ส่วนใหญ่ จึงมีสภาพกึ่งประเพณี กึ่งสมัยใหม่ หากคำนึงถึงอายุการสร้างมากที่สุดมีเพียงประมาณ 70 ปี ซึ่งถือว่าใหม่ ไม่อาจจัดเป็นศิลปะยุคโบราณ และไม่เก่าแก่กว่าศาลเจ้าที่พบในเมืองสงขลา ซึ่งมีอายุมากที่สุดถึง 158 ปี คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า สงขลาซึ่งเป็นชุมชนจีนเก่าแก่มีเพียงศาลเจ้า ไม่ปรากฏมีวัดจีน แต่กลับมาพบที่หาดใหญ่ หากพิจารณาศาลเจ้าในหาดใหญ่พบว่า บางอย่างคล้ายคลึงกับศาลเจ้าในเมืองสงขลา คือ การเจาะช่องประตูเข้าออกด้านหน้าเพียงด้านเดียว หรือสร้างรูปแบบปิดทับทั้ง 3 ด้าน ซึ่งคล้ายกับรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชาวจีน และคล้ายกับบ้านเรือนของชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานเมืองสงขลาในระยะแรก (สมปอง ยอดมณี, 2535 : 128) จึงอาจรับอิทธิพลรูปแบบจากเมืองสงขลาก็ได้

ศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ ที่พบอย่างหนาแน่นเป็นการสะท้อนถึงสภาพสังคมอย่างเห็นได้ชัดประการหนึ่ง ดังที่พบว่า ศาลเจ้าบางแห่งใช้เป็นที่ทำพิธียกร่างเข้าทรงเป็นประจำ แสดงให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ แม้จะมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้คนในสังคมมีความรู้กว้างขวางขึ้น แต่บางครั้งความเจริญต่างๆ ก็นำปัญหาไปสู่สังคม ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายในสังคม จนต้องหาทางออกทางจิตใจ แสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยว หรือที่พึ่งทางใจ ปัญหาต่างๆ บางครั้งไม่สามารถแก้ไขได้ก็ต้องใช้พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ หรือบนบานรูปเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้ช่วย หรือรักษาความสงบทางจิตใจ ถือศีลกินเจ จึงจำเป็นต้องสร้างศาลเจ้าและวัดจีนประจำชุมชนขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการดังกล่าว

อย่างไรก็ตามไม่ว่าศาลเจ้าและวัดจีนในที่แห่งใดของภูมิภาคนี้ โดยภาพรวมแล้วย่อมมีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งด้านรูปแบบ แผนผัง อาคาร หลังคา และการตกแต่ง ผลที่ได้จากการศึกษารูปแบบในเทศบาลนครหาดใหญ่จึงนำไปใช้อธิบายผลวิเคราะห์ได้ในบางกรณี ทางด้านการวางผังผลที่สรุปออกมาว่า มีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าโดยหันด้านแคบออกเป็นด้านหน้า แสดงให้เห็นว่า เป็นการยึดถือประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดมาช้านาน ลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ในประเทศจีนเท่านั้น หากศึกษาแผนผังของอาคารศาสนสถานอื่น ๆ เช่น โบสถ์ไทยและโบสถ์ตะวันตก หรือวิหารบูชาเทพเจ้าสมัยโบราณ เช่น กรีก อียิปต์ ก็ล้วนมีผังลักษณะนี้ทั้งสิ้น ลักษณะนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาเรื่องจำนวนคนที่เข้ามาทำพิธีให้สามารถมองเห็นรูปเคารพหรือผู้ที่ทำพิธีได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการจัดที่หากหันด้านยาวเป็นด้านหน้าจะทำให้คน ซึ่งอยู่ริมสุดห่างพ้นรัศมีออกไปจากเบื้องหน้ารูปเคารพ และมีลักษณะกระจัดกระจาย ไม่เป็นการรวมศูนย์กลางไว้ตรงหน้ารูปเคารพ อีกประการหนึ่งเป็นการบังคับตามลักษณะโครงสร้าง เพราะอาคารส่วนใหญ่จะทำประตูอยู่ด้านแคบ มีแนวเสาเรียงไปตามแนวยาว เมื่อเข้ามาจะเห็นรูปเคารพได้ทันที

อาคารศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ ที่หันด้านแคบออกส่วนหนึ่งมาจากความนิยมแบบของอาคารทั่วไปอย่างเช่น อาคารพาณิชย์ ตึกแถวที่มีด้านหน้าแคบกว่าด้านข้าง โดยข้อจำกัดของพื้นที่และการจัดสรรที่ดิน กล่าวคือ โดยทั่วไปที่ดินซึ่งถูกจัดสรรมักมีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า อีกประการหนึ่งตามหลักฮวงจุ้ยของชาวจีน ซึ่งถือว่าพื้นที่สี่เหลี่ยมมีลักษณะมงคล การจัดหาที่ดินควรเลือกที่เป็นทรงสี่เหลี่ยมดีที่สุด (มาโนช ประกษานนท์, 2539 : 92) รูปทรงสี่เหลี่ยมเป็นรูปทรงที่จัดแผนผังได้ง่ายกว่ารูปทรงอื่นๆ สามารถแบ่งสัดส่วนได้ชัดเจน การจัดองค์ประกอบภายใน เช่น โต๊ะม้านั่ง สามารถวางเป็นแนวเส้นแกน โดยที่ไม่เสียพื้นที่ด้านข้าง การวางโต๊ะบูชาต่าง ๆ ตามแนวเส้นแกนแม้อยู่ในตำแหน่งไกลก็ยังเห็นรูปเคารพประธานด้านหน้าได้พร้อม ๆ กัน และอยู่ในทัศนียภาพเดียวกัน การวางเส้นแกนไปตามแนวยาวของรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าจึงยังคงปรากฏให้เห็นจนถึงทุกวันนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของลิป (Lip, 1983 : 27) ที่ได้ศึกษาวัดจีนในสิงคโปร์ ซึ่งพบว่า การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของอาคารต่างก็ยึดหลักแกนกลางทั้งสิ้น ด้วยลักษณะของการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ตามแนวเส้นแกนได้มีส่วนผลักดันให้เห็นสัดส่วนทั้ง 2 ข้างเท่ากัน การยึดหลักความสมดุลนี้มีให้เห็นทั่วไปตามสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างโบราณทั้งแบบตะวันตกและแบบตะวันออก การจัดแบบยึดความสมดุลที่พบเห็นตามศาลเจ้าและวัดจีนจึงเป็นลักษณะการสืบทอดรูปแบบประเพณีอย่างหนึ่ง

อาคารส่วนใหญ่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก แสดงถึงคตินิยมอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดมาช้านาน ดังจะเห็นจากวิหารเก่าแก่ต่างๆ ของโลก ซึ่งส่วนใหญ่หันทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะวิหารที่สร้างขึ้นเพื่อบูชาสุริยเทพ ทิศตะวันออกยังถือเป็นทิศแห่งการเกิด ในประเทศไทยการที่

โบสถ์ไทยและพระพุทธรูปนิยมหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เป็นการถือคติแบบพราหมณ์จากอินเดีย ดั้งเดิม และอีกประการหนึ่งเพื่อให้ผู้กราบไหว้พระพุทธรูปภายในโบสถ์ได้หันไปทางทิศตะวันตกพอดี อันเป็นที่ตั้งของประเทศอินเดีย สถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า การหันหน้าศาลเจ้าและวัดจีนไปทางทิศตะวันออกที่พบในเทศบาลนครหาดใหญ่ส่วนใหญ่จึงเป็นการยึดตามศาสนสถานทั่วไป อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการที่หันหน้าไปทางทิศต่างๆ ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายอย่าง ดังเช่น ถนน คลอง ทิศนัยภาพการมองเห็น โดยคำนึงถึงทิศทางพร้อมกันด้วย ทิศต่างๆ ต้องเป็นทิศมงคล แต่ก็พบว่า ไม่มีศาลเจ้าและวัดจีนใดที่หันหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของชาวจีนในภูมิภาคนี้ที่เห็นว่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นประตูทางเข้าของภูติผีปิศาจ ชาวจีนไม่นิยมหันหน้าอาคารไปยังทิศเหล่านี้ (ลิป, ม.ป.ป. 45) และไม่พบว่า วัดใดหันหน้าทางทิศใต้หรือแนวเหนือใต้ ทั้งๆ ที่อาคารสำคัญในประเทศจีนนิยมหันประตูทางทิศใต้ ทิศใต้มีความหมายต่อนิกายมหายาน ตามคำบันทึกของพระถังจางจั๋งเมื่อครั้งไปอินเดียได้บันทึกถึงวัดเขตนวาราหมที่หันไปทางทิศใต้ หรือที่สถิตของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่อยู่ทางทิศใต้ของอินเดีย (พิเศษ เจียจันทรพงษ์, 2541 : 120-121) การหันทิศของศาลเจ้าหรือวัดจีนในหาดใหญ่จึงเป็นการหันที่ปรับเข้ากับคติของวัดฝ่ายเถรวาทหรือหินยาน และคำนึงถึงทำเลที่ตั้งเป็นสำคัญ แต่ก็หลีกเลี่ยงจากทิศที่เป็นอัปมงคลดังกล่าว อีกลักษณะหนึ่งศาลเจ้าและวัดจีนในประเทศจีนนิยมทำกำแพงล้อมรอบ แต่ในหาดใหญ่มีเพียงส่วนน้อยที่กำแพงล้อมรอบ ส่วนใหญ่เป็นวัดจีน บางแห่งอาจมีรั้วจำกัดด้านเนื้อที่ การทำกำแพงล้อมอาคารนอกจากเป็นเครื่องปกป้องคุ้มครองแล้ว ยังสะท้อนถึงคติปรัชญาของระบบสังคมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากขงจื้อและเต๋าด้วย (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2536 : 303)

โครงสร้างอาคารศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ใช้ระบบเสาและคาน (Post and Beam) กล่าวคือ เครื่องบนหลังคาจะถ่ายน้ำหนักลงบนเสาทั้งสิ้น ซึ่งถือเป็นกรรมวิธีที่นิยมกับอาคารทั่วไป เนื่องจากสามารถออกแบบผนังได้อย่างอิสระ แต่มีข้อสังเกตว่าบริเวณช่อและคันทันจะมีการถ่ายน้ำหนักเป็นชั้นๆ และจากรูปทรงจั่วทำให้ช่อถัดไปต้องลดความยาวลงเป็นช่วงๆ ตามการทำมุมของหลังคาจั่วในลักษณะทรัส (Truss) การวางคานทาดบนเสานี้เป็นระเบียบวิธีก่อสร้างที่ไม่ซับซ้อนนัก ซึ่งต่างจากการวางน้ำหนักคานบนเสาแบบโบราณของจีนที่ต้องทำเท้าแขนหรือเตากง (Dou Gong) หลายแขน ลักษณะนี้จะเห็นว่า ไม่ปรากฏอยู่เลยในศาลเจ้าหรือวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งโดยแท้จริงแล้วเป็นเอกลักษณ์สำคัญของสถาปัตยกรรมจีน อาจเป็นเพราะศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก เพราะอาคารแบบมีเท้าแขนนี้จะเหมาะสมกับโครงสร้างที่เป็นไม้มากกว่า ดังอาคารจีนโบราณที่นิยมทำด้วยไม้เกือบทั้งหมด โดยที่หัวเสานั้นจะเป็นตัวรองรับกลุ่มเท้าแขนที่ค้ำยันคานไม้อีกครั้งหนึ่ง (Rawson, ed., 1992 : 328) และอีกประการหนึ่งเป็นการลดกระบวนการอันยุ่งยาก การที่จะต้องจ้างช่างผู้ชำนาญงาน และเสี่ยงต่อความมั่นคง อายุการใช้

งาน ประกอบกับไม้ซึ่งหายากและมีราคาแพงยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่ในภาคใหญ่เท่านั้น แม้ในจังหวัดอื่น หรือประเทศใกล้เคียงก็ปรากฏกรรมวิธีนี้น้อยมาก

หลังคามันว่าเป็นจุดสำคัญที่สุดของศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ที่ทำให้เห็นว่าเป็นการรักษาประเพณีจีนดั้งเดิมไว้ ศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่จะยึดตามแบบศิลปะจีน กล่าวคือ มีการใช้กระเบื้องกระบอกไม้ไผ่ (Tong Wa) แม้บางแห่งพบว่า หลังคาส่วนหลังจะเป็นแบบสากล แต่ด้านหน้านั้นพยายามปรับให้เข้ากับหลังคาทรงจีนและเน้นเป็นกรณีพิเศษ โดยเฉพาะบริเวณชายคา บางครั้งเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นหลังคาลักษณะนี้ล้วน ๆ บางครั้งเป็นเพียงจากกันด้านหน้าเท่านั้น ลักษณะนี้อาจเป็นเพราะชาวจีนสมัยใหม่ยังคงยึดมั่นต่อรูปแบบประเพณี แม้มีข้อจำกัดด้านวิธีการและวัสดุ ก็ขอให้มีส่วนคงความเป็นเอกลักษณ์ของศาสนสถานชาวจีน โดยเฉพาะส่วนหน้าซึ่งมองเห็นง่ายที่สุด

หลังคาส่วนใหญ่เป็นทรงจั่ว โดยหันจั่วออกด้านข้าง หลังคามักสร้างต่อชนกัน 3 ตอน โดยมีหลังคาแบนส่วนกลางทำหน้าที่เชื่อมหลังคาทั้ง 2 ไว้ ส่วนกลางนี้มักทำให้แคบและต่ำกว่า แต่บางแห่งส่วนนี้ก็ทำเป็นหลังคาจั่วหรือปั้นหยาเดี่ยว ๆ หรือไม่มีเลย แต่ก็มีหลายแห่งที่ทำหลังคาจั่วเดี่ยวๆ วางขวางทั้งสองข้าง ลักษณะนี้ปรากฏเห็นได้ชัดที่อาคารศาลเจ้ามากกว่าวัดจีน อาคารที่มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้านี้ หากทำหลังคาจั่วตอนเดียวให้ครอบคลุมทั้งอาคารอาจเกิดปัญหาเรื่องวัสดุโครงสร้าง เพราะต้องทำจันทันยาวๆ การลาดเอียงของหลังคาไม่ได้ระดับอย่างเหมาะสมสวยงาม และไม่สอดคล้องกับสัดส่วนตามประเพณี อีกประการหนึ่งจะพบว่า อาคารจีนแบบเดิมไม่นิยมหันจั่วมาเป็นด้านหน้าหรือทำประตู การทำผนังหุ้มกลองเป็นรูปจั่วจะปรากฏเป็นด้านข้างเสมอ ด้านหน้าคือส่วนที่จะเห็นชายคาอย่างชัดเจน และตกแต่งได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงปรากฏหลังคาจั่วเป็น 2 ตอนใหญ่ๆ เสมอ โดยให้ด้านหนึ่งเชื่อมเข้าหากันที่หลังคาส่วนกลาง การทำหลังคาแบนที่ส่วนกลางนี้บางแห่งยังพบว่ามีกระเจาะช่องให้ฝนหรือแดดเข้ามาภายในอาคาร ตรงปากช่องทำรูปหัวมังกรโผล่ออกมาครั้งหนึ่ง ลักษณะนี้บางครั้งเหมือนจะแสดงนัยความหมายบางอย่าง เนื่องจากมังกรนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ให้น้ำให้ฝน นอกจากนี้แสงแดดยังช่วยเพิ่มความสว่างในอาคารด้วย

หลังคาจั่วบางครั้งวางสลับกับหลังคาปั้นหยา หรือซ้อนกันหลายชั้น อย่างไรก็ตามไม่ว่ารูปแบบใดจะต้องมีการเพิ่มสันขอบให้สูงและหนา ลักษณะนี้คล้ายกับสันหลังคาที่พบในพระราชวังปักกิ่ง ซึ่งนิยมมาตั้งสมัยราชวงศ์หมิง สันนิษฐานว่า อาจได้รับแนวทางจากสมัยราชวงศ์ฮั่นอีกต่อหนึ่ง (Fahr-Becker 1998 : 89) สันดังกล่าวมี 2 แห่ง คือ สันสูงด้านนอกโก่หรือคอบนบนสุด (Roof Ridge) กับสันสูงด้านสกัดขอบหลังคาด้านข้าง (Roof Rib) สันสูงด้านข้างทำคล้ายลวดบัวพาดยาววางซ้อนหลายชั้น ปลายสุดด้านหน้างอนขึ้นหรืออีกออกคล้ายมังกรขำปาก บางแห่งทำปลายสันเชิงงอนหรือทาสีแต่ละชั้นซ้อนต่างกัน สันทั้งสองนี้ยังใช้เป็นส่วนรองรับการตกแต่งอีกด้วย ลักษณะนี้นอกจากปรากฏให้

เห็นที่ศาสนสถานหรือพระราชวังในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่แล้ว ยังปรากฏในประเทศต่างๆ ของเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ด้วย สันสกृतด้านข้างนี้มักจะยกขึ้นสูงกว่าสันตอนบนและโค้งมนครอบคลุมजू จนดูเสมือนว่า เป็นตัวกำหนดขอบเขตของผนังอย่างแน่นหนา และไม่ให้หลังคาด้านข้างยื่นโผล่ล่วงเลยออกมา ส่วนสันเหนือออกไปตอนบนสุดมักทำให้อันตรงกลาง ด้านข้างเจดีย์ขึ้น ตามความนิยมทั่วไปของสถาปัตยกรรมจีน แม้ตามอาคารบ้านเรือนสามัญชนต่างๆ ดังที่ วสันต์ ชีวะสารณ์ (2529 : 94) ได้ศึกษาสถาปัตยกรรมจีนในเมืองปัตตานีพบว่า สันหลังคานิยมทำให้อันลงช่วงกลาง ปลายสันทั้งสองเจดีย์ขึ้นรับกับजू

สำหรับสีของหลังคาที่ส่วนใหญ่เป็นสีแดง สีเขียว สีเหลือง ทำให้เห็นว่าสีเหล่านี้เป็นสีที่ชาวจีนให้ความสำคัญมาก จึงพยายามให้มีสีเหล่านี้มากที่สุดในตัวอาคาร สีแดงนั้นเป็นสีแห่งความอุดมสมบูรณ์ สีเขียวเป็นสีแห่งความสงบสุข สีเหลืองเป็นสีแห่งความก้าวหน้า เกียรติยศ สีเหล่านี้บางแห่งนำมาผสมกัน สลับกันระหว่างเขียวกับแดง ดังเช่นที่เป็นกระเบื้องทรงกระบอกไม้ไผ่หรือกากบดด้วยใช้สีเขียว สลับกับกระเบื้องเรียบสีแดง โดยเฉพาะชายคาหลังคาด้านหน้าจะติดขอบกระเบื้องทรงกลมและสามเหลี่ยมด้วยสีเขียวทั้งสิ้น สำหรับสีเหลืองจะพบเห็นที่หลังคาวัดจีนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่างจากในประเทศจีนที่สีเหลืองจะใช้กับหลังคาพระราชวังของจักรพรรดิเท่านั้น อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาสีเหลืองถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา สีเหลืองได้เป็นที่ยอมรับในประเทศจีนเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6 หลังจากที่สีแดงยอมรับกันอย่างกว้างขวางไปแล้ว โดยเห็นว่าเป็นสีที่เหมาะสมกับจักรพรรดิ หลังจากนั้นประชาชนก็เริ่มหลีกเลี่ยงที่จะไม่สวมใส่ชุดสีเหลือง จะมีก็เพียงพระหรือนักบวชในพุทธศาสนา (Eberhard, 1986 : 322) มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า ไม่มีหลังคาสีน้ำเงินปรากฏอยู่เลย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะชาวจีนยังเคร่งครัดต่อกฎข้อห้ามที่ว่า หลังคาสีน้ำเงินจะใช้สำหรับสถานที่บวงสรวงบูชาทำดินหรือศาสนสถานของจักรพรรดิเท่านั้น (ถ้าจร สุนพงษ์ศรี, 2536 : 313) หากสังเกตที่ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็จะมีสีน้ำเงินน้อยมาก ทำให้เห็นว่าชาวจีนไม่นิยมสีน้ำเงินกับอาคาร

ผนังของศาลเจ้าและวัดจีนก่อด้วยอิฐฉาบปูนทั้งสิ้น นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดที่สุดในปัจจุบัน เนื่องจากศาลเจ้าและวัดจีนแบบเดิมนิยมสร้างด้วยไม้ จึงทำให้เห็นว่าเป็นงานที่เต็มไปด้วยคุณค่าทางศิลปะ เพราะไม้สามารถแกะสลัก ระบายสีได้สวยงามกว่า ดังจะเห็นจากอาคารจีนที่อายุเก่าแก่มากๆ การทำผนังด้วยอิฐหรือคอนกรีตโดยพื้นฐานแล้ว ไม่สามารถก่อตัวให้มีรูปแบบประณีตด้วยตัวมันเอง และไม่สามารถแกะสลักเป็นลวดลายรูปทรงอันอ่อนหวานได้เหมือนวิธีการของไม้ แต่ก็มีข้อดีตรงที่อิฐหรือคอนกรีตมีความคงทน ให้อายุยืนยาวกว่าไม้ และไม่ต้องดูแลรักษามากนัก ผนังที่ใช้ในปัจจุบันจึงมีลักษณะคล้ายกับผนังของอาคารสมัยใหม่ทั่วไปคือ ก่ออิฐฉาบปูน ปรากฏจากผนังไม้ ผนังส่วนหน้ามีลักษณะเด่นกว่าอาคารทั่วไปตรงที่ส่วนกลางจะทำให้ดูเหมือนเว้าเข้าไปก่อนถึง

ประตู ลักษณะนี้คล้ายกับบ้านคนจีนในยุคก่อน ๆ ประตูอยู่กึ่งกลางพอดี และมีหน้าต่างขนาดด้านข้างทั้งสอง ลักษณะนี้เป็นการจัดแบบยึดแกนกลางอย่างเห็นได้ชัด เพราะเป็นวิธีการออกแบบที่ง่ายที่สุด และรักษาระเบียบความเป็นสัดส่วนได้ดีจึงเป็นที่นิยมทั่วไป เป็นที่น่าสังเกตว่าอาคารที่รักษาความสมดุลด้านหน้าส่วนใหญ่ในปัจจุบัน มักใช้กับอาคารสำคัญๆ ทางศาสนา เพื่อดำเนินตามประเพณีและสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ แต่หากเป็นอาคารสำนักงาน บ้านเรือนก็ถือเป็นความล้าสมัย ความเชย การสร้างศาลเจ้าและวัดจีนที่ลดรูปแบบดั้งเดิม จึงดูเหมือนไม่เป็นที่นิยมมากนัก อีกทั้งไม่สะดวกต่อผู้พบเห็น เจ้าของอาคารจึงต้องลงทุนปรับปรุงตกแต่งให้สวยงามอยู่เสมอ โดยเฉพาะผนังด้านหน้า ซึ่งเป็นส่วนที่มองเห็นมากที่สุด การทำผนังส่วนกลางให้เว้าเปิดกว้างเข้าไป จึงถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง หรือเป็นภาพลักษณ์ของอาคารศาสนสถานจีนที่ช่วยให้สังเกตได้ง่าย อีกลักษณะหนึ่ง คือ หน้าต่างนิยมทำเฉพาะด้านหน้า ซึ่งใกล้เคียงกับผลวิจัยของสมปอง ยอดมณี (2535 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ศาลเจ้าที่สงขลาส่วนใหญ่นิยมเจาะช่องหน้าต่างเฉพาะด้านหน้า และเปิดโล่งด้านหน้า หน้าต่างนี้จะทำให้อยู่ที่ผนังด้านข้างประตูทั้ง 2 ข้าง นิยมทำรูปทรงกลม โดยที่ทรงกลมนี้อาจติดลวดลายเป็นภาพมงคล เป็นการสะท้อนถึงคติความเชื่ออย่างหนึ่ง การวางทรงกลมกับทรงเหลี่ยมของประตูกึ่งกลาง เหมือนเน้นความสำคัญของทรงกลมและทรงเหลี่ยม ดังที่ปรากฏที่แท่นบูชาเทียนถ่านในเมืองปักกิ่ง ซึ่งจะเห็นลักษณะวงกลมตั้งอยู่ภายในรูปสี่เหลี่ยม ชาวจีนโบราณนั้นเชื่อว่าโลกมีสี่ฐานเหลี่ยม สวรรค์มีสี่ฐานกลม การแสดงทั้ง 2 ส่วนจึงมีความสัมพันธ์ในแง่โลกกับสวรรค์ กล่าวคือสวรรค์คือชั้นตอนสุดท้ายของโลกแห่งวิญญาณและโลกแห่งมนุษย์ทั้งปวง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนโลกล้วนมีสวรรค์ควบคุมอยู่ (พรณี ฉัตรพลรักษ์, 2536 : 175) อย่างไรก็ตามแม้มีคติบางอย่างแอบแฝงอยู่ แต่การออกแบบทรงกลมดังกล่าวมีส่วนช่วยในการลดช่องว่าง (Space) ของผนังสี่เหลี่ยมที่ดูทึบตัน และช่วยให้แสงแดดและลมเข้าสู่ภายใน

ในส่วนของประตูทางเข้าซึ่งพบว่ามี 1 และ 3 ประตูเท่านั้นไม่ปรากฏมี 2 ประตู หรือเป็นเลขคู่ หากมี 1 ประตูจะวางกึ่งกลาง หากมี 3 ประตู จะมีประตูหนึ่งที่อยู่ระหว่างกลาง การทำประตูเดียวด้านหน้าดูเหมือนเป็นพื้นฐานของสิ่งก่อสร้างทั่วไป แต่การทำ 3 ประตูนี้สันนิษฐานว่า ได้แนวคิดมาจากสถาปัตยกรรมโบราณที่ประเทศจีน ซึ่งพบว่ามีทำเป็นเลขคี่เสมอ อาจเป็น 3 หรือ 5 แต่ตรงกลางจะเน้นพิเศษหรือทำให้ใหญ่ ซึ่งสงวนไว้สำหรับจักรพรรดิเสด็จผ่านเท่านั้น (กำจร ตนพงษ์ศรี, 2536 : 305) จำนวนประตูขึ้นอยู่กับขนาดของอาคาร ในหาที่ใหญ่ที่พบมี 3 ประตูเพราะมีขนาดด้านหน้าแคบ หากแคบมากก็มีเพียงประตูเดียว รูปแบบประตูอาจประยุกต์ขึ้นตามแบบสากล หรือใช้ประตูเหล็ก ที่เป็นบานไม่มีบังแต่น้อย เนื่องจากเป็นอาคารที่สร้างในระยะหลัง ๆ การหาไม้ใหญ่ ๆ ทำบานประตูจึงค่อนข้างยาก สำหรับพื้นนิยมนวาระดับเสมอดิน ที่ยกสูงมีน้อย ลักษณะนี้เป็นสิ่งที่แปลกกว่าอาคารทางศาสนาทั่ว ๆ ไปที่นิยมยกพื้นสูง ดังเช่น โบสถ์ไทย จะเห็นว่าส่วนที่ใช้ประกอบพิธีจะยก

ระดับสูงกว่าส่วนอื่น ๆ การวางลักษณะนี้ของศาลเจ้าหรือวัดจีน อาจเป็นการยึดคติดั้งเดิมในเรื่องเจ้าที่ ที่มีกวางอยู่ระดับพื้นดินเสมอ แต่การวางรูปเคารพภายในยังคงวางที่สูง การไม่ยกพื้นสูงเป็นการลดค่าใช้จ่ายอย่างหนึ่ง เนื่องจากดินอัดพื้นต้องหาซื้อจากแหล่งอื่นและยุ่งยากในการทำ และการที่ศาลเจ้าเลียนแบบบ้านเรือนโบราณซึ่งไม่ยกพื้น จึงทำให้เห็นลักษณะนี้เรื่อยมา มีข้อสังเกตว่า วัดจีนนิยมยกพื้นมากกว่าศาลเจ้า แสดงถึงคติของพุทธศาสนาที่นิยมสร้างสถานที่ประกอบพิธีไว้ที่สูง ลักษณะของโบสถ์จีนจึงคล้ายโบสถ์ไทย ซึ่งเรื่องนี้ได้คติแนวคิดมาจากศาสนาพราหมณ์อีกชั้นหนึ่ง

การประดับตกแต่งศาลเจ้าและวัดจีนส่วนใหญ่ปรากฏที่หลังคา ด้านบนของเครื่องหลังคาภายใน ด้านบนของผนังด้านหน้า และส่วนกลางของผนังด้านหน้า ซึ่งใกล้เคียงกับผลการวิจัยของวสันต์ ชีวะสารณ์ (2529 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การตกแต่งสถาปัตยกรรมจีนที่วัดตานีจะแสดงเอกลักษณ์แบบจีนได้ชัด เฉพาะด้านนอกของอาคาร เช่น สันหลังคา ริมกระเบื้องหลังคา ผนังหน้าจั่วด้านสกัด โดยการปั้นปูน แกะสลัก หรือเขียนสี และใกล้เคียงกับผลการวิจัยของสมปอง ยอดมณี (2535 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ศาลเจ้าในเมืองสงขลาส่วนใหญ่นิยมตกแต่งตามบริเวณชายคา เป็นลายเขียนสี ตำแหน่งดังกล่าวนี้จะเห็นว่า เป็นตำแหน่งที่มองเห็นได้ง่ายที่สุด โดยเฉพาะส่วนหลังคาบริเวณที่เป็นจุดสูงสุดของหลังคา เป็นภาพมังกร 2 ตัว ดูเหมือนเป็นประเพณีการตกแต่งที่ได้รับความนิยมสูงสุด นอกจากเป็นการสืบทอดประเพณีแล้ว ภาพมังกรยังแฝงไว้ด้วยความหมายหลายอย่าง การจัดวางภาพตกแต่งยังมีลักษณะสมดุล มีการแบ่งสัดส่วนเท่าเทียมกันทั้ง 2 ข้างประตู แต่รายละเอียดของภาพมีเนื้อหาแตกต่างออกไป เนื้อหาเรื่องราวชาวจีนยังยึดตำนานเก่า ๆ ที่เล่าขานกันมา เรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้า หรือเขียนเทวดา โดยเน้นเครื่องแต่งกายตามแบบประเพณี ทำให้เห็นว่าแม้เป็นชาวจีนรุ่นใหม่เติบโตขึ้นท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ก็ไม่ละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ภาพทุกภาพจะพยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้ แม้สีที่ใช้เป็นวัสดุใหม่ คือ ใช้สีพลาสติกผสมน้ำแทนสีฝุ่น ระบายภาพ หรือใช้แก้วสีติดประดับบางส่วน แทนการใช้กระเบื้องโมเสก (Mosaic) อย่างเดียว โดยภาพต่าง ๆ นั้นมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นมงคลแก่ผู้พบเห็น การวางตำแหน่งส่วนบนอาคารก็เพื่อเสริมสิ่งมงคลเหล่านั้นให้มีค่ายิ่งขึ้น สำหรับการตกแต่งบริเวณเชิงทางเข้าอย่างหนาแน่นนั้นมียุทธศาสตร์ เพื่อให้ใกล้ชิดกับผู้ผ่านเข้ามา ให้ผู้ผ่านเข้าออกประตูเห็นภาพหรืออักษรมงคลต่าง ๆ ได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ภาพต่าง ๆ ก็คำนึงถึงความเหมาะสมในการจัดวาง เช่น ภาพเทพเจ้าจะไม่วางตำแหน่งด้านล่างของผนัง คล้ายๆ กับการตกแต่งวัดไทยที่ไม่นิยมวางรูปสำคัญอยู่ระดับล่าง นับว่ามีความคิดเห็นสอดคล้องกันมาก ขณะเดียวกันภาพมังกรกลับไม่มีขีดจำกัดในการวาง แสดงให้เห็นว่าภาพมังกรให้ความเคารพนับถือน้อยกว่าภาพเทพเจ้า ภาพป้ายเขียนอาจวางอยู่ที่ผนังตอนบนด้านหน้าหรือด้านใน ส่วนภาพสัตว์หรือสิ่งของมงคลมักวางสลับกับภาพเทพเจ้า เขียน ทั้งส่วนบนและส่วนล่าง โดยเฉพาะส่วนล่างมักใช้ภาพสัตว์หรือสิ่งมงคลมากกว่าเทพ ลักษณะบางอย่างของการตกแต่งผนังส่วนหน้า รวมถึงการ

ตกแต่หลังคายังพบว่าทำคล้ายที่กรุงเทพฯ ดังเช่น นิยมตกแต่งโถงเขียนไว้ที่ตอนกลางหรือตอนบน ภาพลัทธิ พืช หรือสัญลักษณ์คำสริมงคลไว้ตอนล่าง (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2528 :128) แสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าในเทศบาลนครหาดใหญ่อาจได้รับอิทธิพลรูปแบบ จากศาลเจ้าที่กรุงเทพฯ มาด้วยส่วนหนึ่ง สำหรับวัดจีนการตกแต่งไม่มีแบบแผนชัดเจนและมีอิสระมากกว่าศาลเจ้า ส่วนใหญ่เน้นที่หลังคาหรือตอนบนของอาคารเป็นสำคัญ เนื่องจากการตกแต่งเพิ่มเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาเข้ามา ลักษณะนี้อาจเป็นเพราะวัดจีนในหาดใหญ่มีรูปแบบแปลกแยกออกไป ภายในค่อนข้างโปร่งและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากกว่า การตกแต่งจึงมีเท่าที่จำเป็น

ภาพที่นำมาตกแต่งนอกจากเป็นมังกรแล้ว ยังมีรูปหงส์ สิงห์ กิเลน โปแต่น เมฆ ลายประแจ ฯลฯ ดังที่พบเห็นทั่วไปตามศาสนสถานของชาวจีน สาเหตุการใช้ภาพเหล่านี้เป็นเพราะต้องการรักษารูปแบบตามประเพณีและอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้พบเห็น เนื่องจากภาพส่วนใหญ่มีนัยความหมายแฝงอยู่ ความหมายเหล่านี้ได้สะท้อนถึงคติความเชื่อของชาวหาดใหญ่ได้ดี ดังเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการมีอายุยืนนาน ที่เป็นแรงผลักดันให้นำภาพผลท้อ มาใช้ในการประดับตกแต่งจำนวนมากหลายแห่ง ความเชื่อเกี่ยวกับหยาง อำนาจ ความสมบูรณ์จึงนำภาพมังกรมาใช้ตกแต่งด้วยความหมายลึกซึ้ง ภาพเหล่านี้จึงได้รับความนิยมเสมอ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการวิจัยของสงพงค์ สุกใส (2535 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า จิตรกรรมฝาผนังตามที่ปรากฏบนศาสนสถานต่าง ๆ ในหาดใหญ่ สะท้อนถึงความเชื่อ 6 ประการด้วยกัน คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการมีอายุยืน ความเชื่อเกี่ยวกับความสงบร่มเย็น ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภ ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจยศศักดิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับการมีบุตรหลานสืบตระกูล และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งป้องกันอันตรายและการขจัดสิ่งชั่วร้าย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้สะท้อนออกมาเป็นภาพต่างๆ กัน ในบางครั้งภาพเดียวกันอาจแสดงถึงความหมายได้หลายๆ อย่าง ในบรรดาภาพต่างๆ เหล่านี้ภาพสัญลักษณ์โถงก้อยและหยินหยางพบจำนวนมากเช่นกัน สาเหตุก็เพราะเป็นสัญลักษณ์สากลของชาวจีน มีความหมายถึงหลักสมมูลแห่งธรรมชาติ ตามคติปรัชญาเต๋า ภาพนี้จึงพบที่ศาลเจ้ามากกว่าวัดจีน ในเทศบาลนครหาดใหญ่สัญลักษณ์โถงก้อยและหยินหยางพบเห็นอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่นำมาใช้แก้เคล็ดขวงจื๊ยตามที่พักอาศัยของชาวจีน

การจัดโต๊ะบูชาและวางรูปเคารพมีรูปแบบยึดแกนกลางเป็นหลัก โดยที่รูปเคารพองค์กลาง รวมถึงโต๊ะบูชาจะวางเป็นแนวเส้นตรงจากประตู ลักษณะนี้คล้ายกับการจัดผังภายในศาลเจ้าและวัดจีนที่อื่น ๆ ใกล้เคียงกับผลการศึกษาของลิป (Lip, 1983 : 27) ที่พบว่า วัดจีนในสิงคโปร์ยึดหลักเส้นแกนทั้งสิ้น การจัดโต๊ะบูชาและวางรูปเคารพมีการจัดลำดับความสำคัญอย่างชัดเจน องค์กลางมีความสำคัญเสมอ รูปเคารพตั้งอยู่ภายในประวิที่มีหลังคาคลุมกำหนดขอบเขตอย่างมิดชิด ซึ่งต่างจากรูปเคารพตามโบสถ์ไทยที่จะปล่อยโล่ง และมีเพียงองค์เดียวเป็นประธาน สำหรับการจัดประวิรูปเคารพที่มี 3 ตำแหน่งคือ องค์ซ้าย องค์กลาง องค์ขวา ตามที่ปรากฏในศาลเจ้าและวัดจีนทั่วไปอาจ

เป็นเพราะชาวจีนส่วนใหญ่จะยึดถือรูปเคารพหลาย ๆ องค์ในเวลาเดียวกัน นับถือวิญญาณบรรพบุรุษ นับถือแบบเต๋า แบบมหายาน ขงจื้อ จึงมีรูปเคารพในลัทธิต่าง ๆ ผสมกันเสมอ รูปเคารพส่วนใหญ่เป็นรูปสมมุติของวีรบุรุษผู้ประกอบคุณความดี ซึ่งใกล้เคียงกับผลการวิจัยของสงบ เมฆาอภิรักษ์ (2537 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ชาวจีนในภาคใหญ่เชื่อว่า วิญญาณมีอยู่ทุกหนแห่งและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ยกย่องวิญญาณของวีรบุรุษผู้ประกอบคุณงามความดีต่อสังคม นอกนั้นเป็นรูปพระโพธิสัตว์กวนอิม บางแห่งมีการผสมพระพุทธรูปแบบไทย แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนในภาคใหญ่ไม่นับถือลัทธิใดเฉพาะ แต่จะรวมทุกองค์ โดยเฉพาะชาวจีนปัจจุบันที่ได้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทยอย่างมาก หรือแต่งงานกับคนไทยทำให้มีความเชื่อแบบผสมผสาน ดังจะเห็นว่า ตามบ้านเรือนอาจมีทั้งพระพุทธรูปแบบไทย แบบจีน หรือเจ้าที่เจ้าทาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมบุญ สุธสาธาณ (2529 : บทสรุป) ที่พบว่า ความเชื่อของชาวจีนในปัจจุบันแตกต่างจากรุ่นปู่ย่าตายาย คือ มีการผสมกลมกลืนกันทั้งแบบพุทธ ศาสนา การบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และการนับถือเจ้า ชาวจีนรุ่นใหม่หันไปรับเอาความเชื่อทางศาสนาพุทธแบบนิกายานหรือเถรวาท ซึ่งเป็นความเชื่อหลักของชาวไทยหรือสังคมส่วนรวม

รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในภาคใหญ่ส่วนใหญ่ได้รับคติความเชื่อจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อหลายๆ อย่าง ด้วยเหตุนี้จึงแยกความชัดเจนได้ยากระหว่างความแตกต่างของศาลเจ้ากับวัดจีน แม้ภาพมงคลต่าง ๆ ก็ผสมกัน เช่น ภาพโป๊ยเขียนกับพระถังซัมจั๋ง ชาวจีนถือว่า ภาพเหล่านี้ล้วนมีความหมายต่อศาสนาทั้งสิ้น โดยเฉพาะภาพที่มีความหมายมงคลเด่น ๆ จะถูกนำมาเป็นตัวกำหนดรูปแบบการตกแต่งอย่างเห็นได้ชัด แสดงถึงความเชื่อของชาวจีนในภาคใหญ่ที่มีต่อความเป็นสิริมงคลของภาพหรือลวดลายต่าง ๆ บางครั้งจะพบว่า พื้นที่ว่างของอาคารอาจตกแต่งประดับประดาด้วยภาพอื่นๆ มากมาย แต่ไม่พบภาพใดเลย ที่ไม่มีความหมายหรือไม่เคยปรากฏในตำนานปริชาปรามาก่อน การตกแต่งเพิ่มความสวยงามให้กับอาคารหากปราศจากภาพที่มีนัยความหมายมงคลแล้ว ความสวยงามนั้นก็ไม้อาจเพิ่มคุณค่าให้กับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้อย่างเต็มที่ คติความเชื่ออีกประการหนึ่งที่เป็นพื้นฐานของการก่อสร้าง คือ หลักวงจ้อย ไม่ว่าเป็นบ้านพักอาศัย วัดจีน หรือสิ่งก่อสร้างใด ๆ ส่วนใหญ่ชาวจีนยังถือคติวงจ้อย ความจริงแล้วหลักวงจ้อยก็คือแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องหยินและหยางของลัทธิเต๋านั้นเอง หรือว่าด้วยพลังความสมดุลของธรรมชาติ การยึดถือวงจ้อยทำให้ชาวจีนต้องพิจารณาถึงทำเลที่ตั้ง ระเบียบการก่อสร้างอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของลิป (Lip, 1983 : 27) ที่พบว่า วัดจีนในสิงคโปร์ส่วนใหญ่ยึดหลักวงจ้อย โดยจะพิจารณาถึงทำเล ที่ตั้ง ขนาด เป็นต้น และใกล้เคียงกับผลการวิจัยของนัฐธิดา สุขมนัส (2539 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า คติความเชื่อเรื่องวงจ้อยมีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์จีน สถานที่ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงหลักวงจ้อยก็เพื่อตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัย ความมั่นคงทางจิตใจ ความสุข ความเจริญในชีวิต และเอกภาพทางสายตระกูล

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่เท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในกลุ่มศาสนสถานให้กว้างออกไป อาจครอบคลุมขอบเขตจังหวัดสงขลา หรือจังหวัดใกล้เคียง และควรเพิ่มศาสนสถานจีนทุกประเภท รวมถึงรูปแบบทั้งหมดในเชิงศิลปะ ไม่เจาะจงเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากรูปแบบที่มองเห็นได้เป็นสำคัญ ในงานอื่น ๆ ควรมุ่งเน้นเรื่องคติชนวิทยาด้วย การศึกษาความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบจะมีประโยชน์อย่างมากในด้านมานุษยวิทยา ทำให้เห็นความละเอียดอ่อนของมนุษย์ภายใต้อิทธิพลของศาสนาและศิลปะ
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่หรือแบบประยุกต์ว่า มีความเปลี่ยนแปลงมากน้อยอย่างไร ซึ่งจะทำให้เห็นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะเมื่อสร้างขึ้นในประเทศไทยหรือในดินแดนที่นับถือศาสนาต่างนิกายออกไป
4. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากภาพรวมของรูปแบบ ในครั้งอื่นๆ ควรมีการศึกษาเฉพาะเรื่องโดยละเอียด โดยอาจใช้กลุ่มตัวอย่างมากขึ้น เช่น ศึกษาเฉพาะภาพสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ในการตกแต่ง ศึกษาวิธีการตกแต่งอาคารศาสนสถาน หรือลักษณะรูปเคารพที่ปรากฏอยู่ภายใน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรรชิง โชติเสถียร. 2516. ชาวจีนในประเทศไทยหรือชนสองสัญชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเซม
กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. 2528. "ศาลเจ้า วัดจีน และบ้านคนหัดจีนในกรุงเทพฯ" วารสาร-
ศิลปวัฒนธรรม. 7, 1 (พฤศจิกายน) 124-131.
- การบูร, นามแฝง. 2539. "เสียงจากภูธร" จุดสารคดีพิเศษ (เซ็นทรัล). 6, 23 (ตุลาคม-ธันวาคม) 10-11.
- กิม แซ่เตียว. 2542. ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2542.
- ขรรค์ชัย แซ่ลิ้ม. 2542. ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2542.
- ขุนนิพัทธ์จีนนคร. 2528. สงขลา : โรงพิมพ์ไทยนำ.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. 2514. จีนและนิยายวิทยุสยาม กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.
- คนแซ่กิม, นามแฝง. ม.ป.ป. เสือผืนหมอนใบ. กรุงเทพฯ : สารสารโปรดักชั่น.
- คือหาดีใหญ่. 2541. สงขลา : โฟกัสสงขลา.
- จิตรา ก่อฉันทเกียรติ. 2541. พระพุทธ พระโพธิสัตว์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจีน. กรุงเทพฯ : จิตรา.
_____, 2540. บ่วง-สื่อ-ยู-ซี. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : แพรว.
- จิวย่าง แซ่ตั้ง. 2542. ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2542.
- จักรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2536. "พุทธศาสนาในประเทศจีน" ใน อารยธรรมตะวันออก. ศรีสุรางค์ พูล-
ทรัพย์, บรรณาธิการ. หน้า 195-206. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แบร์รี, เดวิดอร์ เดอ วิลเลียม, บรรณาธิการ. 2510. ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1 แปลโดย จำนง
ทองประเสริฐ. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์, ผู้แปล. 2531. วิถีแห่งมหายาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- ทักษิณ ตันติพิบูลพันธ์, ประธานมูลนิธิเทิดทูนจิตรภาพฯ (หาดีใหญ่) 2542. ผู้ให้สัมภาษณ์, 7
พฤศจิกายน 2533.
- น. ณ ปากน้ำ, นามแฝง. 2530. ศิลปะจีนและคนจีนในไทย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- นาคด ชจรสกุลวงศ์. 2542. ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2533.
- นัฐธิดา สุขมนัส. 2539. "ความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนใน
กรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษย-
วิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เลี้ยวศรีวงศ์. 2537. "ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม" วารสารศิลปวัฒนธรรม. 15, 10 (สิงหาคม) 79-106.
- ประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์. 2536. "แนะนำศิลปะจีน" ใน อารยธรรมตะวันออก. ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์,
บรรณาธิการ. หน้า 207-221. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปราณี พัทธพันธ์. 2537. "ศาลเจ้าบนถนนแห่งความเชื่อ" วารสารคดี 2000. 1, 7 (มกราคม) 89-97
- พงศัลดิลี สระวาสิ. 2539. "แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศาลเจ้าจีนในการพัฒนาเมืองและชุมชนภูเก็ต" วิทยานิพนธ์ผังเมืองมหาดบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนิดา พุ่มเอี่ยม. 2538. "ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- พรรณี ฉัตรพลรักษ์. 2536. "แนวความคิดดั้งเดิมของชาวจีน" ใน อารยธรรมตะวันออก. ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, บรรณาธิการ. หน้า 174-181. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต). 2540. พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. 2541. "ทำไมปราสาทพิมายจึงหันไปทางทิศใต้" วารสารศิลปวัฒนธรรม. 20, 1 (พฤศจิกายน) 117-121.
- ภัทรพร สิริกาญจน, บรรณาธิการ. 2536. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานพ ถนอมศรี. 2536. รูปเคารพจีนสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- มาโนช ประภาษานนท์. 2539. เทคนิคซื้อบ้านและที่ดินตามหลักฮวงจุ้ย พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : มติชนมูลนิธิเกิดกิจมิตรภาพฯ หาดใหญ่. ม.ป.ป. มหามนต์คาถาคุณธรรม (เด็กกำทิมเตี้ย) ม.ป.ท. : ม.ป.ท.
- ลิป อีฟสัน. ม.ป.ป. ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน. แปลและเรียบเรียงจากเรื่อง Chinese Temples and Deities โดย ตาฟู่ กรุงเทพฯ : สร้อยทอง.
- . 2542. ศาสตร์ลี้ลับไสยศาสตร์จีน. แปลและเรียบเรียงจากเรื่อง Chinese Beliefs and Superstitions โดย บรรยง บุญฤทธิ์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ต้นไทรการพิมพ์.
- ลัม แซ่ลี่. 2542. ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2542.
- วงศ์ศักดิ์ มัทธโรบล. 2540. "การรวมกลุ่มของชาวจีนสยาม" วารสารศิลปวัฒนธรรม. 18, 4 (กุมภาพันธ์) 104-107.
- วสันต์ ชีวะสาธน์. 2529. รายงานวิจัย เรื่อง สถาปัตยกรรมจีนเมืองปัตตานี. ปัตตานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วิเชียร เพ็ชรพรประภาส, ผู้แปล. 2535. พุทธจุลสุชาวดียุทธ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สีตลาคัยการพิมพ์.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2525. ศิลปินารูในสองศตวรรษ. กรุงเทพฯ : ปาณยา.

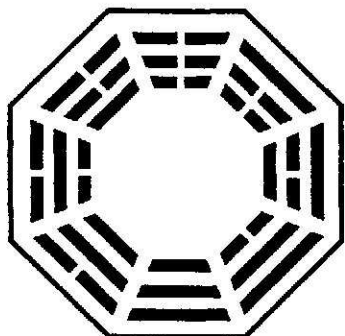
- สงบ เมฆาภิรักษ์. 2537. "ความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- สงบ อยู่เมือง. 2523. การพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น (2310-2444). สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- สนองกราส, เอเดรียน. 2537. สัญลักษณ์แห่งพระสตูป. แปลโดย ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ จากเรื่อง The Symbolism of the Stupa. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. 2529. รายงานวิจัย เรื่อง ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมปอง ยอดมณี. 2535. "คติการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- สมพงศ์ สุกใส. 2535. "ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอหาดใหญ่ จ.สงขลา" ศึกษาจากจิตรกรรมฝาผนังศาสนสถานจีน" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- สมศักดิ์ ต้นดีวัฒน์. 2542. พระโพธิสัตว์กวนอิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามวิจิตรเพรส.
- สาหรณุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 20. 2525. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สาหรณุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 10. 2529. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์.
- สาวิตรี ทัททะสุด. 2527. "ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทย จีน และตะวันตกในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2398-2453" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. 2527. พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอินเดีย. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐา.
- _____. 2534. ศิลปะในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรินทร์พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. 2512. เมธีตะวันออก. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.
- Bai Shouyi, ed. 1982. An Outline History of China. Beijing : Foreign Languages Press.
- Ching, Francis, D. K. 1995. A Visual Dictionary of Architecture. New York : International Thomson Publishing.
- Christie, Anthony, 1983. Chinese Mythology. Northans : Newnes Book.

- Cordingley, R. A. 1963. A History of Architecture on the Comparative Method. London : The Athlone Press.
- Eberhard, Wolfram, 1986. A Dictionary of Chinese Symbols. London : Routledge & Kegan Paul.
- Fahr-Becker, Gabriele, ed. 1998. The Art of East Asia. Cologne : Konemann.
- Fessler, Loren. 1963. China. New York : Time Incorporated.
- Fisher, Robert E. 1993. Buddhist Art and Architecture. London : Thames and Hudson.
- Hopfe, Lewis M. 1983. Religions of the World. New York : Macmillan Publishing.
- Kalz, Brian P. 1995. Deities and Demons of the Far East. New York : Metro-Books.
- Lip, Evelyn. 1983. Chinese Temple Architecture in Singapore Singapore : Singapore University Press.
- _____. 1986. Feng Shui for the Home. Singapore : Times Books International.
- _____. 1987. Chinese Geomancy. Singapore : Times Books International.
- _____. 1993. Out of China : Culture and Traditions. Singapore : Addison-Wesley Publishing Company, Inc.
- _____. 1995. Feng Shui : Environments of Power, Study of Chinese Architecture. London : Academy Group Ltd.
- Littleton, C. S., ed. 1996. Eastern Wisdom. London : Dungan Baird Publisher.
- Lundquist, John M. 2533. The temple Meeting Place of Heaven and Earth. London : Thames and Hudson.
- Medley Margaret, 1977. A Handbook of Chinese Art. London : Bell & Hyman.
- Needham, Joseph. 1978. The Shorter Science & Civilisation in China : 1. Cambridge : Cambridge University Press.
- Rawson, Jessica, ed. 1992. Chinese Art. London : British Museum Press.
- _____. 1984. Chinese Ornament. London : British Museum Press.
- Schafer Edward H. Ancient China. New York : Times Books International.
- Terzi, Marinella. 1992. The Chinese Empire. Chicago : Childrens Press.
- The Illustrated Encyclopedia of Mythology, Religion and Unknown, 1983. New York : Marshall Cavendish Corporation.
- Tregear, Mary. 1993. Chinese Art. London : Themes and Hudson.

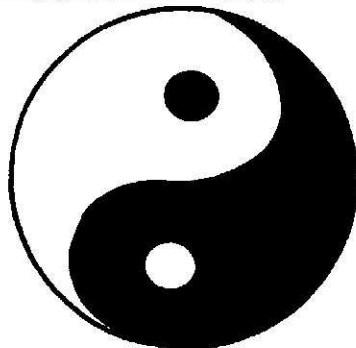
ภาคผนวก

ภาพที่ปรากฏต่อไปนี้เป็นภาพที่เคยอธิบายไว้ในบทต้นๆ แต่ยังไม่มีการประกอบ ดังนั้นในส่วนของภาคผนวกจึงได้นำมาแสดง โดยเลือกเอาเฉพาะภาพที่สำคัญและไม่เป็นที่รู้จักมากนัก

1. ลายเฉพาะ

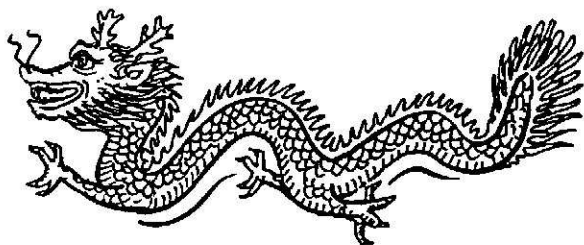

สัญลักษณ์ไตรแกรมส์ หรือโป๊ยยก่วย

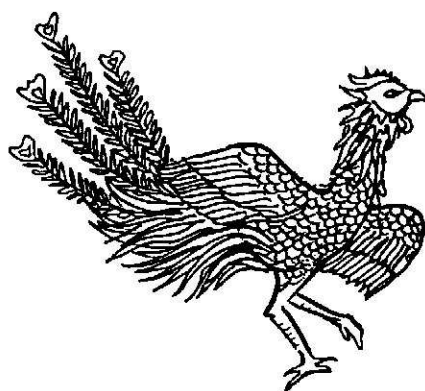

สัญลักษณ์ไทจี

2. สัตว์

มังกร

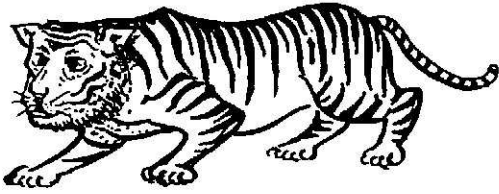
หงส์หรือนกฟีนิกซ์

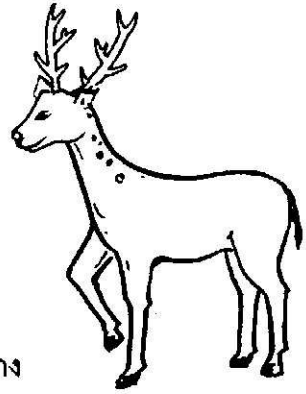
กิเลน

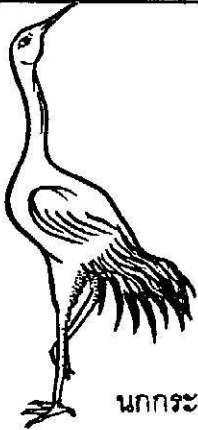
สิงห์

เสือ

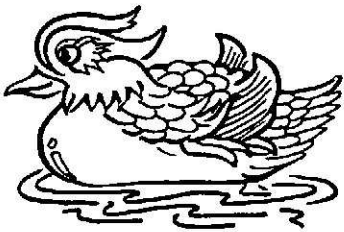
กวาง

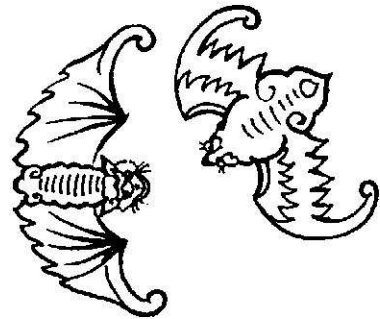
นกกระเรียน

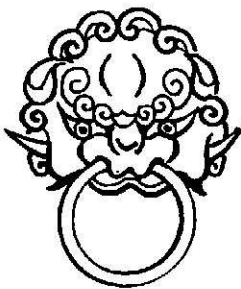
ปลา

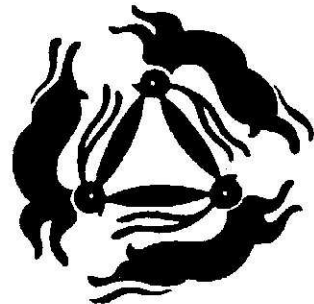
เป็ดแมนดาริน

ค้างคาว

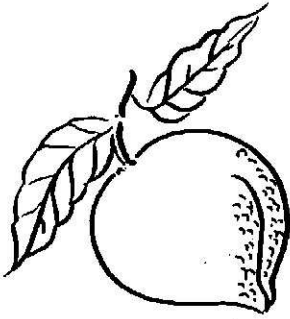
โผนชิว

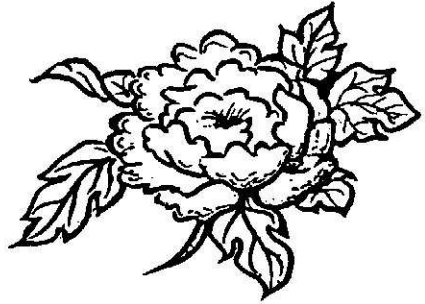
ที่มา : จิตรา กอนันทเกียรติ 2540 : 48

กระต่าย 3 ตัว

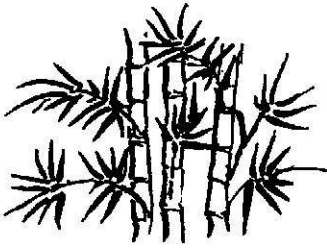
3. พืช

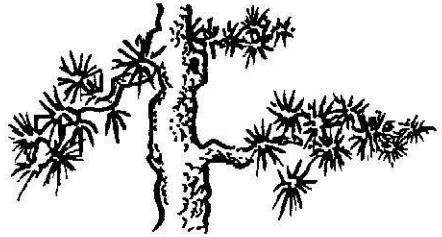
ผลท้อ

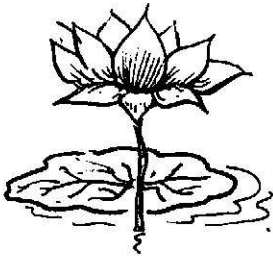
ไมตรี

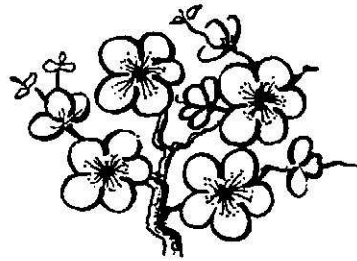
ไผ่

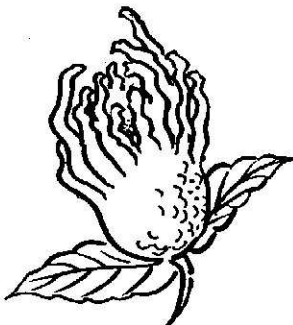
สน

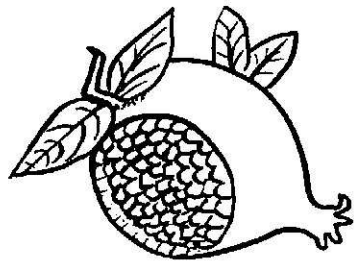
ดอกบัว

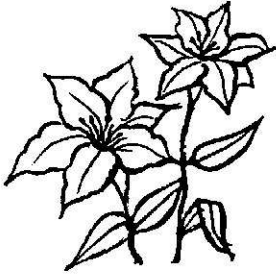
ดอกเหมย

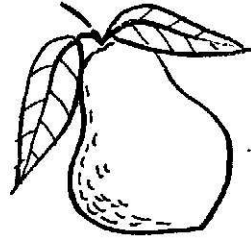
มะนาวน้ำมือหรือส้มมือ

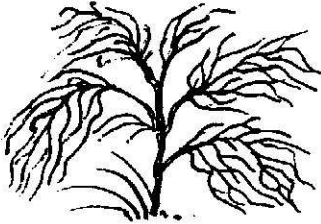
ทับทิม

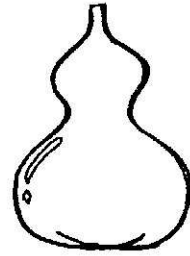
ดอกทิลี (Lily)

ลูกแพร์ (Pear)

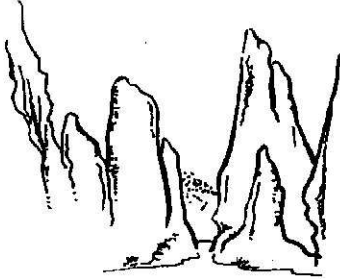

วิลโล (Willow)

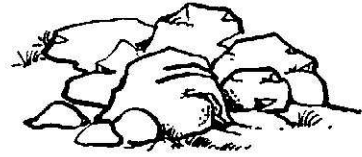

น้ำเต้า

4. ธรรมชาติ

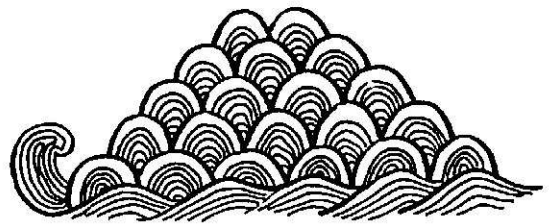
ภูเขา

หิน

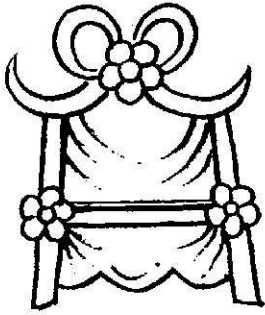

เมฆ

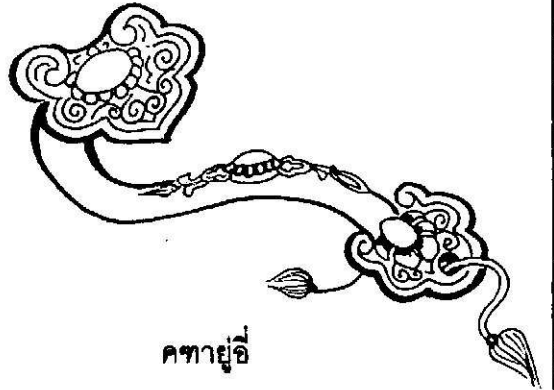

น้ำและคลื่น

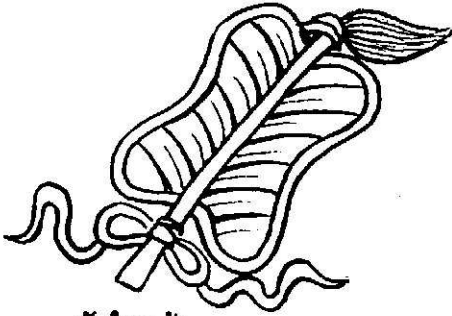
5. สิ่งของเครื่องใช้

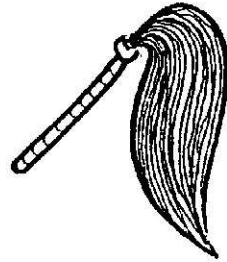
ปะรำ

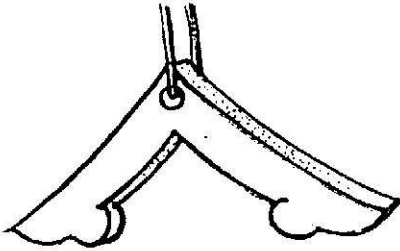
คทา यू่อี

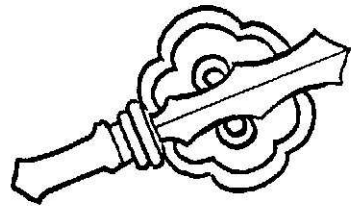
พัดไมกล้วย

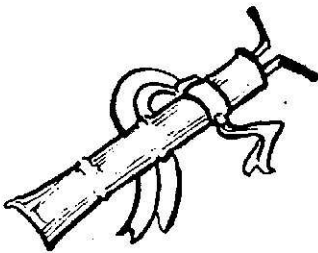
แส้

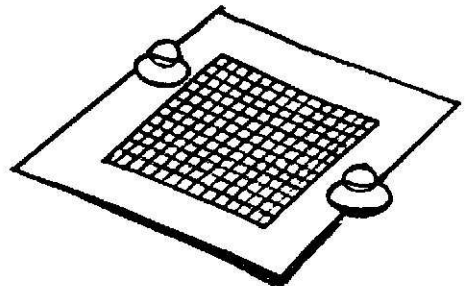
หินดนตรี

วชิระ

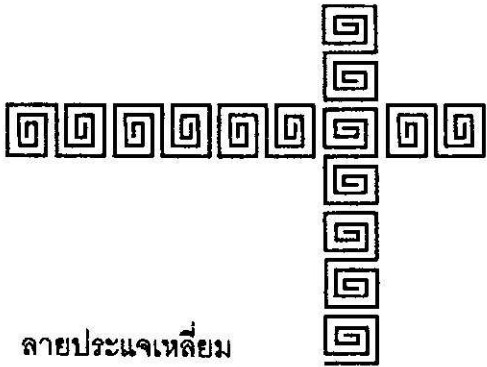

เกวอะไมฝั

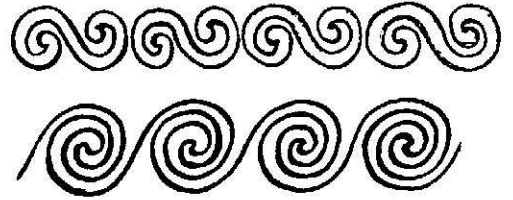

หมากรุกจีน

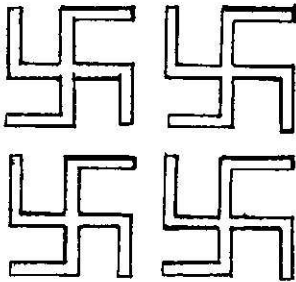
6. ลายเรขาคณิตและอื่นๆ

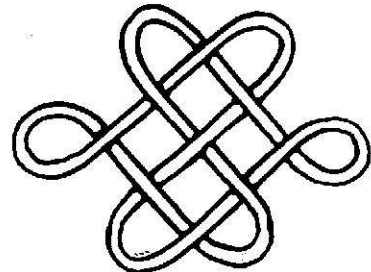
ลายประแจเหลี่ยม

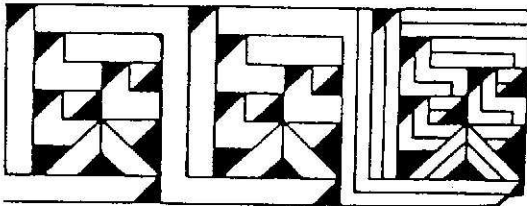
ลายประแจโค้ง

ลายสวรรค์ิกะ

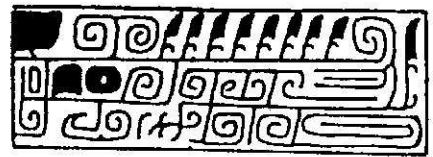

ลายขมวดต่อเนื่อง

ที่มา : Eberhard, 1986 : 286

ลายหมื่น

ที่มา : medley, 1977 : 14

ภาพลายโบราณบนภาชนะสำริดจีน

มั่งกรก้วย

ที่มา : medley, 1977 : 26

เถาเทียนะ

ที่มา : medley, 1977 : 36